

เอกสารประกอบการบรรยาย

วิชา การประวัติศาสตร์และพิพิธภัณฑ์ทหาร

สารบัญ

	หน้า
บทที่ ๑ ประวัติศาสตร์	
- ความหมายของประวัติศาสตร์	๑
- องค์ประกอบของประวัติศาสตร์	๒
- ลักษณะทั่วไปของประวัติศาสตร์	๔
- คุณค่าและความสำคัญของประวัติศาสตร์	๔
- คุณสมบัติของนักประวัติศาสตร์	๔
- วิธีการทางประวัติศาสตร์	๕
- หลักฐานทางประวัติศาสตร์	๖
บทที่ ๒ ประวัติศาสตร์ทหาร	
- ความหมายของประวัติศาสตร์ทหาร	๑๓
- ความสำคัญของประวัติศาสตร์ทหาร	๑๓
- ประเภทของหลักฐานประวัติศาสตร์ทหาร	๑๕
- ภูมิหลัง/ ประวัติความเป็นมาของกิจการทหารไทยในสมัยต่าง ๆ	๑๖
บทที่ ๓ ประวัติกองทัพอากาศ	
- วิวัฒนาการกองทัพอากาศ	๒๓
- การสร้างเครื่องบินของกองทัพอากาศ	๖๓
- การปฏิบัติการรบของกองทัพอากาศ	๗๐
- กองทัพอากาศกับโครงการฝนหลวง	๗๓
- ผนวก	๗๖
บทที่ ๔ การรวบรวมและบันทึกประวัติ นขต.ทอ.	
- ความสำคัญของการรวบรวมและบันทึกประวัติ นขต.ทอ.	๘๔
- การแต่งตั้งคณะทำงาน	๘๕
- การรวบรวมเหตุการณ์หลักฐานข้อมูล	๘๙
- การบันทึกเหตุการณ์ / จดหมายเหตุ	๑๑๒
- การจัดส่งข้อมูล	๑๑๕
บทที่ ๕ การพิพิธภัณฑ์	
- แนวคิดพิพิธภัณฑสถานในประเทศไทย	๑๑๙
- ประวัติพิพิธภัณฑสถานในประเทศไทย	๑๑๙
- หน้าที่และบทบาทของพิพิธภัณฑ์	๑๑๙
- พิพิธภัณฑ์ทหาร	๑๒๑
- ประวัติพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศและการบินแห่งชาติ	๑๒๓

คำนำ

การประวัติศาสตร์และพิพิธภัณฑทหาร เป็นภารกิจที่สำคัญอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการบันทึกข้อมูลสำคัญต่าง ๆ อันเกี่ยวกับหน่วยงานของทหาร ได้แก่การปฏิบัติหน้าที่ป้องกันอธิปไตยของชาติ การเข้าร่วมสงครามกับต่างชาติ การเข้าฝึกร่วมผสมกับมิตรประเทศ เหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ และการได้มาซึ่งอาวุธยุทธโปกรณ์ ตลอดจนการเก็บรักษาอนุรักษไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้าต่อไป เป็นการปลูกฝังความรักชาติรักแผ่นดิน ถ้าขาดการบันทึกและการอนุรักษไว้แล้ว นานวันเข้า เอกสาร หลักฐานต่าง ๆ นับวันจะสูญหาย ทำให้ไม่รู้ที่มาของเหตุการณ์ในอดีต และไม่สามารถนำมาเป็นบทเรียนเพื่อแก้ไขให้ถูกทางต่อไปได้ ดังนั้นวิชาประวัติศาสตร์ ฯ จึงเป็นวิชาที่ต้องแสวงหาข้อมูลที่เป็นเหตุและผล รวมทั้งเป็นศาสตร์ที่ต้องมีการค้นคว้าหาหลักฐานอันจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ มีการสังเกต มีความรอบคอบ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

บทที่ ๑ ประวัติศาสตร์

๑.๑ ความหมายของประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์ หมายถึง เรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต โดยเกี่ยวข้อง กับพฤติกรรมของมนุษย์ หรือสังคมของมนุษย์โดยส่วนรวมภายใต้สภาวะแวดล้อม และกาลเวลาต่าง ๆ กัน ตามที่ปรากฏหลักฐาน หรือมีการบันทึกไว้ อาทิ เรื่องราวเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของคนในดินแดนประเทศไทย หรือถิ่นกำเนิดของชนชาติไทย รวมทั้ง เรื่องราวของคนไทยในสมัยต่าง ๆ ทั้งในด้านการเมือง การปกครอง การติดต่อกับต่างประเทศ เศรษฐกิจ สังคม ความเป็นอยู่ ศิลปะวัฒนธรรม ความเจริญมั่นคงของชาติ รวมทั้งประวัติบุคคลสาขาต่าง ๆ ซึ่งเรื่องราวเหล่านี้ ได้ถูกบันทึกไว้ หรือ มีการบอกเล่าถ่ายทอดสืบต่อกันมา^๑

ประวัติศาสตร์มาจากคำว่า “History” ในภาษาอังกฤษ ซึ่งมีความหมายตรงกับ คำว่า “Historia” ในภาษาละตินและสเปน “Histoire” ในภาษาฝรั่งเศส “Storia” ในภาษาอิตาลี รากศัพท์เดิมมาจากภาษากรีก ว่า “Histor” ในความหมายเดิมแปลว่า “ถัก” หรือ “ทอ” ผู้บัญญัติศัพท์ขึ้นใช้เป็นคนแรก คือ เฮโรโดตัส (Herodotus 484 - 425 B.C.) เป็นปราชญ์ชาวกรีกโบราณ ใช้คำว่า “Historial” เรียกเรื่องราวที่เขาสืบสวนค้นคว้า รวบรวมขึ้น ดังนั้น ในเวลาต่อมาเฮโรโดตัส จึงได้รับยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งวิชาประวัติศาสตร์ การที่เฮโรโดตัสเลือกใช้รากศัพท์ “Histor” เพราะเห็นว่าการค้นคว้าและการเขียนประวัติศาสตร์ นั้นเปรียบเสมือนการปั่นด้ายด้วยความยากลำบาก และกว่าจะนำมาทอเข้าด้วยกันให้เป็น รูปร่าง เป็นผ้าโดยสมบูรณ์ได้ ต้องใช้เวลา ความสามารถ และความอดทนอย่างมาก เช่นเดียวกับการสืบสวนค้นคว้าเรื่องอดีต ในการสร้างประวัติศาสตร์เพื่อจะนำความรู้มาให้แก่ มวลมนุษย์นั้นเป็นงานที่ยากลำบาก ต้องการความประณีต ความอดทน และความสามารถพิเศษ

เฉลิม มลิลิต ได้สรุปแนวคิดและคำจำกัดความของคำว่า “ประวัติศาสตร์” ไว้ดังต่อไปนี้

อริสโตเติล (Aristotle) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “เป็นการบอกกล่าวอย่าง มีระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับเรื่องราวปรากฏการณ์ธรรมชาติ”

เจ. เบอร์กฮาร์ด (J. Burckhardt) ให้ความเห็นว่า “ประวัติศาสตร์ คือ บันทึกซึ่งยุคหนึ่งสมัยหนึ่งเห็นคุณค่าว่าควรจะจดจำอีกยุคหนึ่งสมัยหนึ่งเอาไว้”

อาร์.จี. คอลลิงวูด (R. G. Collingwood) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “ประวัติศาสตร์ คือ การค้นคว้าหาความรู้อย่างหนึ่ง ซึ่งมีที่มาจากคำว่า การสืบสวนหรือค้นคว้า (inquire) ดังนั้น ถ้าเรายอมรับว่าประวัติศาสตร์ คือ การค้นคว้าหาความรู้ เราก็ต้องยอมรับว่าประวัติศาสตร์ก็คือ วิทยาศาสตร์แขนงหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากวิชาวิทยาศาสตร์ก็คือ กระบวนการค้นคว้าหาความรู้ โดยการตั้งปัญหาขึ้นก่อน แล้วจึงค้นหาคำตอบ ประวัติศาสตร์ก็เช่นเดียวกัน จึงอาจเป็นวิชาในแขนงวิทยาศาสตร์ได้ ทั้งนี้เพราะเป็นการศึกษา โดยมีการหยิบยกปัญหาในทางประวัติศาสตร์ขึ้นพิจารณาแล้วจึงพยายามค้นหาเหตุผล ซึ่งอาจทำได้จากการค้นคว้า รวบรวม หลักฐานต่าง ๆ มาเป็นข้อยุติหรือตอบปัญหาที่เขาได้กำหนดขึ้นนั่นเอง”

^๑กรมยุทธการทหารบก โดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์. กรมยุทธการทหารบก โดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์, ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, ๒๕๕๔. หน้า ๙-๑๐.

ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์ และอาคม พัตนิยะ ได้ให้ความหมายของประวัติศาสตร์ไว้ว่า “ประวัติศาสตร์ คือ การศึกษาอดีตของมนุษย์ โดยศึกษาว่ามีกำเนิดมาอย่างไร ได้ทำอะไรไว้บ้างและเพราะอะไรจึงได้ทำเช่นนั้น ตามระยะเวลาที่แตกต่างกัน นั่นก็คือการศึกษาอดีตของสังคมมนุษย์ในมิติของเวลา”^๒

โดยสรุปสำหรับความหมายของประวัติศาสตร์นั้นแยกได้ ๒ นัย คือ

๑. นัยที่เป็นศาสตร์แขนงหนึ่ง มีความหมายว่า “ประมวลวิทยาการความรู้ ประสบการณ์ และเรื่องราวทั้งหลายของมนุษย์ ซึ่งได้ก่อกำเนิดวิวัฒนาการและแปรเปลี่ยน ปรับปรุงมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันตามความเป็นจริง ซึ่งอาจจะหมายรวมถึงผลที่จะมีต่ออนาคตด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตัวแปร คือ สติปัญญา ความเฉลียวฉลาด ความรอบรู้ ความรู้สึก นึกคิด ความต้องการ ความหวังและพฤติกรรมของมวลมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญกับหมายถึงการสร้างประสบการณ์ในอดีตที่พิจารณาเห็นว่ามีคุณค่าขึ้นมาใหม่ ทั้งนี้โดยอาศัยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ประกอบกับการสังเคราะห์ (synthesis) คือ การใช้ความคิด และการตีความผสมผสานกันของนักประวัติศาสตร์ในอันที่จะบรรลุปรัชญาสูงสุดของชีวิตว่า ความจริง คือ สัจธรรมนั่นเอง”

๒. นัยที่เป็นความรู้แขนงหนึ่ง มีความหมายว่า “การบันทึกเรื่องราวและเหตุการณ์ของโลกและมนุษยชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับเรื่องประวัติความเป็นมาของโลกและวิวัฒนาการ ความสามารถ พฤติกรรม และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในด้าน การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และปรัชญา ซึ่งเป็นรากฐานของความ เจริญในสมัยต่อ ๆ มา ดังนั้นประวัติศาสตร์ในนัยนี้จึงจำแนกได้หลายแขนง เช่น ประวัติ ศาสตร์การเมือง การปกครอง ประวัติศาสตร์กฎหมาย ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์ศิลปะ และประวัติศาสตร์ศาสนา เป็นต้น”

๑.๒ องค์ประกอบของประวัติศาสตร์

องค์ประกอบของประวัติศาสตร์ แยกได้ ๓ ประเภท

๑. ตัวเหตุการณ์ ในอดีตทั้งหลาย ถือว่าเป็นประวัติศาสตร์ หรือบางทีประวัติศาสตร์ตามสภาพความเป็นจริง

๒. วิธีการเขียนประวัติศาสตร์ ซึ่งนักประวัติศาสตร์จะนำเอาเรื่องราวในอดีตมาเรียบเรียงใหม่ ข้อความที่เกี่ยวข้องกับอดีตดังกล่าวก็เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์

๓. เอกสาร ตำรา หลักฐาน บทความอื่น ๆ ที่บรรยายเชิงประวัติศาสตร์นำมาเป็นข้อมูลก่อให้เกิดเรื่องราวประวัติศาสตร์^๓

แนวความคิดของนักประวัติศาสตร์เกี่ยวกับอดีต ย่อมอยู่ใต้อิทธิพลของประจักษ์พยานที่ตนหาได้อคติส่วนตัว ความมุ่งหมายของการเขียนประวัติศาสตร์ ตลอดจนสังคมนิยมที่ตนมีชีวิตและเขียนประวัติศาสตร์อยู่ แม้ว่าประวัติศาสตร์เป็นเพียงเรื่องราวตามแนวความคิดของคนเฉพาะกลุ่ม แต่การสอนในโรงเรียนส่วนมากก็ยังเป็นการบังคับให้เชื่อตาม โดยไม่ให้ได้แย้งถูกเถียงหรือแม้แต่จัดเวลา ทั้งนี้เป็นเพราะผู้สอนไม่เข้าใจธรรมชาติของประวัติศาสตร์หรือเข้าใจสับสน และมักเชื่อว่าประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่เป็นเครื่องมือ

^๒วันเพ็ญ อินทรอักษร. พฤติกรรมการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในระดับชั้นมัธยมศึกษา. E-Book บริการหนังสือออนไลน์. สืบค้นจาก http://oservice.skru.ac.th/ebook/lesson.asp?title_code=mm&&type=o&no=๔๘. เข้าถึงเมื่อ วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๗.

^๓วันเพ็ญ อินทรอักษร. พฤติกรรมการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในระดับชั้นมัธยมศึกษา. E-Book บริการหนังสือออนไลน์. สืบค้นจาก http://oservice.skru.ac.th/ebook/lesson.asp?title_code=mm&&type=o&no=๔๘. เข้าถึงเมื่อ วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๗.

ในการพัฒนาความรักชาติเท่านั้น ผู้คนในสังคมมักทึกทักว่าข้อความบรรยายในประวัติศาสตร์ คือ ข้อเท็จจริงเสมอไป ซึ่งอาจไม่ใช่เช่นนั้น เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์เกิดขึ้นจริงได้ แต่การบรรยายอาจไม่ตรงข้อเท็จจริงทั้งหมดได้ เพราะหลักฐานไม่อาจหามาได้อย่างสมบูรณ์

เมื่อนักประวัติศาสตร์ไม่สามารถหาหลักฐานมาได้ครบถ้วน แต่ตนจะต้องมีเกณฑ์ในการเลือกประจักษ์หลักฐาน จึงมักถือเกณฑ์ส่วนบุคคลเป็นสำคัญ ความต้องการและ ความมุ่งหมายในขณะนั้นจะมีผลต่อการแปลความหมายของนักประวัติศาสตร์ได้อย่างมาก เพราะตนมีได้อยู่ในเหตุการณ์

ประวัติศาสตร์เป็นวิชาหนึ่งในขอบข่ายของสังคมศาสตร์ โดยประวัติศาสตร์เน้นบันทึกเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต ดังนั้น การศึกษาประวัติศาสตร์ช่วยให้ มนุษย์เข้าใจสังคมและพฤติกรรมของมนุษย์ด้วยกันดียิ่งขึ้น

แหล่งความรู้ยังแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ เช่น แหล่งความรู้ปฐมภูมิ (primary source) ได้แก่ ตำรากฎหมาย กฎบัตร รัฐธรรมนูญ สนธิสัญญา และที่เป็นสิ่งของที่ยังหลงเหลืออยู่ เช่น อาคาร สิ่งก่อสร้าง เหยี่ยวตุรกีมือ เครื่องมือ และเสื้อผ้าและประเภทที่เป็นแหล่ง ความรู้ทุติยภูมิ (secondary source) ได้แก่ ตำราที่มีผู้เขียนขึ้นในสมัยต่อมา โดยอาศัยแหล่งความรู้ปฐมภูมิเป็นข้อมูลในการเขียนเรื่องราวในอดีต

การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งความรู้เป็นงานหลักที่สำคัญของนักประวัติศาสตร์ที่จะจัดแยกประเภทการประเมินผล การจัดรวบรวม การแสดงข้อมูลที่นำมาให้ปรากฏ และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ด้วยการวิพากษ์วิจารณ์และสังเคราะห์เรื่องราวในประวัติศาสตร์ได้หลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาได้เน้นความสำคัญในเรื่องการนำ เนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์มาใช้และเน้นกระบวนการเรียนประวัติศาสตร์ตามวิธีการของนักประวัติศาสตร์

การศึกษาเรื่องราวในประวัติศาสตร์จำเป็นจะต้องอาศัยแหล่งความรู้ และสิ่งตีพิมพ์ที่นักประวัติศาสตร์ได้เขียนขึ้นไว้ บางครั้งนักประวัติศาสตร์เขียนประวัติศาสตร์ด้วยความ ลำเอียงในเรื่องชาตินิยมและอุดมการณ์ของตนเองไว้ด้วย จึงจำเป็นที่ครูและผู้เรียนจะต้อง ตรวจสอบเพื่อหาข้อเท็จจริงและพยายามตัดสินใจพิจารณา มองเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยความเป็นกลาง ไม่ลำเอียงเข้าข้างใดข้างหนึ่ง ซึ่งโรบินสันได้กล่าวไว้อย่างน่าคิดว่า ประวัติศาสตร์ที่แท้จริงไม่จำเป็นต้องเป็นประวัติศาสตร์ที่เราได้เรียนรู้ เพื่อที่จะยอมรับในประวัติศาสตร์นั้นเสมอไป (นาตยา ภัทแสงไทย ๒๕๒๕ : ๑๖๔ - ๑๖๖ อ้างอิงจาก Donald. W. Robinson 1969 : 10)

เมื่อผู้ศึกษาค้นคว้าตำราทางประวัติศาสตร์ หลายครั้งที่ผู้ศึกษาพบข้อความหรือเนื้อหาเดียวกัน แต่มีความขัดแย้งหรือแตกต่างกันในรายละเอียด จึงทำให้ผู้ศึกษาเกิดความสับสนว่าตำราเล่มใดถูกต้องกันแน่ ในกรณีอย่างนี้ ให้ใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นให้เป็นประโยชน์ โดยเฉพาะความสำคัญไม่ได้อยู่ที่ตำราเล่มใดถูกหรือผิด แต่ควรส่งเสริมให้ผู้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือหลาย ๆ เล่ม เมื่อเห็นข้อความผิดแผกจากกัน จะต้องให้ผู้ศึกษาตัดสินใจเองว่าข้อเท็จจริงควรจะเป็นอย่างไร ความคิดเห็นของผู้ศึกษาอาจเป็นความคิดเห็นใหม่ก็ได้เพราะประเด็นสำคัญคือทำให้ผู้ศึกษาได้รู้จักวิพากษ์วิจารณ์สิ่งที่ผู้ศึกษาได้ค้นคว้า รู้จักการประเมินแหล่งความรู้ที่ค้นคว้าตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ และไม่ยึดแน่นอยู่กับตำราเล่มใดเล่มหนึ่งนักประวัติศาสตร์ เพราะผู้ศึกษาได้เรียนรู้วิธีการแสวงหาคำตอบที่จะแก้ปัญหามากกว่าที่จะเรียนรู้ในคำตอบเบ็ดเสร็จที่มีอยู่แล้ว^๔

^๔วันเพ็ญ อินทรอักษร. พฤติกรรมการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในระดับชั้นมัธยมศึกษา. E-Book บริการหนังสือออนไลน์. สืบค้นจาก http://oservice.skru.ac.th/ebook/lesson.asp?title_code=๓๓๔&type=๐&no=๔๔. เข้าถึงเมื่อ วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๗.

๑.๓ ลักษณะทั่วไปของประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์ลักษณะทั่วไป มี ๒ ประการ

๑. ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของกรีก ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องเกี่ยวกับการกระทำของมนุษย์ในอดีต ซึ่งเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ย่อมเสื่อมสลายไปในลักษณะเช่นนี้

๒. ประวัติศาสตร์เป็นวิทยาศาสตร์ ซึ่งจะต้องเป็นสิ่งที่อธิบายแสดงด้วยเหตุผลได้เนื่องจากการเขียนประวัติศาสตร์ในเหตุการณ์เดียวกัน แต่บรรยากาศแตกต่างกัน^๕

๑.๔ คุณค่าและความสำคัญของประวัติศาสตร์

ในวิชาประวัติศาสตร์ได้มีวิวัฒนาการเจริญก้าวหน้าเป็นอันมาก ดังนั้นคุณค่าประวัติศาสตร์ได้วิวัฒนาการเจริญก้าวหน้าเป็นอันมาก ดังนั้นคุณค่าและความสำคัญของประวัติศาสตร์จึงขยายขอบเขตแห่งความสำคัญในตัวของมันเองออกไปอย่างไม่จำกัดในทุกด้านและทุกทิศทาง ซึ่งความจริงดังกล่าวจะเห็นได้จากการที่มนุษย์ โดยนักประวัติศาสตร์ได้เพียรพยายามที่จะใช้ความคิดใหม่ ๆ เครื่องมือใหม่ ๆ และวิธีการใหม่ ๆ ผลสมควรคู่ไปกันไปกับ “วิธีการทางประวัติศาสตร์” ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีอย่างกว้างขวาง เพื่อทำความเข้าใจและค้นให้พบเกี่ยวกับความหมายและความจริงในทางประวัติศาสตร์สำหรับส่วนที่ได้ดำเนินการไปบ้างแล้ว โดยมนุษย์ในประวัติศาสตร์ได้ปรากฏผลงานออกมาในรูปของแนวคิด ทฤษฎี และปรัชญาประวัติศาสตร์ ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและประโยชน์อย่างมากอย่างมากต่อมวลมนุษยชาติในปัจจุบัน^๖

๑.๕ คุณสมบัติของนักประวัติศาสตร์

นักประวัติศาสตร์มีหน้าที่สำคัญที่จะต้องนำประสบการณ์และผลงานในอดีตของมนุษย์มาตีแผ่เพื่อให้มนุษย์ในปัจจุบันและอนาคตทราบ นักประวัติศาสตร์มิใช่เพียงแต่มีหน้าที่แสวงหาข้อเท็จจริงแล้วบันทึกไว้เท่านั้น แต่จะต้องเข้าใจจนอธิบายได้อย่างมีเหตุผล มีระเบียบแบบแผน และเป็นประโยชน์ต่อปัจจุบันและอนาคตมากที่สุด สามารถอธิบายได้ว่าเกิดเหตุการณ์อะไรขึ้น เกิดขึ้นได้อย่างไร เพราะเหตุใด และมีเหตุผลอย่างไร ตลอดจนจนความหมายและความสำคัญของเหตุการณ์เหล่านั้น นักประวัติศาสตร์ที่มีความสามารถและทำหน้าที่ดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นจะต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

๑. มีระเบียบวินัยมีความเชื่อมั่นและความคิดวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล
๒. มีสามัญสำนึก จิตนาการ และมีความนึกคิดที่ลึกซึ้งและละเอียดสุขุม ในอันที่จะเข้าใจปัญหาที่สลับซับซ้อนได้
๓. มีความรู้และความชำนาญในการประเมินคุณค่าของหลักฐาน มีความซื่อสัตย์และให้เกียรติแก่หลักฐานที่นำมาใช้
๔. มีความสามารถในการวินิจฉัยแยกแยะข้อเท็จจริงจากหลักฐาน จัดลำดับความสำคัญ และพิสูจน์ความน่าเชื่อถือของข้อเท็จจริงแต่ละประเด็นได้

^๕เรื่องเดียวกัน.

^๖ วันเพ็ญ อินทรอักษร. พฤติกรรมการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในระดับชั้นมัธยมศึกษา. E-Book บริการหนังสือออนไลน์. สืบค้นจาก http://osevice.skru.ac.th/ebook/lesson.asp?title_code=๓๓๔&type=o&no=๔๘ . เข้าถึงเมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓.

๕. มีความยุติธรรม ไม่มีอคติมีใจกว้างที่จะยอมรับหลักฐานที่ขัดแย้งกับความคิดของตน และยอมรับฟังข้อมูลและทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญในแขนงวิชาอื่น

๖. มีความระมัดระวังในการใช้ภาษาที่สามารถจะอธิบายความคิดเห็นและข้อเท็จจริงได้อย่างชัดเจนเสมือนเป็นกระจกสะท้อนภาพเหตุการณ์ในอดีตได้

๗. ศึกษาความรู้อยู่เสมอ และพร้อมที่จะแก้ไขผลงานของตนเองตามหลักฐานข้อเท็จจริง หรือ การตีความใหม่^๑

๑.๖ วิธีการทางประวัติศาสตร์

วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Method) ประกอบด้วย

- การกำหนดประเด็นปัญหา
- การรวบรวมหลักฐาน
- การประเมินคุณค่าหลักฐาน
- การตีความ วิเคราะห์และสังเคราะห์หลักฐาน
- การเรียบเรียงและการนำเสนอ^๒

๑.๖.๑ การกำหนดประเด็นปัญหา

เป็นขั้นตอนแรกของวิธีการทางประวัติศาสตร์ ในการกำหนดประเด็นที่จะศึกษา ผู้ศึกษา อาจกำหนดไว้กว้างๆ ก่อนในตอนแรก แล้วจึงมีการกำหนดประเด็นให้แคบลงในภายหลัง เพื่อให้เกิดความชัดเจนมากขึ้นประเด็นปัญหาหรือเรื่อง πουผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษานั้นมีอยู่หลากหลายและแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจ และหลักฐานที่ค้นพบ อย่างไรก็ตามผู้ศึกษาจะสามารถกำหนดหัวข้อและขอบเขตเรื่องที่ต้องการศึกษาแต่ยังไม่สามารถพัฒนากระบวนการรวบรวมหลักฐานหรือการหาข้อมูลได้ จึงจำเป็นต้องตั้งคำถามเพื่อนำไปสู่การสืบค้นข้อมูลหลักฐานเพื่อหาคำตอบ เป็นการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนเกี่ยวกับประเด็นที่ต้องการศึกษาโดยมีตัวอย่างลักษณะการตั้งคำถามเบื้องต้น ดังนี้

- ใคร - เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับใคร
- อะไร - เกิดเหตุการณ์อะไรขึ้นในอดีต
- ที่ไหน - เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นที่ไหน
- เมื่อไหร่ - เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นเมื่อไหร่
- ทำไม - ทำไมจึงเกิดเหตุการณ์นั้นขึ้น
- อย่างไร - เหตุการณ์นั้นมีลักษณะอย่างไร

๑.๖.๒ การรวบรวมหลักฐาน

การรวบรวมหลักฐาน คือ การรวบรวมหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่จะศึกษา ทั้งหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษรการรวบรวมหลักฐาน ผู้ศึกษาต้องทราบว่าแต่ละประเภทมีความสำคัญแตกต่างกัน กล่าวคือ หลักฐานขั้นต้นมีความสำคัญและมีความน่าเชื่อถือมากกว่า

^๑นางสุนทรา เขยกลิ่นเทศ. เอกสารประกอบการเรียนการสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ไทย เล่มที่ ๓ ขั้นตอนวิธีการทางประวัติศาสตร์. โรงเรียนทรายนมูลวิทยา.สืบค้นจาก<https://saimoon.thai.ac/clientupload/saimoon/uploads/files/๒.pdf>. เข้าถึงเมื่อ วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๗.

^๒เรื่องเดียวกัน.

หลักฐานชั้นรอง แต่หลักฐานชั้นรองก็จะเป็นตัวช่วยอธิบายเรื่องราวให้เข้าใจง่ายกว่าหลักฐานชั้นต้น ดังนั้น การรวบรวมหลักฐานจึงควรเริ่มจากหลักฐานชั้นรอง แล้วจึงศึกษาหลักฐานชั้นต้น ถ้าเป็นหลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรก็ควรเริ่มจากการศึกษาผลงานของนักวิชาการที่เชี่ยวชาญก่อนที่ไปศึกษาจากสถานที่จริงหรือของจริง

๑.๖.๓ การประเมินคุณค่าของหลักฐาน

การประเมินคุณค่าของหลักฐาน หลักฐานทางประวัติศาสตร์จะนำมาใช้ในการศึกษาค้นคว้าจะต้องผ่านการประเมินคุณค่าก่อนว่ามีความน่าเชื่อถือและมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “วิพากษ์วิธีการทางประวัติศาสตร์” มี ๒ วิธี ได้แก่

๑. การประเมินคุณค่าภายนอกหรือวิพากษ์ภายนอก โดยประเมินหรือวิพากษ์จากลักษณะทั่วไปของหลักฐานนั้นว่าเป็นของจริงหรือของปลอม

๒. การประเมินคุณค่าภายในหรือการวิพากษ์ภายใน โดยประเมินหรือวิพากษ์ข้อมูลในหลักฐานว่ามีความเชื่อถือมากน้อยเพียงใด มีข้อมูลที่กล่าวหาว่าไม่ถูกต้อง ในการประเมินคุณค่าของหลักฐานนั้น สามารถทำพร้อมกันได้ทั้งสองวิธี ซึ่งจะช่วยให้ประหยัดเวลาในการศึกษา

๑.๖.๔ การตีความ วิเคราะห์และสังเคราะห์หลักฐาน

ในขั้นตอนนี้ผู้ศึกษาต้องศึกษาข้อมูลจากหลักฐานที่ถูกประเมินค่าแล้วว่าถูกต้องและมีความน่าเชื่อถือโดยทราบอย่างชัดเจนแล้วว่าหลักฐานนั้นให้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์อะไรบ้าง แล้วนำข้อมูลที่ได้อาจจัดหมวดหมู่ เช่น ความเป็นมาของเหตุการณ์ สาเหตุของเหตุการณ์ รายละเอียดของเหตุการณ์และผลของเหตุการณ์นั้นทั้งผลดีและผลเสีย จากนั้นผู้ศึกษาต้องหาความสัมพันธ์ของประเด็นต่าง ๆ และตีความข้อเท็จจริงของข้อมูล โดยการนำหลักฐานที่มีความสัมพันธ์กันมาประกอบการศึกษาซึ่งจะช่วยให้ผู้ศึกษาสามารถตีความหลักฐานได้ดียิ่งขึ้น และควรนำหลักฐานชั้นรองที่มีผู้ศึกษาไว้แล้วมาวิเคราะห์เปรียบเทียบด้วย

๑.๖.๕ การเรียบเรียงและการนำเสนอ

การเรียบเรียงและการนำเสนอจัดเป็นขั้นตอนสุดท้ายของวิธีการทางประวัติศาสตร์ ซึ่งมีความสำคัญมาก โดยผู้ศึกษาประวัติศาสตร์จะต้องนำข้อมูลทั้งหมดมารวบรวมและเรียบเรียง พร้อมนำเสนอให้ตรงกับประเด็นหรือหัวข้อเรื่องของตนเองสงสัย ต้องการอยากรู้เพิ่มเติม ทั้งจากความรู้เดิมและความรู้ใหม่ รวมไปถึงความคิดใหม่ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งเท่ากับเป็นการรื้อฟื้นหรือจำลองเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ขึ้นมาใหม่อย่างถูกต้องและเป็นกลางในขั้นตอนการนำเสนอผู้ศึกษาควรอธิบายเหตุการณ์อย่างมีระบบและมีความสอดคล้องต่อเนื่องเป็นเหตุเป็นผล มีการโต้แย้งหรือสนับสนุนผลการศึกษาวิเคราะห์แต่เดิม โดยมีข้อมูลสนับสนุนอย่างมีน้ำหนักเป็นกลาง และสรุปผลการศึกษาว่าสามารถให้คำตอบที่ผู้ศึกษาที่มีความสงสัยอยากรู้เพียงใด หรือมีข้อเสนอแนะให้สำหรับผู้ศึกษาต่อไปอย่างไร

๑.๗ หลักฐานทางประวัติศาสตร์

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ สามารถแบ่งออกได้ ๒ ลักษณะ

๑.๗.๑ แบ่งตามลำดับความสำคัญ ได้แก่

- หลักฐานชั้นต้นหรือหลักฐานชั้นปฐมภูมิ (Primary Source)

หมายถึง หลักฐานที่มีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้นโดยตรง เช่นหลักฐานลายลักษณ์อักษร ที่ถูกบันทึกพร้อมกับเหตุการณ์นั้น หรือหลังจากเกิดเหตุการณ์นั้นไม่นาน โดยผู้ที่บันทึกหลักฐานนั้นจะต้องมีความเกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์ หรือเป็นประจักษ์พยานโดยตรงในเหตุการณ์ เช่น งานศิลปกรรม

ภาพถ่าย เทปบันทึกภาพและเสียง บันทึกความทรงจำ พิมพ์เขียว เอกสารการสั่งงานราชการ รายงานการสำรวจ รายงานการปฏิบัติหน้าที่ แบบสอบถาม รายงานการประชุม ฯลฯ การระบุว่าหลักฐานใดเป็นเอกสารชั้นต้นต้องพิสูจน์อายุและเนื้อหาว่าสอดคล้องกับช่วงเวลาหรือเหตุการณ์หรือไม่ และการดัดแปลง

- หลักฐานชั้นรองหรือหลักฐานชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source)

หมายถึง หลักฐานที่ไม่ได้ผลิตขึ้นร่วมสมัยกับเหตุการณ์ เช่น หลักฐานที่ไม่ได้เป็นลายลักษณ์อักษร ที่ถูกเขียนและเรียบเรียงขึ้นมาใหม่โดยบุคคลที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือรู้เห็นเหตุการณ์โดยตรง แต่ได้รับข้อมูลมาจากผู้อื่น การรวบรวมข้อมูลจากหลาย ๆ แหล่ง การวิเคราะห์สังเคราะห์และประเมินคุณค่าข้อมูลขึ้นมาใหม่ โดยใช้ข้อมูลจากหลักฐานชั้นต้นและหลักฐานชั้นรองก็ได้ตัวอย่างเช่น งานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือที่เขียนขึ้นจากการรวบรวมข้อมูลภายหลัง บทวิเคราะห์สถานการณ์ บทความในวารสารและหนังสือพิมพ์ หลักฐานหนึ่งชั้นอาจเป็นได้ทั้งหลักฐานชั้นต้น และชั้นรองขึ้นอยู่กับประเด็นที่จะใช้ศึกษา^๙

๑.๗.๒ แบ่งตามลักษณะหรือวิธีการบันทึก

- หลักฐานลายลักษณ์อักษร

๑) **จารึก** หมายถึง การบันทึกโดยการทำให้เกิดเป็นร่องรอยตัวอักษรลงบนพื้นผิววัสดุประเภทต่างๆ เช่น แผ่นหิน (ศิลาจารึก) แผ่นไม้ ดินเผา เหยือกโลหะ แผ่นเงิน แผ่นทอง แผ่นนาก (เรียกว่าจารึกลานทอง จารึกลานเงิน หรือจารึกลานนาก) ฯลฯ ในประเทศไทยพบจารึกที่เก่าแก่ที่สุดคือจารึกบ้านวังไผ่ เพชรบูรณ์ สันนิษฐานว่าทำขึ้นในพุทธศตวรรษที่ ๑๒ จารึกด้วยอักษรปัลลวะภาษาที่ใช้ในจารึกพบหลากหลาย เช่น บาลี สันสกฤต พม่า มอญ ขอม-เขมร ไทย ไทยล้านนา ลาว อารบิก อาหรับ จีน อักษรที่ใช้ในจารึกที่เก่าที่สุดคืออักษรปัลลวะและพราหมีและพบอักษรอื่น ๆ ของอินเดีย ไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น เทวนาครี อักษรกวิ ขอม-เขมร มอญ พม่า ลายสือไทย ฝักขาม ไทยนิเทศ ธรรมล้านนา ธรรมลาว ฯลฯ เนื้อหาในจารึกมักเป็นเรื่องของชนชั้นปกครองและกิจกรรมทางศาสนา เช่น การประกาศบุญคุณของการกัลปนา การประกาศกฎหมาย การทำสัตย์สาบานของกลุ่มผู้ปกครอง การประกาศบุญคุณจากการสร้างศาสนสถาน

ประโยชน์และความน่าเชื่อถือของจารึก

จารึก เป็นหลักฐานหลักประเภทหนึ่งในการศึกษาประวัติศาสตร์ในดินแดนประเทศไทยช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๙ เพราะยังไม่มีจารึกในรูปแบบอื่นสะท้อนอิทธิพลของอารยธรรมอื่นๆ ผ่านภาษาและตัวอักษรการแก้ไขดัดแปลงทำได้ยาก จึงได้รับความเชื่อถือในประเด็นความดั้งเดิมของหลักฐานต้องตรวจสอบกับหลักฐานอื่น

ปัญหาของการใช้จารึก

- ความเข้าใจในภาษาและตัวอักษรโบราณ
- การชำรุดเสียหายของจารึก
- เนื้อหาจำกัดที่ประเด็นทางศาสนาและการเมืองการปกครอง
- ความเข้าใจต่อโลกทัศน์ของคนในยุคอดีต

๒) **ตำนาน** หมายถึง ตำนานคือจารึกการบันทึกของกลุ่มคนไทย-ลาว ที่ผูกโยงเรื่องราวของผู้คนเข้ากับโลกทัศน์แบบพุทธศาสนาและความเชื่อท้องถิ่น ตำนานมีหลายแบบ ได้แก่

^๙ดารุณี สมศรี. ๒๕๖๒. ระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Research Methodology in History).

- ตำนานดึกดำบรรพ์ คือตำนานที่อธิบายถึงการกำเนิดของภูมิสถานตามความเชื่อดั้งเดิม เช่น ตำนานสุวรรณโคมคำ

- ตำนานฝ่ายเมือง คือตำนานที่เป็นประวัติของบ้านเมืองและผู้ปกครองโดยโยงเข้ากับวัฒนธรรมแบบพุทธ ได้แก่ ตำนานเมืองต่าง ๆ ตำนานฝ่ายวัด คือ ตำนานศาสนสถาน และพระพุทธรูป โดยอธิบายภายใต้กรอบคิดและโลกทัศน์แบบพุทธศาสนา ได้แก่ ตำนานวัด เจดีย์ พระธาตุหรือพระพุทธรูปต่าง ๆ

ประโยชน์และความน่าเชื่อถือของตำนาน

การบันทึกตำนานเกิดภายหลัง ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๑ โดยบันทึกขึ้นจากเรื่องเล่าที่ถ่ายทอดต่อ ๆ มาตำนานมักไม่ได้รับความเชื่อถือจากกรณีความเที่ยงตรงของเหตุการณ์ แต่มีประโยชน์ในการใช้เพื่อตีความสัญลักษณ์ในเรื่องเล่า

ปัญหาในการใช้ตำนาน

- ตำนานเล่าเรื่องภายใต้โลกทัศน์แบบพื้นเมืองและพุทธ การใช้ตำนานจึงต้องตีความและเข้าใจโลกทัศน์ของคนในวัฒนธรรมพื้นเมืองและพุทธ

- การกำหนดช่วงเวลาในตำนานต้องประกอบกับหลักฐานอื่น ส่วนใหญ่ตำนานเล่าเรื่องย้อนหลังไกลกว่าอายุจริง

๓) พระราชพงศาวดาร

พงศาว+อวตาร = พงศาวดาร คือบันทึกเรื่องราวของกษัตริย์ เป็นวัฒนธรรมการบันทึกของราชสำนักผู้นำเจ้าพระยาภายใต้อิทธิพลแบบฮินดู โดยเริ่มจากอยุธยา แบ่งราชพงศาวดารเป็น ๒ ประเภท คือความย่อ และความพิสดาร

- พระราชพงศาวดารถูกทำขึ้นเพื่อพิธีกรรม คือ การยอพระเกียรติกษัตริย์และการบันทึกพิธีการเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ การประกาศสิทธิธรรมทางการเมือง

- ถูกทำขึ้นโดยราชสำนัก เนื้อหาจึงถูกควบคุมโดยราชสำนักและอยู่ในกรอบของพิธีกรรมปัญหาของการใช้คือเนื้อหาจำกัดที่กษัตริย์ และมีการชำระตัดแปลง

๔) เอกสารชาวต่างชาติ

เอกสารชาวต่างชาติปรากฏขึ้นตามการติดต่อระหว่างดินแดนในประเทศไทยกับต่างชาติ ระยะเวลาคือเอกสารของจีนและดินแดนใกล้เคียง เช่น พม่า มลายู ฯลฯ เอกสารจีนที่กล่าวถึงไทยพบมาตั้งแต่ยุคแรกเริ่มประวัติศาสตร์ โดยมักเป็นบันทึกของนักบวชที่เดินทางไปจาริกแสวงบุญ เช่น ภิกษุฟาเทียน (Faxian) และภิกษุอี้จิง (Yijing) ที่เดินทางผ่านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ระหว่างกลับจากอินเดีย เอกสารของราชวงศ์ (เจิ้งสี่-Zheng Shi) และแต่ละรัชกาล (สี่ลู่-Shi Lu) ที่บันทึกเรื่องราวการถวายบรรณาการของกษัตริย์ดินแดนต่าง ๆ

ปัญหาของเอกสารจีน คือ การถ่ายเสียงชื่อพื้นเมืองเป็นอักษรจีน ซึ่งยากต่อการถอดกลับมา เช่น เสียม หลอหุ ปาไป จิงไม่ โตโลโปติ พันพัน ฯลฯ และการรับข้อมูลที่มากจากคำบอกเล่า และอคติทางวัฒนธรรมข้อดีคือมีการจดบันทึกละเอียด และมองด้วยสายตาคนนอกที่สนใจดินแดนอื่น

เอกสารของรัฐใกล้เคียงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น Sejarah Melayu ของโลกมาเลย์ หรือยาสะวิน (Yazawin - พงศาวดารพม่า) พบเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับไทยที่ปฏิสัมพันธ์กับดินแดนเหล่านี้

เอกสารของชาวตะวันตก ปรากฏขึ้นเมื่อโปรตุเกสเข้าสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้และยึดครองมะละกา เช่น The Suma Oriental of Tome Pires และเมื่อมีชาติอื่น ๆ เข้ามาทำการค้าก็มีเอกสารชาวต่างชาติเพิ่มขึ้น ในสมัยรัตนโกสินทร์เอกสารต่างชาติมีเนื้อหาหลายหลายขึ้นตามรูปแบบการติดต่อที่เปลี่ยนแปลงไป เอกสารของตะวันตกมีลักษณะเนื้อหาสำคัญ ๒ ลักษณะ คือ

๑. เป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่การทำงาน เช่น เอกสารการค้าของ VOC. รายงานทางการทูต หรือรายงานการสำรวจต่าง ๆ

๒. เอกสารบันทึกส่วนบุคคลของพ่อค้า เจ้าหน้าที่หรือทูต เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานถูกจัดเก็บไว้ที่สำนักงานขององค์กร เช่น เอกสารของ East India company ที่อังกฤษ, เอกสาร VOC ที่กรุงเฮก เนเธอร์แลนด์, เอกสารของมิชชันนารีเพรสไบทีเรียนจัดเก็บที่สหรัฐอเมริกาและหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยพายัพ เป็นต้น เอกสารที่มีการจัดพิมพ์เผยแพร่มักเป็นงานเขียนส่วนบุคคล (ที่มีวัตถุประสงค์หลากหลาย) และบางชิ้นมีการแปลเป็นภาษาไทย

๕) เอกสารราชการ

เอกสารราชการ หมายถึง เอกสารที่เป็นรายงานหรือคำสั่งในการปฏิบัติงานราชการส่วนมากที่หลงเหลืออยู่คือเอกสารที่เกี่ยวข้องกับราชการฝ่ายปกครองเอกสารราชการแบ่งได้เป็น ๒ ยุค คือ เอกสารราชการยุคก่อนสมัยใหม่ และเอกสารราชการสมัยใหม่

เอกสารราชการยุคก่อนสมัยใหม่ที่จัดเก็บไว้คือยุครัตนโกสินทร์ ประกอบด้วย

- สารตรา หรือตราใหญ่ คือ เอกสารที่เป็นพระบรมราชโองการ พระราชดำริหรือพระราชดำรัสของกษัตริย์ที่มีไปถึงหัวเมือง ออกโดยขุนนางชั้นเจ้าพระยา ก่อนส่งหนังสือออกต้องทูลเกล้าฯ ให้พระมหากษัตริย์ตรวจสอบ และปิดสารด้วยตราประจำหน่วยงาน เช่น ตราราชสีห์ของกรมมหาดไทย

- ท้องตรา หรือตราน้อย คือ เอกสารที่เป็นพระบรมราชโองการ พระราชดำริหรือพระราชดำรัสของกษัตริย์ที่มีไปถึงหัวเมือง ออกโดยเสนาบดีหรือขุนนางชั้นเจ้าพระยา และไม่ต้องส่งให้กษัตริย์ตรวจสอบ แต่ให้เสนาบดีหรือผู้รับพระบรมราชโองการตรวจสอบ ก่อนส่งหนังสือออกปิดสารด้วยตราประจำตำแหน่งของเสนาบดีหรือผู้รับพระบรมราชโองการ เช่น ตราราชสีห์น้อยของเสนาบดีกรมมหาดไทย

- ศุภอักษร คือ เอกสารที่เป็นพระบรมราชโองการ พระราชดำริหรือพระราชดำรัสของกษัตริย์ที่มีไปถึงเจ้าเมืองประเทศราช หรือหนังสือจากเจ้าเมืองประเทศราชที่มีถึงเสนาบดีเพื่อรายงานราชการต่าง ๆ แก่กษัตริย์

- ใบบอก หรือใบจุ่ม คือ เอกสารจากหัวเมืองที่มีมายังเสนาบดีเพื่อรายงานเรื่องต่างๆ

- ฎีกา คือ การร้องทุกข์ถึงพระมหากษัตริย์

- ประกาศต่างๆ เช่น กฎหมาย ข้อห้าม ธรรมเนียมปฏิบัติ ฯลฯ

- วัสดุที่ใช้บันทึกส่วนมากคือกระดาษเพลลา (กระดาษเปลือกไม้เป็นแผ่น) และใบจุ่ม (ผ้าที่เขียนด้วยปากกาออแรงหรือปากไก่อ)

- เอกสารราชการสมัยใหม่ หมายถึงเอกสารราชการในยุคที่มีการจัดตั้งระบบราชการสมัยใหม่ ตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ เป็นต้นมา โดยในระยะแรกยังคงมีเอกสารราชการแบบเดิมใช้ร่วม และมีเอกสารราชการเพิ่มเติม ประกอบด้วย

- เอกสารราชการของกระทรวงต่างๆ ทั้งที่หัวเมืองส่งเข้ามา และส่วนกลางส่งออกไปจากพระมหากษัตริย์ หรือเสนาบดีและข้าราชการระดับต่าง ๆ

- พระราชหัตถเลขาของรัชกาลที่ ๕ ที่ทรงหารือข้อราชการต่าง ๆ กับเจ้านายเชื้อพระวงศ์และข้าราชการสำคัญ

- ราชกิจจานุเบกษา คือ ประกาศการใช้กฎหมายริเริ่มในสมัยรัชกาลที่ ๔ และจัดพิมพ์มาถึงปัจจุบัน การจัดเก็บในปัจจุบันรับผิดชอบโดย หอจดหมายเหตุแห่งชาติ โดยแบ่งเอกสารออกเป็นรัชสมัย และกระทรวง กรม กองต่าง ๆ

๖) จดหมายเหตุ

จดหมายเหตุ คือ การบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ เนื้อหาหลากหลาย เป็นหลักฐาน ทางประวัติศาสตร์ ประเภท พงศาวดาร แต่แตกต่างกันตรงที่จดหมายเหตุ เป็นการบันทึกร่วมสมัย บอเกี่ยวกับวันเวลา ที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้น มีลักษณะเด่นในเรื่องการให้รายละเอียด และความถูกต้องในเรื่องเวลาพร้อมทั้งแทรกความคิดเห็นของผู้บันทึกลงไปด้วย จดหมายเหตุแบ่งออกเป็นหลายประการ ได้แก่ จดหมายเหตุของหลวง จดหมายเหตุไพร่ จดหมายเหตุของบุคคล และเอกสารคำให้การของรัฐหรือฝ่ายปกครอง^{๑๐} ดังนี้

- บันทึกการเดินทางและการศึกสงคราม เช่น จดหมายเหตุเรื่องการปราบฮ่อ จดหมายเหตุเรื่องทัพเชียงตุง

- จดหมายเหตุที่เป็นพระราชกรณียกิจของกษัตริย์ เช่น จดหมายเหตุการเสด็จฯ เฝ้ามองชลาลัยเหนือ จดหมายเหตุราชกิจรายวัน จดหมายเหตุเรื่องสุริยุปราคาในรัชกาลที่ ๔

- บันทึกโหราศาสตร์ของราชสำนัก เช่น จดหมายเหตุไพร่ ปุมโหร

- บันทึกเหตุการณ์อื่น ๆ เช่น คำให้การ

- บันทึกในสมุดไทยหรือใบจุ่ม

๗) หนังสือพิมพ์ นิตยสารและวารสาร

หนังสือพิมพ์ คือ สิ่งพิมพ์ที่เน้นนำเสนอข่าวสารที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น และมีเนื้อหาอื่น ได้แก่ บทความ การแสดงความคิดเห็นต่อสังคมบ้านเมืองหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ และการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ลักษณะเด่นของหนังสือพิมพ์คือการนำเสนอข่าวสารรวดเร็วทันเหตุการณ์ตามที่เกิดขึ้น โดยมักกำหนดออกเป็นรายวัน แต่มีบางส่วนที่ออกเป็นรายสัปดาห์

นิตยสาร คือ สิ่งพิมพ์ที่มีกำหนดออกเป็นวาระ สม่ำเสมอ เน้นนำเสนอข้อมูลข่าวสารและเนื้อหาตามประเด็นที่นิตยสารกำหนด โดยเป็นเนื้อหาทั่ว ๆ ไป ลักษณะเด่นคือเนื้อหาสะท้อนค่านิยมของสังคมร่วมสมัย

วารสาร คือ สิ่งพิมพ์ที่มีกำหนดออกเป็นวาระ คล้ายคลึงกันนิตยสาร แต่มีเนื้อหาเชิงวิชาการ ประกอบด้วยบทความทางวิชาการเป็นหลัก

๘) เอกสารส่วนบุคคล

เอกสารส่วนบุคคล คือ เอกสารที่เขียนขึ้นเพื่อบันทึกหรือบอกเล่าเรื่องราวของบุคคล ซึ่งมักผลิตขึ้นโดยบุคคลนั้น บุคคลใกล้ชิดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น เช่น อัดชีวประวัติ ชีวประวัติ บันทึกความทรงจำ จดหมายส่วนตัว วัตถุประสงคในการเขียนมีทั้งเพื่อเผยแพร่ และไม่ต้องการเผยแพร่ ซึ่งมีผลต่อเนื้อหาในเอกสารหากผู้เขียนไม่ได้เขียนขึ้นเพื่อเผยแพร่ แต่มีการนำมาเผยแพร่ในภายหลัง

^{๑๐}นางสุนทรา เขยกลิ่นเทศ. เอกสารประกอบการเรียนการสอนองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ไทย เล่มที่ ๓ ชั้นตอนวิธีทางประวัติศาสตร์. โรงเรียนทราญมูลวิทยา. สืบค้นจาก <https://saimoon.thai.ac/client-upload/saimoon/uploads/files/๒.pdf>. เข้าถึงเมื่อ วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๗.

เนื้อหาของเอกสารอาจถูกดัดแปลงแก้ไข และเนื้อหาจะตอบสนองการพิมพ์เผยแพร่ เช่น ยกย่องเกียรติคุณของบุคคล เอกสารส่วนบุคคลอาจถูกเผยแพร่เนื่องในหลากหลายวาระโอกาส เช่น การขายอัตชีวประวัติ ชีวประวัติ หรือเอกสารอื่นของบุคคลที่มีชื่อเสียง การจัดพิมพ์เป็นหนังสืองานศพ การจัดพิมพ์ในวาระต่าง ๆ ของหน่วยงาน เป็นต้น

ลักษณะเด่นของเอกสารส่วนบุคคล

- ข้อมูลใหม่ที่อาจไม่ได้รับการเปิดเผยมาก่อน
- ข้อสังเกตต่าง ๆ ส่วนบุคคลที่เอกสารอื่นไม่ได้กล่าวถึง ประเด็นที่ต้องวิพากษ์

ในการใช้เอกสารส่วนบุคคล

- ความเป็นกลางของผู้เขียนทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ

๙) ประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral History)

ประวัติศาสตร์บอกเล่าคือการรวบรวมข้อมูลต่อเหตุการณ์ หรือวิถีชีวิตจากผู้ที่มีประสบการณ์ตรง โดย “การสัมภาษณ์” ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเหตุการณ์นั้น ๆ ในการเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์ร่วมสมัยประโยชน์ของประวัติศาสตร์บอกเล่า คือ การใช้เป็นข้อมูลศึกษาประวัติศาสตร์ และการเก็บรักษาข้อมูลองค์ความรู้ไม่ให้สูญหายเมื่อบุคคลเสียชีวิตลง ประวัติศาสตร์บอกเล่าเป็นแหล่งข้อมูลที่สะท้อนเรื่องราวของคนทั่วไป เป็นทางเลือกและการแก้ปัญหาประวัติศาสตร์แบบ “วีรบุรุษ” ประวัติศาสตร์การเมือง และเรื่องราวของชนชั้นนำ โดยนำเสนอประวัติศาสตร์จากชายขอบหรือจากข้างล่างขึ้นบน (History from Below) เช่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กลุ่มชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์สังคม เป็นต้น

การสัมภาษณ์หรือสนทนากลุ่มคือวิธีการหลักในการรวบรวมข้อมูล โดยความยินยอมของบุคคลนั้น ๆ เป็นการสัมภาษณ์บุคคลที่มีประสบการณ์ตรงในเรื่องที่จะเก็บข้อมูล โดยต้องพิจารณาถึงความแม่นยำของความทรงจำ และตระหนักถึงแนวคิดอุดมการณ์ของผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ต้องใช้เครื่องมือบันทึกเสียงหรือถ่ายวิดีโอเพื่อบันทึกข้อมูลหลังการสัมภาษณ์สิ้นสุดควรถอดบันทึกเสียงเป็นเอกสารเก็บรักษาไว้จำเป็นต้องใช้ข้อมูลจากเอกสารหรือการสัมภาษณ์อื่น ๆ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล หากเป็นการรวบรวมข้อมูลในเชิงรายละเอียดของเหตุการณ์^{๑๑}

- หลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร

หลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ส่วนใหญ่เป็นหลักฐานประเภทโบราณสถาน โบราณวัตถุ เช่น โบสถ์วิหาร โครงกระดูกมนุษย์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ซึ่งจัดว่าเป็นหลักฐานที่มีคุณค่า และสามารถใช้อ้างอิงทางประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างมาก

๑) โบราณสถาน

โบราณสถาน หมายถึง สิ่งก่อสร้างโดยฝีมือมนุษย์ขนาดต่างๆกัน อยู่ติดกับพื้นดิน ไม่อาจนำเคลื่อนที่ไปได้เช่น กำแพงเมือง คูเมือง วัง วัด ตลอดจนสิ่งก่อสร้างที่อยู่ในวัด และวัง เช่น โบสถ์วิหาร เจดีย์ และที่อยู่อาศัย การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับโบราณสถานจำเป็นต้องเดินทางไปยังสถานที่ตั้งของโบราณสถานนั้น ๆ

๒) โบราณวัตถุ

โบราณวัตถุ หมายถึง สิ่งของโบราณที่มีลักษณะต่าง ๆ กัน สามารถนำติดตัวเคลื่อนย้ายได้ไม่ว่าสิ่งของนั้น ๆ จะเกิดขึ้นตามธรรมชาติเป็นสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น หรือเป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของ

^{๑๑}ดารุณี สมศรี. ๘๓๔๒๑๒ ระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Research Methodology in History).

โบราณสถาน และสิ่งของที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นเหล่านี้เกิดขึ้นในสมัยประวัติศาสตร์เช่น พระพุทธรูป เทวรูป รูปเคารพต่าง ๆ เครื่องประดับ และเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับโบราณวัตถุไม่จำเป็นต้องเดินทางไปยังสถานที่ทางประวัติศาสตร์เสมอไป และสามารถไปศึกษาได้จากแหล่งรวบรวมทั้งของราชการ เช่น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ^{๑๒}

^{๑๒}นางสุนทรา เขยกลีนเทศ. เอกสารประกอบการเรียนการสอนสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ไทย เล่มที่ ๓ ชั้นตอนวิธีทางประวัติศาสตร์. โรงเรียนทราชมูลนิธิ. สืบค้นจาก <https://saimoonthai.ac/client-upload/saimoon/uploads/files/๒.pdf>. เข้าถึงเมื่อ วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๗.

บทที่ ๒ ประวัติศาสตร์ทหาร

๒.๑ ความหมายของประวัติศาสตร์ทหาร

ประวัติศาสตร์ทหาร เป็นสาขาหนึ่งของประวัติศาสตร์ทั่วไปโดยศึกษาเกี่ยวกับ ภูมิหลังประวัติความเป็นมาวิวัฒนาการทางทหาร ทั้งในยามปกติ และยามสงคราม ตามที่ปรากฏหลักฐาน หรือมีการบันทึกไว้ ประกอบด้วยเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้อง กับกิจการทหารในห้วงสมัยต่าง ๆ ได้แก่ เรื่องการจัดหน่วยทหาร การบังคับบัญชา ด้านกำลังพล ด้านอาวุธยุทโธปกรณ์ ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี การศึกษาสงคราม บทเรียนจากการรบในสมรภูมิต่าง ๆ ตลอดจนชีวประวัติบุคคลสำคัญทางทหารในแต่ละยุคสมัย

นักการทหารบางท่านได้ให้คำนิยามของประวัติศาสตร์ทหารไว้ ดังเช่น

พลตรี บัญชา แก้วเกตุทอง อดีตที่ปรึกษากองทัพบกด้านประวัติศาสตร์และ พิพิธภัณฑ์ทหาร ให้ทรงสนทนาว่า “ประวัติศาสตร์ทหาร หมายถึง วิวัฒนาการทางทหาร ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงมาโดยลำดับ อันสืบเนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ การรบ การสงคราม วิวัฒนาการของอาวุธ วิวัฒนาการในการแต่งกาย วิวัฒนาการของยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี วิธีรบ วิวัฒนาการของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งปัจจัยดังกล่าว ล้วนทำให้การทหาร ได้พัฒนาโดยลำดับ ยกตัวอย่างเช่น วิวัฒนาการของอาวุธ ทำให้วิธีการรบ หรือยุทธวิธี เปลี่ยนแปลงไป และทำให้มีความจำเป็นในการพัฒนาหน่วย ... ”

พลโท โสภาส วงษ์สวัสดิ์ ได้แสดงทรรศนะไว้ในเอกสารวิจัยหลักสูตรการ ป้องกันราชอาณาจักร ภาครัฐร่วมเอกชน รุ่นที่ ๔ ประจำปีการศึกษา ๒๕๓๔ - ๒๕๓๕ ว่า “ประวัติศาสตร์ทหาร จัดได้ว่าเป็นแขนงหนึ่งของประวัติศาสตร์ทั่วไป ซึ่งเป็นการศึกษาเฉพาะเกี่ยวกับกิจการด้านการทหารในทุก ๆ ด้าน นับตั้งแต่ความเป็นมาและวิวัฒนาการของการทหาร ทั้งในด้านการจัด การฝึก ยุทธวิธี ยุทโธปกรณ์ เครื่องแต่งกายไปจนถึง การวางแผนการรบ การปฏิบัติการรบ และการสงคราม ทั้งภายในประเทศหนึ่ง ๆ หรือระหว่างประเทศ หรือแม้กระทั่งระหว่างกลุ่มประเทศ...”

กล่าวโดยรวมแล้ว ประวัติศาสตร์รวบรวมเรื่องราวที่เกี่ยวกับพฤติกรรม ของมนุษย์ในอดีตที่ผ่านมา มีขอบเขตและเนื้อหาที่กว้างขวางมาก และอาจจำแนก สาขาประวัติศาสตร์ได้หลายรูปแบบ สำหรับประวัติศาสตร์ทหาร ก็เป็นสาขาหนึ่งของประวัติศาสตร์ ที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิวัฒนาการทางทหาร ทุก ๆ ด้านทั้งในยามปกติและยามสงคราม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลง หรือวิวัฒนาการมาโดยลำดับในแต่ละยุคสมัย ตามที่ปรากฏหลักฐานหรือมีการบันทึกไว้^{๑๓}

๒.๒ ความสำคัญของประวัติศาสตร์ทหาร

ประวัติศาสตร์ทหาร ทำให้เราทราบถึงบทเรียนทางทหารทั้งที่เป็นข้อบกพร่อง และที่ประสบความสำเร็จมาแล้วในอดีต ทำให้เราทราบเหตุการณ์ทางทหารในอดีตที่ ผ่านมาว่ามีการเปลี่ยนแปลง หรือมีวิวัฒนาการไปอย่างไร ผลแห่งการเปลี่ยนแปลงนั้นทำให้ปรากฏเป็นคุณประโยชน์หรือเกิดผลเสียหาย ต่อกองทัพ และต่อประเทศชาติอย่างไร ประวัติศาสตร์ทหารจึงเป็นวิชาสำคัญที่ทหารจะต้องเรียนรู้ ไม่เพียงแต่

^{๑๓}กรมยุทธการทหารบก โดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์. กรมยุทธการทหารบก โดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์, หนังสือนวนสังกัดอรุณการพิมพ์, ๒๕๕๔. หน้า ๑๑-๑๒.

ทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของกิจการทหารเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างจิตสำนึกในความรักชาติเสียสละเพื่อชาติ และระลึกถึงคุณความดีของบรรพบุรุษที่ต่อสู้เพื่อป้องกันประเทศชาติให้อยู่รอด ซึ่งทำให้เรามีแผ่นดินอาศัยอยู่มาตราบเท่าทุกวันนี้

พลโท ดำเนียรলেখะกุล อดีตที่ปรึกษากองทัพบกด้านประวัติศาสตร์และพิพิธภัณฑ์ทหาร กล่าวว่า “ประวัติศาสตร์ทหารเป็นวิชาที่สำคัญ เพื่อให้ทราบความเป็นมาของชาติ การต่อสู้ของบรรพบุรุษที่ป้องกันประเทศให้อยู่รอด และเพื่อให้เรามีแผ่นดินอาศัยอยู่มาตราบเท่าทุกวันนี้ ทหารต้องเรียนรู้ประวัติศาสตร์ทหาร เพื่อให้ทราบว่าสมัยก่อนเขามีการจัดเตรียมกำลังพล กำลังอาวุธ กำลังรบ ตลอดจนการทำสงคราม เขาทำอย่างไรข้อดีข้อเสียประการใด...”

พลโท สุรเสฏฐ รามสมภพ อดีตที่ปรึกษากองทัพบกด้านประวัติศาสตร์และพิพิธภัณฑ์ทหาร กล่าวว่า “ประวัติศาสตร์ทหาร เป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งที่จะสะท้อนให้เห็นเหตุการณ์ในอนาคต ได้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงที่จะปรากฏขึ้น ซึ่งเราสามารถจะหลีกเลี่ยงหรือปิดเป่าภาวะเลวร้ายที่จะปรากฏขึ้นในอนาคตให้ผ่านพ้น ไปด้วยดีหรือบรรเทาเบาบางลง อันจะทำให้ประเทศชาติหรือกองทัพดำรงอยู่ได้ด้วย ความมั่นคง...”

นักรทหารที่ได้ศึกษาประวัติศาสตร์ทหาร และศึกษาประวัติการรบในสงครามต่าง ๆ ย่อมจะทราบความเป็นมาของกิจการทหารในด้านต่าง ๆ รวมทั้งได้เรียนรู้บทเรียนจากการรบที่มีการบันทึกไว้ ดังเช่นบทเรียนจากสงครามในอดีต ณ ยุทธบริเวณหนึ่งนั้น ย่อมเป็นประโยชน์ต่อการรบครั้งหลัง ๆ ในยุทธบริเวณเดียวกัน หรือในยุทธบริเวณที่มีสถานการณ์คล้ายคลึงกัน นักรทหารทั้งหลายได้อาศัยประสบการณ์หรือบทเรียนจากอดีตที่ผ่านมาเป็นแนวทางหรือนำไปประยุกต์ในการวางแผนและใช้ในการดำเนินการรบได้ นอกจากนี้ยังช่วยให้เรียนรู้ถึงข้อผิดพลาดและหาวิธีปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดจนช่วยในการตัดสินใจในบางเรื่อง ซึ่งทำให้ลดข้อบกพร่อง

โดยสรุปแล้ว อดีต ปัจจุบัน และอนาคตมีความสัมพันธ์กัน อดีตเป็นตัวกำหนด ปัจจุบันและ มีผลไปถึงอนาคตด้วย ดังนั้น การศึกษาเรื่องราวของมนุษย์ในอดีตนั้น จึงเป็นการศึกษาเรื่องราวและพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกันทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต ซึ่งมนุษย์เราสามารถนำข้อผิดพลาดหรือข้อบกพร่องที่ทำไว้ในอดีตนั้นมาเป็น บทเรียนสำหรับปัจจุบันและอนาคตได้ ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต จนกระทั่งถึงปัจจุบันนั้นถือเป็นประวัติศาสตร์ แม้จะเป็นเหตุการณ์ที่เพิ่งเกิดขึ้นก็ตาม หากว่ามีความสำคัญพอ หรือมีผลมาถึงสังคมมนุษย์โดยส่วนรวม ก็ถือเป็นประวัติศาสตร์ได้ มิได้ถูกจำกัดขอบเขตว่า จะต้องเป็น เหตุการณ์ที่ล่วงเลยมาแล้วก็ปี จึงจะเป็นประวัติศาสตร์ สิ่งที่สำคัญของประวัติศาสตร์ คือ การตรวจสอบข้อเท็จจริง หรือค้นหาความจริงในประวัติศาสตร์ ข้อมูลประวัติศาสตร์ในบางเรื่อง อาจเคยเป็นที่ยอมรับกันมา ในสมัยหนึ่ง แต่ก็อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ในเวลาต่อมาหากเราพบหลักฐานใหม่ที่น่าเชื่อถือกว่ามายืนยันข้อเท็จจริง^{๑๔}

^{๑๔}กรมยุทธการทหารบก โดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์. กรมยุทธการทหารบก โดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์, ฝางหุ่นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, ๒๕๕๔. หน้า ๑๔.

๒.๓ ประเภทของหลักฐานประวัติศาสตร์ทหาร

พลตรี ถวิล อยู่เย็น ที่ปรึกษากองทัพบกด้านประวัติศาสตร์และพิพิธภัณฑ์ทหารได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับหลักฐานประวัติศาสตร์ทหารไว้ในเอกสารสำหรับการบรรยาย ที่โรงเรียนเสนาธิการทหาร เมื่อวันที่ ๒๑-๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒ สรุปได้ดังนี้

๒.๓.๑ หลักฐานประวัติศาสตร์ทหาร โดยทั่วไปประกอบไปด้วย

- หลักฐานประเภทเอกสาร ได้แก่ พงศาวดาร บันทึกจดหมายเหตุ บันทึกเรื่องราวประวัติศาสตร์บุคคล แผนที่ แบบธรรมเนียม ซึ่งแบบธรรมเนียมอาจจะจำแนกตามระดับหน่วยตั้งแต่ระดับรัฐบาล กระทรวงกลาโหม กองบัญชาการกองทัพไทย กองบัญชาการทหารสูงสุด กองทัพบก กองทัพเรือ กองพัน กองร้อย รวมทั้งจำแนกตามประเภทแบบธรรมเนียม อาทิ พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง แจ้งความ

- หลักฐานประเภทวัตถุ ได้แก่ จารึกคนโบราณ พิพิธภัณฑ์วัตถุโบราณวัตถุ ภูมิประเทศ ภาพยนตร์

- หลักฐานประเภทของกำลังหน่วยรบ ได้แก่ หลักฐานประเภทเอกสาร แผนที่แสดง ภูมิประเทศ ภาพถ่าย ภาพยนตร์ การจำลองสนามรบ รวมทั้งหลักฐานประเภทวัตถุได้แก่สิ่งอุปกรณ์ที่ยึดได้ หรือสิ่งอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องตลอดจนหลักฐานจากการสัมภาษณ์ และบันทึกความทรงจำ

๒.๓.๒ หลักฐานการปฏิบัติการของหน่วยทหาร ประกอบไปด้วย

- หลักฐานประเภทคำสั่ง ได้แก่ คำสั่งยุทธการ คำสั่งการช่วยรบ
- หลักฐานประเภทบันทึก ได้แก่ บันทึกประจำวัน บันทึกการสั่งการ บันทึกประชุม
- หลักฐานประเภทระเบียบ ได้แก่ ระเบียบราชการสนาม ระเบียบปฏิบัติประจำ รวมทั้งแผนประกอบคำสั่ง เช่น แผนกข่าวกรอง แผนกการสื่อสาร แผนกกำลังพล แผนกการจัดกำลัง แผนกสถิติต่าง ๆ รายงาน ได้แก่ รายงานประจำงวด รายงานประจำวัน รายงานการรบ รายงานข่าวกรอง รายงานกำลังพล รายงานส่งกำลังบำรุง รายงานการสูญเสีย รวมทั้งแผนที่ แผนที่สถานการณ์ แผนบริวาร แผนนโยบาย เอกสารแยกเรื่อง สถิติเกี่ยวกับทำเนียบกำลังพล ทำเนียบหน่วย ทำเนียบกำลังพลรบ งบประมาณ^{๑๔}

การรวบรวมหลักฐาน

การรวบรวมหลักฐานนั้นเนื่องจากการมุ่งเน้นในเรื่องการปฏิบัติการของหน่วยทหารจะสะดวกมากขึ้น หากมีการรวบรวมเรื่องราวและหลักฐานจากบทเรียนการรบทั้งทางบก ทางเรือ ทางอากาศ และผลของการรบ โดยแยกหลักฐานต่าง ๆ ดังนี้

- หลักฐานเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ : เกี่ยวกับดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ของชาติ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อขีดความสามารถของทหาร ข้อบกพร่องหรือความอ่อนแอ รวมทั้งนโยบายของชาติ

- หลักฐานเกี่ยวกับการส่งกำลังบำรุง : เกี่ยวกับขีดความสามารถทางการส่งกำลังบำรุงของหน่วยและหน่วยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยเหนือ การสะสมสิ่งอุปกรณ์ การขนส่ง การคมนาคม ตลอดจนระบบการส่งกำลัง

^{๑๔}กรมยุทธการทหารบก โดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์. กรมยุทธการทหารบก โดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์, เลขหน้า ๒๔-๒๕. ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, ๒๕๕๔.

- หลักฐานฐานด้านยุทธการ : เกี่ยวกับกำลังและการประกอบกำลัง การวางกำลัง คำสั่ง และแผนยุทธการ ยุทธวิธีใหม่ ๆ หรือที่นำชัยชนะมาสู่หน่วย ความล้มเหลวหรือข้อบกพร่องในการรบยุทธการ ปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้สามารถบรรลุภารกิจ รวมทั้งขวัญ ความสามัคคี คุณภาพของหน่วย และผู้บังคับบัญชา
- หลักฐานฐานเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจพล: เกี่ยวกับการบรรจุกำลังพลตามอัตราคุณภาพของกำลังพล ขวัญและการสูญเสียกำลังพลฝ่ายเรา จำนวนข้าศึกที่จับได้และการสูญเสียของฝ่ายข้าศึก การบำรุงขวัญ การผลิตเปลี่ยนหน่วย และการหมุนเวียนกำลังพล
- หลักฐานเกี่ยวกับภูมิประเทศและลมฟ้าอากาศ: เกี่ยวกับสภาพภูมิประเทศในพื้นที่ปฏิบัติการ และสภาพลมฟ้าอากาศในระหว่างปฏิบัติการ และสภาพลมฟ้าอากาศในการปฏิบัติการ โดยพิจารณาว่าเป็นอุปสรรคแก่การปฏิบัติของหน่วยหรือไม่ อีกทั้งการใช้ความเกื้อกูลของภูมิประเทศและลมฟ้าอากาศให้เป็นประโยชน์
- หลักฐานเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงภายใน : เกี่ยวกับการจัดกำลัง การวางกำลัง ยุทธศาสตร์และวิธีของฝ่ายตรงข้ามหรือแนวร่วมกับฝ่ายปราบปรามซึ่งรวมทั้งทหาร หน่วยกึ่งทหาร ตำรวจ และพลเรือน การปฏิบัติการและผลที่ได้รับของทั้งสองฝ่าย^{๑๖}

๒.๔ ภูมิหลัง/ประวัติความเป็นมาของกิจการทหารบกไทยในสมัยต่าง ๆ

๒.๔.๑ สมัยก่อนสุโขทัย

จากการศึกษาค้นคว้าของนักปราชญ์ราชบัณฑิตสาขาต่าง ๆ มีความเชื่ออยู่หลากหลาย ทฤษฎี เกี่ยวกับแหล่งกำเนิดของชนเผ่าไทย เริ่มแรกบอกกว่าชนเผ่าไทยนั้น เคยอยู่บริเวณเทือกเขาอัลไต แล้วค่อย ๆ อพยพเคลื่อนย้ายเข้าไปตั้งหลักแหล่งบริเวณมณฑลเสฉวน บางทฤษฎีก็เชื่อกันว่าถิ่นที่อยู่ดั้งเดิมของชนเผ่าไทยนั้น เคยอยู่แถบมณฑลกวางตุ้ง แล้วอพยพไปทางด้านตะวันตกสู่มณฑลยูนนาน แล้วมีบางส่วนอพยพขึ้นไปทางเหนือเข้าสู่มณฑลเสฉวน แต่ถูกจีนรุกรานจึงทำให้ต้องอพยพไปคนละทิศละทาง ไม่ว่าจะเป็น ในลาว ในเวียดนาม ในทางตอนเหนือของพม่าตนเอง และทฤษฎีที่ว่าด้วยข้อมูลที่ค้นคว้าในปัจจุบัน เกี่ยวกับชนเผ่าไทยนั้น มีแหล่งกำเนิดในดินแดนประเทศไทยทุกวันนี้ โดยศึกษาสำรวจจากหลักฐาน โบราณวัตถุ โบราณสถาน กำไล ลูกปัด เครื่องปั้นดินเผาและโครงกระดูกมนุษย์ ทฤษฎีนี้เป็นที่ถกเถียงกันอย่างมากในหมู่นักวิชาการ เพราะมีหลักฐานและเหตุผลที่มีความน่าเชื่อถือได้มากที่สุด ซึ่งอาจจะต้องศึกษาค้นคว้าสืบต่อไป^{๑๗}

หลักฐานของกองทัพไทยที่เก่าแก่ที่สุด คือ หลักฐานทางโบราณคดี ได้แก่ ภาพ จำหลักที่ระเบียงปราสาทนครวัด ประเทศกัมพูชา ซึ่งได้จำหลักไว้ในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ เมื่อประมาณ พ.ศ.๑๗๒๔ - ๑๗๖๑ ภาพจำหลักดังกล่าว เป็นภาพทหารชาวสยามอยู่ในขบวนพยุหยาตราของกองทัพพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ (ประมาณ พ.ศ. ๑๖๕๖ - ๑๖๙๕) ที่ยกทัพไปตีอาณาจักรจามปา เมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๖๘๘ ภาพขบวนทหารที่เดินอยู่ข้างหน้า เป็นกองระวางหน้าชาวสยามซึ่งเป็นพันธมิตรของเขมร

^{๑๖}เรื่องเดียวกัน. เลขหน้า ๒๕-๒๖.

^{๑๗}มนู อุดมเวช. ประวัติศาสตร์ไทยดำในประเทศไทย. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ๒๕๔๗.

มีผู้บังคับบัญชาอยู่บนหลังช้างปรากฏคำจารึกภาษาเขมร อธิบายภาพขบวนทหารสยามว่า “เสียมกุก” นับเป็นหลักฐานของกองทัพไทยที่เก่าแก่ที่สุด^{๑๘}

๒.๔.๒ สมัยสุโขทัย (ประมาณ พ.ศ. ๑๗๙๒ - ๒๐๐๖)

ระหว่างกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ถึงกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๘ อาณาจักรเขมร ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง มีเมืองพระนคร (เสียมราฐ) เป็นเมืองหลวง ได้ขยายอำนาจเข้ามาทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออก และที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในภาคกลางของดินแดนที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบัน เขมรได้เมืองละโว้ (ลพบุรี) ไล่เป็นเมืองหน้าด่านด้านตะวันตกของเขมร แต่เมื่อสิ้นรัชสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ (ครองราชย์ พ.ศ. ๑๗๒๕ - ๑๗๖๑) แล้ว อาณาจักรเขมรก็เสื่อมอำนาจลง คนไทยที่สุโขทัยต่างพยายามตั้งตนเป็นอิสระ และด้วยความสามารถในการรบของผู้นำไทยในระยะนั้น คือ พ่อขุนบางกลางหาว เจ้าเมืองบางยาง และพ่อขุนผาเมือง เจ้าเมืองราด ได้ร่วมกันรวบรวมคนไทยและนำกำลังเข้าสู้รบขับไล่เขมรที่ปกครองสุโขทัยได้สำเร็จ ซึ่งในที่สุด พ่อขุนบางกลางหาวได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นกษัตริย์ครองสุโขทัย เมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๗๙๒ ทรงพระนามว่า **พ่อขุนศรีอินทราทิตย์** ทรงเป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์พระร่วง

เมื่อเริ่มตั้งอาณาจักรสุโขทัย สุโขทัยอยู่ท่ามกลางนครรัฐหรือหัวเมืองที่เป็นของชนชาติไทยกลุ่มอื่น หรือชนชาติอื่นซึ่งต่างเป็นอิสระ มีอำนาจมากบ้างน้อยบ้าง เมืองสุโขทัยจึงยังไม่เป็นที่ยอมรับของบางเมือง การรบครั้งสำคัญเกิดขึ้นในคราวที่ขุนสามชน เจ้าเมืองฉอด (อยู่ริมแม่น้ำแม่ย) ได้ยกทัพเข้ามาล้อมเมืองตาก ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่าน ด้านตะวันตกของอาณาจักรสุโขทัยเมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๘๐๕ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ปฐมกษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัย ได้เสด็จยกทัพไปปราบขุนสามชนพร้อมด้วยพระราชโอรสองค์เล็กคือ **พ่อขุนรามคำแหงมหาราช** (พระนามเดิมว่า “พระราม”) ขณะที่ทรงมีพระชนมายุ ๑๙ พรรษา โดยในการรบครั้งนั้นพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทรงช่วยพระราชบิดาในการรบกับขุนสามชนอย่างกล้าหาญจนได้ชัยชนะ ภายหลังพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ทรงพระราชทานนามพระราชโอรสว่า “พระรามคำแหง”^{๑๙}

การทหารสมัยสุโขทัย

ประวัติศาสตร์ไทยสมัยต้นสุโขทัยเรื่องราวส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการสร้างบ้านเมือง จุดประสงค์ใหญ่ คือการป้องกันและรักษาราชอาณาจักรไว้ สุโขทัยในสมัยต้นๆ จึงคงมีลักษณะเป็นรัฐทหาร คือ จัดระเบียบปกครองประเทศ โดยยึดการป้องกันประเทศเป็นหลักสำคัญ การปกป้องประชาชนและป้องกันบ้านเมืองให้ปลอดภัย ถือเป็นพระราชกรณียกิจที่สำคัญของพระมหากษัตริย์ไทย จากศิลาจารึกหลักที่ ๑ ทำให้ทราบว่าในการทำสงครามในสมัยสุโขทัยไทยรู้จักวิธีการรบบนหลังช้าง ที่เรียกว่า “ยุทธหัตถี” นอกเหนือไปจากการใช้ทหารราบ และทหารม้า พระมหากษัตริย์ ซึ่งทรงเป็นพระประมุข ทรงเป็นผู้นำทัพในยามเกิดศึกสงคราม การพ่ายแพ้ หรือได้รับชัยชนะ ขึ้นอยู่กับพระมหากษัตริย์ หรือจอมทัพเป็นสำคัญ^{๒๐}

^{๑๘}กรมยุทธการทหารบก โดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์. กรมยุทธการทหารบก โดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์, หนังสือนวนจำกัด อรุณการพิมพ์, ๒๕๕๔. หน้า ๓๓-๓๔.

^{๑๙}กรมยุทธการทหารบก โดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์. กรมยุทธการทหารบก โดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์, หนังสือนวนจำกัด อรุณการพิมพ์, ๒๕๕๔. ๓๕-๓๖.

^{๒๐}เรื่องเดียวกัน. หน้า ๓๗.

การแบ่งกองทหารและการป้องกันตัวเมือง

ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดเกี่ยวกับการแบ่งกองทหารสุโขทัย แต่หลักฐานจากมังรายศาสตร์ได้กล่าวถึงการจัดแบ่งกองทหารตามความสำคัญของเหล่าทหารจากสูงไปหาต่ำคือ ชั้นสูง ได้แก่ เหล่าพลช้าง เรียกว่านายช้าง, ชั้นกลาง ได้แก่ เหล่าพลม้า เรียกว่านายม้า, ชั้นต่ำได้แก่ เหล่าพลราบ เรียกว่านายดิน ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช มีการสร้างเส้นทางเชื่อมราชธานีกับหัวเมืองชั้นกลาง เพื่อความสะดวกและความรวดเร็วในการเคลื่อนทัพ นอกจากนี้ชาวสุโขทัยมีการป้องกัน การรุกรานจากศัตรูภายนอกคือตามหัวเมืองใหญ่ต่าง ๆ ได้สร้างกำแพง และขุดคูเมืองไว้ป้องกันศัตรู จำนวนชั้นของกำแพงขึ้นกับความสำคัญของเมือง นอกจากนั้นมีการขุดทำที่เก็บน้ำไว้ใช้ทั้งนอกเมือง และในเมือง

อาวุธสมัยสุโขทัย

การจัดหาอาวุธเป็นหน้าที่ของไพร่พลที่จะหาเอาไว้ใช้เองเป็น อาวุธประจำกายทั้งสิ้น ได้แก่ ขวาน มีดเหน็บ มีดปลายตัด หอก ดาบ (มีทั้งดาบคู่ และ ดาบตั้ง) แหลน หลาว โดมร หน้าไม้ ธนู ง้าว และของง้าว เป็นต้น^{๒๑}

๒.๔.๓ สมัยอยุธยา (พ.ศ. ๑๘๙๓ - ๒๓๑๐)

อาณาจักรอยุธยา สถาปนาขึ้นมาภายหลังการก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัยและล้านนา คือสถาปนาเมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๓ มีที่ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง ก่อตั้งขึ้นจากการรวมตัวกันระหว่างแคว้นละโว้และแคว้นสุพรรณภูมิ บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ทางเครือญาติโดยมีปฐมกษัตริย์คือ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (สมเด็จพระเจ้าอู่ทอง) ผู้สถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีกรุงศรีอยุธยาตั้งอยู่ในบริเวณที่แม่น้ำ ๓ สายไหลผ่าน คือ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก และแม่น้ำลพบุรี จึงทำให้อาณาจักรอยุธยาเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว แผ่ขยายอำนาจไปยังดินแดนใกล้เคียง จนกลายเป็นอาณาจักรใหญ่ที่มีอำนาจมาก อาณาจักรหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้^{๒๒}

การทหารสมัยอยุธยา

ในสมัยอยุธยาการทหารของไทยได้รับการปรับปรุงให้รัดกุมยิ่งขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพบ้านเมืองและสังคม ประกอบกับอาณาจักรอยุธยาได้รับอิทธิพลของขอมมากกว่าสุโขทัย รูปแบบการปกครองและการทหารของกรุงศรีอยุธยา จึงเป็นแบบผสมระหว่างสุโขทัยและขอม โดยอยุธยาได้เลือกสรรเอาสิ่งดีของทั้งขอมและไทยมาผสมกัน ทั้งในด้านการปรับปรุงวิธีการควบคุมกำลังไพร่พลและยุทธวิธี^{๒๓}

การควบคุมบังคับบัญชาทหาร

ในยามสงครามมีเจ้าหม่อมขุนนางทำหน้าที่ระดมพลภายใต้การควบคุมเข้าประจำกองทัพ ซึ่งมีพระมหากษัตริย์เป็นจอมทัพมีเจ้านาย และขุนนางเป็นแม่ทัพนายกอง ฝ่ายทหาร มีสมุหพระกลาโหมเป็นหัวหน้า รับผิดชอบกิจการทหารทั้งปวง มีการกำหนดตำแหน่งและอำนาจหน้าที่สายการบังคับบัญชาของฝ่ายทหารตั้งแต่ยามปกติ เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการเรียกระดมพลเมื่อเกิดสงคราม ส่วนฝ่ายพลเรือนมีสมุหนายกเป็นหัวหน้ารับผิดชอบกิจการฝ่ายพลเรือน รวมทั้งจุดศมภ์ การแยกกิจการทหารกับพลเรือนออกจากกัน

^{๒๑}กรมยุทธการทหารบก โดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์. กรมยุทธการทหารบก โดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์, ห้างหุ้นส่วนจำกัด ธรรมการพิมพ์, ๒๕๕๔. หน้า ๙๘

^{๒๒}เรื่องเดียวกัน. หน้า ๔๑.

^{๒๓}เรื่องเดียวกัน. หน้า ๔๓.

มีส่วนส่งเสริมประสิทธิภาพ ของกิจการทหารไทยสมัยอยุธยาให้สูงขึ้น ทั้งในด้านการจัดหน่วยเข้าเป็นกองทัพ และการควบคุมบังคับบัญชา^{๒๔}

การทำทะเบียนไพร่พล

ได้เริ่มครั้งแรกในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ หน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กรมพระสุรัสวดี มีหน้าที่ทำทะเบียนไพร่พล โดยออกไปประจำหัวเมืองต่าง ๆ คอยดูแลและทำทะเบียนพล ควบคุมการทำบัญชีพล การบรรจุกำลังพล เข้าประจำหน่วย และส่งสำเนาการบรรจุกำลังพลเหล่านั้นมาให้กลาโหมไว้ตั้งแต่นิยามปกติ เมื่อเกิดสงครามขึ้นก็เร่งรัดให้กรมการเมืองเรียกพลเข้าประจำหน่วยรบทันที

การขึ้นทะเบียนไพร่พล

ชายไทยต้องขึ้นทะเบียนเป็นทหารทุกคน การเข้ารับราชการ จำแนกเป็นไพร่สมและไพร่หลวง ไปร่สม หรือ สมลัก หมายถึง ชายไทยเมื่ออายุ ครบ ๑๘ ปี ต้องมาขึ้นทะเบียนกับเจ้าหน้าที่กรมพระสุรัสวดี และจะต้องได้รับการสักท้อมือว่าเป็นคนในสังกัดกรมใด เมื่อขึ้นทะเบียนแล้วให้มุลนายฝึกหัดไปก่อน ยังไม่ต้อง รับราชการ เมื่ออายุครบ ๒๐ ปี จึงให้ขึ้นทะเบียนพลเป็น “ไพร่หลวง” ส่วนไพร่หลวง หมายถึง ไปร่สม เมื่ออายุครบ ๒๐ ปี ให้ขึ้นทะเบียนพลเป็น “ไพร่หลวง” โดยเข้ามารายงานตัวในราชธานีแล้วเข้ารับราชการตาม กรมกองที่สังกัดไว้ ซึ่งเรียกกันในสมัย นั้นว่า “เข้าเวร” มีกำหนดปีละ ๖ เดือน เรียกว่า “เข้าเดือนออกเดือน” คือ เข้ารับราชการ ๑ เดือน ได้พัก ๑ เดือน แล้วจึงกลับเข้ารับราชการใหม่ อีกสลับกันไป

การแบ่งเหล่าทหาร

กองทัพ ไทยสมัยอยุธยา มีการแบ่งกำลังพล ออกเป็น ๔ เหล่า ที่เรียกว่า “จตุรงคสนา” ได้แก่ พลเท้า พลม้า พลช้าง และพลรถ

๑) พลเท้า คือ ทหารเดินเท้า หรือทหารราบ ถือเป็นเหล่าหลักในการจัดและการรบของกองทัพ โดยการปฏิบัติการรบแบบประชิดข้าศึก คัดเลือกมาจากชายฉกรรจ์ที่มีร่างกายสมบูรณ์ไม่ทุพพลภาพ นับเป็นเหล่าที่มีจำนวนมากกว่าเหล่าอื่น เพราะมีหน้าที่ต้องปฏิบัติในการรบประชิดเข้าตะลุมบอน อาวุธที่ใช้มักใช้ตามถนัดของแต่ละบุคคล เมื่อเรียกระดมไพร่พล มักแบ่งทหารออกเป็นเหล่าตามอาวุธที่ถือ อาวุธเหล่านี้ทางบ้านเมืองมิได้เตรียมไว้ให้ โดยมากผู้ที่ถูกเกณฑ์เข้ามาจะต้องนำอาวุธของตนเข้ามาทุกคน เช่น ดาบ หอก ทวน โล่ เชน ดั้ง และแหลน

๒) พลม้า คือ ทหารม้า มีหน้าที่สำคัญในการป้องกันรักษาปีกของทหารราบ ทำการตีโอบและโอบฉวยเพื่อรบกวนข้าศึก รวมทั้งทำหน้าที่รักษาด่าน ลาดตระเวน และหาข่าว อาวุธทหารม้าใช้กันตามถนัด ดังเช่น หอก ทวน ดาบ และปืน

๓) พลช้าง คือ ทหารที่ใช้ช้างเป็นพาหนะ มีหน้าที่บุกแนวพลเดินเท้า และพลม้าของข้าศึกให้ระส่ำระสาย สมัยอยุธยาช้างเป็นพาหนะสำคัญอย่างหนึ่งสำหรับใช้ขับขี่ บรรทุกสินค้าไปยังท้องถื่น ทูรกันดาร และห่างไกล ในยามศึกสงครามนอกจากใช้ช้างบรรทุกเสบียงอาหาร อาวุธยุทโธปกรณ์แล้ว ทหารไทยสามารถฝึกหัดช้างเข้าร่วมรบได้ โดยช้างศึกเหล่านี้ได้รับการฝึกฝนให้เข้าทำการรบแบบประชิดบุกทำลายข้าศึก นอกจากนี้มีการนำปืนใหญ่เข้ามาประกบติดกับช้าง การยิงปืนใหญ่บนหลังช้างต้องฝึกกันด้วยความยากลำบากอย่างไรก็ตามการใช้ช้างศึกลักษณะนี้ ก็ยังคงมีมาตลอดสมัยอยุธยา พร้อมทั้งปรากฏ “กรมช้างปืนใหญ่” ซึ่งเป็นกรมย่อยขึ้นกับกรมช้าง หรือกรมคชบาล อาจกล่าวได้ว่าช้างปืนใหญ่เป็นกำลังที่

^{๒๔}เรื่องเดียวกัน. หน้า ๔๓

สำคัญมากในการรบ ในพงศาวดารพม่าได้เขียนถึงข้างรบของฝ่ายอยุธยาว่า “ข้างนั้นคลุมเกราะเหล็กถึงหน้าอก และแต่ละตัวยังมีปืนใหญ่”

๔) พลธ คือ เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศและยุทธวิธีทั้งของไทยและของบ้านเมืองใกล้เคียง ไม่อำนวยให้ใช้รถรบเข้าทำการยุทธ์ ดังนั้น พลธจึงทำหน้าที่ในเรื่องการส่งกำลังบำรุง เช่น ลำเลียงขนส่งเสบียงอาหาร และอาวุธยุทธโปกรณ์ และการเคลื่อนย้าย กำลังพลด้วยพาหนะเกวียน หรือระแพะ

กองทัพที่เป็นหลักในการทำสงคราม คือ กองทัพหลวง หากมีศึกใหญ่ อาจเรียกเกณฑ์กองทัพหัวเมืองเหนือ และหัวเมืองทางใต้เข้าร่วมด้วย กองทัพในกรุงมีการเปลี่ยนแปลงบ้างเล็กน้อย มีการตั้งตำแหน่งวังหน้า และวังหลัง ซึ่งมีกรมพระราชวังบวรสถานมงคล และกรมพระราชวังบวรสถานพิมุข เป็นผู้บังคับบัญชา^{๒๕}

อาวุธสมัยอยุธยา

ส่วนใหญ่เป็นอาวุธที่ไพร่พลจัดทำมาเอง อาจจำแนกประเภทของอาวุธเป็นอาวุธประเภทถือไว้ประจำมือสำหรับฟันแทง เช่น มีด ดาบ หอก ง้าว ขงง้าว ทวน อาวุธประเภทที่ใช้พุ่งขีดไป เช่น แหวน หลาว หอก อาวุธประเภทที่ใช้สำหรับยิง เช่น ธนู หน้าไม้ ปืน และอาวุธประเภทที่ใช้ตี เช่น ฟลอง ตะบอง นอกจากนี้ยังมีเครื่องป้องกันอาวุธหรือเครื่องกำบังสำหรับปิดป้องกันอาวุธ นับเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการรบ เพื่อป้องกันข้าศึกมิให้ฟันแทงได้ เครื่องป้องกันอาวุธที่ใช้กัน ได้แก่ ดั้ง โล่ เขน สำหรับอาวุธปืนไฟที่ใช้ในกองทัพ นำเข้ามาโดยชาวโปรตุเกส ซึ่งภายหลังได้สมัครเป็นทหารอาสา ต่อมาไทยได้สร้างอาวุธปืนไฟขึ้นใช้เองในราชการทหาร^{๒๖}

๒.๔.๕ สมัยธนบุรี (พ.ศ.๒๓๑๐-๒๓๒๕)

เมื่อกรุงศรีอยุธยาแตก ในปี พ.ศ.๒๓๑๐ ก็ได้มีการรวบรวมคนไทยตั้งก๊กต่าง ๆ ทั่วราชอาณาจักร แสดงให้เห็นว่าคนไทยเหล่านั้น เป็นอิสระที่จะรวมตัวกันในระยะเวลาที่เกิดช่องว่างแห่งอำนาจ เพื่อที่จะสถาปนาศูนย์อำนาจแห่งใหม่ขึ้นซึ่งในห้วงเวลานั้นพระยาตาก (สิน) เป็นผู้นำที่สามารถสร้างศูนย์อำนาจแห่งใหม่ขึ้นที่กรุงธนบุรีได้สำเร็จอันเป็นการเริ่มต้นสมัยกรุงธนบุรีในประวัติศาสตร์ไทย สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงเป็นนักรบและนักทหารที่เก่งกล้า มีความชัดเจนในด้านหลักการสงคราม ทั้งด้านยุทธศาสตร์และยุทธวิธี พระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้มีการบันทึกไว้ในพระราชพงศาวดารฉบับต่าง ๆ รวมทั้งจากหนังสืออภินิหารบรรพบุรุษได้กล่าวถึงประวัติการรับราชการเริ่มต้นจากตำแหน่งมหาดเล็กและใช้ความรู้ความสามารถในการรบจนได้เลื่อนขั้นเป็นพระยาตาก ปกครองเมืองตาก ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ^{๒๗}

ภายหลังที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกอบกู้เอกราชและได้รับอันเชิญขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ในปี พ.ศ.๒๓๑๐ แล้ว พระองค์ได้ทรงย้ายราชธานีมาตั้งที่กรุงธนบุรี เนื่องจากปัจจัยทางยุทธศาสตร์ กรุงศรีอยุธยามีอาณาเขตกว้างใหญ่เกินกำลังที่จะรักษา และสภาพหักพังยับเยิน การที่จะบูรณะให้

^{๒๕}กรมยุทธการทหารบก โดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์. กรมยุทธการทหารบกโดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์, หนังสือนวนจพกคือธรมการพิมพ์, ๒๕๕๔. หน้า ๔๔-๔๗

^{๒๖}เรื่องเดียวกัน. หน้า ๔๙.

^{๒๗}กรมยุทธการทหารบก โดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์. กรมยุทธการทหารบก โดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์, หนังสือนวนจกคือธรมการพิมพ์ หน้า ๖๕.

เป็นราชธานีนั้นเปลืองแรงมาก ทั้งเป็นสมรภูมิที่ยังไม่สงบข้าศึกสามารถประชิดได้ทั้งทางบกและทางน้ำ ส่วนกรุงธนบุรีนั้นเป็นเมืองเล็ก ๆ มีแม่น้ำล้อมรอบมีป้อมปราการมั่นคงและใกล้ทะเล^{๒๘}

ทหารในสมัยกรุงธนบุรี

ทหารสมัยกรุงธนบุรี ยังดำเนินแบบแผนตามกรุงศรีอยุธยา คือชายฉกรรจ์ทุกคนต้องเป็นทหารมีการทำทะเบียนไพร่ที่รัดกุม โดยให้เข้าเวรรับราชการต่าง ๆ ปีละ ๖ เดือน คือถูกเกณฑ์แรงงานเข้าเดือน ออกเดือน (รับราชการ ๑ เดือน ออกมาทำมาหากิน ๑ เดือน)

๒.๔.๖ สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ.๒๓๒๕-๒๔๑๑)

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงปราบดาภิเษกเป็นปฐมกษัตริย์แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ เมื่อ พ.ศ.๒๓๒๕ แล้ว ทรงมีพระราชดำริว่าสภาพของกรุงธนบุรีไม่เหมาะสมที่จะเป็นจะเป็นราชธานีถาวรต่อไป เนื่องจากเมืองธนบุรี มีอาณาเขตคับแคบ ขยายออกไปได้ยาก ประกอบกับมีชัยภูมิไม่เหมาะสมทางยุทธศาสตร์ เนื่องจากเมืองธนบุรีตั้งอยู่บนสองฝั่งแม่น้ำ โดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาชั้นอยู่ตรงกลาง มีสภาพเป็น “เมืองอกแตก” หากมีการรบถึงชานพระนคร จะประสบกับความยุ่งยากในการโยกย้าย ลำเลียงกำลังข้ามแม่น้ำไปมา ทำให้ชักช้าไม่ทันการ สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ถือเป็นยุคแห่งการสร้างความมั่นคงให้กับบ้านเมือง โดยสร้างความเข้มแข็งทางการทหาร สร้างความยุติธรรมในบ้านเมืองด้วยการชำระกฎหมาย ฟันฟุเศรษฐกิจ มีการค้าสำเภากับจีน

ส่วนการปกครองในสมัยรัตนโกสินทร์ยังดำเนินรูปแบบการปกครองตามแบบการปกครองแบบสมัยอยุธยา การปกครองส่วนกลาง มีการแต่งตั้งข้าราชการทั้งวังหลวง วังหน้า สมุหกลาโหมทำหน้าที่หัวฝ่ายทหาร และบังคับบัญชาดูแลหัวเมืองฝ่ายใต้ สมุหนายกทำหน้าที่หัวหน้าฝ่ายพลเรือนและบังคับบัญชาหัวเมืองฝ่ายเหนือ ส่วนการปกครองหัวเมือง แบ่งหัวเมืองเป็น ๓ ประเภท คือ หัวเมืองชั้นใน หัวเมืองชั้นนอก และหัวเมืองประเทศราช หัวเมืองชั้นในเป็นเมืองขนาดเล็กรายรอบเมืองหลวง มีผู้รั้งและกรมการเป็นผู้ปกครอง หัวเมืองชั้นนอก อยู่ห่างไกลเมืองหลวง แบ่งเป็นหัวเมืองชั้นเอก โท ตรี และจัตวา ตามขนาดความสำคัญของเมือง^{๒๙}

กิจกรรมทหารบกสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

การทหารสมัยรัตนโกสินทร์ ยังมีการควบคุมกำลังพลกำลังคนในรูปแบบของระบบไพร่และมีการเปลี่ยนแปลงบางประการ เพื่อให้เหมาะกับสภาพสังคมของในขณะนั้น เช่น ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ ๑) ทรงเห็นถึงความทุกข์ยากของราษฎร จึงทรงผ่อนผันให้ไพร่ได้รับราชการปีละ ๔ เดือน ออกมาทำมาหากิน ๘ เดือน คือรับราชการ ๑ เดือน ทำมาหากิน ๒ เดือน (เรียกว่าเข้าเดือนออกสองเดือน)

แต่ต่อมาในรัฐสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ ๒) ภาวะสงครามเริ่มลดน้อยลง บ้านเมืองสงบขึ้นโปรดเกล้าฯ ให้ไพร่รับราชการปีละ ๓ เดือน ออกมาทำมาหากิน ๙ เดือน คือรับราชการ ๑ เดือน ทำมาหากิน ๓ เดือน เรียกว่าเข้าเดือนออกสามเดือน^{๓๐}

- **รัชกาลที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช**

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๖๖. ๒๕๕๔.

^{๒๙} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๗๕.

^{๓๐} กรมยุทธการทหารบก โดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์. กรมยุทธการทหารบก โดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์, ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, ๒๕๕๔ หน้า ๗๔

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้ไพร่หลวงรับราชการปีละ ๔ เดือน ออกมา ทำมาหากิน ๘ เดือน คือ รับราชการ ๑ เดือน ทำมาหากิน ๒ เดือน เรียกกันว่าเข้าเดือน ออก สองเดือน^{๓๑} และยังได้รับอาวุธส่วนหนึ่งจากประเทศจีน เนื่องจากมีการติดต่อทางการค้ากับจีน และยังมีชาวต่างประเทศจัดหาอาวุธปืนมาถวาย เพื่อใช้ในการป้องกันประเทศ ดังเช่น กัปตัน ฟรานซิสไลท์ (Francis Light) ชาวอังกฤษได้ จัดซื้ออาวุธปืนมาถวาย^{๓๒}

- **รัชกาลที่ ๒ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย**

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ ๒) ภาวะสงครามเริ่มลดน้อยลง บ้านเมืองสงบเรียบร้อยขึ้นโปรดเกล้าฯ ให้ไพร่ รับราชการปีละ ๓ เดือน ออกมาทำมาหากิน ๔ เดือน คือรับราชการ ๑ เดือน ทำมาหากิน ๓ เดือน เรียกว่า “เข้าเดือน ออกสามเดือน”^{๓๓} ในเรื่องการจัดหน่วยทหารและการฝึกทหาร ให้ทหารรักษาพระราชฐานต่างกายและฝึกหัด ตามแบบ “ทหารซีปาย” (Sepoy) ซึ่งพระองค์ได้เห็นตัวอย่างการฝึกของทหาร ซีปายชาวอินเดีย จำนวน ๘๐ คน ที่อยู่ในบังคับบัญชาของร้อยโท รุทเธอฟอร์ด (Rutherford) ซึ่งเข้ามาพร้อมกับ จอห์น ครอเฟิร์ต (John Crawford) ทูตอังกฤษ^{๓๔} อาวุธยุทธโปกรณ์ กัปตัน แฮน (Captain Han) ชาวอเมริกันได้ ถวายปืนคาบศิลา ๕๐๐ กระบอก และจัดซื้ออาวุธส่งเข้ามาทั้งปืนใหญ่ และปืนเล็กไว้ใช้ในกองทัพอย่างเร่งด่วน^{๓๕}

- **รัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว**

อาวุธยุทธโปกรณ์ : เร่งสะสมอาวุธยุทธภัณฑ์มีการสร้างป้อมปราการเพิ่มเติม ขุดคูคลองเป็นเครื่องกีดขวางรอบพระนคร สร้างเมืองหน้าด่าน อีกทั้งมุ่งป้องกันทางทะเลเป็นสำคัญ โดยการสั่งต่อเรือรบจำนวนมาก^{๓๖}

การจัดการหน่วยทหารและการฝึกทหาร : มีการจัดหน่วยทหารราบ และทหารปืนใหญ่ขึ้นเป็นหน่วยประจำการ มีลูกหมู่ชาวมัญ ที่เมืองนครเขื่อนขันธ์และเมืองปทุมธานีมาฝึกหัดเป็น “ทหารซีปาย” เพื่อเป็นหน่วยทหารรักษาพระองค์^{๓๗}

- **รัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**

อาวุธยุทธโปกรณ์ : มีการแสวงหาอาวุธยุทธโปกรณ์ โดยสั่งซื้อเข้ามาผ่านทูตานุทูตทั้งปืนใหญ่ และปืนชนิดต่าง ๆ มาไว้ใช้ราชการตามหน่วยทหาร และประจำป้อมต่าง ๆ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างปืนปืนพระสุปินบันดาล (ปืนใหญ่ขนาดเล็กบรรจุดินปืน ยิงติดต่อกันได้ในเวลารวดเร็ว มีล้อ ๔ ล้อ) ปืนกลชนิดลูกม่ซึ่งใช้กันสับซึ่งทำเป็นรูปปลา ตัวกระบอกเป็นเหล็กมีลูกม่บรรจุดินปืน สามารถยิงติดต่อกันในเวลารวดเร็ว^{๓๘}

^{๓๑}เรื่องเดียวกัน. หน้า ๕๔.

^{๓๒}กรมยุทธการทหารบก โดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์. กรมยุทธการทหารบก โดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์, เลขหน้าสไลด์ หน้า ๖๑

^{๓๓}เรื่องเดียวกัน. หน้า ๕๔.

^{๓๔}กรมยุทธการทหารบก โดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์. กรมยุทธการทหารบก โดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์, ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, ๒๕๕๔. หน้า ๕๖.

^{๓๕} กรมยุทธการทหารบก โดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์. กรมยุทธการทหารบก โดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์, ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, ๒๕๕๔. ๖๑.

^{๓๖}เรื่องเดียวกัน. หน้า ๖๒.

^{๓๗}เรื่องเดียวกัน. หน้า ๕๗.

^{๓๘}เรื่องเดียวกัน. หน้า ๖๒. .

การจัดหน่วยทหาร และการฝึกทหาร : มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการทหาร จากแบบโบราณให้เป็นแบบชาติตะวันตก ทหารวังหลวง อยู่ในความปกครองบังคับบัญชาของพระองค์ ทหารวังหน้า อยู่ในความปกครองบังคับบัญชาของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเริ่มการเปลี่ยนแปลงและการจัดตั้งหน่วยทหาร ตั้งกรมทหารรักษาพระองค์ปืนปลายหอกข้าหลวงเดิมตั้งกองรักษาพระองค์ ตั้งกองปืนใหญ่อาสาญวน ตั้งทหารปืนใหญ่ฝ่ายวังหลวง ตั้งกองทหารล้อมวัง ตั้งกองทหารหน้า^{๓๙}

• **รัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**

เนื่องจากรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ชาตินาโอรานาจตะวันตกได้แพร่ขยายอิทธิพลเข้ามายังทวีปเอเชียบ่่อยขึ้น ทหารของไทยจึงจำเป็นต้องปฏิรูปให้เป็นแบบแผนทั้งด้านการจัดหน่วยทหาร การจัดหากำลังพลการจัดหาอาวุธยุทโธปกรณ์ การจัดตั้งโรงเรียนทหาร ในต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้ทรงปรับปรุงกิจการทหารโดยมีความมุ่งหมายเพื่อที่จะสร้างเสถียรภาพทางการเมืองภายในเป็นสำคัญด้วย เนื่องจากอำนาจการปกครองบ้านเมืองอยู่ภายใต้อิทธิพลของขุนนางตระกูลสำคัญขณะนั้น^{๔๐}

การจัดหน่วยทหาร : โปรดเกล้าฯ ให้ปรับปรุงทหารหน้าอย่างจริงจังเนื่องจากทรงตระหนักดีว่าเป็นกรมที่มีการฝึกหัดอย่างยุโรป ซึ่งเป็นกำลังสำคัญกรมหนึ่ง จำเป็นที่จะต้องปรับปรุงให้มีสภาพเช่นเดียวกับกรมทหารมหาดเล็ก รักษาพระองค์ จึงมีการเพิ่มอัตรากำลังพล เพิ่มอาวุธยุทโธปกรณ์ และต่อมาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้หมื่นไวยวรนาถ (เจิม แสง - ชูโต) ซึ่งกลับมาจากการดูงานทางทหารในยุโรป ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการกรมทหารหน้า เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๓ มีการปรับปรุงระเบียบการปกครอง การแต่งกาย และการฝึกแบบตะวันตกขึ้นภายในกรมทหารหน้า กิจการทหารไทยได้รับการปรับปรุงมากขึ้น^{๔๑} กิจการกรมทหารของไทยได้ปรับปรุงให้เหมาะสมกับกาลสมัยมากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการจัดหน่วยทหาร การจัดหากำลังพล การจัดหาอาวุธยุทโธปกรณ์ การฝึกหัดทหารตามแบบอย่างอารยธรรมประเทศ เพื่อให้กิจการทหารมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะสร้างเสถียรภาพทางการเมืองภายใน และใช้เป็นหลักในการป้องกันพระราชอาณาจักรเป็นสำคัญ^{๔๒}

• **รัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว**

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ ทรงใช้แบบแผนทางการปกครองที่ปฏิรูปไว้ ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นแนวทาง และได้มีการขยายในด้านการจัดกองทัพ โปรดเกล้าฯ ให้จัดกองทัพใหม่ โดยเปลี่ยนชื่อกรมยุทธนาธิการเป็นกระทรวงกลาโหม มีหน้าที่ดำเนินการเฉพาะกิจการทหารบก พลเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนครไชยศรีสุรเดช ผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงกลาโหมบังคับบัญชาทหารกองทัพบกทั่วไป อีกทั้ง ยกกรมทหารเรือ ขึ้นเป็นกระทรวงการทหารเรือ รับผิดชอบเกี่ยวกับกิจกรรมทหารเรือนอกจากนี้ยังโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้ง “สภาป้องกันพระราชอาณาจักร” ทำหน้าที่ประสานงานกันระหว่างกระทรวงกลาโหม และกระทรวงกลาโหมเรือ โดยมีพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นประธาน มีเสนาบดีกระทรวงกลาโหม เสนาบดีกระทรวงทหารเรือ จอมพลทหารบก จอมพลทหารเรือ ทั้งที่ประจำการ และมีได้

^{๓๙}เรื่องเดียวกัน. หน้า ๕๙.

^{๔๐}กรมยุทธการทหารบก โดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์. กรมยุทธการทหารบก โดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์ หน้า ๑๐๕. ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, ๒๕๕๔

^{๔๑}เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๐๖.

^{๔๒}เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๖๙.

ประจำการ เป็นสมาชิกสภาป้องกันพระราชอาณาจักร และมีเสนาธิการทหารบกเป็นเลขานุการประจำสภาป้องกันพระราชอาณาจักร^{๔๓}

การจัดกำลัง : เสนาบดีกระทรวงกลาโหมได้ออก “กฎลักษณะปกครองและระเบียบการภายในสำหรับกองทัพบก” เพื่อให้กิจการทหารบกมีระเบียบแบบแผนดีขึ้น ได้ทั้งกำหนดให้กองทัพบก แบ่งออกเป็นกองทัพย่อย กองพล กรม กองพัน กองร้อย หมวด หมู่ โดยมีผู้บังคับบัญชาระดับชั้น และมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นจอมทัพ ในการจัดกำลัง เมื่อ พ.ศ.๒๔๕๔ โปรดเกล้าฯ ให้จัดรวมกองพลต่าง ๆ ขึ้นเป็นกองทัพ และ ๑ กองพลอิสระ ประกอบด้วย กองทัพที่ ๑ ตั้งกรมบัญชาการที่กรุงเทพฯ กองทัพที่ ๒ ตั้งกรมบัญชาการที่พิษณุโลก กองทัพที่ ๓ ตั้งกรมบัญชาการที่กรุงเทพฯ ส่วนกองพลที่ ๔ เป็นกองพลอิสระขึ้นการบังคับบัญชาโดยตรงต่อกระทรวงกลาโหม ตั้งกรมบัญชาการที่มณฑลราชบุรี นอกจากนี้ใน พ.ศ. ๒๔๕๕ โปรดเกล้าฯ ให้แต่งตั้งกรมแสงสรรพาวุธขึ้นการบังคับบัญชาโดยตรงต่อกระทรวงกลาโหมและให้กรมแสงและกรมคลังแสงขึ้นตรงต่อกรมนี้

ด้านอาวุธยุทธโธปกรณ์ : พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมุ่งขยายกำลังทางกองทัพ โดยการสั่งซื้ออาวุธทันสมัยเข้ามาประจำการในกองทัพจำนวนมาก เช่น ปืนใหญ่ ๖๓ นอกจากนี้ ได้ยกเลิกการใช้ปืน ร.ศ. (ปืนรัตนโกสินทรศก) มาใช้เป็นปืนเล็กยาว แบบ ๖๖ และปืนกลเบาแบบ ๖๖ แทน ซึ่งเป็นการเสริมฐานะของกองทัพให้มั่นคงแข็งแรงขึ้น^{๔๔}

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสร็จขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ.๒๔๕๓ โปรดเกล้าฯ ให้มีการออกกฎลักษณะปกครองและระเบียบภายในกองทัพบก เพื่อให้กิจการทหารบกมีระเบียบแบบแผนดีขึ้น มีการจัดซื้อปืนใหญ่ ปืนเล็กยาว ปืนกลเบา ซึ่งเป็นการเสริมฐานะของกองทัพให้มั่นคงแข็งแรงขึ้น เหตุการณ์สำคัญในรัชสมัยนี้คือ กฎบ ร.ศ. ๑๓๐ (พ.ศ. ๒๔๕๔) โดยทหารกลุ่มหนึ่งพยายามใช้กำลังยึดอำนาจเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตัดสินพระทัยส่งกองทหารอาสาซึ่งประกอบด้วย กองทหารบก รอยนต์ และกองบินทหารบก ไปร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ ๑ ร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรในสมรภูมิมิรบยุโรป ระหว่าง พ.ศ.๒๔๖๐-๒๔๖๒ ซึ่งส่งผลดีต่อประเทศไทยหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไทยได้มีโอกาสแก้ไขสนธิสัญญา ซึ่งไทยเป็นฝ่ายเสียเปรียบนานาชาติในเรื่องอำนาจการศาล และเรื่องภาษีร้อยละ ๓ นอกจากนี้ทำให้ทหารไทยได้รับประสบการณ์ในการปฏิบัติการร่วมกับทหารต่างชาติด้วย^{๔๕}

^{๔๓}เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๒๕.

^{๔๔}กรมยุทธการทหารบก โดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์. กรมยุทธการทหารบก โดยกองประวัติศาสตร์. เอกสารประกอบการสอนวิชาประวัติศาสตร์, ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, ๒๕๕๔. หน้า ๑๒๕.

^{๔๕}เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๗๐.

บทที่ ๓
ประวัติกองทัพอากาศ

*‘กำลังในอากาศเป็นเครื่องมือที่จริงอย่างเดียว ที่จะกันมิให้การสงครามมาถึงท่ามกลางประเทศของเราได้
ทั้งเป็นประโยชน์ใหญ่ยิ่งในการคมนาคมเวลาปกติ’*

พระดำรัส

“จอมพล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจักษพงษ์ภูวนารถ
กรมหลวงพิศณุโลกประชานารถ “
พระบิดาแห่งกองทัพอากาศ”

“ Air Power is the sole shield to protect our nation against wars and also renders great service for transportation during peacetime.”

Field Marshal His Royal Highness
prince Chakrabongse Bhuvanath Krom Luang Bisnulok Prajanath

วิวัฒนาการกองทัพอากาศ

องค์ผู้ริเริ่มกิจการบินในประเทศไทย (จากซ้ายไปขวา)

- พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖
- พลเอก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ กรมหลวงพิศณุโลกประชานารถ
- นายพลเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบุรฉัตรไชยากร กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน
- จอมพล พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจิริประวีตวรเดช กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช

พ.ศ.๒๔๕๓ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖) ภายหลังจากที่นักบิน ชาวเบลเยียม ชื่อ นายชาร์ล ว็อง แด็ง บอร์น (Charles Van Den Born) ได้นำเครื่องบินแบบ อองรี ฟาร์ม็อง ๔ (Henri Farman IV) ชื่อ “แวนด้า” มาแสดงการบินให้ชาวสยามชมเป็นครั้งแรก ระหว่างวันที่ ๓๑ มกราคม ถึงวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๓ ที่สนามม้าสระปทุม ตำบลปทุมวัน (ราชกรีฑาสโมสร) ซึ่งได้รับความสนใจเป็นอย่างมากจึงเพิ่มการแสดงการบินอีก ๑ วัน ในวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๓ ขณะนั้นประเทศฝรั่งเศสกำลังพัฒนาด้านการบินทำให้ จอมพล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจิริประวีตวรเดช กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช เสนาบดีกระทรวงกลาโหม และ นายพลเอก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ กรมหลวงพิศณุโลกประชานารถ เสนาธิการทหารบก ได้ทรงเห็นความสำคัญ และความจำเป็นที่ประเทศไทยจะต้องมีเครื่องบินไว้ป้องกันประเทศ ทั้งนี้ นายพลเอก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ กรมหลวงพิศณุโลกประชานารถ นับว่าทรงเป็นผู้วางรากฐานกิจการบิน กองทัพอากาศ ยกย่องพระองค์เป็น “พระบิดาแห่งกองทัพอากาศ”

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ กรมหลวงพิศณุโลกประชานารถ
ประทับเป็น ผู้โดยสารในการแสดงการบินครั้งแรก

นายพันตรี หลวงศักดิ์ศิลาวัธ นายร้อยเอก หลวงอาวุธลิขิกร นายร้อยโท ทิพย์ เกตุทัต

เครื่องบินแบบเบรเกต์ ๓ (Breguet III)
ที่ซื้อมาจากประเทศฝรั่งเศสในครั้งแรก

เครื่องบินนีเออपोर्ट ๒ (Nieuport IIN)
ที่ซื้อมาจากประเทศฝรั่งเศสในครั้งแรก

เมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๕๔ กระทรวงกลาโหม จึงได้จัดตั้งกิจการบินขึ้นในกองทัพบก และได้คัดเลือกนายทหาร ๓ คน ไปศึกษาวิชาการบิน ณ ประเทศฝรั่งเศส คือ

๑. นายพันตรี หลวงศักดิ์ศัลยาวุธ (สุนี สุวรรณประทีป)
๒. นายร้อยเอก หลวงอาวุธสิทธิกร (หลง สีน-ศุข)
๓. นายร้อยโท ทิพย์ เกตุทัต

ระหว่างที่นายทหารทั้งสามกำลังศึกษาวิชาการบิน ณ ประเทศฝรั่งเศสนั้น กระทรวงกลาโหมได้สั่งซื้อเครื่องบินจากประเทศฝรั่งเศสเป็นเครื่องบินนิเออปอร์ตปีกชั้นเดียว จำนวน ๔ เครื่อง เครื่องบินเบรเกต์ปีก ๒ ชั้น จำนวน ๓ เครื่อง และเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ (ชุ่ม อภัยวงศ์) ได้บริจาคเงินส่วนตัวซื้อเครื่องบินแบบเบรเกต์ให้แก่กระทรวงกลาโหมอีก ๑ เครื่อง รวมเป็น ๘ เครื่อง เครื่องบินทั้งสองแบบนี้ นายทหารทั้ง ๓ คน ได้เป็นผู้ทดลองบิน ณ ประเทศฝรั่งเศส แล้วจึงส่งมายังประเทศไทย นับได้ว่านายทหารทั้ง ๓ คน เป็นนักบินชุดแรกของไทย

การเริ่มกิจการบิน

หลังจากนายทหารทั้ง ๓ คน สำเร็จการศึกษาและเดินทางกลับถึงประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๖ กระทรวงกลาโหมจึงได้เริ่มกิจการบินขึ้นเมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๕๖ และให้อยู่ในบังคับนายพลโทพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบุรฉัตรไชยากร กรมขุนกำแพงเพชรอัครโยธิน จเรทหารช่าง โดยนอกจากจะต้องทำหน้าที่เป็นนักบินแล้วยังต้องทำหน้าที่เป็นช่างเครื่องบินอีกด้วย ทำให้เกิดการพัฒนาด้านการบินขึ้นในประเทศไทย กองทัพอากาศจึงยกย่องให้เป็น “บุพการีทหารอากาศ”

เมื่อวันที่ วันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๕๖ (ขณะนั้นการนับวันขึ้นปีใหม่คือ วันที่ ๑ เมษายน) ได้มีการทดลองทำการบินเป็นครั้งแรกด้วยนักบินไทยและเครื่องบินของไทยที่สนามราชกรีฑาสโมสร โดยมีจอมพลสมเด็จพระเจ้า

บรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช จเรทหารบกและจเรทหารเรือ พร้อมด้วยนายพลเอก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ กรมหลวงพิศณุโลกประชานารถ เสนาธิการทหารบก เสด็จมาประทับทอดพระเนตร พร้อมด้วยข้าราชการฝ่ายทหาร และพลเรือน ตลอดจนประชาชนชาวไทยไปชมเป็นจำนวนมาก การบินในวันนั้นทำการทดลองด้วยเครื่องบินนิเออปอร์ตปีกชั้นเดียว จำนวน ๓ เครื่อง

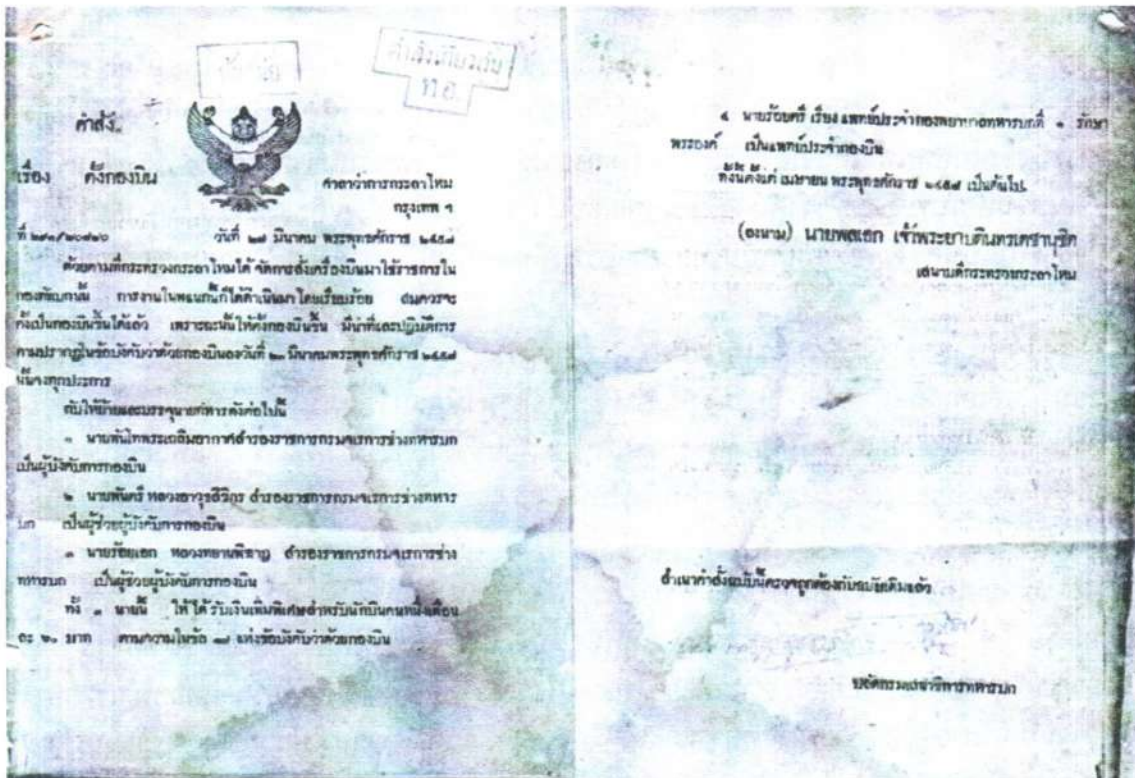
เมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๕๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปยังโรงเก็บเครื่องบิน และได้ทอดพระเนตรการบิน นักบินทั้ง ๓ คน คือ นายพันโท หลวงศักดิ์ศัลยาวุธ นายพันตรีหลวงอาวุธสิทธิกร และนายร้อยเอก หลวงทะยานพิฆาต ได้บินถวายตัวและไปรษย์ข้าวตอกดอกไม้ถวายพระพรชัยมงคลในวันนี้เจ้านาย ข้าราชการฝ่ายทหารและพลเรือน ตลอดจนประชาชน ไปคอยชมเป็นจำนวนมาก การแสดงการบินของนักบินทั้ง ๓ คน เป็นที่พอพระราชหฤทัยมากเมื่อเสร็จการบินแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยาแก่ นายพันโท หลวงศักดิ์ศัลยาวุธ และต่อมาเพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ได้เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรการบินในวันนั้น คณะรัฐมนตรีจึงมีมติ เมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๓๗ ให้วันที่ ๑๓ มกราคมของทุกปีเป็น “วันการบินแห่งชาติ”

การตั้งกองบินทหารบกที่ดอนเมือง

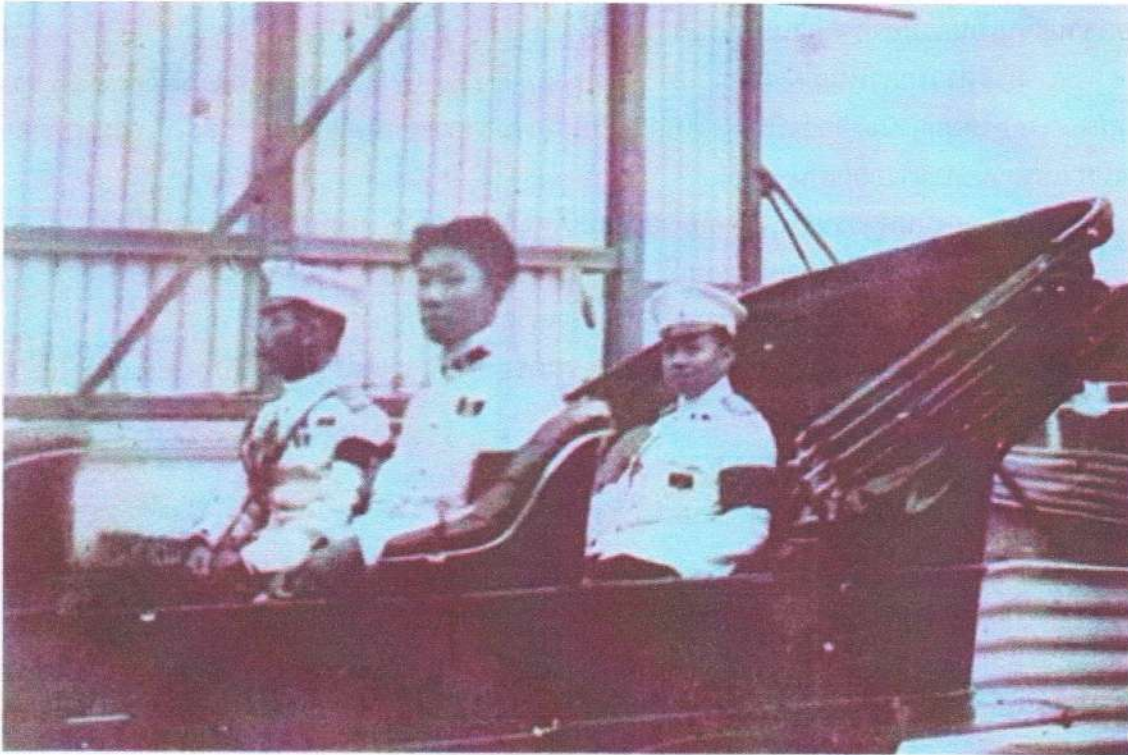
เมื่อกิจการบินของไทยได้เจริญก้าวหน้าขึ้น การจะใช้สนามม้าสระปทุมเป็นสนามบินต่อไปย่อมไม่สะดวก เพราะคับแคบและเป็นหลุม จึงได้ย้ายสนามบินมาที่ตำบลดอนเมือง ซึ่งเป็นที่ดอนน้ำไม่ท่วม ทั้งอยู่ไม่ห่างไกล จากพระนครมากนัก สามารถตั้งเป็นสนามบินถาวรทำการบินได้ตลอดปี ต่อมา กระทรวงกลาโหม มีคำสั่งให้ กรมเกียกกายทหารบก ดำเนินการก่อสร้างสถานที่ทำการ โรงเก็บเครื่องบิน สนามบิน เพื่อใช้เป็นที่ตั้งแห่งใหม่ของ หน่วยบิน จากนั้นในวันที่ ๑ มีนาคม ๒๔๕๗ ได้เริ่มส่งคนงานไปประจำที่ดอนเมือง แล้วจึงเริ่มเคลื่อนย้ายสิ่งของ ตั้งแต่วันที่ ๕ มีนาคม ๒๔๕๗ ต่อมาเมื่อวันที่ ๘ มีนาคม ๒๔๕๗ นายทหารนักบิน ทั้ง ๓ คน ได้นำเครื่องบินไป ลงยังสนามบินดอนเมืองเป็นครั้งแรก การเคลื่อนย้ายเสร็จสิ้นลงในวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๔๕๗ และได้เริ่มปฏิบัติ ภารกิจ กระทรวงกลาโหม ได้มีคำสั่งที่ ๒๙๑/๒๖๘๒๖ ลงวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๔๕๗ ให้ตั้ง “กองบินทหารบก” และได้ย้ายนายทหารทั้ง ๓ คน มาเป็นผู้บังคับการกองบิน และผู้ช่วยผู้บังคับการกองบิน ดังนี้

๑. นายพันโท พระเฉลิมอากาศ เป็นผู้บังคับการกองบิน
๒. นายพันตรี หลวงอาวุธสิทธิกร เป็นผู้ช่วยผู้บังคับการกองบิน
๓. นายร้อยเอก หลวงหยานพิฆาฏ เป็นผู้ช่วยผู้บังคับการกองบิน

และต่อมากองทัพอากาศ ได้กำหนดให้วันที่ ๒๗ มีนาคม ของทุกปีเป็น “วันที่ระลึกกองทัพอากาศ”

คำสั่งกระทรวงกลาโหม ที่ ๒๙๑/๒๖๘๒๖ ลงวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๔๕๗

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ เยี่ยมกองบินทหารบก เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๔๕๙

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรกิจการบินที่ดอนเมือง

เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๔๕๙ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมกองบินทหารบก ทรงตรวจพลเครื่องบินแล้วเสด็จประทับพลับพลา ทอดพระเนตรการสวนสนามและการบิน นักบินทั้งหมดต่างบินถวายตัว พร้อมโปรยข้าวตอกดอกไม้และถวายชัยมงคล จากนั้นเสด็จฯ ทอดพระเนตรโรงงาน และโรงเรียนการบิน ประทับเสวยพระกระยาหารกลางวัน ก่อนเสด็จฯ ประทับรถยนต์พระที่นั่งไปยัง พระนคร โดยได้รับสิ่งต่อนายพลโท พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบุรฉัตรไชยากร กรมขุนกำแพงเพชรอัครโยธิน จเรการช่างทหารบก ว่า

“วันนี้ได้เห็นแล้ว ซึ่งกิจการของกองบินได้ดำเนินไปได้เป็นอย่างดี ของสิ่งนี้โลกเขาก็นับว่าเป็นของยากมากอยู่อย่างหนึ่ง แต่ก็ได้เห็นคนไทยแท้ ๆ ทำได้อย่างดีจริง โดยที่ไม่ต้องอาศัยผู้อื่น ขอให้ได้รับความพอใจและชอบใจ ตั้งแต่ผู้มีอำนาจบังคับบัญชาสูงจนต่ำที่สุดจงทั่วกัน”

กองบินทหารบกเข้าร่วมการประลองยุทธใหญ่ ปี พ.ศ.๒๔๕๙

ระหว่างวันที่ ๘ - ๑๒ มีนาคม ๒๔๕๙ กองบินทหารบกจัดเครื่องบินเข้าร่วมประลองยุทธใหญ่ ครั้งที่ ๒ ที่บ้านโคกหม้อ จังหวัดราชบุรี โดยมี นายพลเอก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ กรมหลวงพิศณุโลกประชานารถ เสนาธิการทหารบก ทรงเป็นผู้อำนวยการประลองยุทธในครั้งนี (ในปี พ.ศ.๒๔๕๘ กองบินทหารบกได้เข้าร่วมประลองยุทธกับทหารบกด้วยกันเป็นครั้งแรกในพื้นที่จังหวัดลพบุรี สระบุรี และพระนครศรีอยุธยา)

การยกฐานะขึ้นเป็นกรมอากาศยานทหารบก

กระทรวงกลาโหมมีคำสั่งลงวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๔๖๑ (คำสั่งทหารบกที่ ๒๑๘/๒๙๙๔๑ ลง ๑๙ มีนาคม ๒๔๖๑) ให้ยกฐานะ “กองบินทหารบก” เป็น “กรมอากาศยานทหารบก” และให้ กรมอากาศยานทหารบก แบ่งส่วนราชการออกเป็น

๑. กองบินทหารบก ประกอบด้วยกองบินใหญ่ทหารบก ๓ กองบิน ณ ที่ตั้งดอนเมือง
 - กองบินใหญ่ทหารบกที่ ๑ (บรรจุเครื่องบินขับไล่)
 - กองบินใหญ่ทหารบกที่ ๒ (บรรจุเครื่องบินตรวจการณ์)
 - กองบินใหญ่ทหารบกที่ ๓ (บรรจุเครื่องบินทิ้งระเบิด) ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๖๓ ได้ย้ายไป

ที่ ตำบลทุ่งหนองบัว จังหวัดนครราชสีมา

๒. โรงเรียนการบินทหารบก
๓. โรงงานของกรมอากาศยานทหารบก

การส่งไปรษณีย์ทางอากาศครั้งแรก

พ.ศ.๒๔๖๒ จอมพล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ กรมหลวงพิศณุโลกประชานารถ เสนาธิการทหารบก ทรงมีพระดำริให้กรมอากาศยานทหารบกทดลองการคมนาคมทางอากาศเป็นครั้งแรก โดยนำ เครื่องบินบรรทุกงูไปรษณีย์จากดอนเมืองไปส่งที่จังหวัดจันทบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการเยี่ยมสนามบิน จันทบุรี นำส่งงูไปรษณีย์ทั้งไปและกลับ การแสดงการบินเพื่อหารายได้มาจัดซื้อเครื่องบินเพิ่มเติม

จากผลของการบินเดินทางไปจังหวัดจันทบุรี นับว่าได้ผลสำเร็จดีทุกประการ จอมพล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ กรมหลวงพิศณุโลกประชานารถ เสนาธิการทหารบก ได้แสดงความชื่นชมและทรงเห็นว่า สมควรจัดการบินไปสู่จังหวัดอื่น ๆ อีก เพื่อให้ข้าราชการพ่อค้าคหบดีตามจังหวัดต่าง ๆ ได้ดูและช่วยอุดหนุนทางด้านการบิน พร้อมทั้งได้ออกแถลงการณ์โดยมีข้อความสำคัญตอนหนึ่งว่า

“...กำลังในอากาศเป็นโลอันแท้จริงอย่างเดียว ที่จะกันมิให้การสงครามมาถึงท่ามกลางประเทศของเราได้ทั้งเป็นประโยชน์ใหญ่ยิ่งในการคมนาคมเวลาปกติ...”

หลังจากนั้นได้ทำการส่งงูไปรษณีย์ทางอากาศและแสดงการบินให้ประชาชนได้ชมตามจังหวัดต่าง ๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการมีเครื่องบินไว้ใช้ในราชการ และจะได้ร่วมกันบริจาคเงินซื้อเครื่องบินให้แก่กรมอากาศยานทหารบก ทำให้ทางราชการได้รับเงินบริจาคซื้อเครื่องบินจาก พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ตลอดจนพ่อค้า ประชาชน เป็นจำนวนมากถึง ๓๑ เครื่อง กรมอากาศยานทหารบก จึงได้จารึก นามแต่ละจังหวัดไว้ข้างลำตัวเครื่องบินเพื่อเป็นอนุสรณ์สืบไป และยิ่งนานวันยังมีคนพอใจที่จะบริจาคเงินบำรุง ในกิจการบินกันมากขึ้น แสดงให้เห็นถึงความผูกพันระหว่างประชาชนและกองทัพอากาศว่า **“กองทัพอากาศ เป็นของประชาชนมาช้านานแล้ว”**

ในปี พ.ศ.๒๔๖๔ มีการพัฒนาการสร้างสนามบินในต่างจังหวัดขึ้นอีกหลายแห่ง โดยเป็นความร่วมมือ ระหว่างกระทรวงกลาโหมกับกระทรวงมหาดไทย อาทิ สนามบินจังหวัดอุบลราชธานี สนามบินจังหวัดร้อยเอ็ด สนามบินจังหวัดขอนแก่น และจากนั้นก็เริ่มมีการสร้างสนามบินในจังหวัดต่าง ๆ ในทุกภาคของประเทศไทย

ในปีเดียวกันได้เกิดไข้ทรพิษและอหิวาตกโรคระบาดที่อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นภัยร้ายแรงแก่ประชาชน จำเป็นต้องส่งแพทย์ และเวชภัณฑ์ เข้าไปช่วยเหลือโดยด่วน กรมสาธารณสุข

จึงขอให้กระทรวงกลาโหมช่วยเหลือในการส่งแพทย์และเวชภัณฑ์โดยทางเครื่องบิน กรมอากาศยานทหารบก จึงจัดเครื่องบิน นำแพทย์ ๑ คน และเวชภัณฑ์น้ำหนัก ๑๒๐ กิโลกรัม ออกเดินทางจากสนามบินหนองบัว จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๖๔ ไปช่วยบรรเทาทุกข์ได้อย่างรวดเร็ว โดยใช้เวลาบิน ๓ ชั่วโมง ๘ นาที ซึ่งเมื่อเทียบกับ การเดินทางทางอื่นในเวลานั้นต้องใช้เวลาถึง ๒ สัปดาห์

นายพันตรี หลวงทยานพิฆาตและคณะ ที่สนามบินตำบลเนินพลอยแหวน
จังหวัดจันทบุรีเมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๒

การใช้เครื่องบินส่งแพทย์และเวชภัณฑ์ในการช่วยเหลือประชาชน

การเปลี่ยนชื่อกรมอากาศยานทหารบกและกองบินใหญ่ทหารบก

เนื่องด้วยกระทรวงกลาโหมพิจารณาเห็นว่า กำลังทางอากาศมิได้มีประโยชน์เฉพาะในด้านยุทธศาสตร์ ทางทหารเท่านั้น แต่ยังมีประโยชน์อย่างกว้างขวางต่อกิจการอื่น ๆ เช่น การบินพาณิชย์ และการคมนาคม เป็นต้น การเรียกชื่อกรมอากาศยานทหารบก จึงไม่เป็นการเหมาะสม และไม่ตรงตามความมุ่งหมายที่ได้จัดตั้งขึ้น จึงได้มีคำสั่ง กระทรวงกลาโหม ลงวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๔๖๔ ให้เปลี่ยนชื่อ “กรมอากาศยานทหารบก” และ “กองบินใหญ่ทหารบก” เป็น “กรมอากาศยาน” และ “กองบินใหญ่” (คำสั่งสำหรับทหารบกที่ ๑๓๙/๑๗๘๙๑ ลงวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๔๖๔) จากความสำเร็จในการทดลองการคมนาคมทางอากาศ เมื่อปี พ.ศ.๒๔๖๒ และ ปี พ.ศ.๒๔๖๔ จากนั้น ในวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๔๖๕ กรมอากาศยาน จึงได้ขยายกิจการเพื่อรับส่งผู้โดยสาร พัสดุ และไปรษณียภัณฑ์ขึ้น เป็นครั้งแรก ในเส้นทางจังหวัดนครราชสีมา-ร้อยเอ็ด-อุบลราชธานี และได้ออกพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ.๒๔๖๔ ขึ้น

การจัดส่วนราชการกรมอากาศยาน

เมื่อวันที่ ๑๙ เมษายน ๒๔๖๕ ได้มีการจัดส่วนราชการของกรมอากาศยาน โดยแบ่งส่วนราชการออกเป็น ๕ กอง คือ

๑. กองโรงเรียนการบินเบื้องต้น ตั้งอยู่ที่ดอนเมือง
๒. กองโรงงานกรมอากาศยาน ตั้งอยู่ที่ดอนเมือง
๓. กองบินใหญ่ที่ ๑ ตั้งอยู่ที่อำวะมะนาว จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ย้ายจากดอนเมือง เมื่อวันที่

๖ เมษายน ๒๔๖๕)

๔. กองบินใหญ่ที่ ๒ ตั้งอยู่ดอนเมือง (ตรวจการณ์และทำแผนที่ทางอากาศ)
๕. กองบินใหญ่ที่ ๓ ตั้งอยู่ที่ตำบลทุ่งหนองบัว จังหวัดนครราชสีมา

เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๔๖๕ รัฐบาลได้มอบให้กรมอากาศยานส่งเครื่องบินเบเรเกต์ ๔ เครื่องบินเดินทางไปเยือน อินโดจีนฝรั่งเศส เป็นการตอบแทนที่รัฐบาลของประเทศนั้น ที่ได้ส่งเครื่องบินมาเยือนประเทศไทย ตั้งแต่วันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๔๖๔ และเป็นตัวแทนประเทศไทยนำพวงมาลาและแผ่นเงินจารึกคำไว้อาลัยไปวางที่อนุสาวรีย์ ทหารฝรั่งเศสที่เสียชีวิตในสงครามโลกครั้งที่ ๑ ณ เมืองไซปอง เส้นทางดอนเมือง-นครราชสีมา-ร้อยเอ็ด-นครพนม-วินท์-ฮานอย

ในเดือนเมษายน ๒๔๖๖ กรมอากาศยานสั่งซื้อเครื่องบินขับไล่แบบนิเออपोर्ट เดอลาจ (Nieuport Delage 29C-1) จากประเทศฝรั่งเศส เข้าประจำการ ๑๒ เครื่อง เรียกชื่อย่อว่า น.ล. หรือเครื่องบินแบบ ๑๙ ชื่อปัจจุบันคือ เครื่องบินขับไล่แบบที่ ๔ (Nieuport Delage 29C-1)

กรมอากาศยานได้มีความเจริญก้าวหน้า มีชาวไทยและชาวต่างประเทศมาเยี่ยมเยียนมากขึ้น อาทิ เมื่อระหว่างวันที่ ๑๕ - ๑๘ เมษายน ๒๔๖๗ นายพลจัตวา วิลเลียม มิตเชลล์ (Brigadier General William L. Mitchell) รองผู้บังคับการกรมอากาศยาน สหรัฐอเมริกา ได้เดินทางมาเยือนกรมอากาศยาน และขึ้นบินกับเครื่องบินเบเรเกต์ รวม ๒ เที่ยวบิน นับเป็นชาวต่างประเทศคนแรก ที่ทำการบินกับเครื่องบินไทย นายพลจัตวา วิลเลียม มิตเชลล์ ได้กล่าว ชมเชยความเจริญก้าวหน้าของกรมอากาศยาน และต่อมาได้เสนอและอำนวยความสะดวกให้ กรมอากาศยาน ส่งบุคลากร ไปรับการศึกษาที่สหรัฐอเมริกา กรมอากาศยานจึงได้ส่งนักบินไปฝึกบิน และส่งนายพันตรี หลวงเวษยันตรังสฤษฏ์ (มุนี มหาสันทนะ) และนายพันตรี หลวงเนรมิตไพชยนต์ (เขี้ยว ศุขิลวรรณ) ไปศึกษา วิชาวิศวกรรมอากาศยาน

เมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๖๘ กรมเสนาธิการทหารบก สั่งการให้กรมอากาศยานจัดการถ่ายรูปแบบภูมิภาค โดยเครื่องบินในบริเวณจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และบริเวณจังหวัดพิษณุโลก เพื่อให้ได้แผนที่ที่ใช้การได้เร็วขึ้น และประหยัดงบประมาณ เพราะการทำแผนที่ด้วยรูปถ่ายโดยเครื่องบินจะสิ้นเปลืองงบประมาณแผ่นดินน้อยกว่า การทำทางพื้นดิน

การปรับปรุงการจัดหน่วยของกรมอากาศยาน

พ.ศ.๒๕๖๗ ได้จัดตั้งกองโรงเรียนยิงปืนขึ้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยให้รวมอยู่กับกองบินใหญ่ที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๖๘ ย้ายกองบินใหญ่ที่ ๑ จากจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ไปตั้งที่เขาพระบาทน้อย ตำบลโคกกะเทียม จังหวัดลพบุรี

เมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๖๙ ได้เปลี่ยนแปลงชื่อกองโรงเรียนยิงปืนเบื้องต้นที่ดอนเมือง เป็นกองโรงเรียน การบินที่ ๑ และเปลี่ยนชื่อกองโรงเรียนยิงปืนที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็น กองโรงเรียนการบินที่ ๒

เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๙ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๗) ได้เสด็จพระราชดำเนิน ไปทรงเยี่ยมกองโรงเรียนการบินที่ ๒ ของกรมอากาศยาน ที่ตำบลอ่าวมะนาว จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ หลังจาก ที่เสด็จขึ้นครองราชย์ เนื่องจากมีความสนพระทัยในความก้าวหน้าของกิจการบิน ในการนี้กองโรงเรียนการบินที่ ๒ ได้จัดแสดงการบินให้ทอดพระเนตร ได้แก่ การบินลากพุนอากาศยานยิงเป้าหมายภาคพื้น การบินตรวจการณ์ เหนือพื้นน้ำ และการบินทิ้งพวงชูชีพ

กรมอากาศยานเป็นกรมขึ้นตรงต่อเสนาบดีกระทรวงกลาโหม

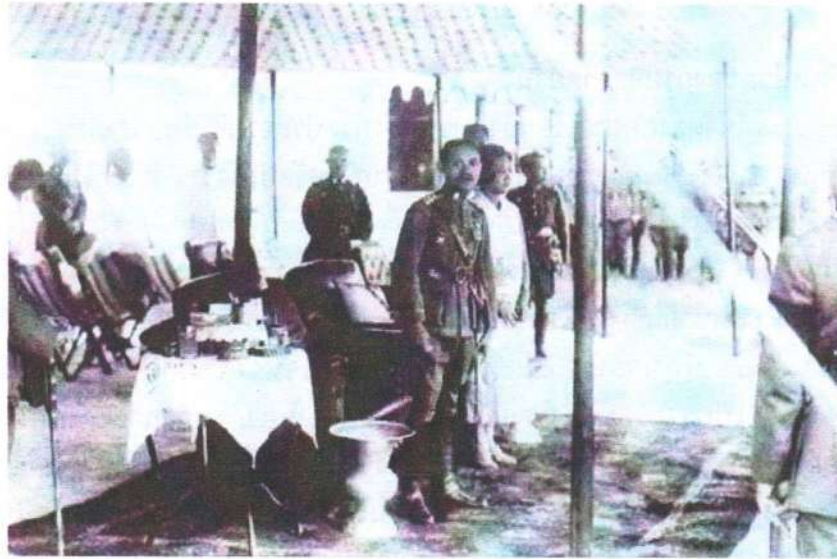
กระทรวงกลาโหมได้ออกแจ้งความทหารบกที่ ๓๒/๑๑๐๖๔ ลงวันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๙ ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้แยกกรมอากาศยานออกจากกรมเสนาธิการทหารบก เป็นกรมขึ้นตรงต่อเสนาบดีกระทรวงกลาโหม ตั้งแต่วันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๙ โดยกรมอากาศยาน มีหน่วยขึ้นตรงดังนี้

๑. กองบินใหญ่ที่ ๑ (จังหวัดลพบุรี)
๒. กองบินใหญ่ที่ ๒
 - ๒.๑ กองบินน้อยที่ ๑ (ดอนเมือง)
 - ๒.๒ กองบินน้อยที่ ๒ (จังหวัดนครราชสีมา)
๓. กองโรงเรียนการบินที่ ๑ (ดอนเมือง)
๔. กองโรงเรียนการบินที่ ๒ (จังหวัดประจวบคีรีขันธ์)
๕. กองโรงงานกรมอากาศยาน (ดอนเมือง)
 - ๕.๑ ฝูงที่ ๑ (การซ่อม)
 - ๕.๒ ฝูงที่ ๒ (การสร้าง)
 - ๕.๓ ฝูงที่ ๓ (เครื่องยนต์)
 - ๕.๔ ฝูงที่ ๔ (จังหวัดนครราชสีมา)
 - ๕.๕ ฝูงที่ ๕ (จังหวัดประจวบคีรีขันธ์)
 - ๕.๖ ฝูงที่ ๖ (จังหวัดลพบุรี)

ในปีเดียวกันนี้ได้เปลี่ยน “เหล่าทหารอากาศยาน” เป็น “เหล่าทหารอากาศ”

เปิดโรงงานอากาศยานตำบลบางซื่อ

เมื่อวันที่ ๕ กันยายน ๒๔๗๐ กรมอากาศยานได้ทำพิธีเปิดโรงงานอากาศยานที่ตำบลบางซื่อ ซึ่งได้สร้าง เป็นโรงงานที่ ๓ โดยมี นายพันตรี หลวงเนรมิตไพชยนต์ เป็นผู้บังคับฝูงโรงงานอากาศยาน

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ พร้อมด้วย สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ทอดพระเนตรกิจการของ กรมอากาศยาน เมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๔๗๐

วันที่	พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี	สมเด็จพระบรมราชินี
๒๖ ม.ค. ๗๐	พันตรี ป.บ.	พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	
๒๖ ม.ค. ๗๐	พันโท ไพชยนต์	สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี	สมเด็จพระบรมราชินี

ลายพระหัตถ์ลงพระนามเยี่ยมกรมอากาศยานของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี เมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๔๗๐

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ เยี่ยมชมกิจการกรมอากาศยาน

เมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๔๗๐ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนิน พร้อมด้วย สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ทอดพระเนตรกิจการของกรมอากาศยานที่ดอนเมือง โดยกรมอากาศยาน ได้จัดการแสดงการบินถวาย ได้แก่ การบินผาดแผลงในขณะที่หยุดเครื่องยนต์ แล้วร่อนลง การบินผาดแผลงของ เครื่องบินนิเออปอร์ต เดอลาจ และการบินรบตัวต่อตัว การบินหมู่ของเครื่องบินเบเรเกต์ การบินทิ้งน้ำหนักด้วย ร่มชูชีพ ในการบินนี้ นายพลตรี พระยาเฉลิมอากาศ เจ้ากรมอากาศยาน ได้ทูลเกล้าฯ ถวายเครื่องทรงพิเศษของ ทหารอากาศ ในฐานะที่ทรงดำรงตำแหน่งนายทหารพิเศษประจำกรมอากาศยาน จากนั้นได้ทรงมีพระราชดำรัส ชมเชยกรมอากาศยานว่า

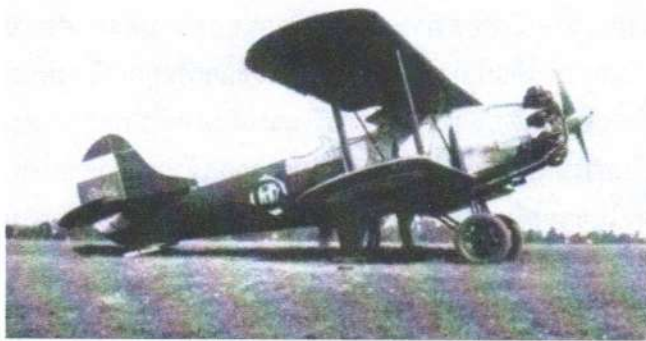
“...ข้าพเจ้ามีความยินดีอย่างยิ่งที่ได้รับเครื่องแบบนายทหารพิเศษเหล่าทหารอากาศยาน ที่พระยาเฉลิมอากาศ กล่าวมานั้นถูกแล้ว ข้าพเจ้าได้มีใจฝังอยู่ในเรื่องการอากาศยานมาช้านาน ตั้งแต่ครั้งยังอยู่ในประเทศอังกฤษ เมื่อได้ทราบว่ากระทรวงกลาโหมส่งนายทหารไปเรียนวิชาการบิน ก็รู้สึกว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในครั้งนั้นเมื่อได้พบนายทหารทั้งสามคนที่ไปเล่าเรียน หาได้นึกไม่ว่าจะสามารถมาก่อสร้างกรมอากาศยานให้ใหญ่โตถึงเพียงนี้ ไม่มีใครนึกฝันเลยว่า ผู้ที่ไปเรียนนั้นจะมาทำการอะไรหรือก่อสร้างอะไรได้ ที่จริงเวลาที่จะได้เล่าเรียน ก็ไม่มีเมื่อมานึกดูผลของการที่ทำได้เทียบกับทุนที่กระทรวงกลาโหมได้ลงไป โดยส่งนายทหารสามคนออกไปนั้น ได้กำไรเหลือที่จะนับ ที่เป็นสิ่งที่ควรยินดีและควรชมเชยนายทหารที่ได้ไปเล่าเรียนมาเป็นอันมาก กรมอากาศยานนี้ นับว่าเป็นสิ่งที่เชิดชูเกียรติยศของชาวไทยและประเทศสยามยิ่งกว่าการอื่น ๆ...”

“บริพัตร” ออกแบบและสร้างเอง ด้วยความภาคภูมิใจ

เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๔๗๐ นายพันโท หลวงเวชยันตริงสุฤษฎ์ (ต่อมาคือ พลอากาศโท มุณี มหาสันทนะ เวชยันตริงสุฤษฎ์ ผู้บัญชาการทหารอากาศคนแรก) ได้ออกแบบสร้างเครื่องบินแบบใหม่ได้สำเร็จ และนำขึ้น ทดลองบินโดย นายร้อยเอก จ่าง นิตินันท์ เสร็จการทดลองในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๐ ใช้การได้เรียบร้อย เครื่องบินแบบใหม่นี้ต่อมาได้รับพระราชทานชื่อจาก พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๗) ว่า “บริพัตร” ตามพระนามของ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต เสนาบดีกระทรวงกลาโหม จึงถือเป็นเครื่องบินแบบแรกที่ออกแบบ และสร้างเองโดยคนไทย

นายพันโท หลวงเวชยันตริงสุฤษฎ์

เครื่องบินบริพัตร (Paribatra)

พ.ศ.๒๔๗๑ กรมอากาศยานได้สั่งซื้อเครื่องบินฝึกแบบที่ ๓ (PT-1) รวม ๔ เครื่อง จากประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๔๗๑ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จฯ เยี่ยมโรงงานกรมอากาศยานที่ตำบลบางซื่อ

อ

ในการนี้ได้ทรงทอดพระเนตรบริเวณโรงงานโดยทั่วไป รวมทั้งอาคารสถานที่ต่าง ๆ ตลอดจนห้องทดลองและการทดลองโลหะ รวมทั้งรับฟังการรายงานความก้าวหน้าของการสร้างเครื่องบินขึ้นใช้ ในราชการของกรมอากาศยาน ดังนั้นจึงมี

การก่อสร้างโรงเก็บเครื่องบินให้มีขนาดใหญ่ขึ้น รวมถึงการสร้าง เส้นทางสนามบินเพิ่มเติม

ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๗๒ นายพันโท หลวงเนรมิตไพชยนต์ ออกแบบเครื่องบินขับไล่ให้กองโรงงานจัดสร้างขึ้น ได้รับพระราชทานชื่อว่า “ประชาธิปไตย” นับเป็นเครื่องบินแบบที่สอง และเป็นเครื่องบินขับไล่แบบแรก ที่ออกแบบและสร้างโดยคนไทย มีชื่อเรียกว่า เครื่องบินขับไล่แบบที่ ๕ (บ.ข.๕)

นายพันโท หลวงเนรมิตไพชยนต์

เครื่องบินขับไล่แบบที่ ๕ (Prajadhipok)

พ.ศ.๒๔๗๒ ได้มีการจัดซื้อเครื่องบินเข้ามาไว้ใช้ในราชการ ได้แก่

- เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๔๗๒ จัดซื้อเครื่องบินขับไล่แบบที่ ๖ (Bristol Bulldog) จากประเทศอังกฤษ
- เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๔๗๒ จัดซื้อเครื่องบินฝึกแบบที่ ๔ (Avro 504N) จากประเทศอังกฤษ

พร้อมซื้อสิทธิบัตรในการสร้าง

- เมื่อวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๔๗๒ จัดซื้อเครื่องบินขับไล่แบบที่ ๘ (Heinkel HD43) จากประเทศเยอรมนี และเครื่องบินขับไล่แบบที่ ๘ (Heinkel HD43) จากประเทศเยอรมนี และเครื่องบินขับไล่แบบที่ ๘ (Heinkel HD43) จากประเทศเยอรมนี

เมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๔๗๒ กระทรวงกลาโหมมอบหมายให้กรมอากาศยาน ส่งเครื่องบินบริพัตร ๓ เครื่อง เดินทางไปเยือนประเทศอินเดีย แต่เครื่องบิน ๑ เครื่องประสบอุบัติเหตุต้องลงจอดในป่าจังหวัดอุทัยธานี เป็นเหตุให้ นายพันโท หลวงเนรมิตไพชยนต์ (เชียง ศุขสิริธรรม) ผู้อำนวยการเดินทางถึงแก่กรรม เครื่องบินที่เหลือ ๒ เครื่อง ต้องบินกลับมาเพื่อส่งข่าว จากนั้นในวันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๔๗๒ กระทรวงกลาโหม

จึงได้ส่งเครื่องบินบริพัตร ๒ เครื่อง เดินทางไปประเทศอินเดียอีกครั้ง นำโดย นายพันเอก พระยาเวหาสยานศิลปสิทธิ์ เป็นผู้อำนวยการเดินทาง แต่เกิดอุบัติเหตุระหว่างทางขณะอยู่ในเส้นทางอัลลาฮาบัด-นิวเดลี จึงเหลือเพียงเครื่องเดียวที่มี นายร้อยเอก กฤษณ์ บูรณสัมฤทธิ์ (หลวงอัมพรไพศาล) เป็นนักบิน เดินทางไปถึงกรุงนิวเดลี และอยู่ในปฏิบัติภารกิจ จนเสร็จสิ้น จึงเดินทางกลับถึงประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๔๗๒ (ขณะนั้นการนับวันขึ้นปีใหม่คือ วันที่ ๑ เมษายน)

พ.ศ.๒๔๗๓ กรมอากาศยาน ได้ย้ายกองเทคนิคของกองโรงงานอากาศยาน และ กองโรงงานที่ ๒ ไปทำการที่ตำบลบางซื่อ เพื่อรวมเป็นหน่วยเดียวกันกับโรงงานที่ ๓ ซึ่งตั้งอยู่ก่อนหน้าแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๗๐

ในเดือนธันวาคม ๒๔๗๓ กรมอากาศยาน ได้ออกคำชี้แจงเรื่องเครื่องบินต่างประเทศบินลงในราชอาณาจักร เนื่องจากมีเครื่องบินของประเทศต่าง ๆ ได้แวะมาลงที่สนามบินดอนเมืองมีจำนวนมากขึ้น โดยแบ่งสนามบิน ออกเป็น ๒ ประเภท คือ สนามบินทหาร และสนามบินพลเรือน พร้อมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์ของเครื่องบิน ต่างประเทศที่มาลงที่สนามบินดอนเมืองซึ่งถือเป็นสนามบินสากลเพียงแห่งเดียว

เมื่อวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๔๗๓ รัฐบาลโดยกระทรวงกลาโหมมอบหมายให้กรมอากาศยาน ส่งเครื่องบินบริพัตร ๒ เครื่อง บินไปเยือนรัฐบาลอินโดจีนฝรั่งเศส ณ กรุงฮานอย เพื่อเชื่อมสัมพันธไมตรีตามเส้นทาง ดอนเมือง- นครราชสีมา-ร้อยเอ็ด-นครพนม-วินท์-ฮานอย โดยมี นายพลตรี พระยาเฉลิมอากาศ เจ้ากรมอากาศยาน เป็นหัวหน้าคณะ และเดินทางกลับถึงประเทศไทย ในวันที่ ๖ มกราคม ๒๔๗๓ (ขณะนั้นการนับวันขึ้นปีใหม่คือ วันที่ ๑ เมษายน)

เมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๗๔ กรมอากาศยาน ยกเลิกการเดินทางอากาศไปรษณีย์และมอบกิจการให้กระทรวงพาณิชย์และคมนาคม ดำเนินการแทน นับเป็นจุดเริ่มต้นของการแยกการบินทหาร และการบินพลเรือนออกจากกัน

เมื่อวันที่ ๙ กันยายน ๒๔๗๔ กรมอากาศยาน ได้รับเครื่องบินขับไล่แบบที่ ๖ (Bristol Bulldog) จากประเทศ อังกฤษ จำนวน ๒ เครื่อง เครื่องบินขับไล่แบบที่ ๗ (Boeing 100E) จากสหรัฐอเมริกา จำนวน ๒ เครื่อง และ เครื่องบินขับไล่แบบที่ ๘ (Heinkel HD43) จากประเทศเยอรมนี จำนวน ๑ เครื่อง

เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๔๗๕ กรมอากาศยาน ทำพิธีเปิดโรงเรียนการบินชั้นสูง ซึ่งเป็นโรงเรียนการบินชั้นปลายสำหรับนักบินในขณะนั้น

เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย กระทรวงกลาโหมได้มีการปรับโครงสร้างใหม่ โดยกรมอากาศยานซึ่งเคยขึ้นตรง ต่อกระทรวงกลาโหม ให้เปลี่ยนเป็นขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการทหารบก และได้ล้มเลิกยศนายพลในตำแหน่งของกองทัพบก ทั้งหมด จึงทำให้ นายพลโท พระยาเฉลิมอากาศ พ้นจากตำแหน่งเจ้ากรมอากาศยาน โดยให้มียศเพียง นายพันเอก และให้ นายพันเอก พระยาเวหาสยานศิลปสิทธิ์ เป็น เจ้ากรมอากาศยานแทน ตั้งแต่วันที่ ๑ สิงหาคม ๒๔๗๕

เมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๔๗๖ เกิด “กบฏบวรเดช” โดยพระองค์เจ้าบวรเดช ทรงนำกำลังทหารบกเข้ายึด กรมอากาศยาน เพื่อจะทำการปฏิวัติแต่ไม่สำเร็จ ทำให้นายทหารชั้นผู้ใหญ่ และนายทหารนักบิน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ ที่เป็นกำลังสำคัญของกรมอากาศยานต้องถูกจับกุม ถูกปลด และถูกจำคุกต้องโทษทางการเมือง ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้ นายพันเอก พระยาเวหาสยานศิลปสิทธิ์ พ้นจากตำแหน่ง และให้ นายพันเอก พระเวษนตรังสุฤษฏี เป็น เจ้ากรมอากาศยานแทน

พ.ศ.๒๔๗๖ การบินพาณิชย์ได้เจริญก้าวหน้าขึ้น และมีเครื่องบินพาณิชย์ของต่างประเทศมาลงที่สนามบินดอนเมืองเป็นจำนวนมาก แต่สนามบินเป็นสนามบินเก่า เมื่อถึงฤดูฝนพื้นสนามนองไปด้วยน้ำ

และเป็น หลุมเป็นโคลน เครื่องบินขนาดใหญ่ไม่สามารถขึ้นลงได้ กรมอากาศยานจึงได้ขออนุมัติทำการสร้างทางวิ่งของเครื่องบินเป็นคอนกรีต ตั้งแต่วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๖ และแล้วเสร็จเมื่อวันที่ ๘ มกราคม ๒๔๗๗

การเปลี่ยนนามหน่วย

- พ.ศ.๒๔๗๖ เปลี่ยนกองบินใหญ่ที่ ๑ เป็นกองบินน้อยที่ ๑
- พ.ศ.๒๔๗๙ เปลี่ยนกองบินน้อยที่ ๑ เป็นกองบินน้อยที่ ๔
- พ.ศ.๒๔๗๖ - ๒๔๗๗ กรมอากาศยาน ได้ซื้อเครื่องบินขับไล่แบบที่ ๙ (Hawk II) และเครื่องบินโจมตี แบบที่ ๑ (Corsair) พร้อมสิทธิบัตรการสร้า จากสหรัฐอเมริกา แบบละ ๑๒ เครื่อง เครื่องบินทั้ง ๒ แบบ เป็น เครื่องบินที่มีบทบาทในการรบทางอากาศในกรณีพิพาทอินโดจีนฝรั่งเศส และสงครามมหาเอเซียบูรพา
- พ.ศ.๒๔๗๘ จัดซื้อเครื่องบินตลอดจนสิทธิบัตรการสร้าเครื่องบินขับไล่แบบที่ ๑๐ (Hawk III) จาก บริษัท เคอร์ติส สหรัฐอเมริกา โดยซื้อเครื่องบินสำเร็จรูป จำนวน ๒๔ เครื่อง

การยกฐานะ กรมอากาศยาน เป็น กรมทหารอากาศ

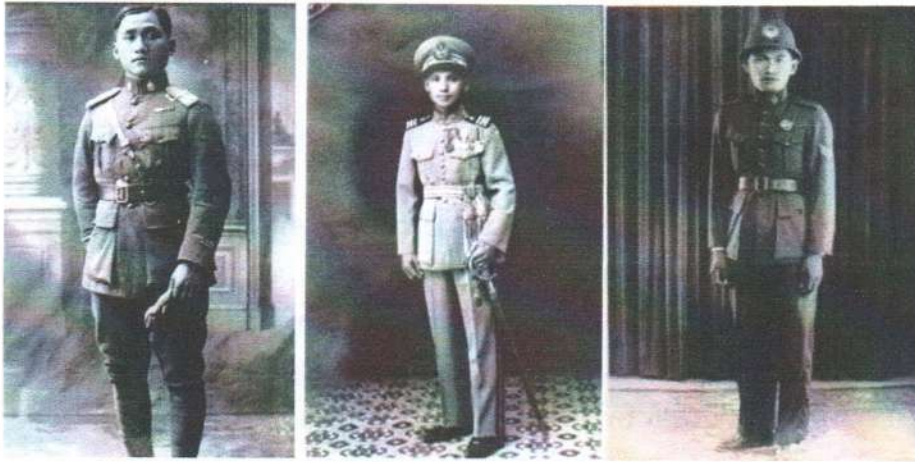
ตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๔๗๗ ตราไว้ ณ วันที่ ๑๒ เมษายน ๒๔๗๘ ให้กรมอากาศยานเป็นกรมขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และเรียกชื่อใหม่ว่า “กรมทหารอากาศ” มีหน่วยขึ้นตรง ดังนี้

๑. แผนกสมุหบัญชีย์
๒. กองเสนาธิการ
๓. กองโรงงานกรมทหารอากาศ
๔. กองบินน้อยที่ ๑ (ดอนเมือง)
๕. กองบินน้อยที่ ๒ (ดอนเมือง)
๖. กองบินน้อยที่ ๓ (จังหวัดนครราชสีมา)
๗. กองบินน้อยที่ ๔ (จังหวัดลพบุรี) .
๘. กองบินน้อยที่ ๕ (จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เดิมเป็น กองโรงเรียนการบินที่ ๒)

การเปลี่ยนแปลงเครื่องแบบทหารอากาศจาก สีกากิแกมเขียว เป็น สีเทา

เมื่อกรมทหารอากาศแยกออกจากกองทัพบก และข้าราชการกรมทหารอากาศ ได้รับพระราชทานยศ และแต่งตั้งยศเป็นทหารอากาศแล้ว ได้มีพระราชบัญญัติเครื่องแบบทหารเพิ่มเติม พ.ศ.๒๔๗๘ ตราไว้ ณ วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๔๗๘ โดยกำหนดลักษณะและประเภทของเครื่องแบบไว้ ๓ เหล่า คือ ทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ต่อมาได้มีกฎกระทรวงกลาโหมว่าด้วยเครื่องแบบทหารอากาศ พ.ศ.๒๔๗๙ ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๔๗๙ กำหนดรายละเอียดลักษณะชนิดและประเภทของเครื่องแบบทหารอากาศขึ้น ซึ่งสีของเครื่องแบบได้ เปลี่ยนเป็น “สีเทา” ทหารอากาศจึงได้ใช้เครื่องแบบสีเทาดลอดมาจนถึงปัจจุบัน

เครื่องแบบทหารอากาศแบบต่างๆ

พระราชทานยศทหารอากาศใหม่

หลังจากกรมทหารอากาศอยู่ในการบังคับบัญชาของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้มีการออกพระราชบัญญัติยศทหาร พ.ศ.๒๔๗๙ ตราไว้ ณ วันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๔๗๙ โดยกำหนดให้มียศทหารบก ทหารเรือ และทหารอากาศ และต่อมาได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานยศทหารอากาศแก่ข้าราชการชั้นสัญญาบัตร ในกรมทหารอากาศ ตั้งแต่วันที่ ๑ ธันวาคม ๒๔๗๙ ตามแจ้งความทหาร ที่ ๑๕๔/๑๒๓๑๖ สำหรับข้าราชการ ชั้นประทวนได้รับยศทหารอากาศ ตามคำสั่งทหาร ที่ ๑๕๙/๑๒๓๑๓ ลงวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๔๗๙

การยกฐานะกรมทหารอากาศ เป็น กองทัพอากาศ

เมื่อวันที่ ๙ เมษายน ๒๔๘๐ กระทรวงกลาโหมได้ยกฐานะ กรมทหารอากาศ เป็น “กองทัพอากาศ” พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๔๗๙ ขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม โดยมีหน่วยขึ้นตรง ดังนี้

๑. กรมเสนาธิการ
 - ๑.๑ แผนกที่ ๑
 - ๑.๒ แผนกที่ ๒
 - ๑.๓ แผนกที่ ๓
 - ๑.๔ แผนกที่ ๔
๒. แผนกสมุหบัญชี
๓. กองเสนาธิการ
๔. กรมโรงงานทหารอากาศ

๕. แหล่งสมาคมสโมสร

๖. กองบินน้อยที่ ๑

๗. กองบินน้อยที่ ๒

๘. กองบินน้อยที่ ๓

๙. กองบินน้อยที่ ๔

๑๐. กองบินน้อยที่ ๕

และในวันที่ ๒๗ เมษายน ๒๔๘๐ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้

- นายนาวาอากาศเอก พระเวชยันตรังสฤกษ์ (มุนี มหาสันทนะ) เจ้ากรมทหารอากาศ เป็นผู้บัญชาการ ทหารอากาศ

- นายนาวาอากาศเอก พระศิลปศัตราคม (ภักดี เกษสำลี) รองเจ้ากรมทหารอากาศ เป็น รองผู้บัญชาการทหารอากาศ

- นายนาวาอากาศเอก หลวงกาจสงคราม เสนาธิการกรมทหารอากาศ เป็น เสนาธิการทหารอากาศ
จึงนับว่า นาวาอากาศเอก พระเวชยันตรังสฤกษ์ (มุนี มหาสันทนะ) เป็น ผู้บัญชาการทหารอากาศคนแรก และกองทัพอากาศกำหนดให้ วันที่ ๙ เมษายน ของทุกปี เป็น "วันกองทัพอากาศ"

พ.ศ.๒๔๘๐ จัดซื้อเครื่องบินขับไล่แบบที่ ๑๑ (Hawk 75N) จาก บริษัท Curtiss Wright Corporation ประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวน ๑๒ เครื่อง จัดซื้อเครื่องบินทิ้งระเบิดแบบที่ ๓ (Martin 139WSM) จาก บริษัท Glenn L Martin ประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวน ๖ เครื่อง

พ.ศ.๒๔๘๑ ได้มีการจัดส่วนราชการกองทัพอากาศอีก โดยเพิ่มแผนกโรงเรียน แผนกอาวุธ และ กองโรงเรียนการบิน ให้ขึ้นตรงต่อกรมเสนาธิการทหารอากาศ และเปลี่ยนชื่อกรมโรงงานทหารอากาศ เป็น กรมช่างทหารอากาศ

ในปีเดียวกันได้จัดซื้อเครื่องบินจากสหรัฐอเมริกาอีก ๒ แบบ คือ เครื่องบินสื่อสารแบบที่ ๑ (Fairchild 24J) จำนวน ๓ เครื่อง และเครื่องบินสื่อสารแบบที่ ๒ (Rearwin Deluxe M900) จำนวน ๒ เครื่อง

เมื่อวันที่ ๖ มกราคม ๒๔๘๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล (รัชกาลที่ ๘) ได้เสด็จพระราชดำเนิน เยี่ยมกองบินน้อยที่ ๔ โคกกะเทียม และในวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๔๘๑ ได้เสด็จพระราชดำเนินมายังกองทัพอากาศ ดอนเมือง เพื่อทอดพระเนตรงานแสดงการบิน พร้อมด้วย สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา และ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช

เสด็จฯ ทอดพระเนตรงานแสดงการบิน เมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๔๘๑

ลำดับ NO	วันที่ DATE	กรม NAME	ตำแหน่งหรือชื่อ POSITION	หมายเหตุ REMARK
๑๖๐๓/๑	๑๐ ม.ค. ๒๔๘๑	จ.พันท ม.หิตล	จ.เค.วิ.ท. ๑๐๑ ๑๐.	
๑๖๐๓/๒	-	ก.จ.วิ.ท. ๑๐๑ ๑๐	ก.จ.วิ.ท. ๑๐๑ ๑๐.	
๑๖๐๓/๓	-	ก.ม.พล	ก.ม. ๑๐๑ ๑๐๑ ๑๐.	

ลายพระหัตถ์ลงพระนามเยี่ยมกองทัพอากาศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา และสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช เมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๔๘๑

การกำหนดเครื่องหมายประจำกองบินและฝูงบิน

กองทัพอากาศได้มีคำสั่งที่ ๑๑๐/๔๐๒๒ ลงวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๔๘๒ ให้แก่ประมวลข้อบังคับ ทหารอากาศ กำหนดเครื่องหมายประจำกองบินและฝูงบิน เพื่อให้เข้าใจและทราบว่าเป็นเครื่องบินนั้น เป็นเครื่องบินสังกัด กองบินใด และฝูงบินใด ที่เท่าใด เครื่องหมายได้กำหนดไว้ดังนี้

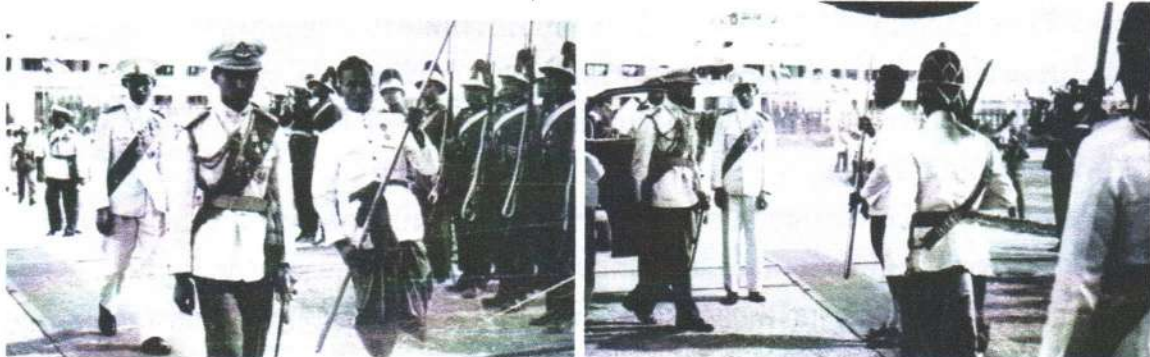
๑. กองโรงเรียนการบิน เป็นรูปดวงประทีปสีดำ เปลวเพลิงสีส้ม อยู่ภายในรูปจักรสีขาว และปีกสีดำ และอยู่สองข้างจักรสีส้ม
๒. กองบินน้อยที่ ๑ เป็นรูปสุครีพ สีเสน
๓. กองบินน้อยที่ ๒ เป็นรูปองคต สีเขียว
๔. กองบินน้อยที่ ๓ เป็นรูปนิลพัท สีน้ำรั้ง
๕. กองบินน้อยที่ ๔ เป็นรูปหนุมาน สีขาว
๖. กองบินน้อยที่ ๕ เป็นรูปขามพุทราสี สีชมพู
๗. ฝูงบินที่ ๑ เป็นรูปวงกลมสีเมลิ็ดมะปราง ล้อมรอบเครื่องหมายประจำกองบิน
๘. ฝูงบินที่ ๒ เป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนสีฟ้า ล้อมรอบเครื่องหมายประจำกองบิน
๙. ฝูงบินที่ ๓ เป็นรูปสามเหลี่ยมสีเทา ล้อมรอบเครื่องหมายประจำกองบิน

กองทัพอากาศ พ.ศ.๒๔๘๓ - ๒๔๙๐

พระราชกฤษฎีกาการจัดหน่วยย่อยในกระทรวงกลาโหม (ฉบับที่ ๔) พ.ศ.๒๔๘๓ ตราไว้ ณ วันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๔๘๓ และกระทรวงกลาโหมได้มีคำสั่ง ลงวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๔๘๓ ให้ใช้ข้อบังคับทหาร ว่าด้วย กำลังเจ้าหน้าที่กองทัพอากาศในเวลาปกติ ๘๓ ซึ่งได้แบ่งส่วนราชการกองทัพอากาศ ออกเป็น

๑. กองบังคับการกองทัพอากาศ
๒. แผนกพลาธิการทหารอากาศ
๓. แผนกโยธา-พาหนะทหารอากาศ
๔. กองเสนาธิการทหารอากาศ

เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๔๘๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เสด็จพระราชดำเนินกลับจากประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ทางเครื่องบินมายังกองบัญชาการกองทัพอากาศ ดอนเมือง ในครั้งนี้ กองทัพอากาศได้ทูลเกล้าฯ ถวายเครื่องบินจอมพลอากาศแต่พระองค์ จากนั้นได้ทรงเครื่องบินจอมพลอากาศ เสด็จฯ เข้าสู่พระนคร นับเป็นเกียรติแก่กองทัพอากาศอย่างหาที่สุดมิได้ที่พระองค์ทรงเครื่องบินทหารอากาศเป็นครั้งแรก

ทรงเครื่องบินจอมพลอากาศ ที่กองทัพอากาศ ทูลเกล้าฯ ถวายแล้วทรงเครื่องบินนี้เสด็จฯ เข้าสู่พระนคร
เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๔๘๘

พลอากาศโท หลวงเทวฤทธิ์พันธ์ (ภาพย์ ทัดตานนท์) ผู้บัญชาการทหารอากาศ
ถวายการประดับปีกเครื่องหมายนักบินประจำกอง และเครื่องบินจำลอง

เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๔๘๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้เสด็จพระราชดำเนินมายังกองทัพอากาศ ดอนเมือง เพื่อทอดพระเนตรกิจการทางด้านการบิน ทรงสนพระทัยในกิจการทุกแขนง เนื่องจากพระองค์มีพระทัยรักในด้านการบิน และเคยมีพระราชประสงค์ที่จะทำการบินด้วยพระองค์เอง ในโอกาสนี้ พลอากาศโท หลวงเทวฤทธิ์พันธ์ ผู้บัญชาการทหารอากาศ ได้ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสประดับปีก เครื่องหมายนักบินประจำกองถวายเป็นพิเศษ จากนั้นได้ทอดพระเนตรกิจการต่าง ๆ และทรงทดลองพระประสาธ ด้วยเครื่องตรวจนักบินในแผนกเวชกรรมการบิน พร้อมทั้งได้ทรงทดลองขับเครื่องบินสี่สารแบบที่ ๑ (Fairchild 24) บนพื้นด้วย

ในเดือนกรกฎาคม ๒๔๘๙ กองทัพอากาศ ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้ดำเนินการด้านการบินพาณิชย์ เนื่องจากการขนส่งทางอากาศของบริษัท ขนส่ง จำกัด ต้องระงับลงในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ จึงให้มีการฟื้นฟู การบินพาณิชย์ขึ้นใหม่อีกครั้ง และในวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๔๘๙ ได้ทำพิธีเปิดสายการบินพาณิชย์ภายในประเทศ อย่างเป็นทางการ เพื่อรับส่งผู้โดยสาร พัสดุ และไปรษณียภัณฑ์ โดยมีเส้นทางการบินจากดอนเมืองไปจังหวัด พิชณุโลก จังหวัดลำปาง จังหวัดเชียงใหม่ และจากดอนเมืองไปจังหวัดภูเก็ต

รหัสนี้ NO	วันเดือนปี DATE	กรมผู้เรียน NAME	ตำแหน่งหรือชื่อ POSITION	หมายเหตุ REMARK
๑๖๐๓/๑	๑๐ ม.ค. ๒๕๑๑	จ.พันธ์ ม.พิบูล	จ.เค.วิทย์ ๑๖๐	
๑๖๐๓/๒	.	ก.วิทย์ ม.พิบูล	ท.วิทย์ ๑๖๐	
๑๖๐๓/๓	.	ก.วิทย์	ท.วิทย์ ๑๖๐	

ลายพระหัตถ์ถึงพระนามเยี่ยมกองทัพอากาศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา และสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช เมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๑๑

การกำหนดเครื่องหมายประจำกองบินและฝูงบิน

กองทัพอากาศได้มีคำสั่งที่ ๑๑๐/๔๐๒๒ ลงวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๕๒ ให้แก่ประมวลข้อบังคับ ทหารอากาศ กำหนดเครื่องหมายประจำกองบินและฝูงบิน เพื่อให้เข้าใจและทราบว่าเป็นเครื่องบินนั้น เป็นเครื่องบินสังกัด กองบินใด และฝูงบินใด ที่เท่าใด เครื่องหมายได้กำหนดไว้ดังนี้

๑. กองโรงเรียนการบิน เป็นรูปดวงประทีปสีดำ เพลวเพลิงสีส้ม อยู่ในรูปจักรสีขาบ และปีกสีดำ และอยู่สองข้างจักรสีส้ม
๒. กองบินน้อยที่ ๑ เป็นรูปสุครีพ สีเสนา
๓. กองบินน้อยที่ ๒ เป็นรูปองคต สีเขียว
๔. กองบินน้อยที่ ๓ เป็นรูปนิลพัท สีน้ำรั้ง
๕. กองบินน้อยที่ ๔ เป็นรูปหนุมาน สีขาว
๖. กองบินน้อยที่ ๕ เป็นรูปขามพุทราสี สีชมพู
๗. ฝูงบินที่ ๑ เป็นรูปวงกลมสีเมลิตมะปราง ล้อมรอบเครื่องหมายประจำกองบิน
๘. ฝูงบินที่ ๒ เป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนสีฟ้า ล้อมรอบเครื่องหมายประจำกองบิน
๙. ฝูงบินที่ ๓ เป็นรูปสามเหลี่ยมสีเทา ล้อมรอบเครื่องหมายประจำกองบิน

กองทัพอากาศ พ.ศ.๒๕๕๓ - ๒๕๕๐

พระราชกฤษฎีกาการจัดหน่วยย่อยในกระทรวงกลาโหม (ฉบับที่ ๔) พ.ศ.๒๕๕๓ ตราไว้ ณ วันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๕๓ และกระทรวงกลาโหมได้มีคำสั่ง ลงวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๕๓ ให้ใช้ข้อบังคับทหาร ว่าด้วย กำลังเจ้าหน้าที่กองทัพอากาศในเวลาปกติ ๘๓ ซึ่งได้แบ่งส่วนราชการกองทัพอากาศ ออกเป็น

๑. กองบังคับการกองทัพอากาศ
๒. แผนกพลาธิการทหารอากาศ
๓. แผนกโยธา-พาหนะทหารอากาศ
๔. กองเสนาธิการทหารอากาศ

๕. กองการบินพลเรือนทหารอากาศ
๖. กองตรวจทหารอากาศ
๗. สโมสรทหารอากาศ
๘. กรมเสนาธิการทหารอากาศ (แผนกที่ ๑, ๒, ๓, ๔, แผนกโรงเรียน, แผนกอาวุธ, แผนกสื่อสาร และ กองโรงเรียนการบิน)
๙. กองบินน้อยที่ ๑ (ดอนเมือง)
๑๐. กองบินน้อยที่ ๒ (โคกกระเทียม จังหวัดลพบุรี)
๑๑. กองบินน้อยที่ ๓ (จังหวัดนครราชสีมา)
๑๒. กองบินน้อยที่ ๔ (โคกกระเทียม จังหวัดลพบุรี)
๑๓. กองบินน้อยที่ ๕ (จังหวัดประจวบคีรีขันธ์)
๑๔. กรมโรงงานทหารอากาศ (แผนกที่ ๑, ๒, ๓, ๔, ๕ และ ๖)

พ.ศ.๒๔๘๓ เหตุการณ์ทางด้านอินโดจีนฝรั่งเศสมีการคุกคามละเมิดสนธิสัญญาทางพระราชไมตรี มีการส่งเครื่องบินล่องละเมิดอธิปไตยของไทยเรื่อยมา จนกระทั่งวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๔๘๓ จึงเกิดการต่อสู้ทางอากาศเป็นครั้งแรก ระหว่างเครื่องบินของกองทัพอากาศกับเครื่องบินของฝรั่งเศส

การปฏิบัติการรบทางอากาศในกรณีพิพาทอินโดจีนฝรั่งเศส ระหว่างปี พ.ศ.๒๔๘๓ - ๒๔๘๔ นั้น ได้ส่งผลดีเด่น สร้างชื่อเสียงเกียรติคุณให้แก่กองทัพอากาศเป็นอย่างยิ่ง กองทัพอากาศทำการรบได้รับชัยชนะในทุกด้านจนเป็นผลให้กองทัพพบได้ชัยชนะในที่สุด นักบิน และพลปืนหลังของกองทัพอากาศได้รับพระราชทานเลื่อนยศ และเหรียญดุษฎีมาลาเข็มกล้าหาญ ตลอดจนเหรียญกล้าหาญเป็นจำนวนมาก ผูกบินที่ได้รับคำชมเชย ก็ให้ประดับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติ สายยางยศไหมสีเขียว การรบได้ยุติลง เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๔๘๔

พ.ศ.๒๔๘๓ จัดซื้อเครื่องบินสื่อสารแบบที่ ๑ (Fairchild 24J) จาก บริษัท แฟร์ไชลด์ สหรัฐอเมริกา เพิ่มอีก ๑๐ เครื่อง สั่งซื้อเครื่องบินโจมตีแบบที่ ๒ (Mitsubishi Ki-30 Ann หรือ นาโงยา) จากประเทศญี่ปุ่น จำนวน ๒๕ เครื่อง และเครื่องบินทิ้งระเบิดแบบที่ ๔ (Mitsubishi Ki-21-I Sally หรือ นากาจิม่า) จำนวน ๙ เครื่อง

ในปลายปี พ.ศ.๒๔๘๓ ทางราชการได้มีการเปลี่ยนวันขึ้นปีใหม่ให้เป็นแบบสากล จากเดิมที่เคยกำหนดให้ วันที่ ๑ เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่และมีการเปลี่ยนพุทธศักราช ให้เปลี่ยนเป็นวันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่ และเปลี่ยนพุทธศักราช ทั้งนี้ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๔๘๔ เป็นต้นไป จึงทำให้ปี พ.ศ.๒๔๘๓ มีเพียง ๙ เดือน พ.ศ.๒๔๘๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อกองทัพอากาศ ด้วยการพระราชทานพระราชทรัพย์ จำนวน ๓๐,๐๐๐ บาท เพื่อเป็นทุนในการก่อสร้างสถานที่ตรวจรักษาพยาบาล และการแพทย์ของกองทัพอากาศให้ทัดเทียมกับเหล่าทัพอื่น ๆ ซึ่งกองทัพอากาศได้นำเงินพระราชทานส่วนหนึ่ง ไปจัดซื้อที่นาทางฝั่งตะวันออกของถนนพหลโยธิน ซึ่งต่อมาบางส่วนของพื้นที่นี้ได้เป็นที่ตั้งกรมแพทย์ทหารอากาศ และโรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดชในปัจจุบัน ส่วนที่เหลือได้เตรียมไว้สำหรับเป็นค่าก่อสร้างอาคารสถานที่ทำการ ต่อไป

ในเดือนเมษายน ๒๔๘๔ หลังเกิดกรณีพิพาทอินโดจีนฝรั่งเศสแล้ว ได้จัดตั้ง กองบินน้อยที่ ๖ เพิ่มขึ้น อีก ๑ กองบิน ให้มีหน้าที่เป็นกองบินทิ้งระเบิด โดยบรรจุเครื่องบินทิ้งระเบิดแบบที่ ๓ (Martin139WSM) และ ในปี พ.ศ.๒๔๘๕ ได้บรรจุเครื่องบินทิ้งระเบิดแบบที่ ๔ (Mitsubishi Ki-21-I Sally)

ในเดือนมิถุนายน ๒๔๘๔ คณะหนังสือพิมพ์อาซาฮีซิมบุน ได้ส่งผู้แทนนำเครื่องร่อน ๓ เครื่อง มอบให้เป็น ของขวัญแก่กองทัพอากาศ เพื่อร่วมเฉลิมฉลองรัฐธรรมนูญของไทย โดยมี นางสาววงเดือน ภูมिरัตน์

นางสาวไทย เป็นผู้แทนรับมอบที่สนามบินดอนเมือง นับเป็นครั้งแรกที่นักบินไทยได้มีโอกาสฝึกกับเครื่องร่อนภายในประเทศ

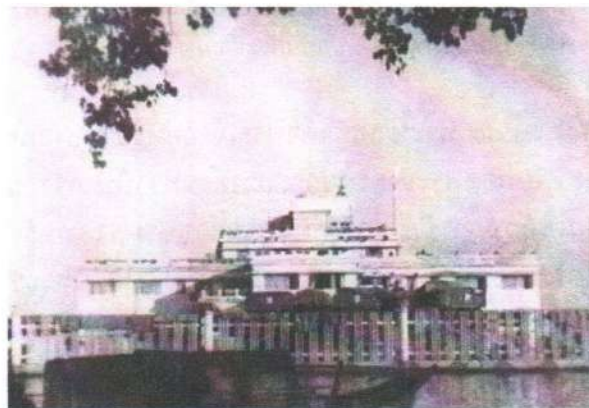
เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ เกิดสงครามมหาเอเชียบูรพา โดยญี่ปุ่นยกกำลังทหารเข้าบุกประเทศไทย ทั้งนี้ กองบินน้อยที่ ๕ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นที่หมายแห่งหนึ่งที่ถูกทหารญี่ปุ่นยกพลขึ้นบก ทหารอากาศและครอบครัว กองบินน้อยที่ ๕ ได้ร่วมใจกันต่อสู้ประกอบวีรกรรมที่ได้รับการยกย่องมาจนถึงทุกวันนี้

ในขณะเดียวกันที่สนามบินวัฒนานคร จังหวัดปราจีนบุรี กองทัพอากาศได้โจมตีสนามบินด้วยเครื่องบินที่ทันสมัย เครื่องบินขับไล่ของกองทัพอากาศได้วิ่งขึ้น เพื่อทำการต่อสู้แต่ด้วยกำลังที่น้อยกว่า จึงถูกข้าศึกยิงตก รวม ๓ เครื่อง และนักบินเสียชีวิต

สงครามครั้งนี้ทำให้นักบินของกองทัพอากาศหลายคนในฝูงบินรักษาพระนคร และฝูงบินที่ลำปาง ได้รับเหรียญกล้าหาญประดับคอชัยพฤกษ์ และในตอนปลายสงคราม นายทหารอากาศชั้นผู้ใหญ่หลายท่านก็ได้มีส่วนร่วมปฏิบัติการในหน่วยเสรีไทยอย่างเต็มที่ สงครามมหาเอเชียบูรพาได้ยุติลงในปี พ.ศ.๒๔๘๘ เมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๔๘๔ กองโรงเรียนการบิน ซึ่งตั้งอยู่ที่ดอนเมืองมาเป็นเวลาเกือบ ๓๐ ปี ต้องย้ายไปอยู่ที่จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากเกิดสงครามมหาเอเชียบูรพาขึ้น โดยอาศัยรวมอยู่กับกองบินน้อยที่ ๓

พ.ศ.๒๔๘๕ ได้สั่งซื้อเครื่องบินจากประเทศญี่ปุ่น ๒ แบบ คือ เครื่องบินขับไล่แบบที่ ๑๒ (Nakajima Ki-27b Nate หรือ โอตะ) จำนวน ๑๒ เครื่อง และ เครื่องบินฝึกแบบที่ ๖ (Tachikawa Ki-36/55 Ida หรือ ตาชิกาวา) จำนวน ๒๔ เครื่อง

ในเดือนตุลาคม ๒๔๘๕ เกิดน้ำท่วมใหญ่ในพระนคร เนื่องจากฝนตกหนักอย่างต่อเนื่อง น้ำส่วนหนึ่งได้ไหลท่วมสนามบินดอนเมือง บ้านพักข้าราชการ และกองบัญชาการกองทัพอากาศ ซึ่งอยู่ริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๑ หรือถนนศรีรับสุข (ปัจจุบันคือ ถนนวิภาวดีรังสิต) ต่อมา ในวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๔๘๕ กองทัพอากาศ มีคำสั่งให้กองบินใหญ่ผสมภาคพายัพ ซึ่งตั้งอยู่ที่จังหวัดลำปาง นำเครื่องบินทิ้งระเบิดแบบที่ ๔ (Mitsubishi Ki-21-I Sally) จำนวน ๖ เครื่อง ลำเลียงอาหารสด เนื้อสัตว์และพืชผัก มาทำการทิ้งสนับสนุนให้แก่ทหารอากาศที่ดอนเมือง

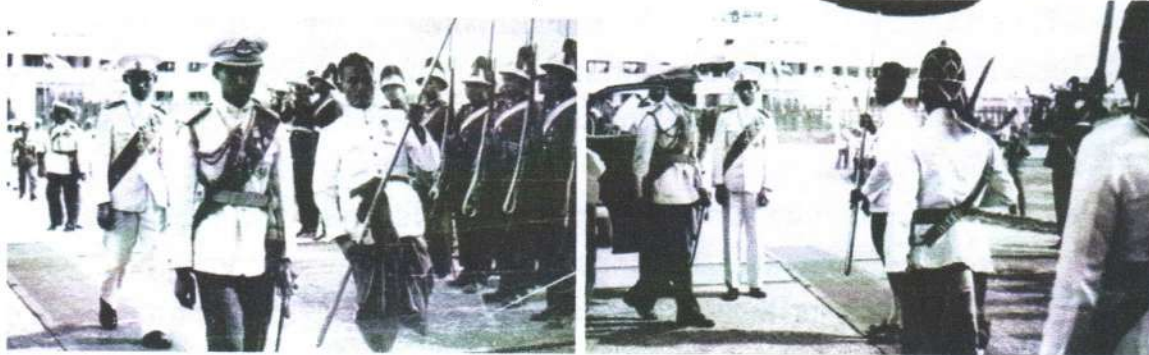

น้ำท่วมบริเวณกองบัญชาการกองทัพอากาศในปี พ.ศ.๒๔๘๕

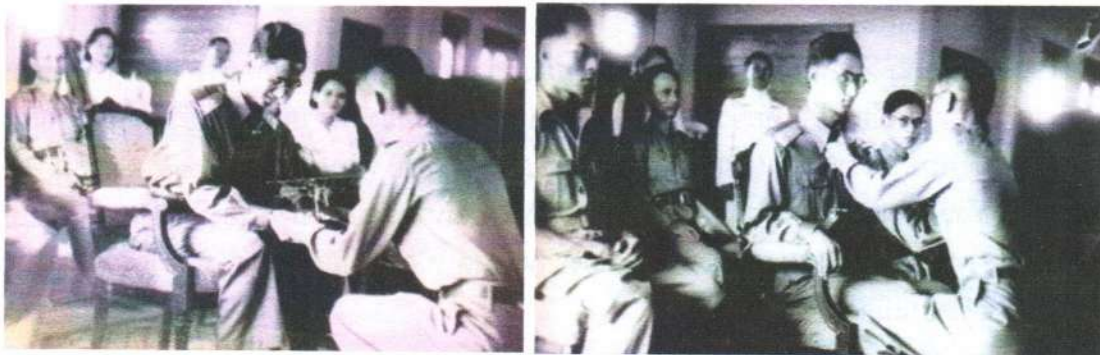
เมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๔๘๕ ได้มีพระราชบัญญัติศทหาร มาตรา ๓ กำหนดว่า ในกฎหมายว่าด้วยศทหารและบรรดากฎหมายอื่นใดซึ่งมีคำว่า “นาย” ประกอบยศทหารอยู่ด้วยนั้น ให้ตัดคำว่า “นาย” ออกทั้งสิ้น

พ.ศ.๒๔๘๖ จัดซื้อเครื่องบินขับไล่แบบที่ ๑๓ (Nakajima Ki-43-IIb Hayabusa หรือ ฮายาบุซา) จากประเทศญี่ปุ่น จำนวน ๒๔ เครื่อง

เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๔๘๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เสด็จพระราชดำเนินกลับจาก ประเทศสวีเดนทางเครื่องบินมายังกองบัญชาการกองทัพอากาศ ดอนเมือง ในครั้งนี้ กองทัพอากาศ ได้ทูลเกล้าฯ ถวายเครื่องบินแบบจอมพลอากาศแต่พระองค์ จากนั้นได้ทรงเครื่องบินแบบจอมพลอากาศ เสด็จฯ เข้าสู่ พระนคร นับเป็นเกียรติแก่กองทัพอากาศอย่างหาที่สุดมิได้ที่พระองค์ทรงเครื่องบินทหารอากาศเป็นครั้งแรก

ทรงเครื่องบินแบบจอมพลอากาศ ที่กองทัพอากาศ ทูลเกล้าฯ ถวายแล้วทรงเครื่องบินนี้เสด็จฯ เข้าสู่พระนคร เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๔๘๘

พลอากาศโท หลวงเทวฤทธิ์พันธุ์ (ภาพย์ ทัดตานนท์) ผู้บัญชาการทหารอากาศ ถวายการประดับปีกเครื่องหมายนักบินประจำกอง และเครื่องบินจำลอง

เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๔๘๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้เสด็จพระราชดำเนินมายังกองทัพอากาศ ดอนเมือง เพื่อทอดพระเนตรกิจการทางด้านการบิน ทรงสนพระทัยในกิจการทุกแขนง เนื่องจากพระองค์มีพระทัยรักในด้านการบิน และเคยมีพระราชประสงค์ที่จะทำการบินด้วยพระองค์เอง ในโอกาสนี้ พลอากาศโท หลวงเทวฤทธิ์พันธุ์ ผู้บัญชาการทหารอากาศ ได้ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสประดับปีก เครื่องหมายนักบินประจำกองถวายเป็นพิเศษ จากนั้นได้ทอดพระเนตรกิจการต่าง ๆ และทรงทดลองพระประสาธ ด้วยเครื่องตรวจนักบินในแผนกเวชกรรมการบิน พร้อมทั้งได้ทรงทดลองขับเครื่องบินสี่สสารแบบที่ ๑ (Fairchild 24) บนพื้นด้วย

ในเดือนกรกฎาคม ๒๔๘๙ กองทัพอากาศ ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้ดำเนินการด้านการบินพาณิชย์ เนื่องจากการขนส่งทางอากาศของบริษัท ขนส่ง จำกัด ต้องระงับลงในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ จึงให้มีการฟื้นฟู การบินพาณิชย์ขึ้นใหม่อีกครั้ง และในวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๔๘๙ ได้ทำพิธีเปิดสายการบินพาณิชย์ภายในประเทศ อย่างเป็นทางการ เพื่อรับส่งผู้โดยสาร พัสดุ และไปรษณีย์ภัณฑ์ โดยมีเส้นทางการบินจากดอนเมืองไปจังหวัด พิษณุโลก จังหวัดลำปาง จังหวัดเชียงใหม่ และจากดอนเมืองไปจังหวัดภูเก็ต

เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๕๐ กองทัพอากาศ ได้ออกกิจการด้านการบินพาณิชย์ที่ได้รับมอบหมาย เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๙ ให้กระทรวงคมนาคมไปดำเนินการ โดยมีการตั้งบริษัทขึ้นมา เพื่อดำเนินกิจการใช้ชื่อว่า บริษัท เดินอากาศ จำกัด (Siamese Airways Co.,Ltd.) ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็น บริษัท เดินอากาศไทย จำกัด (Thai Airways Co.,Ltd.) ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๐๒ ได้รวมทุนกับบริษัท Scandinavian Airlines System จัดตั้งเป็นบริษัท การบินไทย จำกัด (Thai Airways International Ltd.) เป็นสายการบินแห่งชาติ โดยบริษัท เดินอากาศไทย จำกัด ถือหุ้นร้อยละ ๗๐ และบริษัท Scandinavian Airlines System ถือหุ้นร้อยละ ๓๐ ซึ่งมี พลอากาศเอก บุญชู จันทร์เบกษา ผู้บัญชาการทหารอากาศ เป็นประธานกรรมการฯ และ นาวาอากาศตรี ประสงค์ สุชีวะ เป็นกรรมการ ผู้จัดการทั่วไป และเปิดเที่ยวบินปฐมฤกษ์ไปฮ่องกง เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๐๓ ต่อมา รัฐบาลได้ซื้อหุ้นคืน ทั้งหมดจากบริษัท Scandinavian Airlines System เมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๒๐ นับว่าบริษัท การบินไทย จำกัด เป็นบริษัทของชาติไทยโดยแท้จริง โดยผู้บริหารบริษัท มาจากกองทัพอากาศ

กองทัพอากาศ พ.ศ.๒๕๔๑ - ๒๕๔๔

พระราชกฤษฎีกา จัดวางระเบียบราชการกองทัพอากาศในกระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๔๑ ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๔๑ ได้มีการจัดส่วนราชการกองทัพอากาศ ดังนี้

๑. กรมเสนาธิการทหารอากาศ
 - ๑.๑ เสนาธิการทหารอากาศกลาง
 - ๑.๒ เสนาธิการทหารอากาศ ๑
 - ๑.๓ เสนาธิการทหารอากาศ ๒
 - ๑.๔ เสนาธิการทหารอากาศ ๓
 - ๑.๕ เสนาธิการทหารอากาศ ๔
 - ๑.๖ โรงเรียนเสนาธิการทหารอากาศ
๒. กรมสื่อสารทหารอากาศ
๓. กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ
 - ๓.๑ โรงเรียนนายทหารนักบิน
 - ๓.๒ โรงเรียนการบิน
 - ๓.๓ โรงเรียนพลาธิการ
 - ๓.๔ โรงเรียนทหารราบ
 - ๓.๕ โรงเรียนช่างอากาศ
 - ๓.๖ โรงเรียนสื่อสาร
 - ๓.๗ โรงเรียนถ่ายรูป
 - ๓.๘ โรงเรียนการอาวุธ
 - ๓.๙ โรงเรียนจ่าอากาศพยาบาล
๔. กรมสรรพาวุธทหารอากาศ
๕. กรมการเงินทหารอากาศ
๖. กรมพลาธิการทหารอากาศ
 - ๖.๑ กรมการบำรุง
 - ๖.๒ กรมช่างโยธา

- ๖.๓ กรมพาหนะ
- ๖.๔ กองดุริยางค์
- ๖.๕ เรือนจำ
- ๗. กรมการบินพลเรือน
- ๘. กรมช่างอากาศ
- ๙. กรมแพทย์ทหารอากาศ
- ๑๐. กรมอากาศยาน
- ๑๑. กองบินรบ (กองบินภาค ๑, ๒, ๓ และ กองบินลำเลียง)

พ.ศ.๒๔๙๒ พลอากาศโท หลวงเชิดวุฒากาศ เสนาธิการทหารอากาศ ได้เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งโรงเรียน เสนาธิการ ทหารอากาศขึ้น และดำเนินการเปิดการศึกษาเป็นระยะ ๑ ปี เป็นรุ่นแรก

พ.ศ.๒๔๙๒ กองทัพอากาศ ได้ยกเลิกใช้เครื่องบินทิ้งระเบิดทุกแบบที่ประจำการในกองบินน้อยที่ ๖ และ บรรจุเครื่องบินลำเลียงและสื่อสารเข้าประจำการแทน จึงเปลี่ยนชื่อ “กองบินน้อยที่ ๖” เป็น “กองบินลำเลียง” เพื่อให้ความหมายใกล้เคียงกับหน้าที่ของกองบิน ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๙๖ ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “กองบินน้อยที่ ๖” เหมือนเดิม

เมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ทรงมี พระมหากรุณาธิคุณพระราชทานพระนามาภิไธยให้แก่โรงพยาบาลของกองทัพอากาศ ว่า “โรงพยาบาลภูมิพล อดุลยเดช”

การรับโอนกองบินทหารเรือ

เมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๔๙๔ กองทัพอากาศได้รับมอบกองบินทหารเรือ ที่เป็นส่วนราชการขึ้นตรงต่อ กองทัพเรือ มีหน้าที่ฝึกและปฏิบัติการรบร่วมกับกำลังทางเรือ ซึ่งกระทรวงกลาโหมได้มีการปรับปรุงกองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศขึ้นใหม่ และให้โอนกองบินทหารเรือที่ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านจุกเสม็ด ตำบลสัตหีบ จังหวัดชลบุรี มาขึ้นอยู่กับกองทัพอากาศ โดยเปลี่ยนชื่อเป็น “กองบินน้อยที่ ๗” มีภารกิจสนับสนุนการ ปฏิบัติการของกองกำลังทางพื้นดิน (หน่วยนาวิกโยธินและทหารบก) ด้านจังหวัดจันทบุรี จังหวัดตราด และ อำเภอรัญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี ต่อมากองทัพเรือได้จัดตั้งกองบินทหารเรือขึ้นใหม่ กองบินน้อยที่ ๗ จึงกำหนดภารกิจใหม่เป็น กองบินลาดตระเวนและชี้เป้าหมาย จนถึงปี พ.ศ.๒๕๐๖ เปลี่ยนชื่อเป็น “กองบิน ๗” และกองทัพอากาศได้ปรับปรุงการจัดส่วนราชการอีกในปี พ.ศ.๒๕๒๐ ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “กองบิน ๗๑” ต่อมา กองทัพอากาศได้จัดตั้งกองบิน ๗๑ ณ ที่ตั้งแห่งใหม่ที่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และย้ายเข้าที่ตั้งเสร็จเรียบร้อย เมื่อวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕ จึงได้มอบพื้นที่คืนให้กับกองทัพเรือ เมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๒๕ จนถึง ปี พ.ศ.๒๕๔๒ ได้เปลี่ยนชื่อเป็น กองบิน ๗ (คำสั่งกองทัพอากาศ (เฉพาะ) ที่ ๔๘/๔๒ ลงวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๔๒)

กองทัพอากาศ พ.ศ.๒๔๙๕-๒๔๙๗

กองทัพอากาศจัดถวายเครื่องบินพระราชพาหนะ

กองทัพอากาศได้มีคำสั่ง ลงวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๕ กำหนดเรื่อง การจัดนักบินและเครื่องบิน พระราชพาหนะ ความว่า “เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะเสด็จแปรพระราชฐานประทับ ณ หัวหิน ในโอกาสนี้อาจมีพระราชกรณียกิจอันสำคัญที่จะต้องทรงปฏิบัติบำเพ็ญโดยริบถ้วนในพระนครและต่างจังหวัด ดังนั้นด้วยความเห็นชอบของรัฐบาลในอันที่จะถวายความสะดวกสบายและความปลอดภัย จึงให้กองทัพอากาศ

จัดเครื่องบินพระราชพาหนะพร้อมด้วยนักบินไว้ถวายความสะดวกตามพระราชประสงค์” ทั้งนี้เครื่องบินพระราชพาหนะแบบแรกที่กองทัพอากาศจัดถวายคือ เครื่องบินลำเลียงแบบที่ ๒ (C-47)

เครื่องบินลำเลียงแบบที่ ๒ (c-47)

พระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบกองทัพอากาศในกระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๔๙๕ ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๔๙๕ โดยจัดส่วนราชการกองทัพอากาศใหม่ แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ดังนี้

๑. ส่วนกลาง มี ๓ ฝ่าย

๑.๑ ฝ่ายอำนวยการ ได้แก่ กรมเสนาธิการทหารอากาศ มี ๒ หน้าที่ คือ

๑.๑.๑ หน้าที่เสนาธิการทหารอากาศ มี ๔ หน่วย คือ กรมกำลังพลทหารอากาศ กรมการข่าว ทหารอากาศ กรมยุทธการทหารอากาศ และ กรมการส่งกำลังบำรุงทหารอากาศ

๑.๑.๒ หน้าที่ธุรการ คือ กรมสารบรรณทหารอากาศ

๑.๒ ฝ่ายเทคนิค ได้แก่ กรมพลธิการทหารอากาศ มีหน่วยขึ้นตรง ๓ หน่วย คือ กรมการบำรุงทหารอากาศ กรมช่างโยธาทหารอากาศ และ กรมพาหนะทหารอากาศ

๑.๓ ฝ่ายกิจการพิเศษ ได้แก่ กรมการเงินทหารอากาศ และกรมการบินพลเรือน

๒. ส่วนการศึกษา ได้แก่ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ มีหน่วยขึ้นตรง ๔ หน่วย คือ โรงเรียนเสนาธิการ ทหารอากาศ โรงเรียนนายทหารนักบิน โรงเรียนนายเรืออากาศ และ กองโรงเรียนการบิน

๓. ส่วนกำลังรบ ได้แก่

๓.๑ กองบินยุทธการ มีหน่วยขึ้นตรง คือ ผู้บังคับทหารอากาศดอนเมือง กองบินน้อยที่ ๑, ๒, ๔, ๕, ๖ และ ๗

๓.๒ กรมอากาศโยธิน

พ.ศ.๒๔๙๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ ๙) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ พลอากาศเอก ฟิ้น รณนภากาศ ฤทธาคนี ผู้บัญชาการทหารอากาศ เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ทูลเกล้าฯ ถวาย การประดับเครื่องหมายความสามารถในการบินชั้นกิตติมศักดิ์ของกองทัพอากาศ ในฐานะที่ทรงดำรงตำแหน่ง องค์จอมทัพอากาศ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต

ในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๙๖ กองทัพอากาศ ได้ย้ายกองบินน้อยที่ ๔ จากที่ตั้งตำบลโคกกะเทียม จังหวัดลพบุรี ไปเข้าที่ตั้งใหม่ที่ตำบลตาคีล จังหวัดนครสวรรค์

พ.ศ.๒๔๙๖ กองทัพอากาศ ได้จัดตั้ง “โรงเรียนนายเรืออากาศ” ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษา เพื่อผลิตนายทหารชั้นสัญญาบัตร และได้กระทำพิธีเปิดการศึกษาเป็นรุ่นแรกเมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๔๙๖

เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๔๙๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ ๙) ทรงมี พระราชดำรัสเกี่ยวกับกำลังทางอากาศว่า “...กำลังทางอากาศมีความสำคัญมากในเวลานี้ ฉะนั้นการที่ฝ่ายเราก้าวติดตามเพื่อให้ทันชาติอื่น ๆ เขาในทางความรู้ นั้น เป็นการสมควรแล้ว...”

กองทัพอากาศ พ.ศ.๒๔๙๘ - ๒๕๐๕

พระราชกฤษฎีกา จัดระเบียบราชการกองทัพอากาศในกระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๔๙๘ ให้ไว้ ณ วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๘ โดยให้มีการจัดส่วนราชการออกเป็น ๕ ส่วน ดังนี้

๑. ส่วนบัญชาการ
 - ๑.๑ สำนักงานเลขานุการกองทัพอากาศ
 - ๑.๒ กรมสารบรรณทหารอากาศ
 - ๑.๓ กรมกำลังพลทหารอากาศ
 - ๑.๔ กรมข่าวทหารอากาศ
 - ๑.๕ กรมยุทธการทหารอากาศ

- ๑.๖ กรมส่งกำลังบำรุงทหารอากาศ
- ๑.๗ กรมจเรทหารอากาศ
- ๒. ส่วนกำลังรบ
 - ๒.๑ กองบินยุทธการ
 - ๒.๒ กรมอากาศโยธิน
- ๓. ส่วนยุทธบริการ
 - ๓.๑ กรมพลธิการทหารอากาศ
 - ๓.๒ กรมช่างโยธาทหารอากาศ
 - ๓.๓ กรมขนส่งทหารอากาศ
 - ๓.๔ กรมช่างอากาศ
 - ๓.๕ กรมสื่อสารทหารอากาศ
 - ๓.๖ กรมสรรพาวุธทหารอากาศ
 - ๓.๗ กรมแพทย์ทหารอากาศ
- ๔. ส่วนการศึกษา
 - ๔.๑ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ
 - ๔.๒ กองโรงเรียนการบิน
- ๕. ส่วนกิจการพิเศษ
 - ๕.๑ กรมการเงินทหารอากาศ
 - ๕.๒ กรมการบินพลเรือน
 - ๕.๓ กรมสวัสดิการทหารอากาศ

กองทัพอากาศเริ่มยุคเครื่องบินไอพ่น

พ.ศ.๒๔๙๘ กองทัพอากาศได้รับเครื่องบินไอพ่นแบบ T-๓๓ และ RT-๓๓ ตามโครงการช่วยเหลือทาง ทหารจากประเทศสหรัฐอเมริกา โดยกำหนดแบบเป็นเครื่องบินฝึกแบบที่ ๑๑ (Lockheed T-33A) และเครื่องบินตรวจการณ์และฝึกแบบที่ ๑๑ (Lockheed RT-A) นับว่าเป็นการเริ่มต้นการใช้เครื่องบินไอพ่นของ กองทัพอากาศ ซึ่งก่อนหน้านั้นเป็นเครื่องบินใบพัดทั้งสิ้น

กองทัพอากาศ พ.ศ.๒๕๐๕ - ๒๕๒๐

พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการ กองทัพอากาศ กองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๐๕ ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๐๕ ได้จัดส่วนราชการแตกต่างไปจากการจัดใน พ.ศ.๒๔๙๘ คือ

- เปลี่ยนชื่อกองโรงเรียนการบิน เป็น “โรงเรียนการบิน”
- กรมการเงินทหารอากาศ จัดให้อยู่ในส่วนบัญชาการ ซึ่งเดิมอยู่ในส่วนกิจการพิเศษ
- สำนักผู้บังคับทหารอากาศดอนเมือง จัดให้อยู่ในส่วนกิจการพิเศษ

พ.ศ.๒๕๐๖ กองทัพอากาศได้เปลี่ยนชื่อ “กองบินน้อย” ต่าง ๆ เป็น “กองบิน”

พ.ศ.๒๕๑๙ กองทัพอากาศได้ตั้ง “ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพอากาศ” ขึ้น เพื่อควบคุมและสั่งการใช้กำลัง ทางอากาศ สนับสนุนกำลังภาคพื้นดินในเขตกองทัพภาคต่าง ๆ ทุกภาค

กองทัพอากาศ พ.ศ.๒๕๒๐ - ๒๕๓๘

พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการ กองทัพอากาศ กองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๒๐ ให้ไว้ ณ วันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๒๐ และ ฉบับที่ ๒ พ.ศ.๒๕๒๐ ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๒๐ ได้จัดส่วนราชการในกองทัพอากาศใหม่ คือ

- ยุบกองบินยุทธการ โดยให้กองบินต่าง ๆ เป็นส่วนราชการขึ้นตรงต่อกองทัพอากาศ และได้ยุบเลิกกองบิน ๓ นอกจากนี้ยังได้เพิ่มกองบินขึ้นอีก ๓ กองบิน คือ กองบิน ๒๑ กองบิน ๒๓ และกองบิน ๔๑ และได้เปลี่ยนชื่อ กองบินน้อยที่ ๕ เป็น “กองบิน ๕๓”

- เพิ่มส่วนราชการขึ้นอีก ๒ หน่วย คือ กรมควบคุมการปฏิบัติการทางอากาศ จัดอยู่ในส่วนกำลังรบ และกรมภาพถ่ายทางอากาศ จัดอยู่ในส่วนยุทธบริการ

ในปลายปี พ.ศ.๒๕๒๑ กองทัพอากาศได้ปรับปรุงการจัดส่วนราชการอีก ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการ กองทัพอากาศ กองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๒๑ ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๒๑ ดังนี้

- เพิ่มส่วนราชการขึ้นอีก ๑ หน่วย คือ สำนักงานปลัดบัญชาการทหารอากาศ จัดอยู่ในส่วนบัญชาการ
- กรมการเงินทหารอากาศ จัดอยู่ในส่วนกิจการพิเศษ เดิมอยู่ในส่วนบัญชาการ

พ.ศ.๒๕๒๒ กองทัพอากาศได้ย้าย กองบิน ๑ จากที่ตั้งดอนเมืองไปอยู่ที่สนามบินหัวทะเล อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา และได้ยุบเลิกกรมการบินพลเรือน ซึ่งเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลที่ให้แปรสภาพเป็น รัฐวิสาหกิจ โดยใช้ชื่อใหม่ว่า “การทำอากาศยานแห่งประเทศไทย” ตามพระราชบัญญัติการทำอากาศยานแห่งประเทศไทย พ.ศ.๒๕๒๒ ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒ ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๒๔ จึงได้มี พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการ กองทัพอากาศ กองบัญชาการทหารสูงสุด พ.ศ.๒๕๒๔ ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๒๔ ได้จัดส่วนราชการใหม่ คือ

- ยุบกรมการบินพลเรือน ที่แปรสภาพเป็นการทำอากาศยานแห่งประเทศไทย
- ยุบสำนักผู้บังคับทหารอากาศดอนเมือง ไปขึ้นตรงต่อกรมอากาศโยธิน
- กรมการภาพถ่ายทางอากาศ เปลี่ยนชื่อเป็น “กรมการลาดตระเวนทางอากาศ”
- เพิ่มสถาบันวิชาการทหารอากาศชั้นสูง จัดอยู่ในส่วนการศึกษา

พ.ศ.๒๕๒๕ กองทัพอากาศได้เพิ่มอัตรากองบินขึ้นอีก ๒ กองบิน คือ กองบิน ๔๖ จังหวัดพิษณุโลก และกองบิน ๕๖ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อีกทั้งได้จัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาการกองทัพอากาศ

เป็นส่วนราชการขึ้นตรงกองทัพอากาศ โดยเปลี่ยนชื่อเป็น “ศูนย์วิทยาศาสตร์และพัฒนาระบบอาวุธ กองทัพอากาศ”

การย้ายที่ตั้งกองบัญชาการกองทัพอากาศ

รัฐบาลมีความจำเป็นที่จะใช้พื้นที่ฝั่งตะวันตกของสนามบินดอนเมือง โดยพัฒนาให้เป็นท่าอากาศยานสากล เพื่อเป็นการสนับสนุนกิจการบินพาณิชย์สากล กองทัพอากาศจึงได้ดำเนินการก่อสร้างที่ตั้งแห่งใหม่ทางด้านฝั่งตะวันออกของสนามบิน และประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ในวันศุกร์ที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ จากนั้นดำเนินการสร้างจนเสร็จเรียบร้อยและมีพิธีย้ายกองบัญชาการกองทัพอากาศ พร้อมอนุสาวรีย์ทหารอากาศ เข้าที่ตั้งเป็นการภายในเมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๒๖ ต่อมาในวันอาทิตย์ที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๒๖ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม เป็นประธานในพิธีเปิดกองบัญชาการ กองทัพอากาศแห่งใหม่ โดยมีพิธีทำบุญอนุสาวรีย์ทหารอากาศ และบำเพ็ญอุทิศส่วนกุศลแด่บุพการีทหารอากาศ เนื่องในวันที่ระลึกกองทัพอากาศ นับเป็นการสิ้นสุดกองบัญชาการกองทัพอากาศแห่งเก่าที่บุพการีและบรรพบุรุษ ของกองทัพอากาศได้บุกเบิกทุ่มเทและสร้างสรรค์มาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๕๗ เหลือไว้แต่เพียงภาพและความทรงจำ อันภาคภูมิใจในการเสียสละพื้นที่ฝั่งตะวันตก เพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ ในการพัฒนาให้เป็นท่าอากาศยาน ที่ทันสมัยต่อไป

พ.ศ.๒๕๒๙ ได้มีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ และกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการกองทัพอากาศ กองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๒๙ ให้จัดตั้ง สำนักงานตรวจบัญชีทหารอากาศ เป็นส่วนราชการเพิ่มขึ้นในกองทัพอากาศ โดยให้เป็นหน่วยขึ้นตรงกองทัพอากาศ จัดอยู่ในส่วนบัญชาการ ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๓๓ กองทัพอากาศมีคำสั่งให้จัดอยู่ในส่วนกิจการพิเศษ

พ.ศ.๒๕๓๓ กองทัพอากาศได้แก้้อตราใหม่ ตามคำสั่งกระทรวงกลาโหม (เฉพาะ) ที่ ๕๙/๓๓ ลงวันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๓๓ เรื่อง แก้อัตรากองทัพอากาศ พ.ศ.๒๕๐๖ (ครั้งที่ ๑๕๕) โดยเพิ่มกองพลบินขึ้นมา ๔ กองพลบิน เป็นหน่วยขึ้นตรงกองทัพอากาศ และให้กองบิน เป็นหน่วยขึ้นตรงกองพลบิน ดังนี้

๑. กองพลบินที่ ๑ มีกองบินที่เป็นหน่วยขึ้นตรง คือ
 - ๑.๑ กองบิน ๒
 - ๑.๒ กองบิน ๖
๒. กองพลบินที่ ๒ มีกองบินที่เป็นหน่วยขึ้นตรง คือ
 - ๒.๑ กองบิน ๑
 - ๒.๒ กองบิน ๒๑

๒.๓ กองบิน ๒๓

๓. กองพลบินที่ ๓ มีกองบินที่เป็นหน่วยขึ้นตรง คือ

๓.๑ กองบิน ๔

๓.๒ กองบิน ๔๑

๓.๓ กองบิน ๔๖

๔. กองพลบินที่ ๔ มีกองบินที่เป็นหน่วยขึ้นตรง คือ

๔.๑ กองบิน ๕๓

๔.๒ กองบิน ๕๖

๔.๓ กองบิน ๗๑

พ.ศ.๒๕๓๔ ได้มีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ และกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการ กองทัพอากาศ กองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๓๔ ให้ไว้ ณ วันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๓๔ ให้จัดตั้ง กรมอู่เรืออากาศยาน เป็นส่วนราชการเพิ่มขึ้นในกองทัพอากาศ โดยเป็นหน่วยขึ้นตรง กองทัพอากาศ จัดอยู่ในส่วนยุทธบริการ

กองทัพอากาศ ๒๕๓๙ - ๒๕๕๒

พ.ศ.๒๕๓๘ ได้มีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการ กองทัพอากาศ กองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๓๘ โดยแบ่งส่วนราชการออกเป็น ๑๘ หน่วยงาน เพื่อให้ง่ายต่อการปฏิบัติงาน จึงได้กำหนดอัตรากองทัพอากาศ ๒๕๓๙ ขึ้น และบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๓๙ โดยจัดกลุ่มหน่วยงานตามภาระหน้าที่ออกเป็น ๕ ส่วน ดังนี้

๑. ส่วนบัญชาการ ประกอบด้วย

๑.๑ สำนักงานเลขานุการกองทัพอากาศ

๑.๒ กรมสารบรรณทหารอากาศ

๑.๓ กรมกำลังพลทหารอากาศ

๑.๔ กรมข่าวทหารอากาศ

๑.๕ กรมยุทธการทหารอากาศ

๑.๖ กรมส่งกำลังบำรุงทหารอากาศ

๑.๗ สำนักงานปลัดบัญชาทหารอากาศ

๑.๘ กรมจเรทหารอากาศ

๑.๙ สำนักงานเทคโนโลยีสารสนเทศทหารอากาศ

๒. ส่วนกำลังรบ ประกอบด้วย กองบัญชาการยุทธทางอากาศ มีหน้าที่ เตรียมกำลังทางอากาศ กำลัง ภาควิชาและระบบควบคุมการปฏิบัติทางอากาศของกองบัญชาการยุทธทางอากาศ ให้พร้อมปฏิบัติการ ตามที่กองทัพอากาศกำหนด มีผู้บัญชาการกองบัญชาการยุทธทางอากาศ เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ แบ่งส่วน ราชการออกเป็น

๒.๑ กองบัญชาการ

๒.๒ กองพลบินที่ ๑

มีหน่วยบินขึ้นตรง ๒ หน่วย ได้แก่ กองบิน ๒ และ กองบิน ๖

๒.๓ กองพลบินที่ ๒

มีหน่วยบินขึ้นตรง ๓ หน่วย ได้แก่ กองบิน ๑, กองบิน ๒๑ และ กองบิน ๒๓

๒.๓ กองพลบินที่ ๓

มีหน่วยบินขึ้นตรง ๓ หน่วย ได้แก่ กองบิน ๔, กองบิน ๔๑ และ กองบิน ๔๖

๒.๔ กองพลบินที่ ๔

มีหน่วยบินขึ้นตรง ๓ หน่วย ได้แก่ กองบิน ๗, กองบิน ๕๓ และ กองบิน ๕๖

๒.๕ กรมควบคุมการปฏิบัติทางอากาศ

๒.๖ หน่วยบัญชาการอากาศโยธิน

๒.๗ โรงเรียนการบิน

๓. ส่วนยุทธบริการ ประกอบด้วย กองบัญชาการสนับสนุนทหารอากาศ มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการส่งกำลังบำรุงทั้งปวงตามที่กองทัพอากาศกำหนด มีผู้บัญชาการกองสนับสนุนทหารอากาศ เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ แบ่งส่วนราชการออกเป็น

๓.๑ กองบัญชาการ

๓.๒ ศูนย์ส่งกำลังบำรุง

๓.๓ กรมช่างอากาศ

๓.๔ กรมสื่อสารทหารอากาศ

๓.๕ กรมสรรพาวุธทหารอากาศ

๓.๖ กรมอิเล็กทรอนิกส์ทหารอากาศ

๓.๗ กรมการลาดตระเวนทางอากาศ

๓.๘ กรมแพทย์ทหารอากาศ

๓.๙ กรมพลธิการทหารอากาศ

๓.๑๐ กรมช่างโยธาทหารอากาศ

๓.๑๑ การขนส่งทหารอากาศ

๔. ส่วนการศึกษา ประกอบด้วย กองบัญชาการฝึกศึกษาทหารอากาศ มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการฝึกศึกษาของกำลังพลของกองทัพอากาศ ตามที่กองทัพอากาศกำหนด มีผู้บัญชาการกองบัญชาการฝึกศึกษา ทหารอากาศ เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ แบ่งส่วนราชการออกเป็น

๔.๑ กองบัญชาการ

๔.๒ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ

๔.๓ สถาบันวิชาการทหารอากาศชั้นสูง

๔.๔ โรงเรียนนายเรืออากาศ

๕. ส่วนกิจการพิเศษ ประกอบด้วย

๕.๑ กรมการเงินทหารอากาศ

๕.๒ กรมสวัสดิการทหารอากาศ

๕.๓ ศูนย์วิทยาศาสตร์และพัฒนาระบบอาวุธกองทัพอากาศ

๕.๔ สำนักงานตรวจบัญชีทหารอากาศ

๕.๕ สำนักผู้บังคับทหารอากาศดอนเมือง

พ.ศ.๒๕๔๖ พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ส่วนราชการ กองทัพอากาศ กองบัญชาการ ทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๔๖ ลงวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๔๖

ได้เพิ่มกรมกิจการพลเรือนทหารอากาศ เป็นส่วนขึ้นตรงต่อกองทัพอากาศ โดยให้แก่ไข่อัตรากองทัพอากาศ พ.ศ.๒๕๓๙ (ครั้งที่ ๕๓) ให้จัดโครงสร้าง เป็นอัตรากองทัพอากาศ ตั้งแต่วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๗

พ.ศ.๒๕๔๙ ผู้บัญชาการทหารอากาศ ได้อนุมัติให้เปลี่ยนชื่อ “กองบิน ๕๓” เป็น “กองบิน ๕” เพื่อให้เป็นไป ตามประวัติศาสตร์การสร้างชื่อเสียงและวีรกรรมของกองบินน้อยที่ ๕ เมื่อครั้งสงครามมหาเอเชียบูรพาในอดีต และได้ให้แก่ไข่อัตรากองทัพอากาศ พ.ศ.๒๕๓๙ ตามคำสั่งกองทัพอากาศ (เฉพาะ) ที่ ๒๘๑/๔๙ ลงวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๔๙ เรื่อง แก้อัตรากองทัพอากาศ พ.ศ.๒๕๓๙ (ครั้งที่ ๖๓)

กองทัพอากาศ ๒๕๕๒ - ปัจจุบัน

กองทัพอากาศได้ปรับปรุงโครงสร้างการจัดส่วนราชการใหม่ให้สอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูประบบราชการของรัฐบาล ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศของกระทรวงกลาโหม และรองรับพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการ พ.ศ.๒๕๕๑ จึงได้กำหนดอัตรากองทัพอากาศ พ.ศ.๒๕๕๒ ขึ้น โดยบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๕๒ ซึ่งกองทัพอากาศได้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดส่วนราชการ โดยบูรณาการจัดส่วนราชการให้สอดคล้องกับหลักการบริหารจัดการสมัยใหม่ ขจัดความซ้ำซ้อน ประหยัดทรัพยากร มีสายการบังคับบัญชาสั้น เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติ มีโครงสร้างการจัดส่วนราชการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ การเปลี่ยนแปลง ที่สำคัญคือ ยุบเลิกกองบัญชาการยุทธทางอากาศ กองบัญชาการสนับสนุนทหารอากาศ กองบัญชาการฝึกศึกษา ทหารอากาศ กองพลบินที่ ๑ - ๔ สำนักงานเทคโนโลยีสารสนเทศทหารอากาศ กรมการลาดตระเวนทางอากาศ และสถาบันวิชาการทหารอากาศชั้นสูง โดยมีการจัดตั้ง กองบัญชาการกองทัพอากาศ กรมเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารทหารอากาศ สำนักงานพระธรรมนูญทหารอากาศ สำนักงานนิรภัยทหารอากาศ และสถาบัน เวชศาสตร์การบินกองทัพอากาศ นอกจากนี้ยังได้ปรับเปลี่ยนชื่อสำนักงานตรวจบัญชีทหารอากาศ เป็น สำนักงานตรวจสอบภายในทหารอากาศ และจัดตั้ง สำนักงานคลังสมองกองทัพอากาศ (เพื่อพลาง) ไว้ที่ กองบัญชาการกองทัพอากาศ โดยจัดกลุ่มหน่วยงานตามภาระหน้าที่มี ๕ ส่วน ดังนี้

กองบัญชาการกองทัพอากาศ

- แผนกสนับสนุน
 - ศูนย์อำนวยการเครื่องบินพระราชพาหนะ
 - ศูนย์อำนวยการเฮลิคอปเตอร์พระราชพาหนะ
 - ศูนย์การสงครามทางอากาศ
 - สำนักงานพัฒนาระบบราชการกองทัพอากาศ
๑. ส่วนบัญชาการ ประกอบด้วย
 - ๑.๑ สำนักงานเลขานุการกองทัพอากาศ
 - ๑.๒ กรมสารบรรณทหารอากาศ
 - ๑.๓ กรมกำลังพลทหารอากาศ
 - ๑.๔ กรมข่าวทหารอากาศ
 - ๑.๕ กรมยุทธการทหารอากาศ
 - ๑.๖ กรมส่งกำลังบำรุงทหารอากาศ
 - ๑.๗ กรมกิจการพลเรือนทหารอากาศ
 - ๑.๘ กรมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทหารอากาศ

- ๑.๙ สำนักงานปลัดบัญชาทหารอากาศ
- ๑.๑๐ กรมการเงินทหารอากาศ
- ๑.๑๑ กรมจเรทหารอากาศ
- ๑.๑๒ สำนักงานตรวจสอบภายในทหารอากาศ
- ๑.๑๓ สำนักงานนิรภัยทหารอากาศ
- ๑.๑๔ สำนักงานพระธรรมนูญทหารอากาศ
๒. ส่วนกำลังรบ ประกอบด้วย
 - ๒.๑ กรมควบคุมการปฏิบัติทางอากาศ
 - ๒.๒ หน่วยบัญชาการอากาศโยธิน
 - ๒.๓ กองบิน ๑, ๒, ๔, ๕, ๖, ๗, ๒๑, ๒๓, ๔๑, ๔๖ และ ๕๖
 - ๒.๔ โรงเรียนการบิน
๓. ส่วนส่งกำลังบำรุง ประกอบด้วย
 - ๓.๑ กรมช่างอากาศ
 - ๓.๒ กรมสื่อสารทหารอากาศ
 - ๓.๓ กรมสรรพาวุธทหารอากาศ
 - ๓.๔ กรมแพทย์ทหารอากาศ
 - ๓.๕ กรมพลธิการทหารอากาศ
 - ๓.๖ กรมช่างโยธาทหารอากาศ
 - ๓.๗ การขนส่งทหารอากาศ
๔. ส่วนการศึกษา ประกอบด้วย
 - ๔.๑ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ
 - ๔.๒ โรงเรียนนายเรืออากาศ
๕. ส่วนกิจการพิเศษ ประกอบด้วย
 - ๕.๑ กรมสวัสดิการทหารอากาศ
 - ๕.๒ ศูนย์วิจัยพัฒนาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีการบินและอวกาศกองทัพอากาศ
 - ๕.๓ สถาบันเวชศาสตร์การบินกองทัพอากาศ
 - ๕.๔ สำนักงานผู้บังคับทหารอากาศดอนเมือง

พระราชทานชื่อโรงเรียนนายเรืออากาศ

เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๕๖ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามโรงเรียนนายเรืออากาศใหม่ ว่า “โรงเรียนนายเรืออากาศ นวมินทกษัตริยาธิราช” ซึ่งมีความหมายว่า โรงเรียนนายเรืออากาศใหม่ที่สร้างขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงเป็นกษัตริยาธิราชที่ยิ่งใหญ่รัชกาลที่ ๙

ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ ของส่วนราชการ กองทัพอากาศ กองบัญชาการ กองทัพไทย กระทรวงกลาโหม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๕๗ ให้แก้ไขเพิ่มเติมพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ และกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการกองทัพอากาศ กองบัญชาการกองทัพไทย กระทรวงกลาโหม

(ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๕๒ โดยให้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนนายเรืออากาศ เป็น “โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช” (นะ-วะ-มิน-ทะ-กะ-สัด-ตรี-ยา-ทิ-ราด) และใช้คำย่อว่า “รร.นนท.”

เมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๘ กองทัพอากาศ ได้ปลดประจำการเครื่องบินตรวจการณ์และลำเลียงแบบที่ ๗ (Arava) โดยได้จัดซื้อเครื่องบินดังกล่าว ในปี พ.ศ.๒๕๒๒ จากประเทศอิสราเอล ใช้ในการกิจปฏิบัติการตรวจการณ์ทางอากาศและการปฏิบัติสงครามอิเล็กทรอนิกส์ เคยประจำการใน กองบิน ๖ ดอนเมือง และ กองบิน ๔ จังหวัดนครสวรรค์

เมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๕๘ กองทัพอากาศได้ปลดประจำการเครื่องบินลำเลียงแบบที่ ๙ (NOMAD) โดยได้จัดซื้อเครื่องบินดังกล่าว ในปี พ.ศ.๒๕๒๕ จากประเทศออสเตรเลีย ใช้ในการกิจเป็นเครื่องบินโจมตี ปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (บ.จล.๙) การกิจบินลาดตระเวนถ่ายภาพทางอากาศ (บ.ตล.๙) การบิน กระจายเสียง ลำเลียงทางยุทธวิธี และการส่งกลับทางการแพทย์ การปฏิบัติการถ่ายภาพทางอากาศเพื่อการ แก้ปัญหาน้ำท่วม และแก้ปัญหาจราจรในกรุงเทพมหานคร ตามแนวพระราชดำริ และภารกิจฝนหลวงตาม โครงการพระราชดำริ เคยประจำการใน กองบิน ๔ จังหวัดนครสวรรค์ กองบิน ๖ ดอนเมือง และ กองบิน ๔๖ จังหวัดพิษณุโลก

เมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๙ กองทัพอากาศ ได้ปลดประจำการเครื่องบินลำเลียงแบบที่ ๑๓ (Airbus A ๓๑๐-๓๐๐) โดยได้จัดซื้อเครื่องบินดังกล่าว ในปี พ.ศ.๒๕๓๔ จากประเทศฝรั่งเศส เป็นเครื่องบินพระราชพาหนะ ในการรับ-ส่งเสด็จฯ พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ นอกจากนี้ยังใช้ในภารกิจรับ - ส่งบุคคลสำคัญ และการบินลำเลียงทางอากาศ เคยประจำการณ ที่ฝูงบิน ๖๐๒ รักษาพระองค์ กองบิน ๖ ดอนเมือง

การรับนักบินหญิงเข้าประจำการในกองทัพอากาศ

พ.ศ.๒๕๕๙ กองทัพอากาศได้เปิดรับการบรรจุนายทหารสัญญาบัตรหญิง เหล่าทหารนักบิน เพื่อรองรับ ภารกิจและเป็นการเสริมภาพลักษณ์ที่ดีต่อกองทัพและประเทศชาติ เทียบเท่ากับนานาชาติประเทศที่มีการบรรจุ นักบินหญิงเข้าปฏิบัติงานในกองทัพ ซึ่งการดำเนินการนี้ได้ตั้งเป้าหมายเป็นโครงการเฉพาะ กำหนดระยะเวลา ๓ ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๙ - ๒๕๖๑

มีผู้สนใจเข้าสมัครเป็นนักบินหญิง และผ่านการทดสอบความสามารถ ได้รับคัดเลือกเป็นนายทหารสัญญาบัตรหญิง จำนวน ๕ คน โดยเป็นนายทหารสัญญาบัตรหญิงของกองทัพอากาศ จำนวน ๓ คน และบุคคลพลเรือน จำนวน ๒ คน

การบรรจุเข้าประจำการเครื่องบินลำเสียงแบบที่ ๑๘ (Sukhoi Superjet 100LR)

เมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๙ กองทัพอากาศได้จัดพิธีบรรจุเข้าประจำการเครื่องบินลำเสียงแบบที่ ๑๘ (Sukhoi Superjet 100LR) ณ ท่าอากาศยานทหาร ๒ กองบิน ๖ ดอนเมือง โดยมี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เป็นประธานในพิธี

กองทัพอากาศได้จัดซื้อเครื่องบินลำเสียงแบบ Sukhoi Superjet 100LR (SSJ100LR) รุ่น RRJ-95LR จำนวน ๒ เครื่อง พร้อมอุปกรณ์สนับสนุนภาคพื้น อะไหล่ และการฝึกอบรม จากบริษัท Joint Stock Company "Sukhoi Civil Aircraft" สหพันธรัฐรัสเซีย เพื่อใช้ในการภารกิจรับ-ส่ง บุคคลสำคัญ และเป็นเครื่องบินพระราชพาหนะสำรอง โดยประจำการในฝูงบิน ๖๐๓ กองบิน ๖ ดอนเมือง กรุงเทพมหานคร

เมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๐ กองทัพอากาศได้จัดพิธีบรรจุเข้าประจำการเครื่องบินกองทัพอากาศแบบที่ ๖ (RTAF-6) ณ บริเวณโรงผลิตอากาศยานต้นแบบกองทัพอากาศ โดยมี พลอากาศเอก จอม รุ่งสว่าง ผู้บัญชาการทหารอากาศ เป็นประธานในพิธี กองทัพอากาศได้ดำเนินการผลิตเครื่องบินกองทัพอากาศ (RTAF-6) จำนวน ๓ เครื่อง เพื่อปฏิบัติการภารกิจฝึกบินให้กับนักบินกองทัพอากาศ โดยเข้าประจำการ ณ ฝูงบิน ๖๐๔ กองบิน ๖ ดอนเมือง กรุงเทพมหานคร

การบรรจุเข้าประจำการเครื่องบินขับไล่และฝึกแบบที่ ๒ (T-50TH)

เมื่อวันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๑ กองทัพอากาศได้จัดพิธีบรรจุเข้าประจำการเครื่องบินขับไล่และฝึกแบบที่ ๒ (T-50TH) ณ กองบิน ๔ จังหวัดนครสวรรค์ โดยมี พลอากาศเอก จอม รุ่งสว่าง ผู้บัญชาการทหารอากาศ เป็นประธานในพิธี

กองทัพอากาศได้จัดซื้อเครื่องบินขับไล่และฝึกแบบที่ ๒ (T-50TH) จากบริษัท Korea Aerospace Industries, Ltd.(KAI) สาธารณรัฐเกาหลี เพื่อใช้ในการฝึกนักบินขับไล่ขั้นต้นของกองทัพอากาศ โดยประจำการ ณ ฝูงบิน ๔๐๑ กองบิน ๔ จังหวัดนครสวรรค์

พิธีต้อนรับเครื่องบินลำเลียงแบบที่ ๑๘ (Sukhoi Superjet 100 LR) เครื่องที่ ๓

เมื่อวันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๑ พลอากาศโท มานัต วงษ์วาทย์ รองเสนาธิการทหารอากาศ (สายงาน ยุทธการ) เป็นประธานในพิธีต้อนรับเครื่องบินลำเลียงแบบที่ ๑๘ (Sukhoi Superjet 100LR) เครื่องที่ ๓ ณ ฝูงบิน ๖๐๓ กองบิน ๖ ดอนเมือง กรุงเทพมหานคร

การจัดตั้งหน่วยขึ้นตรงกองทัพอากาศ

เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๙ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ได้อนุมัติให้ปรับโครงสร้างการจัดและอัตรากำลังพล ศูนย์ประสานการปฏิบัติ กอ.รมน. (แบบ กลุ่มงาน) และอนุมัติอัตราเฉพาะกิจศูนย์ประสานการปฏิบัติ กอ.รมน. ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๐ โดยให้ จัดตั้งสำนักงานประสานการปฏิบัติภารกิจรักษาความมั่นคงภายใน (หรือชื่ออื่นตามความเหมาะสม) เป็นหน่วย ในอัตราราชการของกระทรวงกลาโหม กองบัญชาการกองทัพอากาศ และเหล่าทัพ และเมื่อ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐ สภากลาโหมได้มีมติเห็นชอบการจัดตั้งสำนักงานประสานการกิจด้านความมั่นคงกับกองอำนวยการรักษาความ มั่นคงภายในราชอาณาจักร

ดังนั้น สำนักงานประสานการกิจด้านความมั่นคงกับกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร กองทัพอากาศ (สง.ปรมน.ทอ.) จึงถือกำเนิดขึ้นเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๐ ตามคำสั่ง กองทัพอากาศ (เฉพาะ) ที่ ๑๐๘/๖๐ ลงวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๐ เรื่อง แก้อัตรากองทัพอากาศ พ.ศ.๒๕๕๒ (ครั้งที่ ๖๙) เป็นหน่วยขึ้นตรง กองบัญชาการกองทัพอากาศ มีภารกิจ วางแผน อำนวยการ ประสานงาน ควบคุม กำกับ การ พัฒนา และดำเนินการ เกี่ยวกับการประสานการกิจด้านความมั่นคงกับกองอำนวยการรักษาความ มั่นคงภายในราชอาณาจักร มีผู้อำนวยการสำนักงานประสานการกิจด้านความมั่นคงกับกองอำนวยการรักษา ความมั่นคงภายในราชอาณาจักร กองทัพอากาศ เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ แบ่งส่วนราชการออกเป็น ๒ สำนัก ได้แก่

๑. สำนักอำนวยการ ประกอบด้วย กองนโยบายและยุทธศาสตร์ความมั่นคง กองข่าว และกอง กิจการมวลชน และสารสนเทศ

๒. สำนักประสานการปฏิบัติด้านความมั่นคง ประกอบด้วย กองประสานการปฏิบัติที่ ๑ กอง ประสาน การปฏิบัติที่ ๒ และกองประสานการปฏิบัติที่ ๓

พ.ศ.๒๕๖๒ ตามคำสั่งกระทรวงกลาโหม (เฉพาะ) ลับ ที่ ๒๔๕/๖๒ ลงวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒ เรื่อง แก้อัตรากองทัพอากาศ พ.ศ.๒๕๕๒ (ครั้งที่ ๔๐) โดยให้ปรับปรุงแก้อัตรากองทัพอากาศ พ.ศ.๒๕๖๒ ให้มี ความเหมาะสมยิ่งขึ้น จึงให้ดำเนินการดังนี้

๑. จัดตั้งศูนย์ไซเบอร์กองทัพอากาศ (ศชบ.ทอ.) เพื่อการเฝ้าตรวจ แจ้งเตือน กำหนดมาตรการและ กำกับดูแลระบบการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ของหน่วยต่าง ๆ ในกองทัพอากาศ โดยเป็นหน่วยขึ้น ตรง กองทัพอากาศ จัดอยู่ในส่วนบัญชาการขึ้นตรงกองทัพอากาศ มีภารกิจ วางแผน เตรียมการ ประสานงาน ควบคุม กำกับ การ พัฒนา และดำเนินการด้านไซเบอร์ของกองทัพอากาศ มีผู้อำนวยการศูนย์ไซเบอร์ กองทัพอากาศ เป็น ผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ โดยแบ่งส่วนราชการออกเป็น

- แผนกธุรการ
- กองรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์
- กองปฏิบัติการไซเบอร์
- กองการฝึกและพัฒนาทางไซเบอร์

๒. จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการทางอวกาศกองทัพอากาศ (ศปอว.) เพื่อเตรียมความพร้อมในการป้องกันภัย คุกคามทางอวกาศที่มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยจัดตั้งเป็นศูนย์ปฏิบัติการทางอวกาศกองทัพอากาศ (เพื่อพลาง) เพื่อทดลองปฏิบัติงานตั้งแต่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ และได้รับการอนุมัติจัดตั้งเป็นหน่วยงานขึ้นตรง กองทัพอากาศ เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๒ โดยเป็นหน่วยขึ้นตรงกองทัพอากาศ จัดอยู่ในส่วนกำลังรบ มีภารกิจ วางแผน เตรียมการ ประสานงาน ควบคุม กำกับ การ พัฒนา และดำเนินการเกี่ยวกับการปฏิบัติการทางอวกาศ

ของกองทัพอากาศ มีผู้บัญชาการศูนย์ปฏิบัติการทางอวกาศกองทัพอากาศ เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ แบ่งส่วนราชการออกเป็น

- แผนกธุรการ
- กองปฏิบัติการทางอวกาศ
- กองเผ่าระวังทางอวกาศ
- กองลาดตระเวนและเฝ้าตรวจทางอวกาศ
- กองสนับสนุนการปฏิบัติการทางอวกาศ

การสร้างเครื่องบินของกองทัพอากาศ

นับตั้งแต่ได้เริ่มกิจการบินขึ้นจนได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นกองบินทหารบก นายพันโท พระเฉลิมอากาศ ผู้บังคับการกองบิน ได้พิจารณาเห็นว่ากองบินทหารบกของไทยมีเครื่องบินอยู่เพียง ๘ เครื่องเท่านั้น และต้องปฏิบัติการฝึกบินทุกวันย่อมจะต้องชำรุดทรุดโทรมลงทุกวันและยากแก่การซ่อมบำรุง การจัดหาชิ้นอะไหล่ เครื่องมือเครื่องใช้และเครื่องอุปกรณ์ต่าง ๆ ยังหาไม่ได้ในประเทศไทย ด้วยปณิธานของ นายพันโท พระเฉลิมอากาศ ที่ได้กล่าวไว้ว่า “เราต้องสร้างเครื่องบินของเราขึ้นใช้เองให้ได้” โดยในปี พ.ศ.๒๔๕๘ ได้สร้างเครื่องบินเบรเกต์ ปีก ๒ ชั้น แบบที่ ๓ สำเร็จเป็นครั้งแรก โดยใช้พันธุ์ไม้ต่าง ๆ ในประเทศไทยเป็นส่วนประกอบ ในการสร้างลำตัว ปีก หาง รวมทั้งใบพัดของเครื่องบิน และเมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๔๕๘ นายพันโท พระเฉลิมอากาศ ได้ทำการ ทดลองบินเครื่องบินสองชั้นแบบเบรเกต์ได้สำเร็จ หลังจากนั้นได้พัฒนาการสร้างอากาศยานหลายแบบ และในปี พ.ศ.๒๔๖๒ หลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๑ ยุติลง กระทรวงกลาโหมได้สั่งซื้อเครื่องบินจากประเทศฝรั่งเศส อีกหลายแบบเป็นจำนวนมาก อาทิ เครื่องบินนิเออपोर्टปีก ๒ ชั้น แบบ ๑๓ ตารางเมตร, ๑๕ ตารางเมตร, ๑๘ ตารางเมตร และ ๒๓ ตารางเมตร เครื่องบินสปัดปีก ๒ ชั้น แบบ ๗ และ ๑๓ เครื่องบินเบรเกต์ปีก ๒ ชั้น แบบ ๑๔

พ.ศ.๒๔๖๔ กองโรงงานกรมอากาศยานสร้างและดัดแปลงเครื่องบินนิเออपोर्टขึ้นใช้ในราชการหลายรุ่น อาทิ เครื่องบินนิเออपोर्ट ๒๓ ตารางเมตร, ๑๘ ตารางเมตร และ ๑๕ ตารางเมตร รวมแล้วกว่า ๑๐ เครื่อง

พ.ศ.๒๔๖๕ สร้างเครื่องบินขับไล่แบบที่ ๑ (หรือเครื่องบินนิเออपोर्ट ๑๓ ตารางเมตร / Nieuport ๑๑ Bebe)

เครื่องบินขับไล่แบบที่ ๑ หรือเครื่องบินนิเออपोर्ट ๑๓ ตารางเมตร/Nieuport 11 Bebe
ประจำการในกองทัพอากาศ เมื่อปี พ.ศ.๒๔๖๒ - ๒๔๗๐

พ.ศ.๒๔๖๖ สร้างเครื่องบินขับไล่แบบที่ ๓ หรือ เครื่องบินสปัด ๗ และ ๑๓ (Spad VII/XIII)

เครื่องบินขับไล่แบบที่ ๔ (Nieuport Delag 29C-1) ประจำการในกองทัพอากาศ เมื่อปี พ.ศ.๒๔๖๖-๒๔๗๘

พ.ศ.๒๔๗๐ นายพันโท หลวงเวษยันตรังสฤษฏ์ ได้ออกแบบสร้างเครื่องบินแบบใหม่ได้สำเร็จ ได้รับพระราชทานชื่อว่า “บริพัตร” เครื่องบินทิ้งระเบิดแบบที่ ๒ หรือ เครื่องบินบริพัตร (Paribatra) ถือเป็นเครื่องบินแบบแรกที่ออกแบบ และสร้างโดยคนไทย เครื่องบินแบบนี้สร้างขึ้นใช้ในราชการเป็นจำนวนมาก และได้ใช้บินเดินทางไปเยือนประเทศอินเดีย เพื่อเจริญสัมพันธไมตรี

เครื่องบินทิ้งระเบิดแบบที่ ๒ บริพัตร (Paribatra) ประจำการในกองทัพอากาศ เมื่อปี พ.ศ.๒๔๗๐-๒๔๘๓

พ.ศ.๒๔๗๒ นายพันโทหลวงเนรมิตไพชยนต์ ออกแบบเครื่องบินขับไล่ให้กองโรงงานจัดสร้างขึ้น ได้รับพระราชทานชื่อว่า “ประชาธิปไตย (Prajadhipok)” นับเป็นเครื่องบินขับไล่แบบที่ ๕ และ ในปีเดียวกันสร้างเครื่องบินนิเออพอร์ตแบบใหม่ โดยเป็นเครื่องทดลองพิเศษ ขนาด ๒๐ ตารางเมตร ซึ่งดัดแปลงมาจากขนาด ๑๘ ตารางเมตร

เครื่องบินขับไล่แบบที่ ๕ ประชาธิปก (Prajadhipok) ประจำการในกองทัพอากาศ เมื่อปี พ.ศ.๒๔๗๒

พ.ศ.๒๔๗๓ สร้างเครื่องบินปีกแบบที่ ๔ (Avro 504N) เป็นเครื่องบินปีกชั้นต้น
 พ.ศ.๒๔๗๕ ได้สร้างเครื่องบินขึ้นใหม่อีกแบบหนึ่ง โดยสร้างตามแบบมาจากเครื่องบินแอฟโร
 เดิมที่ได้รับ สิทธิบัตร และให้หมายเลขเป็น แอฟโร ๒๑/๗๕ เป็นเครื่องบินผดแผลงคันบังคับคู่

เครื่องบินปีกแบบที่ ๔ (Avro 504N) ประจำการในกองทัพอากาศ เมื่อปี พ.ศ.๒๔๗๒ - ๒๔๙๑

พ.ศ.๒๔๗๙ สร้างเครื่องบินโจมตีแบบที่ ๑ (Vought V-93S/SA Corsair) จำนวน ๒๕ เครื่อง
 ในปี พ.ศ.๒๔๘๐ ได้จัดสร้างขึ้นใช้ในราชการเป็นครั้งที่ ๒ อีก ๒๕ เครื่อง และในปี พ.ศ.๒๔๘๓ ได้จัดสร้างขึ้นใช้
 ในราชการเป็นครั้งที่ ๓ อีก ๕๐ เครื่อง

เครื่องบินโจมตีแบบที่ ๑ (Vought V-93S/SA Corsair) ประจำการในกองทัพอากาศ เมื่อปี พ.ศ.๒๔๗๗ - ๒๔๙๓

พ.ศ.๒๔๗๘ จัดสร้างเครื่องบินขับไล่แบบที่ ๑๐ (Curtiss Hawk III) จำนวน ๒๕ เครื่อง และในปี พ.ศ.
 ๒๔๘๒ ได้จัดสร้างขึ้นใช้ในราชการเป็นครั้งที่ ๒ อีก ๒๕ เครื่อง

เครื่องบินขับไล่แบบที่ ๑๐ (Curtiss Hawk III) ประจำการในกองทัพอากาศ เมื่อปี พ.ศ.๒๔๗๘ - ๒๔๙๒

พ.ศ.๒๔๘๒ สร้างเครื่องบินฝึกแบบที่ ๕ (Corsair Trainer) จำนวน ๑๐ เครื่อง

เครื่องบินฝึกแบบที่ ๕ (Corsair Trainer) ประจำการในกองทัพอากาศ เมื่อปี พ.ศ.๒๔๘๒ - ๒๔๙๒

พ.ศ.๒๕๐๐ สร้างเครื่องบินกองทัพอากาศแบบที่ ๒ (RTAF-2) ทำการทดลองบินเมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๐๑ โดยสร้างขึ้นเพียงเครื่องเดียว

เครื่องบินกองทัพอากาศแบบที่ ๒ (RTAF-2) ประจำการในกองทัพอากาศ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๐ - ๒๕๐๔

พ.ศ.๒๕๑๕ กรมช่างอากาศได้ออกแบบและสร้างเครื่องบินกองทัพอากาศแบบที่ ๔ (RTAF-4 หรือ บ. ทอ.๔) และได้รับชื่อว่า “จันทราร” (บ.ทอ.๔ จันทราร) จำนวน ๒ เครื่อง ต่อมาได้รับการพัฒนาเป็นเครื่องบินฝึกแบบที่ ๑๗ (Chandra) จำนวน ๑๒ เครื่อง

เครื่องบินฝึกแบบที่ ๑๗ (RTAF-4 Chandra) ประจำการในกองทัพอากาศ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๗ - ๒๕๓๒

พ.ศ.๒๕๑๗ สร้างเครื่องบินแบบ PL-๒ (Pazmany PL-2) กำหนดชื่อเป็น “เครื่องบินกรมช่างอากาศ แบบที่ ๑ (บ.ชอ.๑)

เครื่องบินกรมช่างอากาศแบบที่ ๑ (Pazmany PL-2) ประจําการในกองทัพอากาศ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๗ - ๒๕๓๒

พ.ศ.๒๕๑๙ ออกแบบและสร้างเครื่องบินต้นแบบ เครื่องบินกองทัพอากาศแบบที่ ๕ (RTAF-5 หรือ บ.ทอ.๕) จำนวน ๑ เครื่อง

เครื่องบินกองทัพอากาศแบบที่ ๕ (RTAF-5) ประจําการในกองทัพอากาศ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๗ - ๒๕๒๘

พ.ศ.๒๕๒๕ กองทัพอากาศร่วมกับ บริษัท ไรน์ ฟลุกซอยบาว (Rhein-Flugzeugbau GmbH) ประเทศเยอรมนี ร่วมกันสร้างเครื่องบินฝึกแบบ Fantrainer จำนวน ๒ รุ่น คือ รุ่น FT-400 สำหรับฝึกขั้นต้น และ รุ่น FT-600 สำหรับฝึกขั้นปลาย จำนวน ๔ เครื่อง กำหนดแบบเป็น “เครื่องบินฝึกแบบที่ ๑๘ และ ๑๘ ก” (บ.ฝ.๑๘ และ บ.ฝ.๑๘ ก)

เครื่องบินฝึกแบบที่ ๑๘ และ ๑๘ ก (RFB Fantrainer FT-400, FT-600) ประจําการในกองทัพอากาศ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๑ - ๒๕๓๗

พ.ศ.๒๕๕๐ กรมช่างอากาศทำการทดสอบการบินเครื่องบินต้นแบบชื่อว่า “เครื่องบินกรมช่างอากาศแบบที่ ๒ (บ.ขอ.๒)” โดยโครงการนี้นำไปสู่การออกแบบและการพัฒนาการสร้างเครื่องบินฝึกของกองทัพอากาศ คือ บ.ทอ.๖ (RTAF-6) ซึ่งเป็นการพัฒนาเสริมสร้างประสบการณ์ของวิศวกรการบินและช่างอากาศของกองทัพอากาศ

เครื่องบินกรมช่างอากาศแบบที่ ๒ (AE-2) ประจำการในกองทัพอากาศ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๐- ปัจจุบัน

เครื่องบินกองทัพอากาศแบบที่ ๖ (RTAF-6) ประจำการในกองทัพอากาศ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๖๐-ปัจจุบัน

เครื่องบินขับไล่ แบบที่ ๑๘ ข/ค หรือเครื่องบินแบบ F-5TH

อากาศยานไร้คนขับแบบ RTAF U1

กองทัพอากาศ ได้ดำเนินการปรับปรุงโครงสร้างอากาศยาน และเพิ่มขีดความสามารถของเครื่องบินขับไล่ แบบที่ ๑๘ ข/ค หรือเครื่องบินแบบ F-5TH จำนวน ๑๔ เครื่อง โดยปรับปรุงติดตั้งอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และ ระบบ Avionics ที่ทันสมัย ระบบป้องกันตนเอง ระบบเรดาร์ใหม่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการตรวจจับเป้าหมาย รวมถึงการเพิ่มขีดความสามารถในการใช้อาวุธสมัยใหม่ ที่มีความแม่นยำสูงและระยะยิงไกล อีกทั้งยังมีขีด ความสามารถในการปฏิบัติการที่ใช้เครือข่ายเป็นศูนย์กลาง (Network Centric Operation) ระบบเชื่อมโยง ข้อมูลทางยุทธวิธี (Tactical Data Link) เพื่อรองรับการใช้งานระบบเชื่อมโยงข้อมูลทางยุทธวิธี (Link-T) เทียบเท่าเครื่องบินขับไล่แบบที่ ๒๐/ก หรือ เครื่องบินแบบ Gripen 39C/D ในยุค ๔.๕ นอกจากนี้ กองทัพอากาศยัง ได้ร่วมมือกับภาคอุตสาหกรรมภายในประเทศในการสนับสนุน และร่วมมือกันผลิตอากาศยานไร้คนขับแบบ RTAF U1 จำนวน ๑๗ เครื่อง ซึ่งได้รับการออกแบบและผลิตตามมาตรฐาน รวมถึงข้อกำหนดความสมควร เติ้นอากาศสากล โดยสามารถปฏิบัติการกิจได้ต่อเนื่อง ๘ ชั่วโมง ในรัศมีปฏิบัติการ ๑๐๐ กิโลเมตร และสามารถวิ่งขึ้น และร่อนลงสนามบินด้วยระบบอัตโนมัติ มีสมรรถนะและขีดความสามารถในการปฏิบัติการทางทหาร และการปฏิบัติการทางทหารนอกเหนือจากสงคราม

และเมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ พลอากาศเอก มานิต วงษ์วาทย์ ผู้บัญชาการทหารอากาศ เป็นประธาน ในพิธีบรรจุประจำการเครื่องบินขับไล่ แบบที่ ๑๘ ข/ค หรือเครื่องบินแบบ F-1TH และ อากาศยาน ไร้คนขับแบบ RTAF U1 ณ ท่าอากาศยานทหาร ๒ กองบิน ๖ ดอนเมือง ถือเป็นประวัติศาสตร์ก้าวสำคัญของกองทัพอากาศ ในการดำเนินการตามแนวทางการพึ่งพาตนเอง การระดมสรรพกำลังความร่วมมือของชาติทุกภาคส่วน และการใช้บุคลากรของกองทัพอากาศในการดำเนินการเป็นส่วนใหญ่ ทำให้บุคลากรสามารถ เข้าถึงและได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยตรง สามารถนำวิทยาการต่าง ๆ มาประยุกต์ พัฒนา และต่อยอดเทคโนโลยีกำลังทางอากาศ ทำให้กองทัพอากาศมีขีดความสามารถสูงขึ้นในการป้องกันประเทศ และสามารถเผชิญภัยคุกคามได้ในทุกรูปแบบ

การปฏิบัติการรบของกองทัพอากาศ

การเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๑

เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๔๖๐ ประเทศไทยได้ประกาศสงครามกับประเทศเยอรมนีและออสเตรีย-ฮังการี นับเป็นการเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ ๑ กระทรวงกลาโหมได้ออกคำสั่ง เรื่อง ให้ส่งกองทหารอาสาไปราชการสงคราม ณ ทวีปยุโรป เพื่อร่วมมือกับฝ่ายสัมพันธมิตร

กองทหารอาสา ประกอบด้วย กองบินทหารบก และกองทหารบกปรายนต์ กำลังพลประมาณ ๑,๒๕๐ คน มีนายพันเอก พระเฉลิมอากาศ เป็นผู้บังคับกองทหารอาสา และนายพันตรี หลวงทยานพิฆาฏ (ทิพย์ เกตุทัต) เป็นผู้บังคับการกองบิน มีกำลังพลเฉพาะกองบินทหารบก ประมาณ ๔๐๐ คนเศษ สงครามได้ยุติลง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๑ เนื่องจากฝ่ายมหาอำนาจกลางยอมจำนนต่อฝ่ายพันธมิตร และยอมลงนามในสัญญาสงบศึก การส่งทหารอาสาไปราชการสงครามโลกครั้งที่ ๑ นอกจากจะมีความมุ่งหมายทางการเมืองระหว่างประเทศแล้ว ยังมุ่งหมายที่จะส่งคนไปศึกษาวิชาการบินและการช่างอากาศ เมื่อกลับมาแล้วจะเป็นประโยชน์แก่กิจการ บินของประเทศอีกด้วย หลังจากกลับประเทศไทยแล้วมีผู้สำเร็จเป็นนักบิน จำนวน ๙๕ คน และช่างเครื่อง จำนวน ๒๒๕ คน เข้ารับราชการเป็นกำลังสำคัญในกิจการบินของกองบินทหารบกเป็นจำนวนมากขึ้น ขณะเดียวกัน รัฐบาลไทยได้สั่งซื้อเครื่องบินอีกหลายแบบ ได้แก่ เครื่องบินนิเออปอร์ต เครื่องบินสปัด และเครื่องบินเบเรเกต์ รวมทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า ๑๕ เครื่อง นับว่าเป็นรากฐานอันมั่นคงของกองทัพอากาศในเวลาต่อมา

กรณีพิพาทอินโดจีนฝรั่งเศส

พ.ศ.๒๔๘๓ เหตุการณ์ทางด้านอินโดจีนฝรั่งเศสมีการคุกคามละเมิดสนธิสัญญาทางพระราชไมตรี มีการส่งเครื่องบินล่องละเมิดอธิปไตยของไทยเรื่อยมา จนกระทั่งวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๔๘๓ จึงเกิดการต่อสู้ทางอากาศเป็นครั้งแรก ระหว่างเครื่องบินของกองทัพอากาศกับเครื่องบินของฝรั่งเศส

การปฏิบัติการรบทางอากาศในกรณีพิพาทอินโดจีนฝรั่งเศส ระหว่างปี พ.ศ.๒๔๘๓ - ๒๔๘๔ นั้น กองทัพอากาศ ได้ปฏิบัติการรบ ทั้งการสู้รบในอากาศ การโจมตีเป้าหมายทางพื้นดิน ทางทะเล ซึ่งได้ส่งผลดีเด่น สร้างชื่อเสียง เกียรติคุณให้แก่กองทัพอากาศเป็นอย่างยิ่ง กองทัพอากาศทำการรบได้รับชัยชนะในทุกด้าน จนเป็นผลให้ กองทัพบกได้ชัยชนะในที่สุด นักบินและพลปืนหลังของกองทัพอากาศได้รับพระราชทานเลื่อนยศ และเหรียญดุษฎีมาลาเข็มกล้าหาญ ตลอดจนเหรียญกล้าหาญเป็นจำนวนมาก ผู้บังคับที่ได้รับคำชมเชยก็ให้ประดับเครื่องหมาย เชิดชูเกียรติ สายยศใหม่สีเขียว กรณีพิพาทอินโดจีนฝรั่งเศสยุติลง เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๔๘๔

ในปลายปี พ.ศ.๒๔๘๓ ทางราชการได้มีการเปลี่ยนวันขึ้นปีใหม่ให้เป็นแบบสากล จากเดิมที่เคยกำหนดให้ วันที่ ๑ เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่และมีการเปลี่ยนปีพุทธศักราช ให้เปลี่ยนเป็นวันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่และเปลี่ยนพุทธศักราช ทั้งนี้ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๔๘๔ เป็นต้นไป จึงทำให้ปี พ.ศ.๒๔๘๓ มีเพียง ๙ เดือน

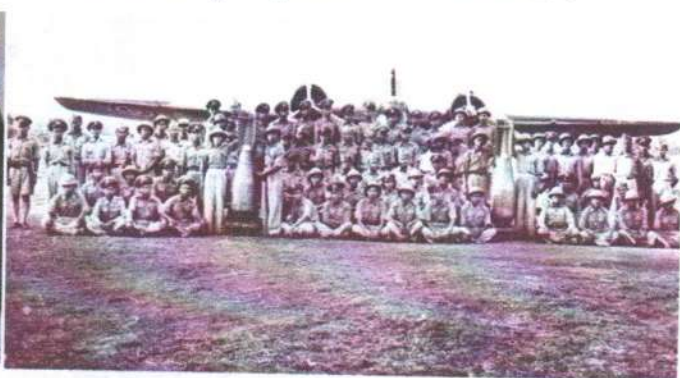
สงครามมหาเอเซียบูรพา

เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ เกิดสงครามมหาเอเซียบูรพาโดยญี่ปุ่นยกกำลังทหารเข้าบุกประเทศไทย กองบินน้อยที่ ๕ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นที่หมายแห่งหนึ่งที่ถูกทหารญี่ปุ่นยกพลขึ้นบก ทหารอากาศและครอบครัว กองบินน้อยที่ ๕ ได้ร่วมใจกันต่อสู้ประกอบวีรกรรมที่ได้รับการยกย่องมาจนถึงทุกวันนี้

ในขณะเดียวกันที่สนามบินวัดน่านนคร กองทัพอากาศได้โจมตีสนามบินด้วยเครื่องบินที่ทันสมัย เครื่องบินขับไล่ ของกองทัพอากาศได้วิ่งขึ้นเพื่อทำการต่อสู้ด้วยกำลังที่น้อยกว่า จึงถูกข้าศึกยิงตกรวม ๓ เครื่อง และนักบินเสียชีวิต

ประเทศไทยเข้าสู่สงครามมหาเอเซียบูรพานับตั้งแต่นั้น กองทัพอากาศได้โยกย้ายกำลังไปยังสนามบิน จังหวัดต่าง ๆ กองโรงเรียนการบินซึ่งตั้งอยู่ที่ดอนเมืองมาเป็นเวลาเกือบ ๓๐ ปี ต้องย้ายไปอยู่ที่จังหวัดนครราชสีมา

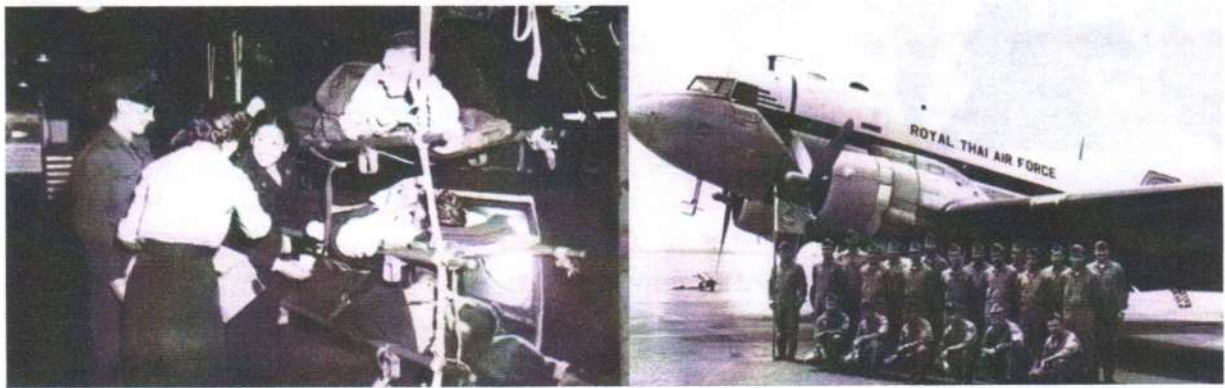
สงครามครั้งนี้ทำให้นักบินของกองทัพอากาศหลายคนในฝูงบินรักษาพระนคร ฝูงบินที่ลำปาง ได้รับเหรียญกล้าหาญประดับช่อกษัตริย์ และในตอนปลายสงครามนายทหารอากาศชั้นผู้ใหญ่หลายท่านก็ได้มีส่วนร่วมปฏิบัติการในหน่วยเสรีไทยอย่างเต็มที่ สงครามมหาเอเซียบูรพายุติลงในปี พ.ศ.๒๔๘๘

สงครามเกาหลี

เมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๔๙๓ ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ส่งกำลังทหารไปร่วมปฏิบัติการรบกับองค์การสหประชาชาติ ในกรณีสงครามเกาหลี และกองทัพอากาศได้จัดกำลังเฉพาะกิจเข้าร่วมในสงคราม ครั้งนี้มี ๓ หน่วย คือ

๑. นายทหารติดต่อดำยทหารอากาศ ประจำที่กองบัญชาการกองทัพสหประชาชาติปฏิบัติการกิจตั้งแต่ ชุดที่ ๑ เมื่อตุลาคม ๒๔๙๓ จนถึงชุดที่ ๒๒ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๔
๒. ชุดพยาบาลทหารอากาศ ปฏิบัติภารกิจตั้งแต่ชุดที่ ๑ เมื่อ ๒๖ ธันวาคม ๒๔๙๓ จนถึงชุดที่ ๒๙ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๗
๓. หน่วยบินลำเลียงปฏิบัติการกิจตั้งแต่ชุดที่ ๑ เมื่อปี พ.ศ.๒๔๙๔ จนถึงชุดที่ ๒๔ เมื่อ กรกฎาคม ๒๕๑๙

สงครามเวียดนาม

เมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๐๗ คณะรัฐมนตรีได้ลงมติรับหลักการให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่รัฐบาลสาธารณรัฐเวียดนาม อนุมัติให้กองทัพอากาศจัดส่งนักบินและเจ้าหน้าที่ จำนวน ๑๗ คน ไปปฏิบัติการในสาธารณรัฐเวียดนาม โดยออกเดินทางจากประเทศไทยในวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๐๗ หน่วยบินชุดนี้มีชื่อเรียกว่า “หน่วยบินวิคตอรี” (Victory) ทำการบินกับเครื่องบินลำเลียงแบบที่ ๒ หรือ บ.ล.๒ (C-47) ร่วมกับฝูงบินที่ ๔๑๓ กองบินที่ ๓๓ กองทัพอากาศสาธารณรัฐเวียดนาม

ต่อมา คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๐๗ ให้กองทัพอากาศจัดนักบินและ เจ้าหน้าที่เพิ่มให้หน่วยบินวิคตอรี เพื่อทำการบินกับเครื่องบินลำเลียงแบบที่ ๔ หรือ บ.ล.๔ (C-123) เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๐๙ โดยปฏิบัติการร่วมกับฝูงบินลำเลียงทางอากาศยุทธวิธีที่ ๑๙ ของกองทัพอากาศสหรัฐอเมริกา และได้ปฏิบัติการอยู่จนถึงชุดที่ ๗ จึงได้เดินทางกลับประเทศไทย เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๑๔

กองทัพอากาศกับการปราบปรามคอมมิวนิสต์

เมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๐๘ พรรคคอมมิวนิสต์ได้ปฏิบัติการโจมตีกองกำลังของเจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐบาลไทย ครั้งแรก ที่บ้านนาบัว จังหวัดนครพนม ซึ่งพรรคคอมมิวนิสต์ได้ถือโอกาสนั้นประกาศว่า วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๐๘ เป็นวันที่เปิดสงครามจรรยา และเรียกวันนี้ว่า “วันเสียงปืนแตก” จากนั้นมาประเทศไทยจึงตกอยู่ในสถานการณ์การก่อการร้ายของคอมมิวนิสต์

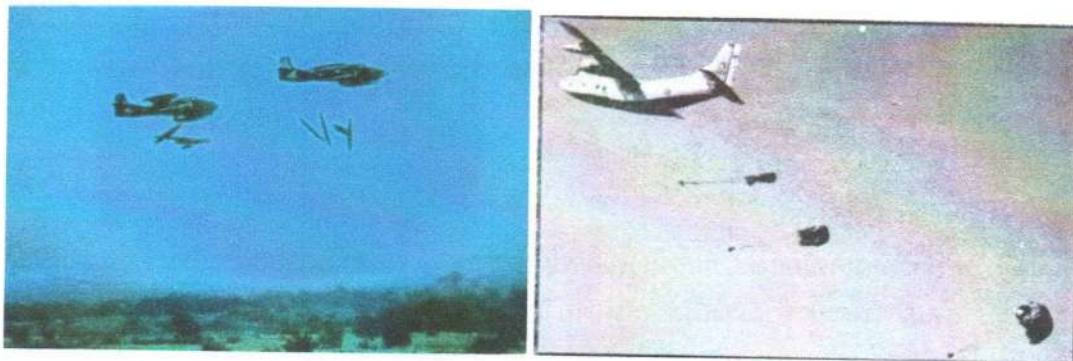
กองทัพอากาศได้จัดกำลังทางอากาศส่วนหนึ่งขึ้นเพื่อปฏิบัติการทางอากาศสนับสนุนหน่วยกำลังภาคพื้น ในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๘ เป็นต้นมา ด้วยกำลังทางอากาศมีศักยภาพในการเข้าถึง เป้าหมายได้ง่ายและรวดเร็วกว่ากำลังภาคพื้นดิน จึงใช้ยุทธวิธีทำลายฐานที่มั่นถาวรของฝ่ายข้าศึก โดยดำเนินการ ๓ ขั้นตอน คือ

๑. ค้นหาเป้าหมาย ที่เป็นแหล่งซุกซ่อนและสะสมกำลังของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งอาจจะหลบซ่อนอยู่ในป่าเขาและถิ่นทุรกันดาร

๒. พิสูจน์ทราบให้แน่ชัดว่า เป็นที่ตั้งของคอมมิวนิสต์

๓. ทำลายด้วยอาวุธทางอากาศ

เนื่องจากฐานที่มั่นของคอมมิวนิสต์ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในป่าและบนภูเขา โดยวิธีการรบแบบสงครามกองโจร การใช้กำลังทางอากาศปฏิบัติการโจมตีฝ่ายตรงข้ามบางครั้งไม่ได้ผลตามวัตถุประสงค์ แต่การครองอากาศ และการสนับสนุนกำลังภาคพื้นโดยใกล้ชิดนั้น ช่วยยับยั้งการขยายขอบเขตการปฏิบัติการแทรกแซง และบ่อนทำลายความมั่นคงในประเทศ เมื่อกองทัพอากาศใช้กำลังทางอากาศปฏิบัติการกิจโจมตีฝ่ายตรงข้ามอย่างต่อเนื่อง ทำให้ศักยภาพของคอมมิวนิสต์ถูกทำลายและลดน้อยถอยลงเป็นลำดับ จนกระทั่งฝ่ายตรงข้ามต้องยุติการปฏิบัติการโดยวิธีการใช้ความรุนแรง และเปลี่ยนไปใช้การต่อสู้ทางด้านการเมืองแทนที่การต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธ

กองทัพอากาศกับโครงการพระราชดำริ

กองทัพอากาศ ได้สนับสนุนโครงการในพระราชดำริ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและสนองพระราชดำริแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชน และการพัฒนาประเทศ ที่สำคัญได้แก่

๑. โครงการฝนหลวง กองทัพอากาศได้เข้าร่วมในโครงการฝนหลวงมาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๑๕ ด้วยการสนับสนุนอากาศยานให้กับ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในการทำฝนหลวงอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ ได้จัดตั้งเป็น “หน่วยบินปฏิบัติการฝนหลวง” ขึ้น โดยมีเครื่องบินที่เข้าร่วมปฏิบัติการหลายแบบด้วยกัน ได้แก่ เครื่องบินลำเลียงแบบที่ ๒ (C-47) เครื่องบินลำเลียงแบบที่ ๔ ก (C-123K) เครื่องบินลำเลียงแบบที่ ๙ (Nomad) เครื่องบินโจมตีและธุรการแบบที่ ๒ (AU-23) และเครื่องบินโจมตี แบบที่ ๖ (A-37B) สำหรับในปี

มีingham คล วิศวกรอากาศยาน สิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในปี พ.ศ.๒๕๓๙ กองทัพอากาศ ได้จัดทำโครงการปรับปรุงเครื่องบินปฏิบัติการฝนหลวง คือ เครื่องบินลำเลียงแบบที่ ๒ (C-47) ให้มีความทันสมัย และมีขีดความสามารถในการปฏิบัติการกิจการทำฝนหลวงได้ดียิ่งขึ้น โดยกำหนดแบบเป็นเครื่องบิน ลำเลียงแบบที่ ๒ ก (BT-67)

๒. โครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติในพื้นที่ของกองทัพอากาศ กองทัพอากาศได้ร่วมกับ กองบัญชาการทหารสูงสุด จัดทำโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติขึ้นในพื้นที่ความรับผิดชอบของ กองทัพอากาศทั่วประเทศ เพื่อสนองแนวพระราชดำริในการรักษาสภาพแวดล้อมและรักษาสภาพป่า ตามธรรมชาติ

๓. โครงการปลูกป่าสวนรุกขชาติและสวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ กองทัพอากาศร่วมกับ จังหวัดสระแก้ว จัดทำโครงการปลูกป่าสวนรุกขชาติและสวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ ที่อำเภอวัฒนานคร เพื่อให้เป็น สวนสาธารณะสำหรับพักผ่อนหย่อนใจแก่พี่น้องประชาชนในพื้นที่ ตลอดจนจนเป็นการฟื้นฟู สภาพแวดล้อมของ พื้นที่ในเขตความรับผิดชอบของกองทัพอากาศ ให้เกิดความงดงาม และเป็นระเบียบ เรียบร้อย

๔. การถ่ายภาพทางอากาศ เพื่อเป็นการสนองพระราชดำริในการแก้ปัญหาอุทกภัยและแก้ปัญหา การจราจรในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล กองทัพอากาศได้ดำเนินการถ่ายภาพทางอากาศบริเวณที่เกิด อุทกภัยตลอดจนบริเวณที่มีปัญหาการจราจรคับคั่ง ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประกอบพระราช วิวินิจฉัย จนทรงมีพระราชกระแสชมเชยแก่เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงาน อันนับเป็นพระมหากรุณาธิคุณแก่ กองทัพอากาศ เป็นอย่างยิ่ง

๕. โครงการอนุรักษ์แนวปะการัง กองทัพอากาศได้จัดทำโครงการอนุรักษ์แนวปะการังและสัตว์ ทะเลที่หายาก ที่บริเวณกองบิน ๕๓ กองพลบินที่ ๔ กองบัญชาการยุทธทางอากาศ (ปัจจุบันคือ กองบิน ๕) จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยยึดถือแนวพระราชดำริในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้กองทัพอากาศได้ยึดถือแนวพระราชดำริในการจัดกิจกรรม เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติ และ พัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

กองทัพอากาศเคียงข้างประชาชน

กองทัพอากาศตระหนักถึงความสำคัญในการใช้กำลังทางอากาศเพื่อช่วยเหลือประชาชน และสนับสนุน ภารกิจของรัฐบาลในการพัฒนาประเทศ กองทัพอากาศจึงได้จัดตั้ง ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพอากาศ (ศบภ.ทอ.) ขึ้น โดยมีบทบาทในการสนับสนุนกำลังพลและอากาศยานเพื่อให้การช่วยเหลือประชาชนที่ประสบ ภัยพิบัติและความเดือดร้อนในเรื่องต่าง ๆ ได้ทันที นอกจากนี้ กำลังทางอากาศยังได้มีบทบาทในการพัฒนา ประเทศและการช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้กับประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศ ในปัจจุบัน การเกิดภัยพิบัติมีความรุนแรง เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและสร้างความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สินในวงกว้าง ดังนั้น การเข้าช่วยเหลืออย่างทันท่วงทีจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อลดความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นในช่วงเวลาอันสั้น

ทั้งนี้ กองทัพอากาศมีการจัดเตรียมแผนการให้ความช่วยเหลือพี่น้องประชาชนอย่างต่อเนื่อง เมื่อมี วิกฤตการณ์เกิดขึ้น การเตรียมแผนการปฏิบัติและความพร้อมของอากาศยานในกรณีที่ต้องสนับสนุน การช่วยเหลือหรือการอพยพคนไทยจากวิกฤตการณ์ต่าง ๆ อาทิ

- การสนับสนุนการช่วยเหลือผู้รอดชีวิต ณ วนอุทยานถ้ำหลวงขุนน้ำนางนอน จังหวัดเชียงราย
- การสนับสนุนการช่วยเหลือเหตุเขื่อนถล่ม ณ แขวงอัตตะปือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

- เหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่เขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน
- เหตุการณ์การระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 จากเมืองอู่ฮั่น สาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นต้น

กองทัพอากาศเตรียมความพร้อมในการจัดชุดแพทย์ปฏิบัติการฉุกเฉิน (Medical Emergency Response Team : MERT) ในการช่วยเหลือประชาชน ผู้ประสบภัยจากเหตุการณ์ต่าง ๆ พร้อมทั้งการจัดเตรียมอากาศยานในการส่งกลับทางอากาศสายแพทย์เพื่อช่วยเหลือชีวิตได้อย่างทันด่วนที่

และในปี พ.ศ.๒๕๖๓ กองทัพอากาศเตรียมการและการวางแผนการฝึกการบินควบคุมไฟป่าในพื้นที่ภาคเหนือ เพื่อให้หน่วยปฏิบัติมีความเข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติการบินควบคุมไฟป่าที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน สามารถเผชิญกับภัยจากไฟป่า หมอกควัน และฝุ่นละอองที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงเป็นการเตรียมพร้อมสนับสนุนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาไฟป่าหมอกควันในพื้นที่ภาคเหนือ

นอกจากนี้ กองทัพอากาศได้ดำเนินการวิจัยพัฒนาระบบอากาศยานไร้คนขับแบบต่าง ๆ และการฝึกอบรม กำลังพลในการพัฒนาการปฏิบัติการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถสนับสนุนภารกิจการบินลาดตระเวนได้อย่างเต็มรูปแบบ และยังสามารถใช้ในการสนับสนุนการแก้ไขวิกฤตการณ์ของชาติได้ ทั้งการแก้ไขปัญหาฝุ่นละออง รวมถึงการบินสำรวจภูมิประเทศเพื่อเฝ้าระวังและติดตามในสถานการณ์สำคัญ

ปัจจุบันกองทัพอากาศดำรงวิสัยทัศน์การพัฒนาสู่ “กองทัพอากาศชั้นนำในภูมิภาค (One of the Best Air Forces in ASEAN)” สอดคล้องตามแนวทางยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) โดยอยู่ระหว่างการเสริมสร้างขีดความสามารถของกองทัพอากาศ เพื่อพัฒนาสู่การปฏิบัติการที่ใช้เครือข่ายเป็นศูนย์กลาง ตลอดจนการเสริมสร้างขีดความสามารถในมิติอื่น ๆ ให้สอดคล้องกับสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงสถานการณ์โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

ผนวก ก

พระประวัติ จอมพล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ กรมหลวงพิศณุโลกประชานารถ
พระบิดาแห่งกองทัพอากาศ

จอมพล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ กรมหลวงพิศณุโลกประชานารถ ประสูติ เมื่อวันเสาร์ที่ ๓ มีนาคม ๒๔๒๕ เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) และสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี พระพันปีหลวง และเป็นสมเด็จพระอนุชาธิราช ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖) ทรงสำเร็จการศึกษาชั้นต้นจากโรงเรียนราชกุมาร ในพระบรมมหาราชวัง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๙ และเสด็จไปทรงศึกษาวิชาต่อในประเทศอังกฤษ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๔๑ เสด็จไปเข้าศึกษาในโรงเรียนนายร้อยมหาดเล็กที่มีชื่อเสียงและเก่าแก่ของกองทัพบกฝรั่งเศส ณ กรุงเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก หรือกรุงเลนินกราดในปัจจุบัน ทรงสำเร็จการศึกษาสอบไล่ได้เป็นที่ ๑ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๕ และทรงได้รับแต่งตั้ง เป็นนายทหารสัญญาบัตรประจำกรมทหารม้าอุซซาร์ ของพระเจ้าซาร์นิโคลาสที่ ๒ ของรัสเซีย

ต่อจากนั้น ได้เสด็จกลับมาเยี่ยมประเทศไทยในระยะหนึ่ง และในปี พ.ศ. ๒๔๔๖ ได้เสด็จกลับไปทรงศึกษาต่อที่วิทยาลัยการทหารรัสเซีย ในหลักสูตรนายทหารฝ่ายเสนาธิการอีก ๒ ปี ทรงสอบไล่ได้ที่ ๑ อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งพระเจ้าซาร์ นิโคลาส ที่ ๒ ทรงชื่นชมยินดีแต่งตั้งให้พระองค์เป็นนายพันเอกพิเศษในกองทัพบกฝรั่งเศส และเป็นนายทหารพิเศษประจำกรมทหารม้าอุซซาร์

เมื่อเสด็จกลับมาประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทรงดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ และเป็น นายพันเอก โดยได้ทรงริเริ่มจัดการงานต่าง ๆ ให้เป็นระเบียบเรียบร้อยยิ่งขึ้น ทรงมีพระปรีชาสามารถอันยอดเยี่ยม เมื่อดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการโรงเรียนทหารบก ต่อมาทรงรับตำแหน่งเจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบก ได้จัดวางระเบียบการศึกษาขึ้นใหม่ ให้กว้างขวางและทันสมัย ทัดเทียมกับโรงเรียนทหารในต่างประเทศ

ปี พ.ศ. ๒๔๕๔ อันเป็นระยะเวลาที่ประเทศในยุโรปกำลังตื่นตัวพัฒนาการด้านการบิน ขณะนั้นทรงดำรง ตำแหน่งเสนาธิการทหารบก ได้ทรงเห็นถึงความจำเป็น และความสำคัญที่ประเทศไทยจะต้องจัดหาอากาศยาน ไว้ป้องกันกันประเทศเช่นอารยะประเทศ จึงทรงดำริจัดตั้งกิจการบินขึ้น เป็นส่วนหนึ่งของ

กองทัพบก และได้ทรง คัดเลือกนายทหาร ๓ คน ไปศึกษาวิชาการบิน ณ ประเทศฝรั่งเศส หลังสำเร็จการศึกษาแล้ว ก่อนจะเดินทางกลับ ประเทศไทย ก็ได้ให้นายทหารทั้ง ๓ คน แวะชมกิจการบินที่ประเทศเยอรมนี รัสเซีย และญี่ปุ่น

ปี พ.ศ.๒๔๕๖ กระทรวงกลาโหม ได้สั่งซื้อเครื่องบินจากประเทศฝรั่งเศส จำนวน ๘ เครื่อง เป็นเครื่องบิน นิเออร์พอร์ตปีกชั้นเดียว จำนวน ๔ เครื่อง และเครื่องบินเบรเกต์ปีก ๒ ชั้น จำนวน ๔ เครื่อง เริ่มงานกิจการบินขึ้น ที่สนามราชกรีฑาสโมสร (สนามม้าสระปทุม) ขึ้นอยู่ในบังคับบัญชาของจเรทหารช่าง และเมื่อวันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๔๕๖ ได้มีการทดลองทำการบินครั้งแรกของนักบินไทยและเครื่องบินของไทย ที่สนามราชกรีฑาสโมสร (สนามม้าสระปทุม) โดยมี จอมพล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยา ภาณุพันธุวงศ์วรเดช จเรทหารบกและจเรทหารเรือ พร้อมด้วย นายพลเอก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ กรมหลวงพิศณุโลกประชานารถ เสนาธิการทหารบก เสด็จมาประทับทอดพระเนตร การบิน ในวันนั้นทำการทดลองบินด้วยเครื่องบินนิเออร์พอร์ตปีกชั้นเดียว จำนวน ๓ เครื่อง

ปี พ.ศ.๒๔๕๗ ย้ายที่ตั้งมายังตำบลดอนเมือง ยกฐานะเป็นกองบินทหารบก และในปี พ.ศ.๒๔๕๘ ได้ทรงให้ กองบินทหารบก จัดเครื่องบินเข้าร่วมการประลองยุทธใหญ่ประจำปีเป็นครั้งแรก และครั้งที่ ๒ ในปี พ.ศ.๒๔๕๙

ปี พ.ศ.๒๔๖๐ เกิดสงครามโลกครั้งที่ ๑ พระองค์เป็นผู้รับผิดชอบตามพระบรมราชโองการในการประกาศสงคราม และส่งกองทหารอาสาไปทำการร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรในประเทศยุโรป การส่งกองทหารอาสาไปราชการสงครามครั้งนั้น นอกจากจะมีความมุ่งหมายทางการเมืองระหว่างประเทศแล้ว ยังมุ่งที่จะส่งคนไปฝึกศึกษาวิชาการบินและการช่างอากาศ เมื่อกลับมาได้สร้างประโยชน์แก่กิจการบินของประเทศ เป็นอย่างมาก และเป็นกำลังสำคัญในการวางรากฐานของกองทัพอากาศ สมตามพระประสงค์ทุกประการ

นอกจากทรงใฝ่พระทัยทำนุบำรุงส่งเสริมกิจการบินแล้ว ยังทรงตระหนักดีว่า อากาศยานไม่เพียงจะมีประโยชน์เฉพาะทางด้านทหารเท่านั้น หากยังสามารถใช้ประโยชน์ทางด้านคมนาคมอีกด้วย ดังมีพระดำรัส ไว้ว่า “กำลังในอากาศเป็นโลอันแท้จริงอย่างเดียว ที่จะกันมิให้การสงครามมาถึงท่ามกลางประเทศของเราได้ ทั้งยังเป็นประโยชน์ใหญ่ยิ่งในการคมนาคมเวลาปกติ” ต่อมากองทัพอากาศได้ยกย่องพระองค์เป็น “พระบิดาแห่งกองทัพอากาศไทย”

จอมพล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ กรมหลวงพิศณุโลกประชานารถ เสด็จทิวงคต เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๔๖๓ ด้วยพระอาการพระบิดาสะเป็นพิษ มีพระชันษาได้ ๓๗ ปี ๓ เดือน ๑๐ วัน

พระประวัติรับราชการโดยย่อ

ได้รับพระราชทานสุพรรณบัฏตั้งกรม

๑. วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๔๓๔ เป็นกรมขุนพิศณุโลกประชานารถ (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘ แผ่นที่ ๔๓ วันที่ ๒๔ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๐ หน้า ๓๘๕)

๒. วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๕๔ เป็นกรมหลวงพิศณุโลกประชานารถ (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๒๘ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก ๑๓๐ หน้า ๑๗๑๘)

ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรยศทหารบก

๑. วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๔๔๒ เป็น นายร้อยตรี

๒. วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๔๔๖ เป็น นายร้อยเอก

๓. วันที่ ๒๓ เมษายน ๒๔๔๙ เป็น นายพันเอก
๔. วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๔๕๑ เป็น นายพลตรี
๕. วันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๔๕๓ เป็น นายพลโท
๖. วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๔๕๔ เป็น นายพลเอก
๗. วันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๔๖๐ เป็น จอมพล

ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรยศทหารเรือ

- วันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๔๕๘ เป็น นายนาวาเอกพิเศษ

ได้รับพระราชทานยศเสือป่า

๑. วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๕๔ เป็นนายกองตรี
๒. วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๔๕๕ เป็นนายกองเอก

ตำแหน่ง

- พ.ศ.๒๔๔๙ - ๒๔๕๒ ทรงดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ และผู้บัญชาการโรงเรียนทหารบกอีกตำแหน่งหนึ่ง
- พ.ศ.๒๔๕๒ - ๒๔๕๖ ทรงดำรงตำแหน่งเสนาธิการทหารบก พร้อมกับทรงรั้งหน้าที่ จ้ากรมยุทธศึกษาทหารบก (เปลี่ยนการจัดโรงเรียนทหารบก เป็น กรมยุทธศึกษาทหารบก) จนถึงเดือนมิถุนายน ๒๔๕๖
- พ.ศ.๒๔๕๓ ทรงดำรงตำแหน่งผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์ อีกตำแหน่งหนึ่ง
- พ.ศ.๒๔๕๔ - ๒๔๕๖ ทรงดำรงตำแหน่งผู้แทนเสนาบดีกระทรวงกลาโหม
- พ.ศ.๒๔๕๖ - ๒๔๖๓ ทรงดำรงตำแหน่งเสนาธิการทหารบกอีกครั้งหนึ่ง
- พ.ศ.๒๔๖๑ - ๒๔๖๒ เป็นผู้ทรงอำนาจการและบังคับบัญชากองทหารไปร่วมรบ ในสงครามโลกครั้งที่ ๑

ประวัติบุพการีทหารอากาศ

พลอากาศโท พระยาเฉลิมอากาศ (สนี่ สุวรรณประทีป) เกิดเมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๔๓๐ ที่ตำบลบ้านไร่ อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นบุตรของหลวงอนุกุลราชกิจ (ทอง สุวรรณประทีป) กับ นางอนุกุลราชกิจ (หรั่ง สุวรรณประทีป) เข้าเรียนชั้นต้นที่โรงเรียนวัดจักรวรรดิราชาวาส และโรงเรียนวัดมหาพฤฒาราม เริ่มเรียน ภาษาอังกฤษที่โรงเรียนสวนกุหลาบ จากนั้นจึงเข้าโรงเรียนนายร้อยทหารบก เมื่อปี พ.ศ.๒๔๔๖ - ๒๔๔๘ และ จบออกมารับราชการเป็นนายทหาร จนได้รับแต่งตั้งเป็น นายพันตรี หลวงศักดิ์ศัลยาวุธ ดำรงตำแหน่ง ผู้บังคับ กองพันพิเศษ กองพลที่ ๕ ก่อนได้รับการคัดเลือกให้ไปเรียนวิชาการบินในประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๔๕๔

นายพันตรี หลวงศักดิ์ศัลยาวุธ เข้าเรียนที่โรงเรียนการบิน วิลลาคูเบลย์ โดยฝึกกับเครื่องบินแบบเบรเกต์ ปีก ๒ ชั้น จนสำเร็จวิชาการบินตามหลักสูตรสโมสรการบินของฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๔๕๕ ได้บัตรประจำตัวนักบิน หมายเลข ๑๐๙๐ จากนั้นได้เข้าเรียนต่อที่โรงเรียนการบินชั้นสูงของกองทัพบกฝรั่งเศส ได้รับประกาศนียบัตรนักบินรบซึ่งเป็นชั้นสูงสุด ในเดือนพฤษภาคม ๒๔๕๖

กลับถึงประเทศไทยในวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๔๕๖ ได้เข้ารับราชการในกรมจเรทหารช่าง โดยรับผิดชอบ ด้านการบิน ณ สนามราชกรีฑาสโมสร (สนามม้าสระปทุม)

พ.ศ.๒๔๕๗ กระทรวงกลาโหมจัดตั้งกองบินทหารบก มี นายพันโท พระเฉลิมอากาศ เป็นผู้บังคับการ ท่านแรก

เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๔๖๐ ประเทศไทยประกาศเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๑ ท่านได้เป็นผู้บังคับการ กองทหารอาสา นำกำลังพล ๑,๒๕๐ คน เดินทางไปราชการสงครามในทวีปยุโรป ที่ประเทศฝรั่งเศส จนสิ้น สงครามด้วยชัยชนะร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตร ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ อันมีศักดิ์รามาธิบดีชั้นที่ ๓ กลับถึงประเทศไทย ในวันที่ ๒๑ กันยายน ๒๔๖๒ และได้รับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา ในวันเดียวกัน

วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๔๖๑ เป็นเจ้ากรมอากาศยานทหารบก เป็นท่านแรก

วันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๔๖๓ ได้รับพระราชทานเลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น พระยาเฉลิมอากาศ

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๙๓ ได้รับพระราชทานยศเป็น พลอากาศโท

พลอากาศโท พระยาเฉลิมอากาศ ได้ถึงแก่อนิจกรรม เมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๔๙๘ สิริอายุได้ ๖๘ ปี เครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญต่างประเทศ

วันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๒ ตราเลยองดองเนอร์ชั้นที่ ๔ จากประธานาธิบดีฝรั่งเศส

วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๔ ตราเลยองดองเนอร์ชั้นที่ ๓ ของประเทศฝรั่งเศส

เดือนมีนาคม ๒๕๖๙ มงกุฎอิตาเลียนชั้นที่ ๓ ของประเทศอิตาลี

วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๗๐ ตราความชอบฝ่ายทหารชั้น ๓ ของประเทศสเปน

วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๗๑ ตราออรัลซันสเซียชั้นแกรนด์ออฟฟิเซอร์ ของประเทศฮอลันดา

นาวาอากาศเอก พระยาเวหาสยานศิลปสิทธิ์ (หลง สีน-ศุข) เกิดเมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม ๒๔๓๐ ณ บ้านหน้าวังบูรพาภิรมย์ กรุงเทพฯ เป็นบุตรของพระยาภาณุพันธุ์วงศ์วรเดช (แย้ม) และคุณหญิงภาณุพันธุ์วงศ์วรเดช (เพียน) เริ่มเข้ารับการศึกษาที่โรงเรียนอัสสัมชัญ และศึกษาต่อที่โรงเรียนนายร้อยทหารบก เมื่อปี พ.ศ.๒๔๔๕ จบหลักสูตรเป็นนายร้อยตรี เมื่อปี พ.ศ.๒๔๔๙ รับราชการจนได้รับการแต่งตั้งเป็นนายร้อยเอก หลวงอาวุธสิทธิกร รั้งตำแหน่งผู้บังคับกองพันพิเศษ กองพลที่ ๙ ก่อนได้รับคัดเลือกไปศึกษาการบินที่ประเทศฝรั่งเศส

นายร้อยเอก หลวงอาวุธสิทธิกร เริ่มฝึกบินด้วยเครื่องบินแบบนิเออปอร์ต ปีกชั้นเดียว ณ โรงเรียนการบินที่ มูร์เมอลอง เลอ กรองด์ ก่อนย้ายไปเรียนที่วิลลาคูเบลย์ สำเร็จวิชาการบินตามหลักสูตรของสโมสรการบินฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๔๕๖ ได้บัตรประจำตัวนักบินฝรั่งเศส หมายเลข ๑๓๘๕ อีกทั้งได้เรียนรู้การซ่อมเครื่องบินด้วย

กลับถึงประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๔๕๖ และเข้ารับราชการในกรมจเรทหารช่าง โดยรับผิดชอบ ด้านการบิน ณ สนามราชกรีฑาสโมสร (สนามม้าสระปทุม)

พ.ศ.๒๔๕๗ กระทรวงกลาโหมจัดตั้งเป็นกองบินทหารบก โดยมี นายพันโท พระเฉลิมอากาศ เป็นผู้บังคับกองบิน พร้อมด้วย นายพันตรี หลวงอาวุธสิทธิกร และ นายร้อยเอก หลวงทยานพิฆาฏ (เขียนตามตัวสะกดเดิม) เป็นผู้ช่วยผู้บังคับกองบิน ช่วยกันย้ายเครื่องบินจากสนามราชกรีฑาสโมสร (สนามม้าสระปทุม) เข้าสู่สถานที่ตั้งใหม่ ณ ตำบลดอนเมือง เมื่อวันที่ ๘ มีนาคม ๒๔๕๗

วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๔๖๑ ดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงงานของกรมอากาศยานทหารบก เป็นท่านแรก

วันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๔๖๗ เป็นนายพันเอก พระยาเวหาสยานศิลปสิทธิ์ และต่อมาในเดือน สิงหาคม ๒๔๗๕ รับตำแหน่ง เจ้ากรมอากาศยาน ต่อจาก นายพลโท พระยาเฉลิมอากาศ

วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๑ ได้รับพระราชทานยศและบรรดาศักดิ์เป็น นาวาอากาศเอก พระยาเวหาสยาน ศิลปสิทธิ์ เครื่องราชอิสริยาภรณ์รามธิบดี ชั้นที่ ๓

นาวาอากาศเอก พระยาเวหาสยานศิลปสิทธิ์ ได้ถึงแก่อนิจกรรม เมื่อวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๑ สิริอายุได้ ๕๑ ปี

นาวาอากาศเอก พระยาทะยานพิฆาต (ทิพย์ เกตุทัต) เกิดเมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๓๑ ณ บ้านในคลอง บางกอกใหญ่ ตึกหน้าวัดหงษาราม กรุงเทพฯ เป็นบุตรของพระยาเวียงในนฤบาล (เจ๊ก) และคุณหญิงเวียงในนฤบาล (แก้ว) เริ่มเข้ารับการศึกษาที่โรงเรียนอัสสัมชัญ และศึกษาต่อที่โรงเรียนนายร้อยทหารบก เมื่อปี พ.ศ.๒๔๕๖ และเป็นอีกผู้หนึ่งที่ได้รับคัดเลือกให้ไปศึกษาการบินที่ประเทศฝรั่งเศส โดยขณะนั้น มียศเป็น นายร้อยโท ดำรง ตำแหน่ง ผู้บังคับกองร้อยที่ ๒ โรงเรียนนายร้อย ชั้นมัธยม

นายร้อยโท ทิพย์ เกตุทัต เริ่มฝึกบินด้วยเครื่องบินนิเออปอร์ต ณ โรงเรียนการบินที่ มูร์เมอลอง เลอกรองด์ กับนายร้อยเอก หลวงอาวุธสิทธิกร ระหว่างฝึกบิน นายร้อยโท ทิพย์ เกตุทัต ได้ประสบอุบัติเหตุเครื่องบินชนกัน กลางอากาศในระยะเวลาสูง ๓๑ เมตร จนได้รับบาดเจ็บสาหัส ต้องพักรักษาตัวที่โรงพยาบาล ณ เมืองแวร์ซายส์ เป็นเวลาถึง ๓ เดือนเศษ แต่ในที่สุดก็ฝึกสำเร็จวิชาการบิน เมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๔๕๖ ได้รับบัตรประจำตัวนักบินฝรั่งเศส หมายเลข ๑๓๒๔

กลับถึงประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๔๕๖ และเข้ารับราชการในกรมจเรทหารช่าง โดยรับผิดชอบ ด้านการบิน ณ สนามราชกรีฑาสโมสร (สนามม้าสระปทุม)

พ.ศ.๒๔๕๗ เป็นผู้ช่วยผู้บังคับกองบินทหารบก ร่วมกับ นายพันตรี หลวงอาวุธสิทธิกร

วันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๔๕๘ ได้รับการยกย่องในประกาศกระทรวงกลาโหม จากงานประดิษฐ์ “หีบเครื่องเขียน ใบแจ้งเหตุแบบเกตุทัต พ.ศ.๒๔๕๘” สำหรับส่งข่าวจากเครื่องบินได้สำเร็จ

วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๔๖๑ เป็นผู้บังคับกองบิน กรมอากาศยานทหารบก ยศนายพันตรี และเป็น ผู้บังคับกองบินทหารบก กองทหารอาสา ในคราวไปราชการสงครามโลกครั้งที่ ๑ ที่ประเทศฝรั่งเศส

วันที่ ๑ เมษายน ๒๔๖๖ เป็นปลัดกรมอากาศยาน

วันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๔๗๒ เป็นผู้อำนวยการกองโรงงานอากาศยาน อัตรานายพันเอก

วันที่ ๑ ธันวาคม ๒๔๗๕ ได้รับพระราชทานยศและบรรดาศักดิ์ เป็น นายนาวาอากาศเอก พระยาทะยานพิฆาต นาวาอากาศเอก พระยาทะยานพิฆาต ได้ถึงแก่อนิจกรรม เมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๔๘๕ สิริอายุได้ ๕๘ ปี

เอกสารอ้างอิง

๑. กรมสารบรรณทหารอากาศ ตำนานกองทัพอากาศกองทัพอากาศ ประจำปีพุทธศักราช ๒๔๕๔ - ๒๔๘๙
๒. ที่ระลึกกองทัพอากาศครบ ๕๐ ปี กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมสารบรรณทหารอากาศ, ๒๕๐๘
๓. กองทัพอากาศ ที่ระลึกกองทัพอากาศครบ ๖๐ ปี กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมสารบรรณทหารอากาศ, ๒๕๑๘
๔. กองทัพอากาศ ที่ระลึกกองทัพอากาศครบ ๗๒ ปี กรุงเทพฯ :
๕. กองทัพอากาศ ที่ระลึกกองทัพอากาศครบ ๘๐ ปี กรุงเทพฯ :
๖. ประวัติกองทัพอากาศไทย พ.ศ.๒๔๕๖ - ๒๕๒๖ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ข่าวทหารอากาศ, ๒๕๒๘
๗. ๔ แผ่นดินราชวงศ์จักรี ๑๐๐ ปี การบินของบุพการีทหารอากาศ กรุงเทพฯ : บริษัท เอส.พี.เอ็น.การพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๕

บทที่ ๔

การรวบรวมและบันทึกประวัติ นขต.ทอ.

ความสำคัญของการรวบรวมและบันทึกประวัติ นขต.ทอ.

การบินของประเทศไทย เริ่มขึ้นตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๕๓ ในรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อมีชาวต่างประเทศได้นำเครื่องบินมาแสดงให้ชาวไทยได้ชมเป็นครั้งแรก จึงทำให้ผู้บังคับบัญชาระดับสูงของกองทัพในสมัยนั้นพิจารณาแล้วเห็นว่าประเทศไทยจำเป็นต้องมีเครื่องบินไว้เพื่อป้องกันประเทศด้วยเหตุนี้ กระทรวงกลาโหมจึงส่งนายทหาร ๓ ท่านไปศึกษาวิชาการบินที่ประเทศฝรั่งเศส แล้วนำความรู้ที่ได้มาวางรากฐานให้กับกิจการบินในประเทศไทย และได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนเป็นกองทัพอากาศที่มีความทันสมัยดังเช่นปัจจุบัน

ดังนั้น การรวบรวมประวัติ นขต.ทอ.จึงมีความสำคัญ เพราะจะทำให้การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ ทอ.มีความครบถ้วนสมบูรณ์ ทำให้ข้อมูลดังกล่าวไม่สูญหายไปตามกาลเวลา สามารถนำมาใช้ในการค้นคว้า เผยแพร่ให้กับผู้ที่สนใจได้อย่างครบถ้วน อีกทั้งยังทำให้เจ้าหน้าที่ขององค์กรได้มีโอกาสในการทบทวนถึงภารกิจหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในหน่วยงาน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในหน่วยงาน รวมทั้งเก็บเป็นปุมประวัติของหน่วยงานต่อไป

ในระยะเวลาที่ผ่านมา ทอ.ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการบันทึกรวบรวมประวัติหน่วย โดยมีอนุมัติ ผบ.ทอ.ที่เกี่ยวข้องกับการบันทึกและรวบรวมประวัติ นขต.ทอ.จำนวน ๓ ฉบับ ดังนี้

- ตามอนุมัติ ผบ.ทอ.เมื่อ ๓ พ.ย.๒๖ กำหนดให้ นขต.ทอ.ส่งบันทึกประวัติหน่วยให้ สบ.ทอ. ทูกรอบ ๓ เดือน ได้แก่ ทุกสิ้น มี.ค., มิ.ย., ก.ย. และ ธ.ค.
- ตามอนุมัติ ผบ.ทอ.เมื่อ ๒๕ ส.ค.๕๒ ให้ นขต.ทอ.ดำเนินการแต่งตั้ง คณะบันทึกประวัติหน่วย เพื่อช่วยแก้ปัญหาการส่งประวัติหน่วยไม่ต่อเนื่อง และเพื่อเป็นการส่งเสริมคุณภาพของเนื้อหาประวัติหน่วยให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
- ตามอนุมัติ ผบ.ทอ.เมื่อ ๑๑ ก.พ.๕๖ ท้ายหนังสือ สบ.ทอ.ที่ กท ๐๖๐๓.๔/๔๑๓ ลง ๑๑ ก.พ.๕๖ ให้ นขต.ทอ.ดำเนินการส่งประวัติทูกรอบ ๓ เดือน โดยเคร่งครัด

การจัดส่วนราชการของ ทอ. จะมี นขต.ทอ.และ นขต.บก.ทอ. ที่จะต้องส่งประวัติ รวม ๕๑ หน่วย ดังนี้

๑. กองบัญชาการกองทัพอากาศ

- ๑.๑ ศูนย์อำนวยการเครื่องบินพระราชพาหนะ (ศบพ.)
- ๑.๒ ศูนย์อำนวยการเฮลิคอปเตอร์พระราชพาหนะ (ศฮพ.)
- ๑.๓ ศูนย์การสงครามทางอากาศ (ศกอ.)
- ๑.๔ สำนักงานพัฒนาระบบราชการกองทัพอากาศ (สพร.ทอ.)
- ๑.๕ สำนักงานประสานภารกิจด้านความมั่นคงกับกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรกองทัพอากาศ (สง.ปรมน.ทอ.)

๒. ส่วนบัญชาการ

- ๒.๑ สำนักงานเลขานุการกองทัพอากาศ (สลก.ทอ.)
- ๒.๒ กรมสารบรรณทหารอากาศ (สบ.ทอ.)

- ๒.๓ กรมกำลังพลทหารอากาศ (กพ.ทอ.)
- ๒.๔ กรมข่าวทหารอากาศ (ขว.ทอ.)
- ๒.๕ กรมยุทธการทหารอากาศ (ยก.ทอ.)
- ๒.๖ กรมส่งกำลังบำรุงทหารอากาศ (กบ.ทอ.)
- ๒.๗ กรมกิจการพลเรือนทหารอากาศ (กร.ทอ.)
- ๒.๘ กรมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทหารอากาศ (ทสส.ทอ.)
- ๒.๙ สำนักงานปลัดบัญชาทหารอากาศ (สปช.ทอ.)
- ๒.๑๐ กรมการเงินทหารอากาศ (กง.ทอ.)
- ๒.๑๑ กรมจเรทหารอากาศ (จร.ทอ.)
- ๒.๑๒ สำนักงานตรวจสอบภายในทหารอากาศ (สตน.ทอ.)
- ๒.๑๓ สำนักงานนิรภัยทหารอากาศ (สนภ.ทอ.)
- ๒.๑๔ สำนักงานการบินกองทัพอากาศ (สบน.ทอ.)
- ๒.๑๕ สำนักงานพระธรรมนูญทหารอากาศ (สธน.ทอ.)
- ๒.๑๖ ศูนย์ไซเบอร์กองทัพอากาศ (ศชบ.ทอ.)

๓. ส่วนกำลังรบ

- ๓.๑ กรมควบคุมการปฏิบัติทางอากาศ (คปอ.)
- ๓.๒ หน่วยบัญชาการอากาศโยธิน (อย.)
- ๓.๓ ศูนย์ปฏิบัติการทางอวกาศ กองทัพอากาศ (ศปอว.ทอ.)
- ๓.๔ โรงเรียนการบิน (รร.การบิน)
- ๓.๕ กองบิน ๑ (บน.๑)
- ๓.๖ กองบิน ๒ (บน.๒)
- ๓.๗ กองบิน ๓ (บน.๓)
- ๓.๘ กองบิน ๔ (บน.๔)
- ๓.๙ กองบิน ๕ (บน.๕)
- ๓.๑๐ กองบิน ๖ (บน.๖)
- ๓.๑๑ กองบิน ๗ (บน.๗)
- ๓.๑๒ กองบิน ๒๑ (บน.๒๑)
- ๓.๑๓ กองบิน ๒๓ (บน.๒๓)
- ๓.๑๔ กองบิน ๔๑ (บน.๔๑)
- ๓.๑๕ กองบิน ๔๖ (บน.๔๖)
- ๓.๑๖ กองบิน ๕๖ (บน.๕๖)

๔. ส่วนส่งกำลังบำรุง

- ๔.๑ กรมช่างอากาศ (ชอ.)
- ๔.๒ กรมสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ทหารอากาศ (สอ.ทอ.)
- ๔.๓ กรมสรรพาวุธทหารอากาศ (สพ.ทอ.)
- ๔.๔ กรมแพทย์ทหารอากาศ (พอ.)
- ๔.๕ กรมพลธิการทหารอากาศ (พธ.ทอ.)

- ๔.๖ กรมช่างโยธาทหารอากาศ (ชย.ทอ.)
- ๔.๗ กรมขนส่งทหารอากาศ (ขส.ทอ.)
- ๔.๘ ศูนย์ซอฟต์แวร์กองทัพอากาศ (ศซว.ทอ.)

๕. ส่วนการศึกษา

- ๕.๑ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ (ยศ.ทอ.)
- ๕.๒ โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช (รร.นบก.)

๖. ส่วนกิจการพิเศษ

- ๖.๑ ศูนย์วิจัยพัฒนาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีการบินและอวกาศกองทัพอากาศ (ศวอ.ทอ.)
- ๖.๒ กรมสวัสดิการทหารอากาศ (สก.ทอ.)
- ๖.๓ สำนักงานผู้บังคับทหารอากาศดอนเมือง (สน.ผบ.ดม.)
- ๖.๔ สถาบันเวชศาสตร์การบินกองทัพอากาศ (สวบ.ทอ.)

การแต่งตั้งคณะกรรมการ

เพื่อให้การรวบรวมและบันทึกประวัติ นขต.ทอ. มีความครบถ้วนสมบูรณ์ พร้อมด้วยข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ในการค้นคว้า เผยแพร่เพื่อเป็นเกียรติประวัติของหน่วย และเกียรติประวัติ ทอ. เป็นไปอย่างเรียบร้อย และครบถ้วนสมบูรณ์ จะต้องมีการแต่งตั้ง คณะกรรมการดำเนินการดังกล่าวโดยเฉพาะ โดยจะต้องดำเนินงานในรูปแบบของคณะกรรมการ จึงต้องมีการแต่งตั้ง คณะกรรมการบันทึกประวัติหน่วย ตามอนุมัติ ผบ.ทอ.เมื่อ ๒๕ ส.ค.๕๒ เพื่อช่วยแก้ปัญหาการส่งประวัติหน่วยไม่ต่อเนื่อง และเพื่อเป็นการส่งเสริมคุณภาพของเนื้อหาประวัติหน่วยให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นจึงมีขั้นตอนการแต่งตั้ง คณะกรรมการ ดังนี้

๑. การสำรวจสถานะภายในหน่วย

จากคำสั่ง (ตามผนวก) พบว่า ให้แต่ละ นขต.ทอ.แต่งตั้ง คณะกรรมการบันทึกประวัติหน่วย โดยมีหน้าที่พิจารณาคัดเลือกเหตุการณ์ที่จะนำมาบันทึก รวมถึงขอบเขตของข้อมูลที่บันทึก ภาพประกอบเหตุการณ์หรือหลักฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ ดังนั้น ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการเกี่ยวกับงานดังกล่าว ให้สำรวจก่อนว่า ในหน่วยของตนเองได้มีการแต่งตั้ง คณะกรรมการ แล้วหรือไม่ หากยังไม่มีกรรมการแต่งตั้งให้ดำเนินการแต่งตั้ง คณะกรรมการ หรือหากมีการแต่งตั้ง คณะกรรมการ ไว้แล้วในคำสั่งไม่มีความเป็นปัจจุบัน เรื่องบุคคลที่ทำหน้าที่ หรือ การกำหนดหน้าที่/กระบวนการดำเนินงาน ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบสามารถดำเนินการจัดทำคำสั่งแต่งตั้ง คณะกรรมการ ใหม่ได้

๒ การแต่งตั้ง คณะกรรมการ

การบันทึกประวัติหน่วยรอบ ๓ เดือน จะต้องมีการดำเนินการพิจารณาคัดเลือกเหตุการณ์สำหรับบันทึกเป็นประวัติหน่วย ดังนั้น คณะกรรมการจะต้องเป็นผู้ที่เข้าใจในภารกิจของหน่วย และสามารถประเมินความสำคัญของภารกิจที่ปฏิบัติ รวมทั้งมีหน้าที่สามารถอำนวยความสะดวก ควบคุม ดูแล ตัดสินใจที่จะดำเนินการ ซึ่งรายละเอียดของ คณะกรรมการ มีดังนี้

๒.๑ ตำแหน่งและหน้าที่

- ประธานกรรมการ มีหน้าที่ อำนวยการ กำกับดูแล และควบคุมการดำเนินการบันทึก และรวบรวมประวัติหน่วยให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ตามแนวทางและแผนดำเนินงานที่กำหนด รวมถึงพิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการเพิ่มเติมได้ตามความจำเป็น

- กรรมการ มีหน้าที่ พิจารณาค้นคว้า รวบรวม และบันทึกข้อมูลเหตุการณ์สำคัญ รวมทั้งกิจกรรมของหน่วยในทุกรอบ ๑ เดือน ภายใต้หลักเกณฑ์การบันทึกประวัติหน่วย ให้เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนด และจัดส่งให้เลขานุการเป็นผู้รวบรวม

- เลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ มีหน้าที่ จัดการประชุมเพื่อพิจารณาคัดเลือกข้อมูลสำคัญของหน่วยในรอบ ๖ เดือน และรวบรวมประวัติหน่วย โดยเก็บรักษาไว้ที่หน่วย ๑ ชุด และส่งให้ สบ.ทอ. ตามวงรอบที่กำหนด

๒.๒ คุณสมบัติ

- ประธานกรรมการ ควรเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจ สั่งการ อำนวยความสะดวก ให้ คณก.๑ ทำงาน สามารถปฏิบัติได้อย่างลุล่วง เช่น หน.หน่วย/รอง.๑

- กรรมการ ควรเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ พิจารณา สั่งการให้ จนท.ในหน่วยที่มีความรู้ความเข้าใจในเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่บันทึก ให้ดำเนินการบันทึกประวัติหน่วยตามข้อกำหนด พร้อมทั้งติดตามการดำเนินงาน และตรวจสอบข้อมูลก่อนจัดส่งประวัติ หน่วยให้เลขา/ผช.๑ ตรงตามเวลาที่กำหนด เช่น หน./รอง.๑ นขต.หน่วย

ตัวอย่าง การแต่งตั้ง คณก. บันทึกประวัติหน่วย เพื่อพิจารณาคัดเลือกและบันทึกประวัติ นขต.ทอ.

เพื่อให้การบันทึกประวัติหน่วย เป็นไปอย่างถูกต้องและสอดคล้องกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนเป็นการบันทึกเหตุการณ์สำคัญทางทหารอย่างต่อเนื่อง เห็นควรให้ นขต.ทอ.แต่งตั้ง คณก.บันทึกประวัติหน่วย ดังนี้

๑. ให้ผู้ดำรงตำแหน่งและรายชื่อต่อไปนี้ เป็นคณะกรรมการบันทึกประวัติหน่วย

๑.๑ ทน.หน่วย หรือ รอง ทน.หน่วย	เป็นประธานกรรมการ
๑.๒ ทน.นขต.ของหน่วย	เป็นกรรมการ
๑.๓ ผู้ทรงคุณวุฒิ (ที่หน่วยเห็นสมควร)	เป็นกรรมการ
๑.๔ ทน.หรือ รอง ทน.ผอ.ก.หน่วย หรือผู้ทรงคุณวุฒิ (ที่หน่วยเห็นสมควร)	เป็นเลขานุการ
๑.๕ น.ประชาสัมพันธ์ หรือ น.สารบรรณของหน่วย	เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

๒. คณก.ตามข้อ ๑ มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๒.๑ ประธานกรรมการ มีหน้าที่ อำนวยการ กำกับการ และควบคุมการดำเนินการบันทึกและรวบรวมประวัติหน่วยให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ตามแนวทางและแผนดำเนินงานที่กำหนด รวมถึงพิจารณาแต่งตั้งคณะทำงานเพิ่มเติมได้ตามความจำเป็น

๒.๒ กรรมการ มีหน้าที่ พิจารณาค้นคว้า รวบรวม และบันทึกข้อมูลเหตุการณ์สำคัญ รวมทั้งกิจกรรมของหน่วยในทุกรอบ ๑ เดือน ภายใต้หลักเกณฑ์การบันทึกประวัติหน่วย ให้เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนด และจัดส่งให้เลขานุการเป็นผู้รวบรวม

๒.๓ เลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ มีหน้าที่ จัดการประชุมเพื่อพิจารณาคัดเลือกข้อมูลสำคัญของหน่วยทุกรอบ ๖ เดือน และรวบรวมประวัติหน่วย โดยเก็บรักษาไว้ที่หน่วย ๑ ชุด และส่งให้ สบ.ทอ.ตามวงรอบที่กำหนด

๓. ข้อมูลที่จัดส่ง ประกอบด้วย เอกสารที่บันทึกประวัติหน่วย ภาพประกอบที่บรรจุลงในแผ่นซีดี และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ (ถ้ามี) เช่น แผนที่ แผนที่ แผนผัง แผ่นพับ สไลด์ ฯลฯ อย่างละ ๑ ชุด และเรื่องที่ต้องการบันทึกแยก (ถ้ามี)

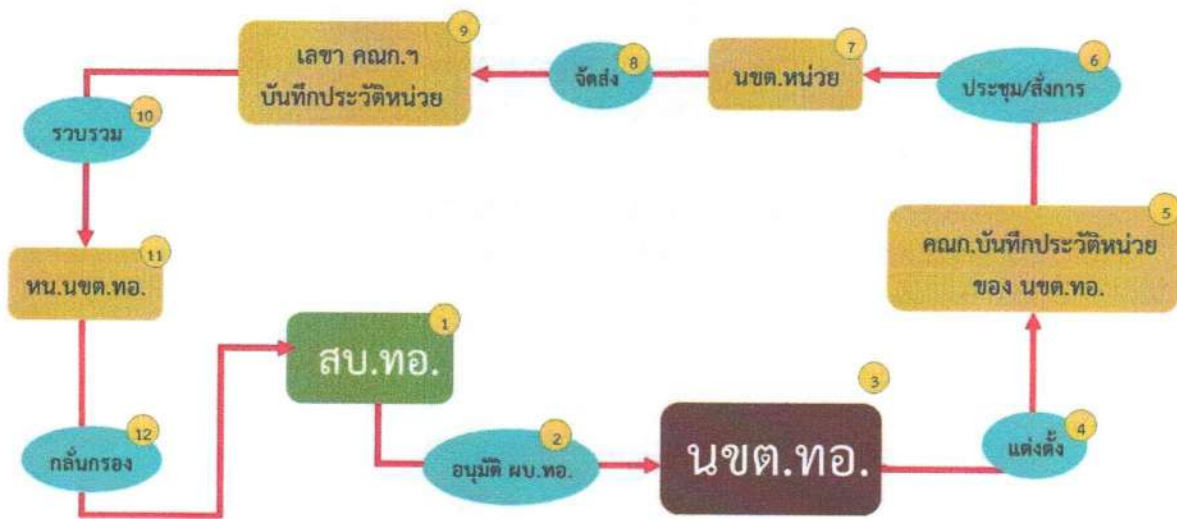
๓ การดำเนินงานของ คณก.๑

เพื่อให้การคัดเลือก รวบรวม และบันทึกประวัติหน่วยได้รับข้อมูลที่มีความสำคัญ ถูกต้อง ครบถ้วน และเป็นเกียรติประวัติหน่วย จึงควรดำเนินการดังนี้

๓.๑ เลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ ติดตามการส่งประวัติ นขต.หน่วย และสามารถทำหนังสือเพื่อเตือนไปยัง นขต.หน่วยที่มีการส่งข้อมูลประวัติล่าช้า

๓.๒ คณก.๑ จัดการประชุมอย่างน้อยไตรมาสละ ๑ ครั้ง เพื่อพิจารณาคัดเลือกเหตุการณ์เพื่อบันทึกโดยใช้หลักเกณฑ์ตามที่ กปพ.สบ.ทอ.กำหนดไว้

๓.๓ คณก.๑ มีหน้าที่พิจารณารูปภาพประกอบเหตุการณ์ตามหลักเกณฑ์ที่ กปพ.สบ.ทอ. กำหนดใช้ รวมไปถึงสื่อประเภทอื่น ๆ เช่น แผ่นพับ แผ่นผัง CD VCD หรือ DVD เป็นต้น

รูปภาพแสดงกระบวนการดำเนินการของ คณก.๑

การรวบรวมเหตุการณ์หลักฐานข้อมูล

ในการบันทึกประวัติหน่วยนั้น จะต้องมีการรวบรวมหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญของหน่วย เพื่อส่งให้ สบ.ทอ.จัดเก็บ และเพื่อให้การบันทึกได้ข้อมูลของหน่วยที่มีรายละเอียดมีแหล่งข้อมูลที่อ้างอิงได้ ทำให้ข้อมูลดังกล่าวมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

๑. กระบวนการรวบรวม

เลขานุการ คณก.๑ จะต้องเป็นผู้ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลเหตุการณ์จาก นขต.หน่วย ที่เป็นผู้ปฏิบัติภารกิจ ดังนั้น เลขานุการ คณก.๑ จึงควรหาวิธีการในการรวบรวมประวัติหน่วยจาก นขต.หน่วย ให้ทันตามกำหนด ในขณะเดียวกัน นขต.หน่วย ต้องเห็นความสำคัญของการคัดเลือกเหตุการณ์และการส่งข้อมูลเหตุการณ์มายัง เลขานุการ คณก.๑ เพื่อให้หน่วยของตนมีการจัดเก็บภารกิจสำคัญให้เป็นปุมประวัติหน่วย และ เผยแพร่เป็นเกียรติประวัติของหน่วยในการปฏิบัติภารกิจเพื่อ ทอ.

วิธีการที่ เลขานุการ คณก.๑ สามารถนำมาใช้เพื่อการรวบรวมประวัติหน่วยจาก นขต.หน่วย มีหลากหลายวิธี ตัวอย่างเช่น การจัดการประชุมของ คณก.๑ หรือการส่งหนังสือแจ้ง นขต.หน่วย เป็นต้น

ซึ่งการจัดการเหล่านี้ ควรจัดทำเป็นตารางเวลาในการติดตาม เพื่อให้การรวบรวมข้อมูลเป็นไปอย่างสะดวก ได้รับข้อมูลตรงตามเวลา และมีประสิทธิภาพ

๒. สิ่งที่รวบรวม

การรวบรวมข้อมูลเหตุการณ์สำคัญ ควรเป็นข้อมูลที่สามารถบอกได้ถึงรายละเอียดของเหตุการณ์ ความเป็นมา วัตถุประสงค์ รายละเอียด ผลที่ได้รับ หรือการดำเนินการต่อไป ดังนั้น สิ่งที่จะต้องรวบรวม มีดังนี้

๒.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้น เช่น คำสั่ง ผลการประชุม การรายงานผลการปฏิบัติงาน หนังสือโครงการ อนุมัติบุคคล หนังสือสั่งการ ฯลฯ

๒.๒ เอกสารข้อมูลที่เป็นชั้นความลับ สามารถส่งมาได้ โดยระบุชั้นความลับตามระเบียบงานสารบรรณ และเมื่อเรื่องดังกล่าวสามารถปลดชั้นความลับได้แล้ว ให้นำข้อมูลดังกล่าวจัดเก็บเข้าระบบเอกสารปกติที่สามารถเผยแพร่ได้

๒.๓ ภาพถ่าย สอดคล้องกับเนื้อหาเหตุการณ์ และสามารถสื่อให้เห็นถึงการปฏิบัติงาน หรือกิจกรรมที่ทำและเป็นภาพที่ไม่ผ่านการดัดแปลงใด ๆ พร้อมกับคำบรรยายสั้น ๆ เกี่ยวกับภาพเหตุการณ์

๒.๔ เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ เช่น แผนที่ แผนที่ แผนผัง แผนที่ ฯลฯ

๓. หัวข้อเหตุการณ์ที่ควรรวบรวม

ในการบันทึกประวัติ นขต.ทอ.ได้กำหนดขอบเขตเหตุการณ์ที่ควรรวบรวม โดยสรุปได้ดังนี้

๓.๑ การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์/การดำเนินงานและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

- โครงการ/กิจกรรมเทิดพระเกียรติ
- โครงการจิตอาสา
- ฯลฯ

๓.๒ การฝึก การฝึกผสม การฝึกร่วม และการฝึกร่วมผสม

๓.๒.๑ การฝึก

- AHX (The ASEAN Militaries Humanitarian Assistance and Disaster

Relief Exercise)

- Sarex

๓.๒.๒ การฝึกผสม

- Air Thamal
- Cope Tiger
- Balance/ Teak Torch
- Falcon Strike
- Siam Bharat
- Elang Thainesia
- Thai Boomerang
- Pitch Black
- Red Flag

๓.๒.๓ การฝึกร่วม

- AM-HEX
- กฝร. (การฝึกร่วมกองทัพไทย)

๓.๒.๔ การฝึกพร้อม/ ผสม

- Cobra Gold
- JCEX

๓.๓ เหตุการณ์สำคัญของ ทอ. ตัวอย่างเช่น

- การรับ - ส่งหน้าที่
- การเปลี่ยนแปลงผู้บังคับบัญชา
- วันกองทัพอากาศ
- วันที่ระลึกกองทัพอากาศ
- วันเด็ก
- วันกองทัพไทย
- งานสวดตีวีรชน ๘ ธ.ค.
- วันสถาปนาหน่วย
- ฯลฯ

๓.๔ การให้ความช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัย/ช่วยเหลือประชาชน/มิตรประเทศ ตัวอย่างเช่น

- การบินควบคุมไฟป่า
- หน่วยมิตรประชา
- ฯลฯ

๓.๕ ความสัมพันธ์กับมิตรประเทศ และเหล่าทัพอื่น ตัวอย่างเช่น

- การแลกเปลี่ยนการเยือนของผู้บังคับบัญชา
- โครงการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ
- การมาเยือนของมิตรประเทศ
- การรับ-มอบ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ของมิตรประเทศ
- การส่งกำลังพลเข้าร่วมโครงการกับต่างประเทศ
- Air Show ต่าง ๆ
- ฯลฯ

๓.๖ ข้อมูลอากาศยาน อากาศยานโรปกรรมและพัสดุสายวิทยาการต่าง ๆ หรือพัสดุที่สำคัญต่อหน่วยงาน ตัวอย่างเช่น

- ปลดประจำการ บ./ฮ.
- ประจำการ บ./ฮ.
- การจัดซื้ออากาศยานโรปกรรม พาหนะ อุปกรณ์สื่อสาร อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ฯลฯ
- การปรับปรุง ดัดแปลงอากาศยานโรปกรรม
- ฯลฯ

๓.๗ การปรับโครงสร้าง/ภารกิจของหน่วย

๓.๘ อาคารสถานที่ ตัวอย่างเช่น

- การย้ายที่ตั้งหน่วย
- การรับมอบ-ส่งมอบอาคารสถานที่
- การจัดสรรที่ดินสิ่งปลูกสร้าง

- การเลิกใช้-ทำลายอาคารสถานที่
- การเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง/รูปแบบทางสถาปัตยกรรม
- การตั้งชื่อ-เปลี่ยนชื่ออาคารสถานที่
- ฯลฯ

๓.๙ การประกวด การแข่งขัน หรือ การรับ-มอบรางวัล ตัวอย่างเช่น

- การประกวดการจัดการองค์ความรู้ (KM)
- การประกวดเครื่องมือควบคุมคุณภาพ (QCC)
- การแข่งขันการปฏิบัติการทางอากาศยุทธวิธี
- การแข่งขันกีฬาทางอากาศ (RTAF Air Rally)
- การแข่งขันปฏิบัติการด้านไซเบอร์กองทัพอากาศ (RTAF Cyber Contest)
- บุคคลดีเด่น
- รางวัลจากโรงเรียนหลักของเหล่าทัพ เช่น เกียรติยศจักรดาว
- การประกวดนวัตกรรม งานวิจัย บทความทางวิชาการ
- การประกาศเกียรติคุณของบุคลากร
- บุคคลพลเรือนที่มีคุณูปการกับ ทอ.
- ฯลฯ

๓.๑๐ การเกิดสิ่งประดิษฐ์คิดค้น/นวัตกรรมใหม่/โครงการวิจัย การพัฒนากำลังพล หน่วยงาน การจัดการองค์ความรู้ (KM) บทความทางวิชาการ

๓.๑๑ การประชุมที่สำคัญ เช่น การประชุม ทอ. การประชุม ผบ.เหล่าทัพ การประชุมแก้ไขปัญหาด้านการบิน ICAO เป็นต้น

๓.๑๒ ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน เช่น การทำ MOU

๓.๑๓ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะกิจ เช่น การเกิดอุบัติเหตุของอากาศยาน การเสียชีวิตในหน้าที่ของกำลังพล

๓.๑๔ ภารกิจอื่น ๆ ของหน่วย

๔. รายละเอียดและสิ่งที่ต้องรวบรวม

รายชื่อหัวข้อ/เหตุการณ์	สิ่งที่ต้องรวบรวม	หลักฐาน	หมายเหตุ
๑. การเปิดทุนสถาบัน พระมหากษัตริย์ / การดำเนินงานและ- บุคคลดีเด่น - รางวัลจากโรงเรียนหลัก ของเหล่าทัพ เช่น เกียรติยศจักรดาว - การประกวดนวัตกรรม งานวิจัย บทความทาง วิชาการ - การประกาศเกียรติคุณ ของบุคลากร - บุคคลพลเรือนที่มี คุญูปการกับ ทอ. - ฯลฯ	- ที่มาของกิจกรรม/โครงการ - วัตถุประสงค์ของกิจกรรม/ โครงการ - ผู้ริเริ่มกิจกรรม/โครงการ - การดำเนินงานกิจกรรม/ โครงการ - ระยะเวลาเริ่มต้น - สิ้นสุด โครงการ - ผลที่การจัดกิจกรรม/โครงการ - ความต่อเนื่องของกิจกรรม/ โครงการ(ถ้ามี)	- บันทึกประชุม/เอกสาร ประกอบการประชุม/สรุป ผลการประชุม - คำสั่งแต่งตั้งคณะทำงาน/ คณะกรรมการ/ คณะอนุกรรมการ - กำหนดการ - หนังสือขอรับการสนับสนุน - ภาพถ่าย/ภาพเคลื่อนไหว/แผ่นผัง/ แผ่นพับ - หลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้อง	
๓.๑๐ การเกิด สิ่งประดิษฐ์คิดค้น/ นวัตกรรมใหม่/ โครงการวิจัย การพัฒนา กำลังพล หน่วยงาน การ จัดการองค์ความรู้ (KM) บทความทางวิชาการ ๓.๑๑ การ ประชุมที่สำคัญ เช่น การ			

รายชื่อหัวข้อ/เหตุการณ์	สิ่งที่ต้องรวบรวม	หลักฐาน	หมายเหตุ
ประชุม ทอ. การประชุม ผบ.เหล่าทัพ การประชุม แก้ไขปัญหาด้านการบิน ICAO เป็นต้น ๓.๑๒ ความร่วมมือกับหน่วยงาน ภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และ เอกชน เช่น การทำ MOU ๓.๑๓ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะ กิจ เช่น การเกิดอุบัติเหตุ ของอากาศยาน การ เสียชีวิตในหน้าที่ของ กำลังพล ๓.๑๔ ภารกิจอื่น ๆ ของหน่วย โครงการอื่นเนื่องมาจาก พระราชดำริ			
๒. การฝึก การฝึกผสม การฝึกร่วม การฝึก ร่วมผสม	- ที่มา - วัตถุประสงค์ - การดำเนินงาน - กิจกรรมที่เกิดขึ้น - รายละเอียด - ผลการดำเนินงาน	- คำสั่งแต่งตั้งคณะทำงาน/ คณะกรรมการ/ คณะอนุกรรมการ - ตารางการฝึก - บันทึกประชุม - หนังสือขอรับการสนับสนุน - หนังสืออนุมัติตัวบุคคล - หนังสือสรุปผลการฝึก - ภาพถ่าย/ภาพเคลื่อนไหว - หลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้อง	

รายชื่อหัวข้อ/เหตุการณ์	สิ่งที่ต้องรวบรวม	หลักฐาน	หมายเหตุ
๓. เหตุการณ์สำคัญของ ทอ.	- ที่มา - <u>วันที่</u> เวลา - สถานที่ - ผู้จัดงาน/ประธาน - เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น - ผลที่ได้รับ/ผลที่เกิดขึ้น	- คำสั่งแต่งตั้งคณะทำงาน/ คณะกรรมการ/ คณะอนุกรรมการ - บันทึกประชุม/เอกสาร ประกอบการประชุม/สรุป ผลการประชุม - กำหนดการ/แผนผัง - หนังสือขอรับการสนับสนุน - ภาพถ่าย/ภาพเคลื่อนไหว - หลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้อง	
๔. การให้ความช่วยเหลือ บรรเทาสาธารณภัย/ ช่วยเหลือประชาชน/ มิตรประเทศ	- ที่มา - <u>วัตถุประสงค์</u> - ข้อตกลง - การดำเนินงาน - หน่วยที่เกี่ยวข้อง - ผลการดำเนินงาน	- คำสั่งแต่งตั้งคณะทำงาน/ คณะกรรมการ/คณะอนุกรรมการ - บันทึกประชุม/เอกสารประกอบการ ประชุม/สรุป ผลการประชุม - หนังสือสรุปผลการดำเนินงาน - หนังสือขอรับการสนับสนุน - ภาพถ่าย/ภาพเคลื่อนไหว - หลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้อง	
๕. ความสัมพันธ์กับมิตร ประเทศ และเหล่าทัพ อื่น	- ที่มา - วัตถุประสงค์ - ระยะเวลาของโครงการ/ ดำเนินงาน - กิจกรรมที่เกิดขึ้น	- หนังสือติดต่อประสานงาน - กำหนดการ - ภาพถ่าย/ภาพเคลื่อนไหว - หลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้อง	
๖. ข้อมูลอากาศยาน อาวุธยุทธโปกรณ์และ พัสดุสายวิหการต่าง ๆ หรือพัสดุที่สำคัญต่อ หน่วยงาน	- การประจำการ บ./ช. - การปลดประจำการ บ./ช. - การจัดซื้ออาวุธยุทธโปกรณ์ พาหนะ อุปกรณ์ สื่อสาร อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ -	- คำสั่งจัดซื้อ คำสั่งบรรจุ คำสั่ง ยุทธการ คำสั่งปลด และคำสั่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง - แบบฟอร์มรายงานภารกิจที่ปฏิบัติ - แบบฟอร์มรายงานอุบัติเหตุ/ความ เสียหาย/การซ่อมแซม - ปรับปรุง - ภาพถ่าย/ภาพเคลื่อนไหว	

รายชื่อหัวข้อ/เหตุการณ์	สิ่งที่ต้องรวบรวม	หลักฐาน	หมายเหตุ
	- การปรับปรุง ตัดแปลงอาคาร ยูทิลิตี้	- T.O. - หลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้อง	
๗. การปรับโครงสร้าง/ ภารกิจของหน่วย	- ที่มาของการปรับโครงสร้าง - รายชื่อหน่วยที่ปรับ - ภารกิจเดิมและภารกิจใหม่ - รายชื่อผู้บังคับบัญชา - รายละเอียดโครงสร้าง/ อัตรากำลังพล	- คำสั่งการปรับโครงสร้าง - <u>บันทึกประชุม</u> - หลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้อง	
๘. อาคารสถานที่	- ที่มาของการสร้าง - <u>วัตถุประสงค์การก่อสร้าง</u> - การดำเนินโครงการ - ระยะเวลาเริ่ม - สิ้นสุด - รูปแบบอาคาร/รูปแบบ สถาปัตยกรรม	- บันทึกประชุม - หนังสืออนุมัติการจัดจ้างบริษัท - หนังสือโครงการ - แผนผังอาคาร - ภาพถ่าย/ภาพเคลื่อนไหว	
๙. การประกวด การแข่งขัน หรือการรับ-มอบรางวัล	- วัตถุประสงค์ของการประกวด การแข่งขัน หรือรางวัล - รายชื่อบุคคล/หน่วยงาน ที่ได้รับ รางวัล - เหตุผลที่ได้รับรางวัล - ประวัติของผู้ได้รับรางวัล - ผลงานที่ได้รับรางวัล (ถ้ามี)	- บันทึกประชุม - หนังสืออนุมัติจัดงาน - ประวัติของผู้ได้รับรางวัล - โครงการหรือรายละเอียดของผลงาน ที่ได้รับรางวัล - ภาพถ่าย/ภาพเคลื่อนไหว - หลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้อง	
๑๐. การเกิดสิ่งประดิษฐ์ คิดค้น/นวัตกรรมใหม่/ โครงการวิจัย การพัฒนาคำสั่ง พล หน่วยงาน การจัดการ องค์ความรู้ (KM) บทความ ทางวิชาการ	- ชื่อโครงการ/บทความ - อนุมัติโครงการ - ที่มา วัตถุประสงค์ ประโยชน์ที่ คาดว่าจะได้รับของโครงการ - รายละเอียดการดำเนินงาน - รายละเอียดบทความ - ระยะเวลาการดำเนินงาน - แบบแปลน แผนผัง (ถ้ามี)	- คำสั่ง - หนังสือเชิญประชุม - หนังสือสรุปการประชุม - เอกสารโครงการ/เอกสารประกอบ โครงการ - ภาพถ่าย - หลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้อง	

รายชื่อหัวข้อ/เหตุการณ์	สิ่งที่ต้องรวบรวม	หลักฐาน	หมายเหตุ
๑๑. การประชุมที่สำคัญ เช่น การประชุม ทอ. การประชุม ผบ.เหล่าทัพ, การประชุมแก้ไขปัญหาด้าน การบิน ICAO ฯลฯ	- ที่มา - <u>วัตถุประสงค์</u> - ข้อตกลง - การดำเนินงาน - หน่วยที่เกี่ยวข้อง - <u>ผลการดำเนินงาน</u>	- หนังสือเชิญประชุม - หนังสือบันทึกการประชุม - หนังสือสรุปผลการประชุม - หลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้อง	
๑๒. ความร่วมมือกับ หน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน	- ชื่อโครงการ - ที่มาของโครงการ - ระยะเวลาที่ดำเนินโครงการ - ผลการดำเนินโครงการ - หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	- บันทึกประชุม - หนังสือโครงการที่ร่วม - หนังสือสัญญา/ข้อตกลง - หลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้อง	
๑๓. เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เฉพาะกิจ เช่น การเกิด อุบัติเหตุของอากาศยาน การเสียชีวิตในหน้าที่ของ กำลังพล ฯลฯ	- รายชื่ออากาศยานที่เกิดอุบัติเหตุ - รายชื่อกำลังพลที่บาดเจ็บ/ เสียชีวิต - ภารกิจที่ปฏิบัติ - สาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุ/ บาดเจ็บ/เสียชีวิต - การเข้าพื้นที่ที่เกิดอุบัติเหตุ - การตรวจสอบสาเหตุการเกิด อุบัติเหตุ	- คำสั่ง เช่น คำสั่งจัดซื้อ คำสั่งบรรจุ คำสั่งยุทธการ คำสั่งปลด และคำสั่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง - ภาพถ่ายสภาพเครื่อง - หลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้อง	
๑๔. ภารกิจอื่น ๆ ของ หน่วย	- ภารกิจที่สำคัญ ควรแก่ต่อการ เก็บเป็นประวัติ และเผยแพร่ให้ ทราบ		

๕. เอกสาร/หลักฐานอื่น ๆ

๕.๑ ภาพถ่าย/ภาพเคลื่อนไหวมีลักษณะ ดังนี้

- องค์กรประกอบภาพควรมีความน่าสนใจ
- ภาพควรมีคุณภาพด้านเนื้อหาสมบูรณ์ที่จะบอกเรื่องราว ของเหตุการณ์ให้เข้าใจได้ และ สอดคล้องกับข้อมูลที่บันทึก
- ภาพต้องสื่อความหมายในเรื่องที่ต้องการได้ชัดเจน
- เป็นภาพที่มีความชัดเจน ไม่สั่นไหว เห็นได้ชัดในทุกแง่มุมต่าง ๆ
- ใบหน้าของบุคคลในภาพต้องมีความชัดเจน
- การจัดองค์ประกอบภาพต้องมีความสมดุล
- เป็นภาพถ่ายไม่มีอะไรมาบังบุคคล/วัตถุ ทัศนการถ่าย
- ในกรณีที่ต้องการเน้นบุคคล เช่น การรับตำแหน่งใหม่ ควรถ่ายให้เห็นบุคลิกภาพของ บุคคลนั้นให้ดีที่สุด อิริยาบถงามสง่า

๕.๒ โสตทัศน์/วิดิทัศน์

๕.๓ แผ่นพับ/สูจิบัตร/โปสเตอร์

๕.๔ แผ่นผัง/แผนที่

๕.๕ ฯลฯ

หมายเหตุ สำหรับการบันทึกภาพเคลื่อนไหว ควรบันทึกในไฟล์ .avi หรือ .mp๔ ฯลฯ
ยกเว้น .pl

การบันทึกเหตุการณ์/จดหมายเหตุ

สำหรับ นขต.ทอ.ที่ต้องการบันทึกเหตุการณ์ หรือจัดทำจดหมายเหตุของหน่วย เพื่อจัดเก็บเป็นข้อมูล นำไปใช้ในการเผยแพร่หรือนำไปพัฒนาต่อไป รวมถึงเกิดความภาคภูมิใจและเป็นเกียรติประวัติของหน่วยควรบันทึกโดยใช้หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

๑. ประโยชน์ของการบันทึกจดหมายเหตุเหตุการณ์สำคัญ

๑.๑ เพื่อบันทึกจดหมายเหตุเหตุการณ์สำคัญเป็นลายลักษณ์อักษรไว้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

๑.๒ เพื่อช่วยเตือนความจำเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญโดยข้อมูลไม่ผิดพลาดคลาดเคลื่อน

๑.๓ เพื่อเป็นปฏิทินเหตุการณ์ให้ทราบในภายหน้าว่ามีเหตุการณ์สำคัญอะไรเกิดขึ้นในแต่ละปี

๑.๔ เพื่อแสดงประวัติความเป็นมาของเหตุการณ์ โดยการบันทึกจดหมายเหตุเหตุการณ์สำคัญเฉพาะเรื่องอย่างต่อเนื่อง

๑.๕ เพื่อให้รู้เรื่องราวข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้าอ้างอิงในภายหน้า

๒. หลักเกณฑ์การจัดทำบันทึกจดหมายเหตุเหตุการณ์สำคัญที่ดี

๒.๑ หลักเกณฑ์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผู้ทำหน้าที่บันทึกจดหมายเหตุเหตุการณ์สำคัญควรเป็นผู้ที่ประสบกับเหตุการณ์นั้น ๆ โดยตรง จึงจะทำให้ข้อมูลจดหมายเหตุเหตุการณ์สำคัญที่ได้บันทึกไว้มีความน่าเชื่อถือ แต่หากผู้ทำหน้าที่บันทึกจดหมายเหตุเหตุการณ์สำคัญเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ ผู้อยู่ร่วมสมัยกับเหตุการณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ผู้ทำหน้าที่บันทึกจดหมายเหตุเหตุการณ์สำคัญควรดำเนินการจัดเก็บข้อมูลจากผู้ประสบการณ์หรือเกี่ยวกับเหตุการณ์โดยตรงโดยวิธีการสัมภาษณ์และควรตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลทั้งหมดอีกครั้งหนึ่ง โดยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง ผู้เชี่ยวชาญ ผู้รู้ เป็นผู้ตรวจสอบข้อมูลก่อนดำเนินการจัดพิมพ์

๒.๒ หลักเกณฑ์ความเป็นกลางโดยปราศจากอคติส่วนบุคคล

ควรบันทึกเหตุการณ์ตามข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ผู้ทำหน้าที่บันทึกจดหมายเหตุเหตุการณ์สำคัญไม่ว่าจะเป็นบุคคล คณะกรรมการหรือคณะทำงานต้องมีความเป็นกลาง ไม่มีอคติ ไม่ใช่อัตวิสัยฉัยในการบันทึกเหตุการณ์บันทึกเหตุการณ์อย่างตรงไปตรงมาตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง

๒.๓ หลักเกณฑ์การใช้ภาษาและสำนวน

พึงตระหนักว่าการจัดทำบันทึกจดหมายเหตุเหตุการณ์สำคัญ เพื่อเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ สำหรับศึกษา ค้นคว้า อ้างอิงในวันข้างหน้า ผู้ทำหน้าที่บันทึกจดหมายเหตุเหตุการณ์สำคัญจึงควรคำนึงถึงการใช้ภาษาและสำนวนที่บันทึกให้ผู้อ่านในอีก ๕๐ ปี หรือ ๑,๐๐๐ ปี อ่านแล้วเข้าใจได้อย่างชัดเจน

๓. หลักการใช้ภาษา

๓.๑ ใช้ภาษาที่สั้นและง่าย

๓.๒ ใช้ภาษาที่เป็นที่เข้าใจ

๓.๓ ใช้ภาษาที่ตรงไปตรงมา ไม่ใช่สำนวนโวหาร ไม่ใช่ถ้อยคำฟุ่มเฟือย อ้อมค้อม

๓.๔ ใช้ภาษาอย่างถูกต้องและครบถ้วน เรียบเรียงให้ครบถ้วนตามรูปประโยคและถูกต้องตาม

หลักการใช้ภาษา

๔. การใช้สำนวน

การเรียบเรียงบันทึกจดหมายเหตุเหตุการณ์สำคัญที่ที่จะต้องเรียบเรียงโดยใช้สำนวนภาษาที่ถูกต้องเหมาะสม กระชับรัดกุม ชัดเจน และสุภาพ

เนื้อเรื่องตอนที่สำคัญที่สุดในการบันทึกจดหมายเหตุเหตุการณ์สำคัญ คือ เนื้อเรื่องหลัก ควรเรียบเรียงโดยใช้สำนวนภาษาที่ชัดเจนและได้ใจความที่สุด

๕. การใช้ถ้อยคำในประโยค

๕.๑ การเรียงลำดับคำให้เหมาะสม เพื่อสื่อความหมายได้ถูกต้อง

๕.๒ ไม่ควรใช้คำเกินความจำเป็นหรือคำซ้ำกันบ่อย ๆ

๕.๓ ไม่ควรใช้คำไม่คงที่

๕.๔ ไม่ควรใช้คำที่มีความหมายกำกวม

๕.๕ ไม่ควรใช้คำที่มีความหมายขัดแย้ง

๕.๖ ไม่ควรใช้คำผิดความหมาย

๕.๗ ไม่ควรใช้คำฟุ่มเฟือย

หมายเหตุ บันทึกสาระสำคัญ ๆ โดยการตอบคำถามตาม 5W 1H เช่น บอกว่า เมื่อไหร่ (When) ใคร (Who) ทำอะไร (What) ที่ไหน (Where) ทำทำไม (Why) ทำอย่างไร (How)

๖ การบันทึกภาพ

ผู้บันทึกภาพจะต้องถ่ายภาพอย่างรวดเร็ว ฉับไว ตามเงื่อนไขที่เจ้าของเรื่องอนุญาตให้บันทึกได้ โดยถ่ายทั้งภาพระยะไกล ระยะใกล้ ทุกขั้นตอน และทุกแง่มุมของเหตุการณ์ พร้อมจัดทำคำบรรยาย พร้อม วัน เดือน ปี และรายละเอียดอื่น ๆ เท่าที่จะทำได้เพื่อจัดเก็บให้เป็นระเบียบ สะดวกต่อการนำมาใช้งาน จะช่วยให้ผู้ที่ไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์สามารถทราบเหตุการณ์จากภาพแทนตัวหนังสือได้ เป็นหลักฐานชิ้นสำคัญเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยจะต้องพิจารณาตามหลักเกณฑ์ต่อไปนี้

๖.๑ ลักษณะภาพ

- องค์ประกอบภาพควรมีความน่าสนใจ
- ภาพควรมีคุณภาพด้านเนื้อหาสมบูรณ์ที่จะบอกเรื่องราว ของเหตุการณ์ให้เข้าใจได้ และสอดคล้องกับข้อมูลที่บันทึก

- ภาพต้องสื่อความหมายในเรื่องที่ต้องการได้ชัดเจน

- เป็นภาพที่มีความชัดเจน ไม่สั่นไหว เห็นได้ชัดในทุกแง่มุมต่าง ๆ

๖.๒ การปฏิบัติ

- กำหนดภาพที่ต้องการ

- กำหนดจุดที่ถ่ายภาพ

๖.๓ สิ่งที่ควรคำนึง

- ใบหน้าของบุคคลในภาพต้องมีความชัดเจน

- การจัดองค์ประกอบภาพต้องมีความสมดุล

- เป็นภาพถ่ายไม่มีอะไรมาบังบุคคล/วัตถุ ทัศนการถ่าย

- ในกรณีที่ต้องการเน้นบุคคล เช่น การรับตำแหน่งใหม่ ควรถ่ายให้เห็นบุคลิกภาพของ

บุคคลนั้นให้ดีที่สุด อิริยาบถงามสง่า

๖.๔ การเขียนคำบรรยาย

- ควรบรรยายภาพสั้น ๆ แต่ครอบคลุมใจความให้หมด

- อธิบายภาพตามข้อเท็จจริง

- หากมีภาพบุคคลสำคัญ ๆ ในเหตุการณ์ควรระบุชื่อ นามสกุล ตำแหน่งให้ชัดเจน

หากเป็นภาพกลุ่มบุคคลให้ระบุตำแหน่งที่อยู่ เช่น ยืนที่ ๓ จากซ้าย หากถ่ายภาพเคลื่อนไหวควรให้เห็นถึงท่าทางในการทำกิจกรรม รวมถึงอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง

การจัดส่งข้อมูล

๑. สิ่งที่ต้องส่งมาในการบันทึกประวัติ นขต.ทอ. ประกอบด้วย

- ๑.๑ ใบปะหน้า โดยแจ้งรายละเอียดว่า ข้อมูลประวัติหน่วยที่ส่งมาเป็นของวงรอบใด
- ๑.๒ เอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่จะส่ง และ/หรือ หนังสือบันทึกสำคัญของ

หน่วย

๑.๓ ภาพที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ สามารถส่งได้ ๒ วิธี ได้แก่

วิธีที่ ๑ ส่งเป็น CD/DVD โดยระบุชื่อ folder ของภาพให้สอดคล้องกับเอกสารที่ส่งมา

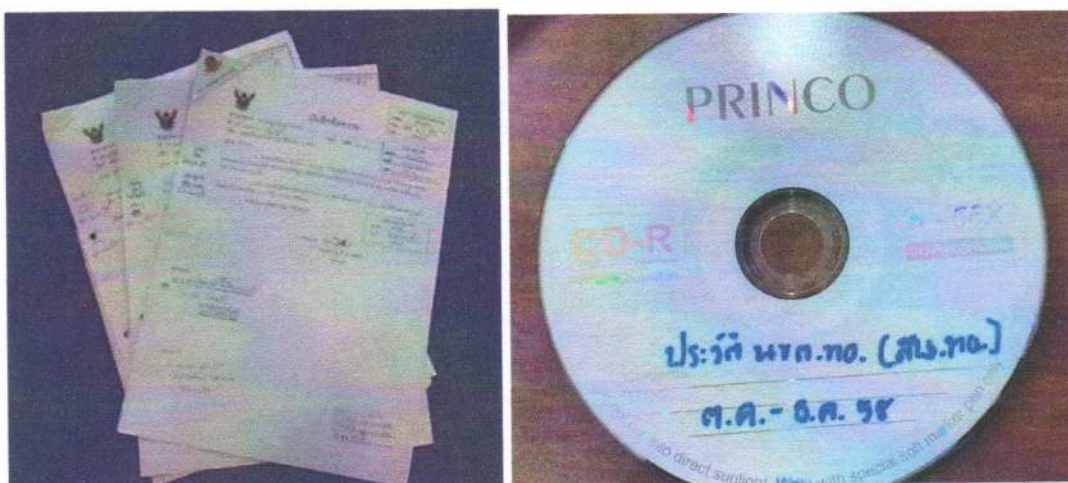
วิธีที่ ๒ ส่งข้อมูลผ่าน link ของ google drive โดยที่แต่ละหน่วยไม่สามารถเปิดข้อมูล

นขต.ทอ.อื่นได้ เนื่องจากผู้รับผิดชอบการรวบรวมประวัติของแต่ละ นขต.ทอ.จะสามารถขอ link จาก ผปศ.กปพ.สบ.ทอ.ได้เท่านั้น

ทั้งนี้ ภาพที่สามารถสื่อถึงความเป็นไปของเหตุการณ์ ไม่ถูกดัดแปลงภาพให้เสียสมดุลของภาพ และไม่บีบไฟล์จนมีขนาดเล็ก โดยไม่จำกัดจำนวนภาพต่อ ๑ เหตุการณ์

๑.๕ เอกสารอื่น ๆ เช่น แผนที่ แผนที่ แผนผัง สไลด์ ฯลฯ

๑.๖ เรื่องที่บันทึกแยก (ถ้ามี)

ตัวอย่าง สิ่งที่ต้องส่งให้ สบ.ทอ.ในการบันทึกประวัติ นขต.ทอ.รอบ ๓ เดือน

ประวัติหน่วย กบพ.สบ.ทอ.(ม.ค. - มี.ค.๕๙)

ประวัติหน่วย กบพ.สบ.ทอ.(ม.ค. - มี.ค.๕๙)

Folder ภาพเหตุการณ์
ที่คัดเลือก

ชื่อแผ่น CD ที่จัดส่ง

25590323 พิธีบายศรีริชนไปย้งอนุสารีย์ ทอ
25590325 เนื่องในพิธีวันระลึกกองทัพอากาศ

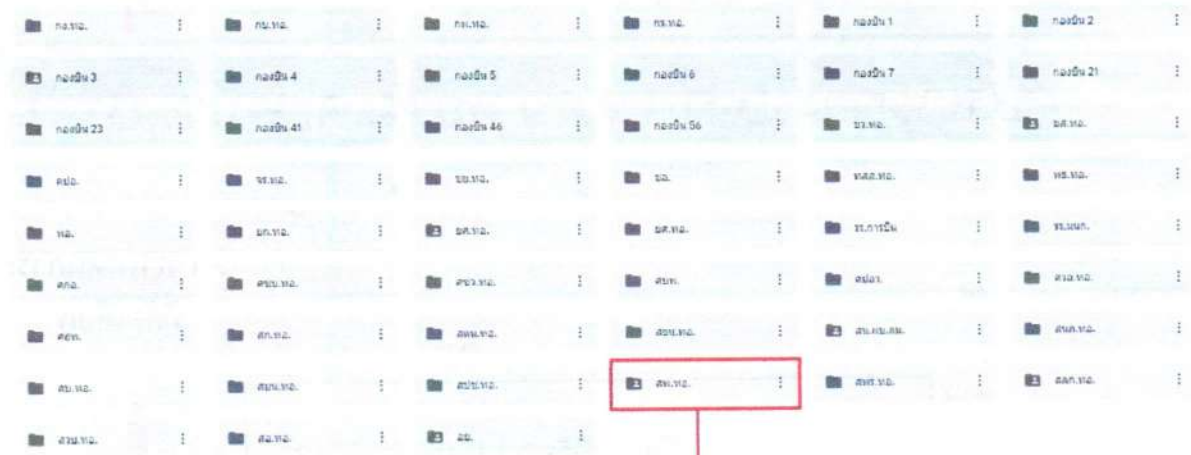
ภาพเหตุการณ์ที่คัดเลือก
ส่ง สบ.ทอ.

การบรรจุภาพลงในแผ่น CD

ใคร่พ้องฉบับ > ประวัติ นชด.ทอ. >

ประเภท > ขนาด > แก้ไขชื่อ >

โหลต๑๑

... > สพ.ทอ. > หนังสือกรมสรรพาทหาร...

ประเภท > ขนาด > แก้ไขชื่อ >

การส่งข้อมูลส่งข้อมูลผ่าน link ของ google drive

๒ การส่งประวัติหน่วยของ นขต.ทอ.

นขต.ทอ.ที่ต้องส่งประวัติหน่วยให้ ผปศ.กบพ.สบ.ทอ.มีจำนวนทั้งสิ้น ๕๒ หน่วย เพื่อให้การดำเนินงานรวบรวมประวัติ นขต.ทอ.เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และง่ายต่อการตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนของข้อมูล (ในกรณีที่ต้องขอข้อมูลอื่นๆ เพิ่มเติม) ผปศ.ฯ จึงกำหนดให้ นขต.ทอ.จัดส่งประวัติหน่วยในรอบ ๓ เดือน ดังนี้

๒.๑ ส่งประวัติหน่วยตามไตรมาส ดังนี้

- ไตรมาสที่ ๑ (ต.ค. - ธ.ค.) เริ่มส่งตั้งแต่วันที่ ๑๕ ม.ค.
- ไตรมาสที่ ๒ (ม.ค. - มี.ค.) เริ่มส่งตั้งแต่วันที่ ๑๕ เม.ย.
- ไตรมาสที่ ๓ (เม.ย. - มิ.ย.) เริ่มส่งตั้งแต่วันที่ ๑๕ มิ.ย.
- ไตรมาสที่ ๔ (เม.ย. - มิ.ย.) เริ่มส่งตั้งแต่วันที่ ๑๕ ต.ค.

๒.๒ หากไม่มีเหตุการณ์สำคัญที่จะบันทึกในรอบไตรมาสใดก็ตาม นขต.ทอ.จะต้องแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเก็บเป็นหลักฐานต่อไป

๒.๓ ในกรณีที่ นขต.ทอ.ไม่ส่งประวัติหน่วยตามเวลาที่กำหนด ผปศ.ฯ จะส่งหนังสือแจ้งเตือนไปยังหน่วยที่ยังไม่ส่งประวัติ ดังนี้

- ไตรมาสที่ ๑ (ต.ค. - ธ.ค.) ส่งหนังสือแจ้งเตือนภายในสัปดาห์แรกของเดือน ก.พ.
- ไตรมาสที่ ๒ (ม.ค. - มี.ค.) ส่งหนังสือแจ้งเตือนภายในสัปดาห์แรกของเดือน พ.ค.
- ไตรมาสที่ ๓ (เม.ย. - มิ.ย.) ส่งหนังสือแจ้งเตือนภายในสัปดาห์แรกของเดือน ก.ค.
- ไตรมาสที่ ๔ (ก.ค. - ก.ย.) ส่งหนังสือแจ้งเตือนภายในสัปดาห์แรกของเดือน พ.ย.

๒.๔ ผปศ.ฯ จะสรุปยอดการส่งประวัติ นขต.ทอ.ประจำปี ภายในวันที่ ๒๕ ของเดือนกันยายน ซึ่งเป็นเดือนสุดท้ายไตรมาสที่ ๔ เพื่อนำเรียน ผบ.ทอ.ต่อไป

๓ การติดต่อ/สอบถาม

ผู้ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการบันทึกประวัติหน่วย หากมีข้อสงสัย ข้อซักถาม หรือข้อเสนอแนะ สามารถติดต่อได้ที่ น.ต.หญิง ภคมน สมประสงค์ โทร.๒-๒๐๙๓ ร.อ.หญิง ปภาวรินทร์ เขียวชาญ โทร.๒-๐๘๓๙ และ ร.ท.หญิง สมพร พรสมมาตร โทร. ๒-๔๘๔๙

บทที่ ๕ การพิพิธภัณฑ

แนวคิดพิพิธภัณฑสถานและพิพิธภัณฑ

ประวัติพิพิธภัณฑสถานในประเทศไทย

การเกิดขึ้นของพิพิธภัณฑสถานในประเทศไทยนั้น เริ่มขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ที่ได้ทรงนำโบราณวัตถุที่รวบรวมไว้มาเก็บรักษาไว้ภายในพระบรมมหาราชวัง ภายใน “พระที่นั่งราชฤดี” ซึ่งในปี พ.ศ.๒๓๙๘ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ เซอร์จอห์น เบาว์ริง อัครราชทูตอังกฤษที่เดินทางมาติดต่อทำสัญญาการค้ากับไทยเข้าเฝ้าเป็นการส่วนพระองค์ที่พระที่นั่งราชฤดี ซึ่ง เซอร์จอห์น เบาว์ริง ได้เขียนบันทึกในครั้งนั้นจัดเป็นพิพิธภัณฑสถานส่วนพระองค์ และทรงขนานนามว่า “พระที่นั่งประพาสพิพิธภัณฑ” ส่วนกิจการที่เกี่ยวกับพิพิธภัณฑสถานสำหรับประชาชนทั่วไปนั้น มีขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ โดยเริ่มจากการจัด “หอมิวเซียม” ขึ้น ณ หอคองคอรัเดีย หรือศาลาสหทัยสมาคม เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๔๑๗ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำโบราณวัตถุที่พบจากที่ต่างๆ มาเก็บไว้ในที่แห่งนี้ และเปิดให้บุคคลทั่วไปเข้าชม จนเมื่อ พ.ศ.๒๔๓๑ หอมิวเซียมถูกยกฐานะขึ้นเป็นกรมพิพิธภัณฑ โดยย้ายที่ตั้งจากเดิมไปยังพระที่นั่งตอนหน้าของพระราชวังบวรสถานมงคล

เมื่อถึงในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ได้ประกาศใช้คำว่า “พิพิธภัณฑสถาน” อย่างเป็นทางการโดยโปรดเกล้าฯ ให้ปรับปรุงอาคารการจัดแสดง และประกาศให้วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๙ และนับตั้งแต่นั้นมา กิจการพิพิธภัณฑสถานในประเทศไทยได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้ (จิรา จงกล, ๒๕๓๒ : ๔๗ - ๕๐)

จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๕๔ ระบุไว้ว่า พิพิธภัณฑสถาน และพิพิธภัณฑ นั้น หมายความว่าสถานที่เดียวกัน ดังนั้น ผู้วิจัยขอใช้คำว่า พิพิธภัณฑ ในการอธิบายแทนคำว่าพิพิธภัณฑสถาน ตั้งแต่เนื้อหาจากนี้เป็นต้นไป

หน้าที่และบทบาทของพิพิธภัณฑ

ตามความหมายของพิพิธภัณฑนั้น จะเห็นได้ว่า จะต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์ของชุมชน เชื่อมโยงอดีต ปัจจุบัน และอนาคตเข้าไว้ด้วยกัน โดยเริ่มจากการแสวงหารวบรวม อนุรักษ์ ศึกษาวิจัย นำออกจัดแสดงเผยแพร่ความรู้ให้กับประชาชน เพื่อจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ ให้การศึกษา ความเพลิดเพลิน และพัฒนาสังคม ดังนั้น สามารถจำแนกหน้าที่ของพิพิธภัณฑได้ ดังนี้

๑. การรวบรวมวัตถุ ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การรับบริจาค การขุดค้นทางโบราณคดี การจัดซื้อ หรือการแลกเปลี่ยน เป็นต้น
๒. ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวัตถุที่สะสมไว้ คือการศึกษาหาข้อมูลและเรื่องราวเพิ่มเติมจากข้อมูลที่มีอยู่ในทะเบียนโบราณวัตถุ แล้วจัดทำเป็นบัญชีรายชื่อวัตถุ
๓. การจัดทำทะเบียนวัตถุ คือการบันทึกเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับวัตถุนั้นไว้เป็นหลักฐานเอกสาร หรือสื่อบันทึกข้อมูลอื่นๆ เช่น คอมพิวเตอร์ บัตรทะเบียน เป็นต้น เพื่อป้องกันไม่ให้อัตถุเกิดการสูญหาย ป้องกันทุจริตจากเจ้าหน้าที่ และเป็นหลักฐานทางวิชาการ

๔. สงวนรักษาซ่อมแซมวัตถุ และป้องกันไม่ให้วัตถุเสื่อมสภาพ โดยเจ้าหน้าที่จะต้องตรวจสอบสภาพ ทำความสะอาด และ/หรือปฏิบัติการป้องกันการเสื่อมสภาพก่อนส่งเข้าจัดแสดงหรือเก็บรักษาเข้าในคลัง

๕. การรักษาความปลอดภัยแก่วัตถุที่เก็บรวบรวมไว้ไม่ให้เสียหาย ชำรุด หรือเสื่อมค่า

๖. การจัดแสดง เป็นการนำเสนอเนื้อหาที่ศึกษาค้นคว้าวิจัย แล้วนำมาประกอบกับวัตถุที่เก็บรวบรวมไว้ เพื่อบอกเล่าเรื่องโดยใช้เทคนิคการออกแบบนิทรรศการให้ผู้เข้าชมเกิดความรู้ และเพลิดเพลิน

๗. การบริการการศึกษา คือการถ่ายทอดความรู้ด้วยกิจกรรม เพื่อให้การบอกเล่าเรื่องของพิพิธภัณฑ์นั้นครอบคลุมกับผู้เข้าชมกลุ่มต่าง ๆ มากขึ้นนอกเหนือจากการชมนิทรรศการ

๘. หน้าที่ทางสังคม เนื่องจากพิพิธภัณฑ์เป็นสถาบันที่เสริมสร้างสนับสนุน หรือขับเคลื่อนความเป็นไปของสังคม เปรียบเสมือนแหล่งความรู้ของประชาชน จึงต้องพัฒนาด้านการบริการเพื่อส่งเสริมให้ผู้เข้าชมสนใจ และทำการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรู้จัก รู้ข้อมูล และรู้เกี่ยวกับกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์

จะเห็นได้ว่าแนวความคิดของพิพิธภัณฑ์นั้นเริ่มต้นจากการเก็บรวบรวมวัตถุที่หาได้ยากมาเก็บเป็นของสะสมส่วนตัว ต่อมาได้นำมาให้สาธารณชนได้เข้าชมเพื่อศึกษาค้นคว้า จนกระทั่งพัฒนามาเป็นสถานที่ตั้งถาวร ที่ทำหน้าที่แสวงหา รวบรวม อนุรักษ์ วิจัย และสื่อสารด้วยการจัดนิทรรศการ รวมทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาหลักของพิพิธภัณฑ์ เพื่อส่งเสริมให้เป็นแหล่งให้ความรู้ ความเพลิดเพลิน และพัฒนาสังคมได้อย่างในปัจจุบัน ดังที่สภาการพิพิธภัณฑ์ระหว่างชาติ หรือ ICOM (International Council of Museums) ได้ให้คำจำกัดความไว้ นอกจากนี้ สิ่งที่ระบุชัดเจนว่าพิพิธภัณฑ์ทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ ก็คือจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๐ - ๒๕๗๙ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ที่กำหนดให้พิพิธภัณฑ์นั้นเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดของจำนวนแหล่งเรียนรู้ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ รวมไปถึงการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๖๐) สอดคล้องกับแนวคิดของ Mark Walhimer (2015) ที่ระบุว่า พิพิธภัณฑ์เป็นพื้นที่สาธารณะที่ใช้สื่อสารกับคนทั่วไป ดังนั้น พิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งจะต้องรู้ว่าทำอะไรที่จะสามารถสื่อสารให้ผู้เข้าชมได้รับทราบสิ่งที่พิพิธภัณฑ์ต้อง การนำเสนอ รวมถึงสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้กับผู้เข้าชม และให้ผู้เข้าชมกลับมาที่พิพิธภัณฑ์อีกครั้ง (Walhimer, 2015) นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นว่า พิพิธภัณฑ์เป็นองค์กรที่ปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคมที่ให้ความสำคัญจากการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง ทำให้ปัจจุบัน พิพิธภัณฑ์ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่รวบรวมและจัดเก็บวัตถุเพื่อใช้ศึกษาค้นคว้า แต่ยังเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างสำหรับประชาชนทุกกลุ่ม ที่จะได้รับความรู้ที่หลากหลาย รวมถึงเป็นพื้นที่สร้างความเข้าใจและลดข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในสังคม ผ่านการค้นคว้าวิจัยเพื่อสื่อสารกับประชาชนทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียม

ประเภทของพิพิธภัณฑ์

ในช่วงแรกกิจการด้านพิพิธภัณฑ์ยังไม่ได้การแบ่งประเภท แต่เป็นการรวมวิชาการทุกแขนง ต่อมาเมื่อวิวัฒนาการโลกเจริญก้าวหน้าขึ้น มีการรวบรวมประเภทของวัตถุหลากหลาย จึงเริ่มมีการแบ่งประเภทเกิดขึ้น และได้มีผู้ที่จัดแบ่งประเภทของพิพิธภัณฑ์ไว้มากมาย เช่น สภาการพิพิธภัณฑ์ระหว่างชาติ หรือ Icom จัดตั้งคณะกรรมการระหว่างชาติด้วยพิพิธภัณฑ์สถานแขนงต่าง ๆ ก็ได้พิจารณาถึงชนิดของพิพิธภัณฑ์สถานที่แพร่หลายในปัจจุบัน ในการสัมมนาของ UNESCO เรื่องบทบาททางการศึกษาของพิพิธภัณฑ์สถาน (The Education Role of Museums) ที่ประเทศบราซิล เมื่อ พ.ศ.๒๕๐๑ แบ่งพิพิธภัณฑ์สถานไว้รวม ๙ ประเภท ได้แก่

- พิพิธภัณฑ์สถานศิลปะ (Art Museums)

- พิพิธภัณฑ์สถานศิลปะสมัยใหม่ (Modern Art Museums)
- พิพิธภัณฑ์สถานโบราณคดีและประวัติศาสตร์ (Archaeology and History Museums)
- พิพิธภัณฑ์สถานชาติพันธุ์วิทยาและพื้นเมือง (Ethnology and Folklore Museums)
- พิพิธภัณฑ์สถานธรรมชาติวิทยา (Natural Science Museums)
- พิพิธภัณฑ์สถานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Museums of Science and Technology)
- พิพิธภัณฑ์สถานส่วนภูมิภาค (Regional Museum)
- พิพิธภัณฑ์สถานเฉพาะเรื่อง (Specialized Museums)
- พิพิธภัณฑ์สถานมหาวิทยาลัย (University Museums)

การแบ่งประเภทของกรมศิลปากร สามารถแบ่งได้ ๑๐ ประเภท ได้แก่

- พิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัยและชาติพันธุ์
- พิพิธภัณฑ์ศิลปะและโบราณคดี
- อนุสรณ์สถาน
- พิพิธภัณฑ์เฉพาะเรื่อง
- พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน / ภูมิปัญญา
- พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาและสิ่งแวดล้อม
- พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์
- พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- พิพิธภัณฑ์ศิลปะและประวัติศาสตร์
- เมืองโบราณ

นอกจากนี้ ยังจำแนกพิพิธภัณฑ์ตามลักษณะอื่น ๆ ซึ่งผู้วิจัยจะขอยกตัวอย่างมาโดยสังเขป อาทิ

๑) แบ่งตามลักษณะการบริหาร เป็นการแบ่งตามสถานะของผู้บริหารพิพิธภัณฑ์เป็นหลักว่าจะบริหารโดยรัฐบาลกลาง หรือบริหารโดยหน่วยงานอื่นเฉพาะ เช่น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น พิพิธภัณฑ์ของหน่วยงานรัฐ พิพิธภัณฑ์ของหน่วยงานเอกชน พิพิธภัณฑ์อิสระ ฯลฯ

๒) แบ่งตามประเภทของวัตถุที่รวบรวม การแบ่งลักษณะนี้ มักแยกออกเป็นประเภทหลัก ๆ คือ วัตถุสายศิลปะ และวัตถุสายวิทยาศาสตร์ แต่เมื่อมีการแตกแขนงวิชาการมากขึ้น ก็มีการแบ่งประเภทหลากหลายขึ้น เช่น พิพิธภัณฑ์ทั่วไป (พิพิธภัณฑ์สถานสหวิทยาการ) พิพิธภัณฑ์สถานศิลปะ พิพิธภัณฑ์สถานประวัติศาสตร์และโบราณคดี พิพิธภัณฑ์สถานชาติพันธุ์วิทยาและประเพณีพื้นเมือง พิพิธภัณฑ์สถานธรรมชาติวิทยา พิพิธภัณฑ์สถานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พิพิธภัณฑ์สถานเฉพาะด้าน ฯลฯ

พิพิธภัณฑ์ทหาร

ความเป็นมาและแนวคิดของพิพิธภัณฑ์ทหาร

แนวคิดการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ทหาร เริ่มขึ้นใน พ.ศ.๒๔๒๕ โดยนายพันเอกเจ้าหมื่นไวยวรนาถ (เจิม แสง-ชูโต) ขณะดำรงตำแหน่งเป็นผู้บังคับการกรมทหารม้า ได้กราบบังคมทูลขอพระบรมราชานุญาต จัดพื้นที่ชั้น ๓ บริเวณมุขด้านหน้าของอาคารโรงทหารหน้า (ปัจจุบันคืออาคารศาลาว่าการกระทรวงกลาโหม) เป็นสถานที่เก็บสรรพศาสตราวุธและจัดเป็นพิพิธภัณฑ์ทหาร ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ได้ใช้พื้นที่ดังกล่าวเป็นที่ทำการกองทัพบก จึงนำวัตถุของกองทัพบกที่เก็บรวบรวมไว้ส่งให้กับพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๗๐ ซึ่งในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน กองทัพเรือก็ได้

รวบรวมวัตถุพิพิธภัณฑ์จากกรมทหารต่าง ๆ มาเก็บรวบรวมที่กองประวัติศาสตร์ กรมเสนาธิการทหารเรือ ในพระราชวังเดิม เพื่อรักษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์ทหารเรือ และได้เริ่มโครงการพิพิธภัณฑ์ทหารครั้งแรก ในปี พ.ศ.๒๔๗๔ และในปี พ.ศ.๒๔๙๓ คณะรัฐมนตรีมีมติให้กระทรวงกลาโหมจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ทหารของทั้ง๓ เหล่าทัพขึ้น เมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๔๙๕ เพื่อจัดแสดงประวัติศาสตร์และการวิวัฒนาการทางการทหารของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กระทรวงกลาโหมจึงได้ออกคำสั่งกระทรวงกลาโหม (พิเศษ) ที่ ๕๐/๑๙๔๙ ลงวันที่ ๒๖ กันยายน ๒๔๙๕ เรื่อง การแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ทหาร (สุรศักดิ์ ้วยคุณา, ๒๕๔๙) จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดพิพิธภัณฑ์ทหารขึ้นอย่างเป็นทางการในประเทศไทย ซึ่งปัจจุบันมีพิพิธภัณฑ์ทหารหลักตามสังกัดเหล่าทัพ โดยจัดเรียงตามปีพ.ศ. ดังนี้ (ธีรารัตน์ สุระเทพ, ๒๕๕๗)

๑. พิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศ สังกัดกองทัพอากาศ ปี พ.ศ.๒๔๙๕
๒. พิพิธภัณฑ์กองทัพเรือ สังกัดกองทัพเรือพิพิธภัณฑ์ ปี พ.ศ.๒๔๙๘
๓. อนุสรณ์สถานแห่งชาติสังกัดกองบัญชาการกองทัพไทย ปี พ.ศ.๒๕๒๕
๔. พิพิธภัณฑ์กองทัพบกเฉลิมพระเกียรติ สังกัดกองทัพบก ปี พ.ศ.๒๕๓๕

ความหมายของพิพิธภัณฑ์ทหาร

ไพฑูรย์ ไล่เลิศ (๒๕๕๖) ได้สรุปเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ทหารว่า เป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีการบริหารจัดการงานในพิพิธภัณฑ์ เป็นหนึ่งในการส่งเสริมการศึกษาตามนโยบายของรัฐ ด้วยการใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อการสร้างความสามัคคีของคนในชาติ ส่งเสริมค่านิยมการรักษาดี

สุรศักดิ์ ้วยคุณา (๒๕๔๙) ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ทหารว่า เป็นพิพิธภัณฑ์สถานพิเศษ เฉพาะเรื่อง ที่รวบรวมและอนุรักษ์วัตถุอันทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเกี่ยวกับกิจการทหาร พร้อมกับวัตถุพิพิธภัณฑ์มาจัดแสดง ให้ประชาชนได้ศึกษาหาความรู้และความเข้าใจวิวัฒนาการกองทัพ ด้วยการจัดแสดงเหตุการณ์รบสำคัญและประวัติวีรกรรมของบรรพชน ที่มีความอุตสาหะพากเพียร ประกอบคุณงามความดี ด้วยความกล้าหาญ เสียสละเพื่อประเทศชาติ ช่วยกระตุ้นเตือนให้ประชาชนตระหนักถึงภัยที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งเป็นผลกระทบต่อความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการเตรียมการในการแก้ปัญหาปัจจุบันและอนาคต เป็นพิพิธภัณฑ์ที่ปลูกจิตสำนึกให้เกิดความรักชาติ ห่วงแหนแผ่นดิน และกตัญญูต่อบรรพชน ผู้ประกอบคุณงามความดีเพื่อชาติบ้านเมือง ในขณะที่เดียวกันก็เป็นสถานที่ที่ประชาชนจะได้รับความเพลิดเพลิน

อริสดี เหล่ายังและวิจิตร ตรีสอน (๒๕๖๔) ให้ความหมายว่า พิพิธภัณฑ์ทหารเป็นสถานที่รวบรวมอนุรักษ์ เก็บรักษา จัดแสดงวัตถุพิพิธภัณฑ์และเอกสารสำคัญที่มีคุณค่า เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า และให้บริการสำหรับข้าราชการ ประชาชน และชาวต่างชาติ เป็นสถานที่เสริมสร้างอุดมการณ์ด้านความรักชาติ ผ่านการนำเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดีของชาติ มีความสามัคคีปรองดอง ภูมิใจ และเชิดชูความเป็นไทย เกิดความซาบซึ้งและเกิดอุดมการณ์รักชาติ

พิพิธภัณฑ์ทหาร จึงเป็นพิพิธภัณฑ์เฉพาะเรื่องที่รวบรวมอนุรักษ์ จัดแสดงหลักฐาน และทางเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับวิวัฒนาการของกำลังทางทหาร ภารกิจในการป้องกันประเทศ จากวีรกรรมที่สำคัญ รวมทั้งภารกิจอื่น ๆ ที่ช่วยเหลือประชาชนในยามปกติทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ และเสริมสร้างอุดมการณ์ที่หน่วยงานอันอยู่ภายใต้อำนาจรัฐ ได้ใช้กลไกทางอุดมการณ์เพื่อนำมาใช้สำหรับสืบทอดแนวคิดที่ต้องการปลูกฝังให้เกิดการรับหม่อมคณะ

ประวัติพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศและการบินแห่งชาติ

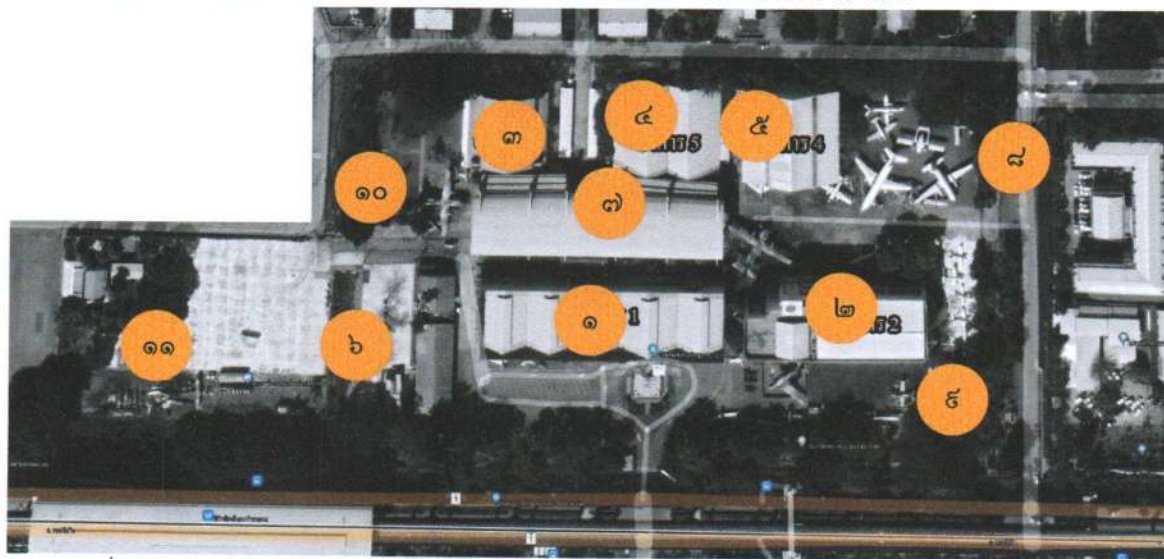
พิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี เมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน ๒๔๙๕ ตามนโยบายของกระทรวงกลาโหม ที่ให้แต่ละเหล่าทัพมีพิพิธภัณฑ์ของตนเอง เพื่อจัดเป็นประวัติศาสตร์และแสดงวิวัฒนาการในทางการทหารของประเทศไทยในอดีตและปัจจุบัน และได้แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาดำเนินการวางรากฐานพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศโดยมุ่งหมายเพื่อรวบรวมและเก็บรักษาอากาศยาน เครื่องสื่อสาร อิเล็กทรอนิกส์ อาวุธยุทโธปกรณ์ ที่เคยใช้ในกองทัพอากาศ บริภัณฑ์ประจำตัวนักบิน เครื่องแบบและพัสดุอื่น ๆ ตลอดจนเอกสารต่าง ๆ ที่เห็นสมควรเก็บรักษาไว้ เพื่อเป็นตำนานของกองทัพอากาศ และเปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้าชมต่อไป

ในครั้งแรกสถานที่ตั้งอาคารพิพิธภัณฑ์ได้ใช้โรงงานช่างอากาศที่ ๓ (โรงงานการซ่อมของกรมช่างอากาศ เป็นโรงสังกะสีแบบแสงการ์) ซึ่งอยู่ฝั่งตะวันตกของสนามบินดอนเมือง (ริมถนนวิภาวดีรังสิต) เป็นสถานที่ที่ตั้งแสดงพิพิธภัณฑ์ดังกล่าว แต่เนื่องจากวัตถุพิพิธภัณฑ์มีจำนวนมากขึ้น จึงใช้โรงเก็บกระสุนวัตถุระเบิดของกรมสรรพาวุธทหารอากาศ ซึ่งอยู่ติดกับอาคารพิพิธภัณฑ์เดิมอีก ๑ โรง เป็นอาคารพิพิธภัณฑ์เพิ่มเติม โดยฝากให้อยู่ในความดูแลของกรมช่างอากาศ และในปี พ.ศ.๒๕๐๒ ได้โอนให้กรมสารบรรณทหารอากาศ เป็นผู้ดูแล

เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๑๑ กองทัพอากาศได้จัดสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์ขึ้นใหม่ ซึ่งเป็นที่ตั้ง ณ ปัจจุบัน โดยตั้งอยู่เยื้องกับโรงเรียนนายเรืออากาศ และได้ทำพิธีเปิดเป็นทางการ เมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๑๒ นอกจากนั้นยังได้อนุรักษ์โรงเก็บเครื่องบินในอดีตด้วย คือ การรื้อโรงเก็บเครื่องบินจากกองบิน ๑ และกองบิน ๖ มาสร้างเป็นโรงเก็บเครื่องบิน ๒ โรง สำหรับใช้ประโยชน์ในการตั้งแสดงอากาศยานแบบต่าง ๆ ในอดีต และวัตถุพิพิธภัณฑ์อื่น ๆ ทั้งนี้ พิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศได้พัฒนาการจัดแสดงวัตถุพิพิธภัณฑ์อยู่ตลอดเวลาจนเป็นที่สนใจแก่ประชาชนทั่วไป และชาวต่างชาติเป็นจำนวนมาก จนกระทั่งปี พ.ศ.๒๕๕๗ ได้มีการเปลี่ยนชื่อ จากพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศ เป็น “พิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศและการบินแห่งชาติ” (กองทัพอากาศ [ทอ.], ๑๗ กันยายน ๒๕๕๗)

การจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศและการบินแห่งชาติ

ปัจจุบัน พิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศและการบินแห่งชาติ ประกอบไปด้วย อาคารจำนวน ๕ หลัง โดยแบ่งเป็นอาคารจัดแสดงนิทรรศการ จำนวน ๔ หลัง และอาคารสำนักงาน ๑ หลัง

ภาพที่ ๔.๑ แผนที่พิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศและการบินแห่งชาติ ที่มา : <https://www.google.co.th/maps/@๑๓.๙๑๙๗๘๖๔,๑๐๐.๖๒๒๕๔๒๕,๔๘๖m/data=!3m1!1e1!1e1?hl=th&authuser=๐>

อาคารหมายเลข ๑ อาคารนิทรรศการถาวร จัดแสดงนิทรรศการชุด “น่านฟ้าไทยจะมีให้ใครย้าย”

อาคารหมายเลข ๒ อาคารนิทรรศการถาวร มีนิทรรศการชุด “เจ้าฟ้านักบิน” มีห้องสมุด ห้องจดหมายเหตุ และบริเวณที่นั่งรับรองผู้เข้าชม

อาคารหมายเลข ๓ อาคารสำนักงาน

อาคารหมายเลข ๔ ชุดนิทรรศการ “ภูมิใจไทยทำ” ชุดนิทรรศการ “เส้นทางสู่นักบิน” ชุดนิทรรศการ “เพื่อนตายสหายศึก” และจัดแสดงเครื่องบินหายศ

อาคารหมายเลข ๕ อาคารนิทรรศการถาวร จัดแสดงเฮลิคอปเตอร์

อาคารหมายเลข ๖ ร้านอาหารและร้านขายของที่ระลึก

หมายเลข ๗ - ๑๑ การจัดแสดงอากาศยานภายนอกอาคาร

พิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศและการบินแห่งชาติ

ประวัติ

นับตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๕๖ ซึ่ง เป็นปีแรกที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทาน กิจการการบินไทยโดยทรงตั้งเป็นแผนกการบินขึ้นอยู่ในบังคับบัญชาของจเรทหารช่างตราบจนกระทั่งได้ วิวัฒนาการมาเป็น "กองทัพอากาศ" นับว่าเป็นเวลานานพอสมควรบรรดาเครื่องบิน เครื่องยนต์ อุปกรณ์ การบิน ตลอดจนเอกสารต่าง ๆ ก็ได้เปลี่ยนแปลงมาหลายยุคหลายสมัย จนบางสิ่งบางอย่างได้เสื่อมสูญ หายไปตามกาลเวลาหากที่อนุชนรุ่นหลังจะหาหรือค้นคว้าศึกษา

วีรกรรมที่บรรพบุรุษของกองทัพอากาศ ได้สร้างขึ้นอย่างองอาจกล้าหาญ ด้วยเลือด ชีวิต ยังยืนยง คงอยู่ในประวัติศาสตร์แห่งชาติไทย ไม่มีวันลืมเลือน แต่สิ่งที่วีรบุรุษเหล่านั้นได้ใช้ในการประกอบวีรกรรม จนบางสิ่งบางอย่างได้เสื่อมสูญหายไปตามกาลเวลา หากที่อนุชนรุ่นหลังจะหาหรือค้นคว้าศึกษาได้ นับแต่ จะเสื่อมโทรม สูญหายไป จะหาไว้เป็นอนุสรณ์ให้ชนรุ่นลูกหลานได้ระลึกถึงกึ่งวันจะหายาก ทั้งยังเป็น การประกาศให้บรรดาชาวโลกทั้งหลายได้ทราบถึงเกียรติคุณของกองทัพอากาศในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ว่า ภารกิจและหน้าที่ซึ่งกองทัพอากาศได้ปฏิบัติแล้วนั้นได้ก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนชาวไทย ซึ่งคุณธรรมเหล่านี้เกิดจากสรรพวัตถุทั้งหลายทั้งปวงที่เป็นองค์ประกอบอันสำคัญอันหนึ่งของ กองทัพอากาศ

วัตถุประสงค์การจัดตั้ง

กองทัพอากาศได้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๔๙๕ เพื่อทำหน้าที่รวบรวมและเก็บ รักษาอากาศยาน อาวุธยุทโธปกรณ์ เครื่องมือสื่อสารที่เคยใช้ในกองทัพอากาศ ตลอดจนบริภัณฑ์ประจำตัว นักบิน เครื่องแบบ เอกสารและพัสดุสำคัญอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจการบิน นำมาจัดแสดงให้ประชาชนทั่วไป เข้าชม พร้อมทั้งมีห้องสมุดประวัติศาสตร์การบินที่รวบรวมหนังสือ จดหมายเหตุ รูปภาพ และเอกสารทาง ประวัติศาสตร์ของกิจการบินไว้ให้ศึกษาค้นคว้า อีกทั้งยังมีกิจกรรมที่สอดแทรกความรู้เกี่ยวกับการบินให้ได้ ร่วมสนุกอีกด้วย

การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ครั้งแรก เมื่อ พ.ศ.๒๔๙๕

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๔๙๕ ให้กระทรวงกลาโหม จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ การทหาร (Military Museum) ของทั้ง ๓ กองทัพขึ้น เพื่อจัดเป็นประวัติศาสตร์และแสดงวิวัฒนาการ ในทางการทหารของประเทศไทยในอดีต และปัจจุบัน จึงได้ออกคำสั่งกระทรวงกลาโหม ตั้งคณะกรรมการ พิจารณาจัดตั้งพิพิธภัณฑ์การทหารเพื่อดำเนินการในเรื่องนี้ให้เป็นผลสมความมุ่งหมาย

ในปี พ.ศ.๒๔๙๕ กองทัพอากาศได้ออกคำสั่งกองทัพอากาศ ให้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศ และได้ตั้งคณะกรรมการดำเนินการรุ่นแรก มีหน้าที่พิจารณาดำเนินการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ของกองทัพอากาศ ขึ้น ทั้งนี้ คณะกรรมการชุดนี้ได้วางรากฐานพิพิธภัณฑ์ของกองทัพอากาศ โดยมุ่งหมายจัดหาวัตถุภัณฑ์และ สันติภัณฑ์ทุกประเภท ตามยุคตามสมัย เป็นลำดับตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน เช่น เครื่องบิน เครื่องยนต์ วิทยุ อาวุธ และอุปกรณ์อื่น ๆ มารวบรวมไว้

สถานที่ตั้งอาคารพิพิธภัณฑ์ครั้งแรก พ.ศ.๒๔๙๕

ในครั้งแรกได้ใช้โรงงานช่างอากาศที่ ๓ (โรงงานการซ่อม ซอ.โรงสังกะสีแบบแองการ) ซึ่งอยู่ฝั่งตะวันตกของสนามบินดอนเมือง เป็นสถานที่ตั้งแสดงพัสดุพิพิธภัณฑ์ดังกล่าว ในขณะที่เดียวกันทางกระทรวงกลาโหมมีความประสงค์ที่จะจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ทหาร เพื่อประโยชน์ในการศึกษา และเป็นประวัติศาสตร์ของทหาร

การโอนกิจการพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศ

ในปี พ.ศ.๒๕๐๒ กองทัพอากาศได้มีคำสั่งที่ ๒๐๐๒๕/๐๒ ให้โอนสถานที่และพัสดุพิพิธภัณฑ์ของกองทัพอากาศไปขึ้นอยู่กับแผนก ตำนานและสถิติ กองเสมียนตรา กรมสารบรรณทหารอากาศ ซึ่ง จอมพลอากาศ เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร อดีตผู้บัญชาการทหารอากาศ ได้มาทำพิธีเปิดพิพิธภัณฑ์ของกองทัพอากาศเป็นทางการ เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๐๒

กิจการพิพิธภัณฑ์ของกองทัพอากาศ ได้เจริญขึ้นตามลำดับได้มีผู้สนใจเข้าชมเป็น จำนวนมาก โดยเฉพาะในวันสำคัญของทางราชการ เช่น วันเด็ก วันกองทัพไทย วันแสดงกิจการบินกองทัพอากาศ ได้

เปิด พิพิธภัณฑ์ ให้ประชาชนเข้าชม ปรากฏว่า ได้รับความสนใจทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศนับว่าได้ผล
สมความมุ่งหมายของทางราชการเป็นอย่างดี

สถานที่อาคารพิพิธภัณฑ์หลังใหม่ พ.ศ.๒๕๑๒

ด้วยกองทัพอากาศมีความจำเป็นต้องมอบพื้นที่บริเวณที่ตั้งอาคารพิพิธภัณฑ์เดิม (โรงงานกรม
ช่างอากาศที่ ๓) ให้ใช้ประโยชน์ในกิจการบินพาณิชย์ กองทัพอากาศจึงได้พิจารณาสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์
ใหม่ ตั้งอยู่ด้านขวาของถนนพหลโยธิน (เมื่อเดินทางเข้ากรุงเทพ ฯ) ห่างจากกรุงเทพ ฯ (อนุสาวรีย์ชัย
สมรภูมิ) ประมาณ ๒๔ กิโลเมตร และเชื่อมกับโรงเรียนนายเรืออากาศ ได้เริ่มสร้างเมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม
๒๕๑๑ แล้วเสร็จเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๑๑ สิ้นค่าก่อสร้างเป็นเงิน ๖,๖๓๕,๐๐๐.- บาท (หกล้าน
หกแสนสามหมื่นห้าพันบาทถ้วน) และได้ทำพิธีเปิดเป็นทางการเมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๑๒ ได้เปิดให้
ผู้สนใจเข้าชมตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

การเปลี่ยนชื่อ “พิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศ” เป็น “พิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศและการบินแห่งชาติ”

ผู้บัญชาการทหารอากาศ ได้อนุมัติเมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๕๗ ทำหนังสือคณะกรรมการบริหารกิจการพิพิธภัณฑ์และแหล่งท่องเที่ยวทางทหารของกองทัพอากาศ ที่ ๑๓/๕๗ ลงวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๓๗ ให้ยกฐานะพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศ เป็นพิพิธภัณฑ์การบินแห่งชาติ โดยใช้ชื่อว่า “พิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศและการบินแห่งชาติ” และใช้ชื่อเรียกภาษาอังกฤษว่า “National Aviation Museum of the Royal Thai Air Force” เนื่องจากเป็นสถานที่จัดแสดงอากาศยานทางทหารแห่งเดียวในประเทศไทย ที่มีอากาศยานแบบต่าง ๆ ของประเทศไทยและมิตรประเทศซึ่งเคยผ่านการสู้รบในสงครามทางอากาศ มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ระดับชาติ รวมทั้งอากาศยานที่ออกแบบและสร้างโดยคนไทย

ระเบียบ คำสั่ง การดำเนินงานด้านพิพิธภัณฑ์ของกองทัพอากาศ

- ระเบียบกองทัพอากาศ ว่าด้วยพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศ พ.ศ.๒๕๕๒
- คำสั่งกองทัพอากาศ (เฉพาะ) ที่ ๓๗๒/๓๓ เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาเก็บพัสดุพิพิธภัณฑ์ของ ทอ.

ระเบียบกองทัพอากาศว่าด้วยพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศ พ.ศ.๒๕๕๒

ความหมายของวัตถุพิพิธภัณฑ์

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงระเบียบกองทัพอากาศว่าด้วยพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จึงได้กำหนดความหมายและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับกิจการด้านพิพิธภัณฑ์ไว้ดังนี้

“พิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศ” (ROYAL THAI AIR FORCE MUSEUM) หมายความว่า สถานที่เก็บรวบรวม สงวนรักษา และจัดแสดงวัตถุพิพิธภัณฑ์ที่มีคุณค่า และมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของกองทัพอากาศ ซึ่งอยู่ในการกำกับดูแลของกรมสารบรรณทหารอากาศ

“พิพิธภัณฑ์” (ชื่อส่วนราชการกองทัพอากาศ) หมายความว่า สถานที่เก็บ รวบรวม สงวนรักษา และแสดงวัตถุพิพิธภัณฑ์ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของส่วนราชการกองทัพอากาศ ที่มีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ขึ้นภายในหน่วยงาน ทั้งนี้ให้ตั้งชื่อโดยใช้คำขึ้นตรงว่า “พิพิธภัณฑ์” แล้วต่อท้ายด้วยชื่อของส่วนราชการนั้น ๆ

“วัตถุพิพิธภัณฑ์” หมายความว่า ยุทธภัณฑ์ และสันติภัณฑ์ รวมทั้งเอกสารสำคัญที่ได้รับการขึ้นทะเบียน เพื่อจัดแสดงหรือรักษาไว้รอการจัดแสดง

“ยุทธภัณฑ์” หมายความว่า พัสดข่างอากาศ พัสดสรรพาวุธ พัสดสื่อสาร พัสดถ่ายรูป พัสดการแพทย์ และอุปกรณ์การบิน

“สันติภัณฑ์” หมายความว่า พัสดพลาธิการต่างๆ เช่น เครื่องแบบ เครื่องหมาย เครื่องราชอิสริยาภรณ์ และอุปกรณ์ประกอบเครื่องแบบทหารอากาศทุกชนิด ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทุกแบบ

“เอกสารสำคัญ” หมายความว่า หนังสือราชการ บันทึกต่างๆ ทั้งในราชการ และส่วนตัว แผนที่ แผนผัง ตลอดจนหนังสือ หรือเอกสารที่มีการอ้างอิง

วัตถุพิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ ที่กล่าวมา เมื่อเลิกใช้ราชการแล้ว ให้พิจารณาเก็บยุทธภัณฑ์ที่มีสภาพสมบูรณ์ที่สุดแล้วรวบรวมส่งให้พิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศโดยทันที โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัสดข่างอากาศประเภทอากาศยาน ซึ่งปลดประจำการแล้ว ให้พิจารณาดำเนินการส่งเครื่องที่มีสภาพสมบูรณ์ที่สุดอย่างน้อย ๑ เครื่อง รวมทั้งพัสดุและอุปกรณ์ประจำอากาศยานที่ใช้ในการปฏิบัติการ

คำสั่งกองทัพอากาศ
(เฉพาะ) ที่ ๓๗๒/๓๓
ลง ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๓๓
เรื่อง กำหนดการพิจารณาเก็บพัสดุพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศ

เพื่อให้การเก็บพัสดุประเภทยุทธภัณฑ์ สันติภัณฑ์ เอกสารและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของกองทัพอากาศเข้าไว้ในพิพิธภัณฑ์ของกองทัพอากาศ จึงให้หน่วยขึ้นตรงกองทัพอากาศเก็บพัสดุภัณฑ์ประเภทต่าง ๆ ตามหลักเกณฑ์การเก็บพัสดุสำคัญ ดังนี้

หลักเกณฑ์ทั่วไป

ยุทธภัณฑ์และสันติภัณฑ์ จะต้องเป็นพัสดุที่มีคุณลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างประกอบกัน ดังนี้

๑. มีคุณค่าหรือเกียรติประวัติเกี่ยวกับตำนาน และประวัติของกองทัพอากาศ
๒. เกี่ยวกับกิจการบินของกองทัพอากาศ
๓. เกี่ยวกับบุคคลสำคัญทางประวัติของกองทัพอากาศ

เอกสารสำคัญ ซึ่งได้แก่หนังสือ บันทึกต่าง ๆ ทั้งในราชการและส่วนตัว แผนที่ แผนผัง ตลอดจนหนังสือหรือเอกสารที่มีการอ้างอิง ให้ใช้หลักเกณฑ์การเก็บต้นฉบับหรือสำเนาภาพถ่ายเช่นเดียวกับการเก็บยุทธภัณฑ์และสันติภัณฑ์

ภาพนิ่ง ภาพยนตร์ และแถบบันทึกภาพ ที่เป็นเรื่องราวบุคคลสำคัญ อาคาร สถานที่ เหตุการณ์ และอาวุธยุทโธปกรณ์ให้ใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน

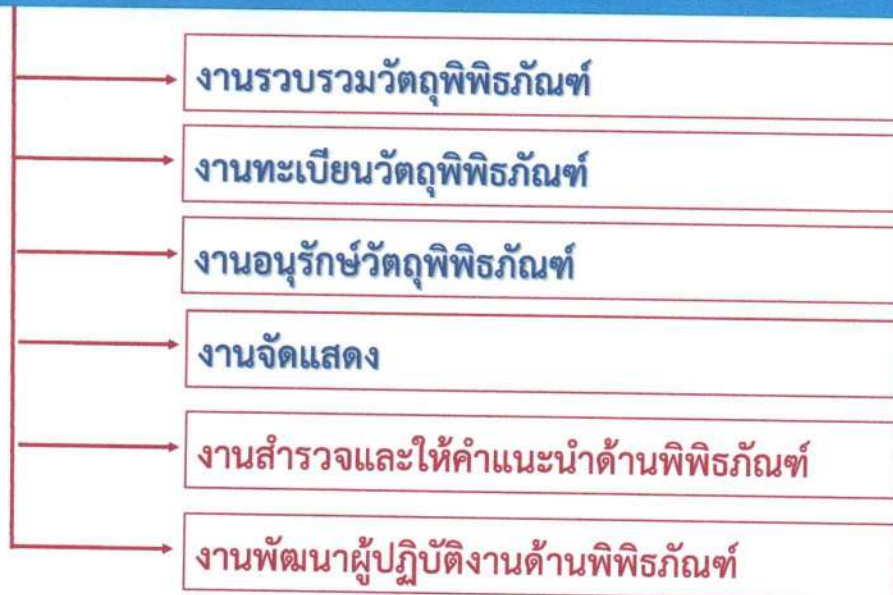
หลักเกณฑ์ทั่วไป

หลักเกณฑ์การพิจารณาเก็บพัสดุพิพิธภัณฑ์ของกองทัพอากาศ

๑. พัสดุฯ มีเพียง ๑ ชิ้น ให้ นขต.ทอ.นำเข้าเก็บรักษาไว้เป็นส่วนกลางที่พิพิธภัณฑ์ ทอ.ฯ ณ ที่ตั้งดอนเมือง
๒. พัสดุฯ ที่มีตั้งแต่ ๒ ชิ้นขึ้นไป ให้เก็บรักษาไว้เป็นส่วนกลางที่พิพิธภัณฑ์ ทอ.ฯ จำนวน ๑ ชิ้น ส่วนที่เหลือเก็บรักษาไว้ที่หน่วยซึ่งเคยประจำการหรือใช้ในราชการเพื่อเป็นเกียรติประวัติแก่หน่วย หากหน่วยไม่พร้อมเก็บรักษา ให้เก็บไว้ที่พิพิธภัณฑ์ ทอ.ฯ
๓. การแลกเปลี่ยนหรือมอบพัสดุฯ ให้กับ นขต.ทอ.หรือหน่วยอื่น สามารถกระทำได้ ในกรณีที่มีพัสดุฯ ชิ้นนั้นมีมากเกินความต้องการ โดยให้รายงานหน่วยเกี่ยวข้องดำเนินการตามสายงาน
๔. ห้ามเคลื่อนย้ายพัสดุฯ ที่เป็นของเก่าหายาก ชำรุดง่ายไปจัดแสดงนอกพิพิธภัณฑ์ ทอ.ฯ โดยเด็ดขาด

๑. งานรวบรวมวัตถุพิพิธภัณฑ์

- ❖ รวบรวมจาก นขต.ทอ.
- ❖ รวบรวมจากการแสวงหา
- ❖ รวบรวมจากการบริจาค

๒. งานทะเบียนวัตถุพิพิธภัณฑ์

- ❖ งานขึ้นทะเบียนวัตถุพิพิธภัณฑ์
- ❖ งานตรวจสอบวัตถุพิพิธภัณฑ์
- ❖ งานยืม - คืนวัตถุพิพิธภัณฑ์
- ❖ งานจำหน่ายวัตถุพิพิธภัณฑ์

ขั้นตอนการจัดทำทะเบียนวัตถุพิพิธภัณฑ์

- การรับวัตถุพินิจภัณฑ์
- การศึกษา วิเคราะห์วัตถุพินิจภัณฑ์
- การกำหนดหมายเลขทะเบียนวัตถุพินิจภัณฑ์
- การทำเครื่องหมายบนวัตถุพินิจภัณฑ์
- การวัดขนาดวัตถุพินิจภัณฑ์
- การถ่ายภาพวัตถุพินิจภัณฑ์
- การบันทึกข้อมูลวัตถุพินิจภัณฑ์
- การจัดเก็บและควบคุมการเคลื่อนย้ายวัตถุ
- การตรวจสอบจำนวนวัตถุพินิจภัณฑ์
- การคัดวัตถุพินิจภัณฑ์ออกจากเอกสารทะเบียน

งานทะเบียนวัตถุพินิจภัณฑ์ เป็นกระบวนการบันทึกหลักฐาน รายละเอียดข้อมูลด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุพินิจภัณฑ์ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้รู้ว่าวัตถุที่อยู่ในครอบครองมีจำนวนเท่าไร มีอะไรบ้าง รูปร่างหน้าตาเป็นอย่างไร จัดเก็บที่ไหน

ประโยชน์ของการทำทะเบียนวัตถุพินิจภัณฑ์

- ก. เพื่อควบคุม ตรวจสอบจำนวน และสภาพของวัตถุพินิจภัณฑ์ที่เก็บรักษาอยู่
- ข. เพื่อปกป้องคุ้มครองวัตถุพินิจภัณฑ์ กรณีที่มีการเคลื่อนย้ายวัตถุพินิจภัณฑ์ อาจชำรุดเสื่อมสภาพ สูญหายหรือสูญหาย สามารถตรวจสอบสภาพเดิมได้จากวัตถุพินิจภัณฑ์ และใช้เป็นหลักฐานประกอบการตรวจพิสูจน์เพื่อการติดตามคืนมาได้
- ค. เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการบริหารจัดการ
- ง. เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา เช่น การวิจัย การค้นหาข้อมูลจากฐานข้อมูลวัตถุพินิจภัณฑ์ เป็นต้น

๓. งานอนุรักษ์วัตถุพินิจภัณฑ์

คือ การกระทำใด ๆ ก็ตามที่มีมุ่งเน้นชะลอการชำรุดเสื่อมสภาพของวัตถุพินิจภัณฑ์ บางครั้งอาจต้องใช้กรรมวิธีทางวิทยาศาสตร์เพื่อหยุดยั้งการเสื่อมสภาพทำให้สามารถยืดอายุของวัตถุพินิจภัณฑ์ให้อยู่ได้ยาวนาน เช่น การควบคุมสภาพแวดล้อม การเก็บรักษาด้วยวิธีต่าง ๆ และการซ่อมแซม เป็นต้น

- ก. งานอนุรักษ์เบื้องต้น
- ข. งานอนุรักษ์โดยการขอรับการสนับสนุนภายในกองทัพอากาศ
- ค. งานอนุรักษ์โดยการขอรับการสนับสนุนภายนอกกองทัพอากาศ

๔. งานจัดแสดง

คือ การให้ความรู้แก่ผู้เข้าชมเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่เป็นส่วนหนึ่งของวิวัฒนาการของมนุษย์ เป็นการถ่ายทอดหลักฐานทั้งหมดที่มีอยู่ในการจัดแสดง ที่เรียกกันว่า “นิทรรศการ”

การจัดนิทรรศการโดยทั่วไปเป็นการผสมผสานสื่อ ซึ่งหมายรวมถึงสื่อที่วัสดุ อุปกรณ์ เทคนิควิธีการต่าง ๆ มารวมกันเพื่อสร้างความดึงดูดใจต่อ ผู้พบเห็นและสามารถถ่ายทอดสารต่าง ๆ ตาม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของผู้จัด

นิทรรศการเคลื่อนที่ หมายถึง นิทรรศการที่จัดขึ้นเป็นชุดสำเร็จ เพื่อแสดงในหลายๆ สถานที่ หมุนเวียนกันไป รูปแบบและสื่อหลักที่นำมาแสดงเป็นแบบเดิม วัตถุประสงค์ในการจัดเป็นแบบเดิม อาจมีสิ่งของหรือการแสดงประกอบเพิ่มเติมในบางครั้ง ส่วนสถานที่จัดก็หมุนเวียน เปลี่ยนไปเรื่อย

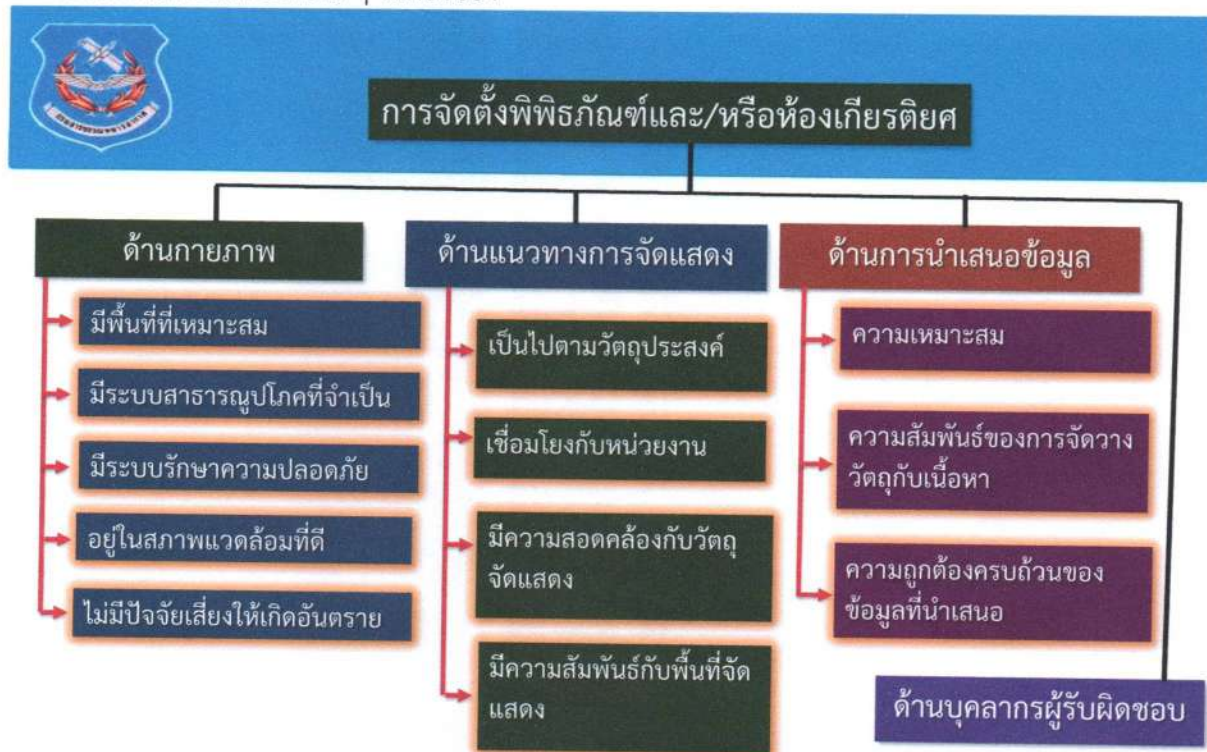
นิทรรศการหมุนเวียน เป็นนิทรรศการหมุนเวียนเปลี่ยนสถานที่จัดแสดง เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทักษะและเผยแพร่ให้ผู้ชมในท้องถิ่นได้รู้เห็นเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ

นิทรรศการถาวร หมายถึง นิทรรศการที่นำเสนอเรื่องราวที่เป็นภารกิจหลักของพิพิธภัณฑ์สถานด้วย วัตถุชิ้นเยี่ยม ซึ่งเป็นวัตถุพิพิธภัณฑ์ชิ้นสำคัญของพิพิธภัณฑ์สถานนั้น รูปแบบการจัดแสดงต้องสัมพันธ์กันทั้งพิพิธภัณฑ์ ดังนั้น จึงไม่ใช่แนวทางการจัดแสดงที่ทำให้เก่าเร็ว และผู้ชมเบื่อหน่าย ต้องเป็นการจัดแสดงที่สามารถอยู่ได้ในระยะเวลานานพอสมควร โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ผู้เข้าชมรับรู้เรื่องราวและตื่นตาตื่นใจกับวัตถุพิพิธภัณฑ์ชิ้นเยี่ยมของพิพิธภัณฑ์สถานที่ได้รับการอนุรักษ์และเก็บรวบรวมไว้เป็นอย่างดี

การจัดตั้งห้องพิพิธภัณฑ์และ/หรือห้องเกียรติยศ

หอเกียรติยศ บางครั้งเรียก “หอเรื่องนาม” (Hall of Fame)” หมายถึงพิพิธภัณฑ์ประเภทหนึ่ง ที่สร้างขึ้นเพื่อเชิดชูบุคคลที่มั่งม้นอย่างสูงที่ได้ประกอบคุณงามความดีและมีความวิริยะสูงสุดจนประสบผลสำเร็จในกิจกรรมสาขาต่าง ๆ ในบางกรณีหอเกียรติยศอาจประกอบด้วยห้องโถงและห้องต่างๆ หรือเป็นพิพิธภัณฑ์ที่ใช้ในการจัดเก็บและแสดงสิ่งเชิดชูเกียรติยศของผู้ที่ได้รับการยกย่อง เช่น รูปปั้น โล่ ถ้วยรางวัลรวมทั้งสิ่งของที่ระลึกอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

แนวทางการพิจารณาจัดตั้งพิพิธภัณฑ์/ห้องเกียรติยศ/นิทรรศการของหน่วย

๑. ด้านกายภาพ

บางหน่วยใช้ห้องหรืออาคารต้อนรับคณะบุคคลหรือพื้นที่บริเวณใกล้เคียงอาคารต้อนรับ บางหน่วยจัดพื้นที่เฉพาะเพื่อจัดตั้งเป็นห้องนิทรรศการหรือพิพิธภัณฑ์ การจัดพื้นที่จึงขึ้นอยู่กับพิจารณาของแต่ละหน่วย แต่จะต้องมีพื้นที่ที่เหมาะสม มีระบบสาธารณูปโภคที่จำเป็น มีระบบรักษาความปลอดภัย และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีไม่มีปัจจัยเสี่ยงให้เกิดอันตรายต่อตัวอาคาร ห้องนิทรรศการ และวัตถุพิพิธภัณฑ์ที่จัดแสดง

๒. ด้านแนวทางการจัดแสดง

จะต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และแนวคิดในการจัดตั้ง โดยจะต้องวางแผนการจัดแสดงให้มีความเชื่อมโยงกับหน่วยงาน มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่มี และมีความสัมพันธ์กับพื้นที่จัดแสดง และพื้นที่ใช้สอยอื่น ๆ

๓. ด้านการนำเสนอข้อมูล

มีความเหมาะสมในการนำเสนอข้อมูลหลักการจัดแสดงและการจัดเรียงลำดับเนื้อหา รวมทั้งความสัมพันธ์ของการจัดวางวัตถุกับเนื้อหา และความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลที่นำเสนอ ซึ่งจะทำการ

ถ่ายทอดข้อมูลความรู้มีประสิทธิภาพและน่าสนใจ นอกจากนี้ ต้องพิจารณาเทคนิคที่ใช้ในการจัดแสดง ได้แก่ การจัดทำคำบรรยาย ความเหมาะสมของการใช้วัสดุสนับสนุนการจัดแสดง อุปกรณ์ส่งเสริมการเรียนรู้ต่าง ๆ การใช้ไฮด์ทัศนูปกรณ์ประกอบการจัดแสดง และการจัดแสงสีในการจัดแสดง เป็นต้น

๔. ด้านบุคลากรผู้รับผิดชอบ

เนื่องจากกิจการด้านพิพิธภัณฑ์ทหารของ ทอ.ไม่ได้มีการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบด้านต่าง ๆ เหมือนพิพิธภัณฑ์สถาน เช่น ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายอนุรักษ์วัตถุพิพิธภัณฑ์ หรือฝ่ายเทคนิค เป็นต้น หากหน่วยมีคำสั่งแต่งตั้ง คณก. ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับกิจการด้านพิพิธภัณฑ์ จะช่วยให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ผนวก

(สำเนา)

คำสั่งกองทัพอากาศ

(เฉพาะ)

ที่ ๓๗๒/๓๓

เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาเก็บพัสดุพิธภัณฑ์ของ ทอ.

เพื่อให้การเก็บพัสดุประเภทยุทธภัณฑ์ สันติภัณฑ์ เอกสารและหลักฐานทางประวัติต่าง ๆ ของ ทอ. เข้าไว้ในพิธภัณฑ์ของ ทอ. เป็นไปด้วยความเหมาะสม จึงให้

๑. ยกเลิกคำสั่ง ทอ.(เฉพาะ) ที่ ๕๘๔/๒๖ ลง ๒๑ ต.ค. ๒๖ เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาเก็บพัสดุพิธภัณฑ์ของ ทอ.

๒. นรต.ทอ.เก็บพัสดุภัณฑ์ต่าง ๆ ตามหลักเกณฑ์การเก็บพัสดุสำคัญดังต่อไปนี้

๒.๑ หลักเกณฑ์ทั่วไป

๒.๑.๑ ยุทธภัณฑ์และสันติภัณฑ์ จะต้องเป็นพัสดุที่มีคุณลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างประกอบกันก็ได้ ดังนี้

๒.๑.๑.๑ มีคุณค่าหรือเกียรติประวัติเกี่ยวกับตำนานและประวัติของ ทอ.

๒.๑.๑.๒ เกี่ยวกับกิจการบินของ ทอ.

๒.๑.๑.๓ เกี่ยวกับบุคคลสำคัญทางประวัติของ ทอ.

๒.๑.๒ เอกสารสำคัญ ซึ่งได้แก่ หนังสือราชการ บันทึกต่าง ๆ ทั้งในทางราชการและส่วนตัว แผนที่ แผนผัง ตลอดจนหนังสือหรือเอกสารที่มีอ้างอิง ให้ใช้หลักเกณฑ์การเก็บต้นฉบับหรือสำเนาภาพถ่ายตามข้อ ๒.๑.๑.๑ - ๒.๑.๑.๓

๒.๑.๓ ภาพนิ่ง ภาพยนตร์ และแอนิเมชันที่ภาพ ที่เป็นเรื่องราวของบุคคลสำคัญ อาคาร สถานที่ เหตุการณ์ และอาวุธยุทโธปกรณ์ ให้ใช้หลักเกณฑ์ในการเก็บเช่นเดียวกับข้อ ๒.๑.๑.๑ - ๒.๑.๑.๓

๒.๒ หลักเกณฑ์เฉพาะ

๒.๒.๑ ประเภทยุทธภัณฑ์ แบ่งออกเป็น

๒.๒.๑.๑ พัสดุข่างอากาศ

๒.๒.๑.๑.๑ อากาศยาน หมายถึง อากาศยานที่เคยเข้าประจำการใน ทอ. และปลดประจำการแล้ว พร้อมด้วยเครื่องยนต์และอุปกรณ์ทุกอย่างที่ติดตั้งมากับอากาศยาน รวมทั้งอุปกรณ์ภาคพื้นที่ใช้ในการบริการอากาศยานเท่าที่จำเป็นต้องมี ทั้งนี้ อากาศยานควรอยู่ในสภาพเรียบร้อย ไม่ชำรุด

๒.๒.๑.๑.๒ เครื่องยนต์ เครื่องยนต์ของอากาศยานที่ติดตั้งมากับอากาศยาน ถ้าไม่มีตัวอากาศยาน ให้พิจารณาเก็บเฉพาะเครื่องยนต์

๒.๒.๑.๑.๓ อุปกรณ์เกี่ยวกับการบินอื่น ๆ เช่น เครื่องวัดประกอบการบิน เครื่องหมายสัญญาณต่าง ๆ เกี่ยวกับการบิน รวมทั้งเครื่องใช้ประจำตัวนักบินด้วย

๒.๒.๑.๑.๔ ...

ผนวก

(สำเนา)

คำสั่งกองทัพอากาศ

(เฉพาะ)

ที่ ๓๗๒/๓๓

เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาเก็บพัสดุพิพาทของ ทอ.

เพื่อให้การเก็บพัสดุประเภทยุทธภัณฑ์ สันติภัณฑ์ เอกสารและหลักฐานทางประวัติต่าง ๆ ของ ทอ. เข้าไว้ในพิพาทของ ทอ. เป็นไปด้วยความเหมาะสม จึงให้

๑. ยกเลิกคำสั่ง ทอ.(เฉพาะ) ที่ ๕๔๔/๒๖ ลง ๒๑ ต.ค. ๒๖ เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาเก็บพัสดุพิพาทของ ทอ.

๒. นรต.ทอ.เก็บพัสดุภัณฑ์ต่าง ๆ ตามหลักเกณฑ์การเก็บพัสดุสำคัญดังต่อไปนี้

๒.๑ หลักเกณฑ์ทั่วไป

๒.๑.๑ ยุทธภัณฑ์และสันติภัณฑ์ จะต้องเป็นพัสดุที่มีคุณลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างประกอบกันก็ได้ ดังนี้

๒.๑.๑.๑ มีคุณค่าหรือเกียรติประวัติเกี่ยวกับตำนานและประวัติของ ทอ.

๒.๑.๑.๒ เกี่ยวกับกิจการบินของ ทอ.

๒.๑.๑.๓ เกี่ยวกับบุคคลสำคัญทางประวัติของ ทอ.

๒.๑.๒ เอกสารสำคัญ ซึ่งได้แก่ หนังสือราชการ บันทึกต่าง ๆ ทั้งในทางราชการและส่วนตัว แผนที่ แผนผัง ตลอดจนหนังสือหรือเอกสารที่มีอ้างอิง ให้ใช้หลักเกณฑ์การเก็บต้นฉบับหรือสำเนาภาพถ่ายตามข้อ ๒.๑.๑.๑ - ๒.๑.๑.๓

๒.๑.๓ ภาพนิ่ง ภาพยนตร์ และแถบบันทึกภาพ ที่เป็นเรื่องราวของบุคคลสำคัญ อาคาร สถานที่ เหตุการณ์ และอาวุธยุทโธปกรณ์ ให้ใช้หลักเกณฑ์ในการเก็บเช่นเดียวกับข้อ ๒.๑.๑.๑ - ๒.๑.๑.๓

๒.๒ หลักเกณฑ์เฉพาะ

๒.๒.๑ ประเภทยุทธภัณฑ์ แบ่งออกเป็น

๒.๒.๑.๑ พัสดุขังอากาศ

๒.๒.๑.๑.๑ อากาศยาน หมายถึง อากาศยานที่เคยเข้าประจำการใน ทอ. และปลดประจำการแล้ว พร้อมด้วยเครื่องยนต์และอุปกรณ์ทุกอย่างที่ติดตั้งมากับอากาศยาน รวมทั้งอุปกรณ์ภาคพื้นที่ใช้ในการบริการอากาศยานเท่าที่จำเป็นต้องมี ทั้งนี้ อากาศยานควรอยู่ในสภาพเรียบร้อย ไม่ชำรุด

๒.๒.๑.๑.๒ เครื่องยนต์ เครื่องยนต์ของอากาศยานที่ติดตั้งมากับอากาศยาน ถ้าไม่มีตัวอากาศยาน ให้พิจารณาเก็บเฉพาะเครื่องยนต์

๒.๒.๑.๑.๓ อุปกรณ์เกี่ยวกับการบินอื่น ๆ เช่น เครื่องวัดประกอบการบิน เครื่องหมายสัญญาณต่าง ๆ เกี่ยวกับการบิน รวมทั้งเครื่องใช้ประจำตัวนักบินด้วย

๒.๒.๑.๑.๔ ...

- ๒ -

๒.๒.๑.๑.๔ อุปกรณ์เครื่องช่วยชีวิต เช่น รั้วชูชีพทุกระชนิด เรือยั้งชีพ
ชูชีพชูชีพในป่า ชูชีพบิน เป็นต้น

๒.๒.๑.๒ ทัศนศรบรรเทา

๒.๒.๑.๒.๑ อากาศภาคอากาศที่ติดตั้งกับอากาศยาน

๒.๒.๑.๒.๒ อากาศภาคพื้นดิน

๒.๒.๑.๒.๓ อากาศและกระสุน ทั้งที่ ทอ.สร้างและที่ตั้งจาก

ต่างประเทศ ทั้งภาคอากาศและภาคพื้นดิน

๒.๒.๑.๒.๔ อากาศต้นแบบที่ ทอ. ได้ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นใหม่ ๆ เช่น

จรวดลูกแรก ศูนย์ปืนชนิดต่าง ๆ ฯลฯ

๒.๒.๑.๓ ทัศนสื่อสาร

๒.๒.๑.๓.๑ เครื่องสื่อสารที่เคยใช้กับอากาศยานทั้งทางอากาศและ

ทางพื้นดิน

๒.๒.๑.๓.๒ เครื่องมือสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ทางยุทธการ

๒.๒.๑.๓.๓ เครื่องช่วยเดินอากาศ เช่น วิทย์ Tacan, Vor เป็นต้น

๒.๒.๑.๓.๔ เครื่องคอมพิวเตอร์ที่เคยใช้ในส่วนราชการต่าง ๆ

๒.๒.๑.๓.๕ เครื่องเรดาร์ ทั้งภาคอากาศและภาคพื้นดิน

๒.๒.๑.๔ ทัศนถ่ายภาพ

๒.๒.๑.๔.๑ เครื่องมือลาดตระเวนทางอากาศที่เคยติดตั้งกับ

อากาศยาน เช่น ^{กล้อง} ทัศนถ่ายภาพทางอากาศ เป็นต้น

๒.๒.๑.๔.๒ กล้องถ่ายภาพชนิดต่าง ๆ ที่ ทอ. เคยใช้ทั้งทางอากาศ

และพื้นดิน

๒.๒.๑.๕ ทัศนการแพทย์

ให้เก็บเฉพาะทัศนด้านเวชศาสตร์การบิน เช่น ห้องปรับอากาศ

เก้าอี้ทดสอบนักบิน รถพยาบาลสนามที่เคยใช้ในการรบ เป็นต้น

๒.๒.๒ สันติภัณฑ์

๒.๒.๒.๑ ทัศนพลอากาศ

๒.๒.๒.๑.๑ เครื่องแบบทหารอากาศทุกระชนิดและทุกระชั้นยศที่ ทอ.

เคยใช้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

๒.๒.๒.๑.๒ เครื่องหมายประกอบเครื่องแบบทุกระชนิดและทุกระชั้นยศ

ที่ ทอ. เคยใช้ เช่น หน้าหมวก เครื่องหมายยศ เครื่องหมายสังกัด เครื่องหมายแสดงวิทยฐานะ รวมทั้งเครื่องหมายประกอบเครื่องแบบของ ทอ. ทุกระชนิด

๒.๒.๒.๑.๓ ...

- ๓ -

๒.๒.๒.๑.๓ เครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญราชอิสริยาภรณ์ไทย
ที่ใช้ประกอบกับเครื่องแบบ ทอ. ตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน

๒.๒.๒.๑.๔ เครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญอิสริยาภรณ์ของ
ต่างประเทศที่ข้าราชการ ทอ. ใช้ประกอบกับเครื่องแบบของ ทอ. โดยชอบ และมอบให้เป็นสมบัติของพิพิธภัณฑ์
ของ ทอ.

๒.๒.๒.๑.๕ ธง ได้แก่ ธงชัยเฉลิมพลของทหารอากาศ และธงแสดง
หน่วยแยกอิสระซึ่งได้ยุบเลิกแล้ว

๓. หลักเกณฑ์การพิจารณาเก็บและสงวนรักษาพัสดุพิพิธภัณฑ์

๓.๑ พัสตูปิดภัณฑ์ที่มีเพียง ๑ ชิ้น ให้ นขต.ทอ. นำเข้าเก็บรักษาไว้เป็นส่วนกลางที่
พิพิธภัณฑ์ของ ทอ. ณ ที่ตั้งคอนเมือง
✓ ๓.๒ พัสตูปิดภัณฑ์ที่มีตั้งแต่ ๒ ชิ้น ขึ้นไป ให้เก็บรักษาไว้เป็นส่วนกลางที่พิพิธภัณฑ์ของ ทอ.
ณ ที่ตั้งคอนเมือง ๑ ชิ้น ส่วนที่เหลือให้เก็บรักษาไว้ที่หน่วยซึ่งเคยมีพัสดุชิ้นนั้นประจำการหรือใช้ในราชการ เพื่อเป็น
อนุสรณ์และเกียรติประวัติแก่หน่วยนั้น ๆ และในกรณีที่หน่วยดังกล่าวไม่พร้อมที่จะเก็บรักษาไว้ให้นำส่งเก็บรักษา
ไว้ที่พิพิธภัณฑ์ของ ทอ. ณ ที่ตั้งคอนเมือง

๓.๓ การแลกเปลี่ยนหรือมอบพัสดุที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของ ทอ. ให้กับ นขต.ทอ. หรือ
หน่วยราชการอื่น หรือหน่วยงานอื่น ให้สามารถกระทำได้ในกรณีที่พัสดุนั้นมีมากเกินความต้องการ ตามข้อ ๓.๒
โดยให้คณะกรรมการอำนวยการพิพิธภัณฑ์ของ ทอ. เป็นผู้พิจารณาความเหมาะสม

๓.๔ ห้ามเคลื่อนย้ายพัสดุพิพิธภัณฑ์ซึ่งเป็นของเก่า หายาก ชำรุดง่าย และมีคุณค่าทาง
ประวัติศาสตร์ของ ทอ. ไปจัดแสดงนอกที่ตั้งพิพิธภัณฑ์ของ ทอ. โดยเด็ดขาด

๔. แบบจำลองหรือหุ่นจำลอง

๔.๑ ยุทธภัณฑ์ สันติภัณฑ์ และอาคารสถานที่ต่าง ๆ ที่ไม่สามารถเก็บหรือรักษาของจริงได้
ให้พิจารณาจัดทำเป็นหุ่นจำลองไว้

๔.๒ เหตุการณ์สำคัญทางประวัติที่แสดงถึงเกียรติประวัติของ ทอ. ให้จัดทำเป็นหุ่นจำลองไว้

๕. ระยะเวลาการพิจารณาเก็บพัสดุพิพิธภัณฑ์

๕.๑ ยุทธภัณฑ์ ซึ่งได้แก่ พัสตู่ข้างอากาศ พัสตู่สรรพาวุธ พัสตู่สื่อสาร พัสตู่ถ่ายรูป
พัสตู่การแพทย์และอุปกรณ์การบิน เมื่อเลิกใช้ราชการแล้ว ให้พิจารณาเก็บยุทธภัณฑ์ที่มีสภาพที่สมบูรณ์ที่สุด
แล้วรวบรวมส่งให้พิพิธภัณฑ์ของ ทอ. โดยทันที โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัสตู่ข้างอากาศยาน ประเภทอากาศยาน ซึ่งปลด
ประจำการแล้ว ให้พิจารณาคำเนินการส่งเครื่องที่มีสภาพสมบูรณ์ที่สุดอย่างน้อย ๑ เครื่อง พร้อมทั้งพัสดุและ
อุปกรณ์ประจำอากาศยานที่ใช้ในการปฏิบัติการ เก็บที่พิพิธภัณฑ์ของ ทอ. และหากไม่สามารถสนับสนุนพัสดุ
และอุปกรณ์ประจำอากาศยานดังกล่าวได้ ให้หน่วยรับผิดชอบดำเนินการจัดทำแบบจำลอง (Dummy หรือ Model)
เท่าของจริง นำมาจัดแสดงประกอบให้ครบสมบูรณ์ต่อไป

- ๔ -

๕.๒ สิทธิบัตร ซึ่งได้แก่ พטสดุพลาธิการต่าง ๆ เช่น เครื่องแบบ เครื่องหมาย เครื่องราชอิสริยาภรณ์ และอุปกรณ์ประกอบเครื่องแบบของ ทอ.ทุกชนิด ตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบัน ให้รวบรวมเพิ่มเติมตลอดเวลาให้ครบทุกแบบ

สำหรับธง ตามข้อ ๒.๒.๒.๑.๕ เมื่อไม่ใช้แล้ว จะต้องส่งเก็บที่พิพิธภัณฑ์ของ ทอ. ให้ดำเนินการดังนี้

- ธงชัยเฉลิมพลของทหารอากาศ ให้หน่วยที่ได้รับพระราชทาน ดำเนินการตามระเบียบกองทัพอากาศ ว่าด้วยธงทหารอากาศ พ.ศ.๒๕๒๔

- ธงแสดงหน่วยแยกอิสระที่เป็นส่วนกำลังรบ เมื่อหน่วยได้ยุบเลิกให้ส่งธงพร้อมทั้ง

หลักฐานซึ่งจัดทำเป็นประวัติ เก็บไว้ที่พิพิธภัณฑ์ของ ทอ.

๕.๓ เอกสารสำคัญ ตามข้อ ๒.๑.๒ ซึ่งพิจารณาเห็นว่าเข้าหลักเกณฑ์ ตามข้อ ๒.๑.๑.๑ - ๒.๑.๑.๓ เมื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องเสร็จแล้ว และพิจารณาเห็นว่าสมควรเก็บเข้าเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ ให้รวบรวมและส่งให้พิพิธภัณฑ์ของ ทอ.ต่อไป

๖. หลักฐานประกอบ

๖.๑ ให้หน่วยที่ส่งเก็บพัสดุพิพิธภัณฑ์ ในข้อ ๒.๑.๑ - ๒.๑.๓ จัดแจ้งประเภท ชนิด ลักษณะ สภาพแห่งพัสดุพิพิธภัณฑ์ ประวัติหรือข้อมูลความเป็นมาตั้งแต่ต้นจนถึงวันส่งเก็บกำกับไปพร้อมกับสิ่งและชนิดที่ส่งเก็บไปให้พิพิธภัณฑ์ของ ทอ.ด้วย

๖.๒ เมื่อ สบ.ทอ.ได้รับพัสดุพิพิธภัณฑ์จากหน่วยหรือบุคคล ให้รับทะเบียนเป็นพัสดุพิพิธภัณฑ์ของ ทอ.และเก็บรักษาไว้

๗. ให้คณะกรรมการอำนวยการพิพิธภัณฑ์ของ ทอ.ตามที่ ทอ.แต่งตั้งไว้เป็นผู้พิจารณาการเก็บพัสดุพิพิธภัณฑ์ในระยะแรกให้เป็นไปโดยถูกต้อง เหมาะสม ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในคำสั่งฉบับนี้ และเป็นผู้พิจารณารายละเอียดเพิ่มเติม หรือพิจารณาเก็บพัสดุอื่น ๆ นอกเหนือจากที่ได้กำหนดไว้ในคำสั่งฉบับนี้ได้ตามที่เห็นสมควร

๘. นขต.ทอ.ให้ความร่วมมือด้วยดี ตามที่คณะกรรมการ ฯ ร้องขอ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๓๓

(ลงชื่อ) พล.อ.อ.เกษตกร โรจนนิต

(เกษตกร โรจนนิต)

สบ.ทอ.

ระเบียบกองทัพอากาศ
ว่าด้วยพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศ
พ.ศ.๒๕๕๒

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงระเบียบกองทัพอากาศว่าด้วยพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศ ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับกิจการด้านพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศ จึงวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า "ระเบียบกองทัพอากาศว่าด้วยพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศ พ.ศ.๒๕๕๒"

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิกระเบียบกองทัพอากาศว่าด้วยพิพิธภัณฑ์ของกองทัพอากาศ พ.ศ.๒๕๑๔

บรรดาระเบียบและคำสั่งอื่นใด ในส่วนที่กำหนดไว้แล้วตามระเบียบนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ ๔ ในระเบียบนี้

๔.๑ "พิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศ" (ROYAL THAI AIR FORCE MUSEUM) หมายความว่า สถานที่เก็บ รวบรวม สงวนรักษา และจัดแสดงวัตถุพิพิธภัณฑ์ที่มีคุณค่า และมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของกองทัพอากาศ ซึ่งอยู่ในการกำกับดูแลของกรมสารบรรณทหารอากาศ

๔.๒ "พิพิธภัณฑ์" (ชื่อส่วนราชการกองทัพอากาศ) หมายความว่า สถานที่เก็บ รวบรวม สงวนรักษา และแสดงวัตถุพิพิธภัณฑ์ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของส่วนราชการกองทัพอากาศ ที่มีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ขึ้นภายในหน่วย ทั้งนี้ให้ตั้งชื่อโดยใช้คำขึ้นต้นว่า "พิพิธภัณฑ์" แล้วต่อท้ายด้วยชื่อของส่วนราชการนั้น ๆ

๔.๓ "วัตถุพิพิธภัณฑ์" หมายความว่า ยุทธภัณฑ์ และสันติภัณฑ์ รวมทั้งเอกสารสำคัญที่ได้รับการขึ้นทะเบียน เพื่อการจัดแสดงหรือรักษาไว้รอการจัดแสดง

๔.๔ "ยุทธภัณฑ์" หมายความว่า พัสดุช่างอากาศ พัสดุสรรพาวุธ พัสดุสื่อสาร พัสดุดำยรูป พัสดุการแพทย์ และอุปกรณ์การบิน

๔.๕ "สันติภัณฑ์" หมายความว่า พัสดุพลาธิการต่าง ๆ เช่น เครื่องแบบ เครื่องหมาย เครื่องราชอิสริยาภรณ์ และอุปกรณ์ประกอบเครื่องแบบทหารอากาศทุกชนิด ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทุกแบบ

๔.๖ เอกสาร ...

๔.๖ "เอกสารสำคัญ" หมายความว่า หนังสือราชการ บันทึกต่าง ๆ ทั้งในทางราชการ และส่วนตัว แผนที่ แผนผัง ตลอดจนหนังสือหรือเอกสารที่มีการอ้างถึง

ข้อ ๕ วัตถุพิพิธภัณฑ์ ตามข้อ ๔.๓ เมื่อเลิกใช้ราชการแล้ว ให้พิจารณาเก็บยุทธภัณฑ์ ที่มีสภาพสมบูรณ์ที่สุดแล้วรวบรวมส่งให้พิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศโดยทันที โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัสดุ ช่างอากาศยานประเภทอากาศยานซึ่งปลดประจำการแล้ว ให้พิจารณาดำเนินการส่งเครื่องที่มีสภาพสมบูรณ์ ที่สุดอย่างน้อย ๑ เครื่อง รวมทั้งพัสดุและอุปกรณ์ประจำอากาศยานที่ใช้ในการปฏิบัติการกิจ

ข้อ ๖ การบริหารจัดการและอำนวยความสะดวกด้านกิจการพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศ ดำเนินการ โดยคณะกรรมการอำนวยความสะดวกพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศ ซึ่งมีหน้าที่ดังนี้

๖.๑ อำนาจการ กำกับ ดูแลในการแสวงหา จัดเก็บวัตถุพิพิธภัณฑ์ทุกชนิดของ กองทัพอากาศ จัดตั้งแสดงยุทธภัณฑ์ สันติภัณฑ์ และเอกสารสำคัญต่าง ๆ เพื่อแสดงประวัติของ กองทัพอากาศร่วมกับกรมสารบรรณทหารอากาศ

๖.๒ พิจารณากำหนดหลักเกณฑ์และรายละเอียดเพิ่มเติมในการเก็บวัตถุพิพิธภัณฑ์ ของกองทัพอากาศหรือวัตถุอื่น ๆ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์การพิจารณาเก็บวัตถุพิพิธภัณฑ์ของกองทัพอากาศ

๖.๓ พัฒนากิจการพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศ ตลอดจนปรับปรุง แก้ไข ให้ถูกต้อง และทันสมัย ตามหลักการจัดพิพิธภัณฑ์

๖.๔ เชิญผู้ทรงคุณวุฒิและ/หรือผู้ที่เกี่ยวข้องจากภายในและภายนอกกองทัพอากาศ ทั้งในราชการและนอกราชการ ร่วมเป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการ หรือคณะทำงาน เพื่อเข้าร่วมประชุมได้ ตามความเหมาะสม

๖.๕ พิจารณาใช้งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรประจำปีไว้ที่กรมสารบรรณทหารอากาศ และเสนอขอตั้งงบประมาณในปีต่อไป โดยประสานการปฏิบัติกับกรมสารบรรณทหารอากาศ

ข้อ ๗ ให้ส่วนราชการที่มีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ แต่งตั้งคณะกรรมการ เพื่อกำกับ ดูแล รักษา วัตถุพิพิธภัณฑ์ของหน่วย โดยให้อยู่ในความควบคุมของคณะกรรมการอำนวยความสะดวกพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศ ตามข้อ ๖ และให้รายงานจำนวนวัตถุพิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ ที่อยู่ในความรับผิดชอบ รวมถึงวัตถุอื่นใดที่คณะกรรมการ ของหน่วยพิจารณาแล้วเห็นควรขึ้นทะเบียนเป็นวัตถุพิพิธภัณฑ์ให้คณะกรรมการอำนวยความสะดวกพิพิธภัณฑ์ กองทัพอากาศ ทราบทุกปี

ข้อ ๘ ให้กรม ...

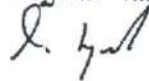
- ๓ -

ข้อ ๘ ให้กรมสารบรรณทหารอากาศ มีหน้าที่รับผิดชอบ ดูแล รักษาวัตถุพิพิธภัณฑสถานที่มี
พร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ภายในพิพิธภัณฑสถานกองทัพอากาศ ให้อยู่ในสภาพพร้อมสำหรับการจัดแสดง
ตลอดจนจัดเจ้าหน้าที่และอุปกรณ์ประกอบการบรรยายให้แก่ผู้เข้าชม

ข้อ ๙ ให้เจ้ากรมสารบรรณทหารอากาศ รักษาการให้เป็นไปตามระเบียบนี้และมีอำนาจในการ
กำหนดระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง ซึ่งไม่ขัดกับระเบียบนี้ได้ตามที่เห็นสมควร

ประกาศ ณ วันที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๒

พลอากาศเอก

(อิทธิพร สุวงศ์)

ผู้บัญชาการทหารอากาศ

บรรณานุกรม

กองทัพอากาศ. (๒๕๕๗). ประกาศกองทัพอากาศ เรื่อง เปลี่ยนชื่อพิพิธภัณฑ์กองทัพอากาศ ลงวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๕๗. กรุงเทพฯ : กองทัพอากาศ.

จิรา จงกล. (๒๕๓๒). พิพิธภัณฑ์สถานวิทยา. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ.

เพ็ญพรรณ เจริญพร. "ภาษาในนิทรรศการ" ในตำราวิชาการ : หนังสือรวมบทความวิชาการ คณะโบราณคดี (กรุงเทพ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๗), หน้า ๑๖๒-๑๖๗.

_____. (๒๕๔๘). เอกสารประกอบการสอน รายวิชา๓๐๐๒๖๑ พิพิธภัณฑ์สถานวิทยา กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ไพฑูรย์ ไส้เลิศ. (๒๕๕๖). การพัฒนามาตรฐานแหล่งการเรียนรู้เพื่อใช้ในพิพิธภัณฑ์ทหารไทย. (วิทยา นิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล

วิจิตรา ศรีสอน, และอริสดี เหล่ายัง. (๒๕๖๔). แนวทางการพัฒนาบทบาทและหน้าที่ของ พิพิธภัณฑ์ทหาร

ในการเสริมสร้างอุดมการณ์ความรักชาติ กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์ทหารบกเฉลิมพระเกียรติ. วารสารรัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการ. ปีที่๔ (ฉบับที่ พฤศจิกายน - ธันวาคม๒๕๖๔). หน้า๗๙ - ๙๕.

สุรศักดิ์ ้วยคุณา. (๒๕๔๙). แนวทางในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ทหารแห่งชาติ. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาวิตรี พิสนุพงศ์, นายพีรพน พิสนุพงศ์. การจัดการพิพิธภัณฑ์และการจัด แสดงวัตถุ

พิพิธภัณฑ์. หลักสูตรประวัติศาสตร์และพิพิธภัณฑ์ทหารขั้นพื้นฐานเพื่อการปฏิบัติงาน รุ่นที่ ๑ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕. สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. ๒๕๖๕

สารบรรณทหารอากาศ, กรม. คู่มือการตรวจสำรวจวัตถุพิพิธภัณฑ์ที่มีในหน่วยขึ้นตรงกองทัพอากาศ (สำหรับหน่วยรับการตรวจ).